

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Leodivm Ecclesiae Cathedralis

Rausinus, Stephanus

Namvrci, 1639

Liber Secvndvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11818

LIBER SECUNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Vrbi Leodiensi nullam Iurisdictionem competere.

Spartanus de Lacedæmoniis finibus interrogatus dixit, quò iaculi spiculum pertingere posset, fines eò protendi. Verius de Leodiensis Magistratus iurisdictione quæsitus dixerit, nullam alibi, nec aliam esse quam usurpatione paratam: Nullum ius, si quod habet, nisi ab iniuriâ metiri. Nascenti Vrbi nullum adnatum fuisse imperium, ignarus & doctus iuxta sciunt. Si naturam inspicimus, omnes ea liberos homines fecit, vis dominos & seruos distinxit. Nec tamen ut mutis animantibus natura diues & præpotens peculiares statim dotes indidit, ita humano generi virtutem ingenerauit; semina tantùm impressit, quæ per animorum culturam foras prodire & adolescere possent, Leo vngues, aper dentes, cornua taurus armorum vice sunt sortiti, nendi

Nn & melli-

& mellificandi industriam, bombyx & apicula. Vide-
mus etiam pares telas aranearum, par in fauis apium
angulorum omnium foramen. Ex æquo venit, quod
natura distribuit, Inæquale est quicquid ars tradit. Ius
commune non est hac in re in Vrbes aut Ciuitates, mu-
nificentius : quo proditum est penes nullam Ciuitatum
vel Vrbium meri mixtiuè imperij quicquam inesse,
nisi priuilegio aut præscriptione legitima comperian-
tur acquisiuisse. Vrbem vrbium Romam, iuxta legem
primam in Digestis, De Officio Præfecti Vrbi excipiunt
Doctores, à qua scaturigines iurisdictionum ductæ ; &
Longobardiæ Ciuitates quibus per Pacem Constantiæ
merum mixtumque imperium fuit concessum. Addo
non inferiori iure plurimas in Germania vrbes, quibus
aut ex Cæsarum beneficio aut ex vetustissima possessio-
ne, potestas vtraque conuenit : quæ nec immerito inter
Status Imperij computantur, & cum alijs ordinibus
seßionem in Comitijs habent. In reliquis vbi priuile-
gium, & æquivalens priuilegio inueteratum tempus
absunt, regula communis quæſtionem decidit. Ciui-
tates enim, & vrbes, (quæ pro eodem h̄c accipiuntur)
priuatorum loco habentur, inquit Caius Iurisconsultus
sub titulo de verborum significatione. Quod non eo
ſenſu tantum accipi velim quo pridem inter famosos
Iurisperitos Lotharium & Azonem emanauit disputa-
tio. Dum Lotharius apud ſolum Principem contende-
bat merum residere Imperium, & Azo illud etiam cæ-
teris Magistratibus à Principe ad capitalia institutis
proprium eſſe profitebatur. Altercatione eō uſque
erumpente, ut, Henrico Romanorum Rege in id tem-
poris

poris Bononiam aduentante, vterque ex sponsione equum apud sequestrum deposuerit, Regemque quæstionis legitimum decisorem adiuerit; quem ferunt pro Lothario pronuntiasse, eidemque tanquam victori ex conuentionis lege equum cessisse Azonis: non pro omnium tamen voto: cum & tunc & diu postea in fabulam scholasticam in æquiuoco abiuerit, Lotharium quidem abstulisse equum, sed Azonem tenuisse æquum. Illa enim disceptatio circa merum iuris apicem & subtilitatem vertitur, & perplures adhuc hodie, prout olim, victo Azoni adhærent. An scilicet ius ipsum meri imperij in solo Principe resideat, Magistratibus non nisi nudum meri imperij exercitium obtainentibus, vt erat Lotharij sententia: an verò ipsum etiam ius illius potestatis competit Capitalium rerum Magistratibus. Neutro namque modo, neutrum imperium, merum mixtumue, Ciuitatibus ex iure communi competit. Vnde lis illa celeberrimorum Iuris Antecessorum, in solos Scabinos, Principis Prætorium, quadraret: an Princeps solus habeat ius meri Imperij, & Scabini ipsius Iudices, usum & exercitium illius duntaxat. Evidem ex ijs quæ præcedente Libro circa Leodien sis Vrbis constitutionem operosè examinauimus, notum euasit, quod Leodium ante Diui Huberti tempora non extiterit, & conditor in oppidum conditum iurisdictionem habuerit, iurique dicundo, Pares, Scabinos & Allodiales Iudices instituerit, quorum tribunalia adhuc vigent. Proinde si Magistratus Ciūicus potestatis aliquid obtendit, doceat quando à quo & quemadmodum acceperit. Nam cum duæ sint iurisdictionum

N n 2

species,

species, vna ordinaria, altera delegata. Hæc quæ à delegante datur & dependet: illa quæ à lege, Principe, vel Republica conceditur. Si delegatam existimat, delegantem edat necesse est. Sin ordinariam; vbi est toto Corpore Iuris, Lex aut sanctio vlla quæ ei iurisdictionem tribuit? Quin potius non leges tantum, sed integri tituli in Iustinianæ Corpore compilati, De defensoribus Ciuitatum, de Decurionibus, de Magistratis municipalibus illam denegant. Vel quis Princeps aut Imperator, cuius in ea conferenda liberalitatem est expertus? A Republica enim deriuasse non potuit, cum illa potestatis expers, Conditem & Conditoris successores in veros Dominos recognouerit: & ex trito adagio, Nemo det quod non habet. Constat deinde Ciuicum Magistratum posterioribus tantum sæculis incepisse, & sic antequam esset, non habuisse iurisdictionem, quod Non entis nullæ sint qualitates. Constat itidem quod quo natus est iste Magistratus anno, nempe 1254, per meram tyrannidem aduersus legitimum suum Principem inceperit. Atqui priuatorum pactis non acquiritur iurisdictio: & quæ per vim geruntur, adeò irrita sunt ut ne confirmatione quidem Principis queant conualescere. Imò, quod miremur, violenta quantumvis principia speciem retinuere pudoris: neque Henricus ipse de Dionanto primus Dæmagogus, neque illius insipidi tunc impulsores nouo huic excoxitato muneri micam iudicialis authoritatis tribuere ausi; infirmiorum quandam protectorem duntaxat esse voluerunt. Et quia exploratum est Scabinos fuisse inventores & architectos huius præcipitati officij, lubet credere

credere quod legum iuriumque periti, ad exemplum Defensorum Ciuitatum in iure Romano notissimum, Burgimistros introduxerint. Quæ cura defensoribus illis incubuerit, & quam arcta potestas, Valentianus, Gratianus & Theodosius Cæsares Theodoro Defensori perscribunt, Imprimis parentis vicem plebi exhibeas, descriptionibus rusticos urbanosque non patiaris affligi, Officialium insolentiae, & iudicium procacitati (salua reuerentia pudoris) occurras, ingrediendi cum voles ad iudicem habeas facultatem, super exigendi damna vel spolia plus potentium, ab ijs quos liberorum loco tueri debes, excludas. Vtli ratione perspectum est (vt ijdem rescribunt) vt innocens & quieta rusticitas, peculiaris patrocinij, id est Defensoris locorum beneficio perfruatur. Et Valentinianus ac Valens Senecæ etiam Defensori, Si quis de tenuioribus, & minuscularijs rebus interpellandum te esse creditur, acta conficiat: Cæteras vero quæ dignæ forensi magnitudine videbuntur, ordinario insinuato rectori. Non minus apertè Iustinianus noster. Hoc Defensorum nomen (inquit) demonstrat antiquitatem aliquos præposuisse rebus, quatenus ex omni eas iniustitia vendicarent liberas. Et propter hoc paternâ voce Defensores eos vocamus, quatenus eripiant à malis iniustiam patientes. Hoc autem Defensorum nomen valde conculcatum est multis nostræ Reipublicæ partibus, & ita contemptum, vt in iniuria potius, quam in qualibet iaceat honestate. Ita ille! Qui Defensores ex honestissimis & optimis erant eligendi, & aliquantum à municipali Magistratu & Decurionibus differebant,

N n 3

neque

neque è decurionatu assuebantur. Andræas Alciatus studiosus antiquitatum indagator scribit tenuis fuisse defensores, cum Burgimastri Leodienses sint bini. Licet autem Iustinianus clare disponat Defensoribus non licere quicquam eorum, quæ iurisdictione egent, & ex ipsâ iudicium authoritate pendent, non abnuit nihilominus posse eos iudicare in causis pecuniarib[us] usque ad aureos trecentos, appellatione tamen ab eorum sententia ad Prouinciæ Præsidem permisâ. Amplius posse leuiora crimina audire, & eos qui in maioribus criminibus capiuntur, id est in flagranti crimine apprehenduntur detrudere in carcerem & mittere ad Præsidem. Quod Burgimagistrorum institutioni perperam applicaretur: quibus nec Scabini poterant iudiciale vel in minimis distribuere notionem, nec volebant, propriæ tenaces authoritatis, quam per hos Dæmagogos auctum aut seruatum ibant, nequaquam verò imminutum. Videndum igitur num ex priuilegio aut præscriptione potestatem sint consecuti. Priuilegia in facto consistunt, & sunt de genere earum rerum, quæ per scripturam debent probari. Illorum etiam interpretatio seu principaliter seu incidenter agatur, ad Principem pertinet. Eorundemque concessio intelligitur fieri contra præiudicium tertij: Et reuocanda sunt quoties ex post facto nocua & noxia inueniuntur. Gratiamque & priuilegium meretur amittere, quisquis concessâ abutitur potestate. Tot sunt Legum & Iureconsultorum dogmata: quibus peruincitur, si se in priuilegiis & concessionibus Principum fundent, edere illa & proferre teneri: & Principem mature dispicere posse iusta

an iniusta sint, vtilia an noxia, & quocunque casu
num suis excessibus & corruptelis, sese fauoribus præ-
buerint indignos. Addo Principem sæcularem, multo
magis Ecclesiasticum, non posse alienare aut alteri con-
cedere iura aut bona Principalis suæ authoritatis. Certè
quantum priuilegiorum Leodiensium legi, nullum vidi
quo aliquid iurisdictionis Ciuiico Magistratui videri
possit concessum. Pacta fortè (de quibus postea seorsim
tractabimus) multis cædibus & diuturnis seditionibus
extorta aliquam sub incerta luce vmbram ostendunt
alicuius bassæ iurisdictionis inter certas personas in
paucis casibus ijsque ciuilibus tantum, toleratae. In
medio relinquon an quæ vi & armis ab inuito suo Prin-
cipe immorigeri subditi eripiunt sua faciant, & succes-
sores Principes ijs alligentur Pactis. Venustum de ton-
fore Martialis epigramma occurrit

Quid si me tonsor dum stricta nouacula supra est

Tunc libertatem, diuitiasque roget?

Promittam, nec enim rogat illo tempore tonsor,

Latro rogat, res est imperiosa timor.

Et parua sunt, nec usque adeo præiudicij magni quæ
circa modicæ & adstrictæ iurisdictionis punctum in
Pactis internoscuntur; præ illis pusionibus, plusquam
giganteæ sunt statuæ, quæ per efferam licentiam ho-
diernis temporibus eriguntur: sed breui coruerint,
quia basi & fundamento destituuntur. Præscriptionem
incassum etiam hic Magistratus iactauerit, qui modi-
cis illis pactitiis non contentus, iam Regalia ruat.
Scio Iurisperitos pro iurium dominicalium & princi-
palium

palium discrimine præscriptionis determinationem
distinguere. Quædam sunt quæ Principi debentur in
signum supremæ potestatis (qualis est, inter alia, neceſ-
ſitas apellandi ad supremum supremi Principis tribu-
nal) & hæc nullis annorum Centurijs aut Chiliadibus
præscribuntur. Vnde Prætorium Cæſareum Spirensē
decidit, & inuiolabiliter obſeruat, quod nullis inferio-
rum Principum aut Imperialium Ciuitatum Legibus
vel Statutis impediri valeat recursus & prouocatio ad
Cæſarem, & eius Consistorium, eaque de cauſa nonob-
ſtantibus tribus, quatuor, vel pluribus Instantiarum
gradibus, ternisque Inferiorum tribunalium ſententijs
apellationem admittit. Alia ſunt quæ reſeruantur Prin-
cipi intuitu ſuæ dignitatis, ut vextigalium impositio,
Magistratum & Tabellionum creatio, illegitimorum
legitimatio, & pleraque ſimilia: quæ iuxta nonnullo-
rum opinionem, concurrentibus cæteris qualitatibus
ad præscriptionem congruam requifitis poſſunt imme-
moriali tempore per uſum indeſinentem & nulla varia-
tione interruptum acquiri. Quædam ſunt Principis ut
Principis, ſeu quæ Regiæ coronæ competunt, quæ ali-
qui etiam ſcribunt præscribi centum annorum decur-
ſu, immemorialem poſſeſſionem meritò à centenaria
fecernentes. Nolo euēhi in altum & profundum subtiri-
loris diſputationis æquor, oram & ripam tantum lego.
Etsi haud me lateat, plurium & potiſſimorum aliò
vergere censuram, & utriusq[ue] generis iura & bona
effe perpetū impræscriptibilia: quod Regnorum &
Principatuum vniuerſi quaſi orbis obſeruantia recep-
tum paret. Et olim Themistocles in oratione ad Athē-

nienſem

niensem populum pro publicis neglectim occupatis in
commune afferendis habita sic sensit, adiecta ratione;
vetitam esse priuatorum aduersus Rempublicam aut
Principem præscriptionem, ut hominum aduersus im-
mortale numen. Quo eodem argumento usus fertur
Cato Censorius publico à priuatis agros publicos re-
uendicans. Ne vlla præscriptio pro parte Magistratus
irrepserit, meatus undequaque occlusi reperiuntur.
Non de Regalibus & meri mixtique Imperij iuribus
solùm loquor, verùm promiscuè de aëtibus iurisdictionalibus.
Nam cuncta ad præscriptionem necessaria de-
ficiunt, bona fides, tempus, assistentia aut color iuris.
Malæ fidei possessorem, nullum tempus immemoriale
tuetur: Fides ergo bona exigitur, qua caruerunt qui
inchoasse, aut inchoatam continuaffe præscriptionem
debuissent, cum ex Legibus etiam municipalibus, &
Principum edictis, propriisque & mutuis pactis sciue-
fint Principum esse iurisdictionem, non suam, seque-
subditos esse & vasallos, qui citra reatum perduellionis
nequeunt in obedientiam superioribus debitam atten-
tare. Ab una annorum centuria procul abest usurpa-
tio quam gignendo iuris colori substernunt. Sub Il-
lustrissimo Principe Gerardo de Grosbeeck S. R. E.
Purpurato Patre nonnulla principalia iura decerpere
moliti sunt. Princeps domi & foris Pacificus, cum
autoritatem armis tueri posset, lege experiri maluit,
& æquam cum subditis insistens viam à Sacra Cæsa-
rea Camera Spirensi mandatum oportunitum aduersus
perturbatores impetravit, quos tantum abest ut ab-
mceptis deterruerit, quin audaciores & ad peiora

QO

prom-

promptiores lentum & quietum illud remedium efficerit. Lis dictata usurpationem præpediebat, & tollebat usurpata; dictatæ litis color obtentui fuit ad ultiora usurpandum & in usurpatis sese confouendum, auctis à cunctatione & mora judicialis processus, animis, qui in hunc diem vertitur indecisus. Itaque ab anno 1571. in hanc horam præscriptio exoriri aut initium capere non potuit, & si quam antea inceptassent, fuisset per Spirensis mandati impetrationem & subsequam litispendentiam interrupta. Ante quem annum 1571. fingi retrorsum nequit præscriptum: quod in anno 1477. Paulinam sententiam 1465. latam Leodienses acceptauerint (pro cuius etiam Paulinæ implemento Ioannes Hornæus Princeps, qui Borbonio successit executoriales à Iulio secundo Pontifice 1504. Kalandis Nouembbris impetrasse reperitur) & quicquid ab inde in Magistratu & circa eum egerunt, precario & iuxta conditionatam permissionem gesserint, quæ in omnes sequentes actus influxisse censemur. Actus enim præsumitur gestus in vim præcedentis causæ, & possessor titulo præambulo possedisse. Insuper nec temporis immemorialis obseruantia suffragatur ad præscriptionem, quoties de titulo inualido & vicioso principio constat. Dehinc qui alieno nomine aut precario agit aut possidet, ne miriade quidem annorum præscriperit. Postremò adminiculum aliquod iuris, sine quo possessio improba dicitur, subiecti aduersus suum superiorem, nec possint nec audeant prætexere. Unde quaque ijs ius resistit, dum inuestiturarum instrumenta, Priuilegiorum imperialium tenores, fœderum formulæ

mulæ Episcopum decitant Dömum & Principem Leodiensem, & Leodienses eius subditos, quos proinde Domino & Principi suo parere est necesse, non vna cum eo imperare. Fædus hydra monstrum fuerit, & priscorum hypocentauri, millecipitem populum Principis vnius subditum, cum suo Principe proponere regnante. Quo pectore Romana grauitas lasciuientem hac in re plebis cum Principe suo de Imperio certantis insolentiam ferret, cum laudibus decoratum reliquerit posteritati Septimum Seuerum Proconsulis Africæ Legatum, qui Leptimanum hominem plebeium contubernalem olim suum in amplexus ex insperato occursu irruentem flagris cædi iusserit, cum hoc præconis elogio, homo plebeius Magistratum populi Romani temerè amplecti noli? Vel Xenophon proximus à Platone fælicis ac beatæ facundiæ gradus, qui scribit non conuenire Principi cum priuatis decertare, ne maiestatem vulgare videatur, si vicerit, loco admirationis, conflatus inuidiam, si succubuerit, irridendus. Cæterum cupido incesseret exquirendi ex quo fonte ventitatem suam iurisdictionem hauriant vel quis sit condus promus, & è quo de promat penu? Et à quo Principe illam recognoscant, quo loco & tempore? Nam riui scaturigines & ora sua habent, & nihil ex se ipso gignitur. Solus in imperio Imperator fons est & caput iurisdictionum fluentium ab eo & ad eum refluunt, ut à mari flumina exeunt, & eodem redeunt. Ecce Diuus Rudolphus Primus Imperij sui anno primo die decima nona Ianuarij assidentibus quam plurimis Principibus & in eorum numero Henrico

Qo 2

Epis.

Episcopo & Principe Leodiensi in hæc verba pronuntiauit, Quod nulli altam tenere vel exercere iustitiam liceat infra ambitum Regni nostri, qui eam à nobis aut ab alio ipsam à nobis tenente iustitiam non teneat memoratam. Faceant ergo paratragædiationes plebeiorum gloriantium de imaginarijs iurisdictionibus, quæ non sunt nisi somnia delirantium. Et beatores profectò fuerint obsequendo, quam ventum & auram fictiæ potestatis aucupando. Quibus pro Xenio Platonicum istud donatum velim, Existimare de hominibus id quisque debet, quod qui nunquam bene seruiuit dignus Dominus esse non poterit: Ideoque gloriari quemque oportet magis quod bene seruuerit, quam quod bene fuerit dominatus. Primum quidem legibus, quibus qui seruit, Deo seruit; deinde senioribus qui honestè vixerunt,

C A P V T S E C V N D V M.

Consulum authoritatem & Iurisdictionem ab usurpatione Prodiisse.

Ferunt canem grauidam angulum tugurij à pastore precariò petiisse vt pareret, quo aduersus imbræ & frigus defendetur. Misericors pastor casæ viliorum partem concessit, & partu edito, cane iterum obsecrante vt ibidem tenellos catulos educare posset, credulus & incautus annuit: verum adultis molossis mater audacior doméstico fulta præsidio herum expulit, & do-

mus

mis proprietatem sibi vendicauit. Dionisius Syracusanorum tyrannus regno pulsus ad Locrenses antiquo hospitalitatis iure diuertit, sed breui hospitali fide violata arcem primum, deinde urbem & imperium occupauit. Consules Leodij incepisse non indulgentia tantum sed opera Scabinorum à recto tunc aberrantium, quos tanquam opiliones & pastores ad Principis iura conseruanda aduigilare oportuisset, supra docuimus. Etsi simul ac in lucem fuere editi turbas per suum Henricum de Dionanto latrantium molosorum in star dederint, herilem tamen domum expulso domino sibi afferere non præsumperunt, ab usurpatione iurisdictionis abstinentes. Non tamen à via facti, quasi vnumquodque ijsdem artibus retineatur quibus gignitur; quandoquidem ipso intrusionis anno nouatores suos Scabinos, Principis iudices, iteratò in iactitatam libertatem iurare differentes Henricus urbe exedere iusserit. Crescente, progressu annorum, temeritate magnam dominicalium iurium partem inuaserunt per Pauli Secundi Pontificis Maximi sententiam enucleatè designatorum. Extincto per Ludouicum Borbonium & ciuium renuntiationem Consulatu, facta fuit ijs rursùm precaria facultas creandi Burgi-magistros, quam dùm permisso Principum exercent, tanquam propriam arrogare, arrosis permittentium iuribus, non erubuerunt, sensim à paruis initijs ad maxima gradu facto. Vetitorum & noxiorum ea est conditio, leuibus & neglectis in montem malorum assurgere. Prudentius Etæas Scytharum Rex, qui cum Philippus Mæcedo aditum sibi in Scythiam parans, amicè nuntiaret

O o 3

vouisse

vouisse se in Byzantina obsidione statuam in Istri ostio
ponendam, pacatum ideò accessum ad Dei Religionem
petens, dolum subodoratus responsum dedit, posse
statuam mittere, quam tutam & inuiolatam esset col-
locaturus, exercitum autem fines ingredi, negat pa-
surum, at si inuitis Scythis eam ponat, eo digresso
sublaturum, versurumque os statuae in aculeos sagitta-
rum. Procul est ut sub primis Consulibus, quos quasi
nouos Brutos libertatis assertores improuida sæpedi-
ctorum Scabinorum ambitio excitauerat, iudicij aut
tribunalis meditatio apparuerit, quin ne Magistrorum
quidem (quod nomen Consules obtinuere) Pax Wal-
burgica meminerit, quæ anno 1256. post lapsum ab in-
stitutione biennium cum Leodiensibus nuncupatim
fuit pertractata. In Pace quidem Clericorum posterio-
re annis triginta, Præpositus, Decanus, Archidiaconi
& Capitulum cum Ciuitate contrahentes, cum Scabi-
nis & Iuratis Magistros admisere, sed nullam in ijs aut
Ciuiico Consilio iurisdictionem. Nam mutuo conuen-
tum est pacto, Si Ciues aut famuli Ciuium in Canoni-
corum ædes deliquerint, Alta Iustitia Episcopi iudex
esto. Vicissim de excessibus seruitorum nominis ecle-
siastici apud Prætorem Episcopi, vel Præpositi appa-
ritorem vulgo Præpositalem Prætorem dictum, que-
relæ deponuntor. Nulla ibi Consulibus potestas cog-
noscendi adscribitur, quæ præterita non esset si com-
petiisset. Et ne in futurum gliseret, ibidem lege cau-
tum perpetua, quod neque statuto neque priuilegio
vlo pacientes ab hoc fædere recedere possent. Si
verò temporis ordinem infecuti intueamur famosam
illam

illam Pacem de Fexhe anni 1316. quam Leodienses ve-
lūt Palladium venerantur, fateri habent neque de eo
tempore aliquam fuisse Consulum in iudicando facul-
tatem; quandoquidem coram solis Scabinis aut Paribus
Curiæ decernitur iudicio certandum. Vnusquisque
(inquit) pro facti exigentia nullibi quam apud Scabi-
nos aut Pares lege contendat, exceptis casibus ad Altum
Episcopi officium pertinentibus. Cuius rei haud ferti-
liorem inueniemus Pacem de Wihoingne solo decen-
nio recentiorem. Nam licet indulgente Principe Ciui-
tatenses aliqua statuta circa vrbanam Politiam illic
condant, data ijsdem licentia eligendi quotannis viros
quatuor & viginti qui de præuaricatoribus statutorum
cognoscere valeant, Principis ea est iurisdictio, non de-
putandorum viginti-quatuorvirūm. Eaque delegatio
vnā cum ipsis statutis intra quindecim annorum can-
cellos conclusa. Et quò minus lasciuirent, liberum re-
mansit delatoribus & accusatoribus, statutorum eius-
modi infractores coram Scabinis conuenire. Sic vt
delegata illa iurisdictio quantumcunq; ad annos quin-
decim restricta, sit cumulatè ad ordinariam Scabino-
rum iurisdictionem concessa. Aliam anno 1330. iniuere
inuicem Pacem authore & assentiente Principe, quam
de Geneffe & de Wotemme à loco apellarunt, cuius
decimus quintus articulus huius est substantiæ. Nemo
ciuem ecclesiasticum aut laicum indicta causa carceri
per viginti quatuor horas mancipato: Qui secus faxit
exilio perpetuo mulctator, nec ad quadraginta millia-
ria Ciuitatem versus accedito; in contrauentorem Præ-
tor & Scabini poenam capitis irroganto. Proximo de-

MAB. 1393

cimo

cimo tertio sancitum fuerat, Quisquis prophani, aut religiosi status hominis, corpus aut ædes violasset, secundum atrocitatem criminis à Principe puniendum. Viden' Magistratum Consularem ad iurisdictionem appropriandam paulum tunc aspirasse, cum corpora & domos Ciuium solius Principis iurisdictioni agnoscant submitti? Sub Engelberto de Marka in Pace de Varoux 1357. articulis decimo & vndecimo sancitur. Scabini, & præter eos nullus, vindicarum iudices funto pro rata excessuum & qualitate personarum Statutorum que dispositione; octo non pauciores Scabini dum de poena capitis agitur, Iudicanto. Vnde manifestum fieri videtur quod anno 1357. captales ciuium cognitiones penes solos Scabinos erant, nec se ijs Ciucus Magistratus immiscebatur. Sub eodem Engelberto anno 1362. in Programmate quod Literam Articulorum dixerunt, quartus articulorum istius est tenoris. Ad solum Principem mulctæ & emendæ in iudicio delinquentium spectante. Si qua iurisdictione Magistratus Ciucus præualuisset, mulctas in tribunal suo incursas tenaciter sibi arrogasset. Sub Arnaldo de Horne Episcopo in Emendatione Legis Nouæ anno 1386. (quo eodem tempore Scabini tredecim à Scabinatu per Principem amoti fuere, vnico Guilielmo Proest viro nobili innocentem reperto) luculentioribus exprimitur verbis: Consules & Consilium Ciuitatis Leodienis, aliarumque Vrbium nequeunt cognoscere aut iudicare de vlla causa criminali, neque de re aliqua Legem Patriæ aut Curiam spiritualem concernente, sed tenentur eam cognitionem relinquere Iustitiis & tribunalibus ad ius dicendum.

cendum institutis quibus id competit, salua suis ciui-
bus, statutorum, franciarum, & libertatum antiqui-
tus vsu receptorum, conseruatione. Arnoldo de Horne
anno 1389. vita functo Ioannes de Bauaria ætatis sep-
temdecim annorum Princeps, summæ spei iuuenis
successit, turbulentiores rati ætatem minus maturam
nouandis rebus oportunam, delibare primum, deinde
occupare pluribus in punctis authoritatem principa-
lem occperunt: vnde meritò offensus transtulit Cu-
riam suam Ecclesiasticam in oppidum Distemiense vbi
mensibus quatuor confedit, quibus elapsis rogatu pœ-
nitentis populi cum suo consistorio Leodium est reuer-
sus. Hædrotij lingua vernacula (Latina Iustitiæ Oso-
res & hostes) parùm quieuere, quin maiores quàm prius
turbas concirent: qua occasione Magnanimus Prin-
ceps rursùm tribunalia sua partim Hoym, partim Tra-
iectum pro idiomatis discrimine euocauit. Consilio
suorum postmodùm cum subditis tractaturus in sede-
cimuiros, octenos hinc inde deputandos compromisit.
Compromissarij Tungros conuenerunt & die 18. Au-
gusti 1403. arbitramentum vulgauere, quod nunc Pax
Sedecimuiralis à numero arbitrorum, modo Tungren-
sis à loco nominatur. Quantula fuerit Magistratus huius
iurisdictio ab hoc Tungensi Pacto, si quid est solidi,
eam accepit. Operæ proinde sit precium primum articu-
lum eo conceptum plenè oculis subijcere, Imprimis
circa primum articulum ex parte Domini Principis ex-
hibitum, Ne deinceps quomodo cumque coram Magi-
stris seu Consulibus lis & processus ullus agitetur, Con-
uenimus pro bono pacis & nutrienda concordia quod

OBITI

Pp

futu-

futuris temporibus Magistri abstinebunt iudicio nec patientur coram se , coram Iuratis & Consilio, aut ipsa Communitate Ciuica quenquam litigare , ratione prædiorum & fundorum , testamentorum , pactorum dotarium , vel rerum ad Ecclesiam pertinentium , personarumue Ecclesiasticarum , neque executionum , aut quorumcunque casuum ad forum Ecclesiasticum , aut temporale spectantium . Sed in omnibus ijs casibus & materiis remittent partes collitigantes ad Iudices ordinarios quæstionum eiusmodi competentes . Verum quo ad alios casus concernentes Statuta , Francisias , & Libertates Ciuitatis Leodien sis , necnon debita & mercaturas , extra casus præscriptos , poterunt Consules permettere coram ipsis litigare Ciues suos in iudicium vocatos , qui citra remissionis declinatoriam iuri ibidem stare tenebuntur , exceptis Clericis & personis Ecclesiasticis , viduis & innuptis mulieribus mercaturam non excentibus ad Iudices ordinarios quoties petierint remittendis . Similiter liberum erit Ciui bus personam actorum sustinentibus ratione debitorum , rerum conuentarum & mercium debitores suos lite pulfare Coram Officiali , Prætore & Scabinis , aut coram Consulibus , optione data . Ita arbitri , quorum sex fuere Canonici & duo Scabini ex parte Principis electi , edixerent , seu metu , seu leuem offam tricipiti Cerbero porridentes , vt latratum & ingluuiem cohiberent . An vulgari vulgarium Politicorum opinione , qui in Republica practicandum putant quod Pragmatici passim ore versant , De minimis non curare Prætorem , Et modica vix in considerationem venire ? Marsilium Ficinum si tunc

tunc legissent, Platonis habuissent exemplum, qui cum adolescentem alea ludentem increpasset, & ille tam parua reprehendi miraretur, respondisse scribitur, Si alea semel ludere parum est, at non est parum consuetudo. Potestas & iurisdictio est instar gemmarum & pretiosorum lapidum, quorum minimæ particulæ & fragmenta ipsa sunt in precio, de qua vbi plebs bibere incepit, plusquam Tantalea siti vritur, & cum famelico Erisichtone

— *Quod Pontus, quod terra, quod educas aër
Poscit & appositis queritur ieunia mensis,
Inque epulis epulas querit:*

& ut ille profundam gulam expleturus filiam vendidit, sic in sitim proferendæ iurisdictionis increscentem, in turbas cum vitæ periculo irruit. Imperium enim cupientibus nihil medium inter summa & præcipitia, Vespasiano teste. Quid hæc laxatio nisi rimam primo, tum ianuam patefecit corruptelæ? Creuit Hædrotiis audacia, & tactu simbriæ inescati, manus vesti iniecerunt, & in arma proruerunt tristia ijs & funesta. Secutum ab inde aliud compromissum in Duces Brabantiae & Bauariae, qui sua sententia Consules, Iuratos, & Ministeriorum Gubernatores potestatemque omnem abrogarunt: ut disertim in ordinatione anni 1416. (quæ vulgo appellatur Regimentum) continetur. Quorum loco Princeps suffecit ad tempus tredecim Consiliarios, qui inter ciues intra urbem aut pomæria commorantes, exceptis causis Capitalibus & mutilationis membrorum, iis dicere possent, lege dicta ut Capitulum denominaret

duodenos , & Scabini totidem , è quibus Princeps hos tredecemuiros assumeret. Ioannes Hynsbergius qui secundus à Ioanne Waleinroda Ioanni Bauaro successit, non pauca annis 1422. & 1424. edixit , multa ex parte Leodiensibus pergrata , quorum aliqua suis locis attingemus. Ad Ludouicum Borbonium pergit calamus, sub quo extinctum fuit Magistratus Ciuci munus, non minus iudicio , (Paulinam sententiam intelligo) quam infelice bello expugnatum. Statim ac vrbs è ruderibus & ruinis caput exerere potuit , libello supplice quem anno 1477. Principi præsentauit , per vndecimum illius articulum sic infit. Placeat Principis , Capituli & ordinum Patriæ Deputatis supplicare suo nomine Principi , vt , attenta pluralitate Tribunalium , quæ pendentibus bellis cursum habuerunt per suam patriam , prouideat in futurum vt unusquisque nostrum iuridicè tractetur coram Scabinis Leodiensibus & Hominibus (id est Paribus Curiæ) secundum facti contingentiam & prout præmemoratus Dominus Princeps & ipsius ordines decreuerint. Et ne posthac Officiati Principis quenquam indebetè coram alio quam competente Iudice molestent in præiudicium Pactorum per Principem Iuratorum. Per quam petendi formulam (nulla spe Regiminum Hynsbergicorum, & Tungrensis Pacti) ad solum fædus de Fexhe sub ijsdem supplicæ verbis conceptum & per Principes inauguratos iuratum , retroflexum apparet. Rigo iure Tungrensis Pax , quam supra omnes censem valere ad aliquem ciuicæ iurisdictionis colorem , desit legibus per Borbonium datis, sed qua præcipua Reges & Principes benefica clarent clemen-

clementia, arbitror rebus restauratis, vt plurimum Consulibus licuisse iuxta Sedecemuirale Pactum prætenui illa vti iurisdictione. Enim uero ex quo fasces Consulares suscepi habeo compertum meis interpolatis & prædecessorum Consulatibus fuisse eatenus obseruatum. Nullo publico aut priuato malo, & nonnunquam magno bono, quoties Consules, sui hominis æthymologia admoniti, in commune consulunt, aurem, Iustitiae magis, quam populari auræ, præbentes. Fateor, Romanos Consules libera Republica tam contentiosam quam voluntariam iurisdictionem habuisse, & Capitulum rerum fuisse iudices, etiam sine prouocatione. Quam Valerius Publicola, hoc ideò nomen meritus, ad Populum à Consulibus permisit, & in signum superioris potestatis in concione fasces Consulares submisit, & securis sibi, & successoribus, vt quidam authores sunt, ademit, sed postmodum Largius Dictator restituisse dicitur, ea tantum lege, ne in caput ciuis Romani in iussu populi adhiberentur. Nec diffiteor, quin aliquorum litteratorum sententia sit, quod vetere Roma per excellentiam, prolato simpliciter in Senatusconsultis & Plebiscitis, iuxta subiectam tamen materiam, Iudicium nomine, significarentur Consules; quod de medio tempore facile admiserim, nec Liuius dissentit: sed à Romanis ad Leodienses Consules nec Vergilianus quidem Corydon illationem fecerit: tantum & amplius illi in iurisdictione his præcellentes

Quantum lenta solent inter virgulta cupressi.

Consules Romani electorum Regum vices suppluere, & Regia potestate, nomine duntaxat odiosissimo

& fatali feralique abstinentes, functi sunt, anno imperium terminantes, ut non semel hoc in opere indicamus. Leodiensium Episcopus Princeps est, Regalibus à Cæsare Sacroque Romano Imperio inuestitus. Bur-
gimistri verò non per se, sed per Principem lucent, &
quicquid eis inest authoritatis ab illius fonte descendit.
Vrbs Leodiensis, si ex iure communi rem gerimus,
per se est iurisdictionis expers. Principi suo plenè sub-
iecta: consequens est Consules eius, propria iurisdic-
tione carere, nisi quam à Principe probauerint de-
prompsisse. Nam per naturalium nexus causarum fieri
nequit ut Vrbs quam non obtinet iurisdictionem suis
Consulibus impertiatur: inopia opem, carentia habi-
tum, nox diem non generat. Rorida nubes vt Iridem
figuret, radios micantis astri excipit, & vt inter crepi-
tantes flamas rubeat ferrum, ignescit. Capella Tho-
losana, cuius aureas decisiones Iureconsulti passim ex-
tollunt, quæstione trecentesima quadragesima tertia,
litem pridem diremit, dum conclusit Ciuitatum Con-
sules de iure nullam habere iurisdictionem. Et Stepha-
nus Aufrerius qui eruditus ad Capellam elucubrationes
conscriptis, Consules Defensoribus comparans infi-
mam & simplicem iurisdictionem in leibus casibus
non inuitus ijs permittit, nequaquam verò ullos meri
mixtive imperij actus. Tinniunt aures strepitu mag-
nifici ad speciem argumenti, quod memini aliquando
excitasse non neminem, cui credidisses esse cor acetum
acre in pectore: A populo Principis potestatem profi-
cisci, ideoque scripsisse Vlpianum (quod Iustinianus
ab eo fuit postea mutuatus), Quod Principi placuit

legis

legis habere vigorem, quippe cum lege Regia quæ de eius imperio lata est, populus ei & in eum omne imperium suum & potestatem contulerit. Non futurum itaque absolum, si ex potestate quam populus Principi concessit, spicas aliquot ex tam vbere messe, Consulibus suis reseruauerit. Facebat sophisticus argumentator, qui tanquam Vulcani irati filius quaquam tangit amburit & æstu ipso calefacit. Quod Vlpianus & post eum Iustinianus de Romano Principatu dixerunt, Leodiensi non conuenit. Ab electo Tarquinio populus Romanus propriæ libertatis assertor supra potestatis iura usque ad Iulium Cæsarem retinuit, & usque ad Iuliana tempora verum fuit, quod Imperium esset penes populum aut penes eos Magistratus, quibus populus ad tempus aut in parte mandasset. At posteaquam de electo Pompeio Cæsar libertatem oppressit, & Monarchiæ fundamenta iecit, à populo in unum coaliuit regimen & Principatus: & tandem longa antiqui status desuetudine, aut obliuione, populus legem tulit per quam in Principem omnem autoritatem transfudit. Quæ quidem lex hodie non extat, & variant scriptores quando lata fuerit. Quidam volunt quod Iulij Cæsaris ævo: quibus non assentior: neque enim Brutus eum ut tyrannum oppressisset, & pro eo tollendo coniurasset, si legitimus fuisset Princeps, translato per populum in eum Imperio. Alij ad Octauium Augustum referunt, & quidam seriū ad Vespasianum. In Octauium facile inclinem, qui post Actiacam victoriam pacificè, ciui bus cunctis acceptissimus, ab uniuerso populo & senatu pater patriæ cōsalutatus, ad prouectam senectutem solo
Princi-

Principis nōmine contentus regnauit, cui & Dictatu-
ram magna vi populus obtulit, quam tamen genu nixus
deiecta ab humeris toga nudo pectore deprecatus est.
Leodij nunquām apud populum rei summa stetit.
Diuus Hubertus vrbem condidit, condendo suam fecit
sub Cæsarum auspiciis: neque incolæ aut conuenæ E-
piscopum fecerunt vrbis Dominum, sed ciues hoc ipso
effecti subditi. Quare vacante Principatu nullæ sunt
populi circa denominationem aut electionem futuri
Principis partes, solos Ecclesiæ Cathedralis Canonicos
ea cura & facultas tangit: quisquis idoneus ab ijs eli-
gitur aut postulatur, In fula Episcopali à Summo Ponti-
fice, & Regalibus à Cæsare exornatur. Scilicet ius
huius electiui Principatus insidet assidetque Capitulo
Primario Canonorum; quem Episcopum & Princi-
pem occurrente vacatione renuntiant, Episcopus est &
Princeps verus tam canonorum eligentium, quām
cunctorum subditorum. Eò fit quod vulgò Princeps
usufructuarius dicatur, & Capitulum Proprietarium,
propter ius eligendi Capitulo affixum. Cæterū legi-
tima electio effectum sortita plenum ius electo tribuit,
& quantum dat successio hæredi, ijs locis vbi hæredita-
rij sunt Principatus. Neque enim ob id solum quod
dignitates sunt electiæ, qui eas adipiscuntur minore
clarent authoritate: in his id operantur suffragia eli-
gentium, quod in hæreditarijs generatio parentum.
Non abnuo fluxisse sæculum, quo Imperatores, & inter
eos Henricus Quartus & Quintus, Episcopos Leodiens-
ses pro suo arbitrio postpositis Capituli & Canonico-
rum suffragijs dicebant & constituebant per annuli
sub-

subarrationem & baculi traditionem inuestientes. Ita enim Henricus Primus Episcopus, & Obertus proximus illius successor vtiles admodum Principes, authritatis tamen Apostolicæ interueniente assensu in Cathedram concenderunt, & Alexander aduersus Fredericum suis meritis Diui nomine à morte sua donatum eodem titulo irrepere tentauit, sed frustra; Diuum enim Fridericum canonicè electum Archiepiscopus tunc Colonensis Pontificia authoritate confirmauit & defendit, cessitque Alexander, & resipiscentia sua viam sibi illuc rite perueniendi, vnde rite seclusus fuerat, aperuit Alberone primo successore intermedio, vita functo. Simili arte contra Albertum primum Sanctorum albo relatum Lotharius se intrusit, & Martyrem exclusit: verùm nec pauci casus sunt in exemplum adducendi, nec illius æui in hisce rebus exempla in legem vertenda: & ipse Henricus Quintus particulari rescripto, possessioni aut usurpationi Episcopos per Imperium occurrente Cathedrarum vacatione creandi, renuntiauit. Meliore iure Carolus Magnus Imperator, à quo Adrianus Papa Archiepiscopos & Episcopos per singulas Provincias inuestituram accipere definiuit, à nemine consecrandos nisi ab eo laudatos & inuestitos: & Otho primus cui Leo Pontifex ad exemplum Adriani eandem tribuit facultatem, vt vtrumque Gratianus suis Decreti libris insperfit. Quibus priuilegiis Ludouicum Caroli filium, & alios successores Cæsares renuntiassent idem Gratianus edocet. A pluribus certè sacerulis electus à primario Capitulo Leodiensis Episcopus & debitè consecratus, non Episcopatu ab
Immac.

Q q

Impe-

Imperatore sed Regalibus tantum decoratur. Populi autem nullum esse in electione munus compertum est & exploratum. In primitiva Ecclesia Laicos etiam Episcoporum electioni interfuisse, & in eligendos defyderia sua direxisse ex historiis Ecclesiasticis non obscurè percipimus: at olim mos ille, aut comis tolerantia exoleuit: & districtum sacris vetatur canonibus. Honorius Tertius ad Messanæ Ecclesiæ Episcopo viduatæ Capitulum his verbis scripsit, Edicto perpetuo prohibemus ne per Laicos cum Canonicis, Pontificis (id est Episcopi) electio præsumatur; quæ si forte præsumpta fuerit nullam obtineat firmitatem: nonobstante contraria consuetudine, quæ dici potius debet corruptela.

CAPVT TERTIVM.

*Maiorem multò esse Politicam & extrajudicalem
vſurpationem.*

Nemo Consulatum & Consules ideo damnauerit quod origo aut progressus fuerit ab usurpatione. Alioquin eodem argumento Romanorum Imperium per totum orbem extensum, quod ab una vrbe in orbem fuit effusum, redargui posset. Vinum saluberrimum est, nec ex nepotantium & comedantium abusu malum redditur. Ipsa Consularis dignitas licet præter Scabironum alio sine eam tunc inducentium intentionem, magnum fuit aliquando Reipublicæ fulcrum, & fortis ciuicæ disciplinæ neruus. Quod pastor gregi, rector elephanti, Consul

Consul cordatus & impiger potest esse ciuibus. Dum bonis artibus honos defertur, & procul exulat ambi-
tio, & eius nutrix suffragiorum corruptio, securus ani-
mo Consul, ingens est delictis corrigendis & auerten-
dis adiumentum. Quod Alphonsus Aragoniæ & Nea-
poleos Rex dixit, vt herbas quasdam ad Solis motum,
sic populares in Principum mores verti, quadantenū
de honestiore plebe Leodiensi, ante corruptelam à pau-
cis annis impunè grassantem, dici potuisset. In Con-
sulem vt in Pastorem, & communem velut patrem re-
spiciens imitamenta ab eo sumere poterat virtutum, vt
& hortamenta. Elephas inter bellus eminens in medio
furoris æstu, rabiem ponit ad vocem moderatoris. Quo-
ties ante hæc funesta tempora proborum Consulum
prudentia turbas & seditiones dispulit, priusquam coä-
lescerent, coalescentes repressit, ardentes sedauit.
Quoties sanis Consulum pijs Principum suorum co-
natibus coöperantium consiliis & egregia fortitudine,
pestifera hærescos luës ne ab infectis quibusdam finiti-
mis in urbem & Pomærium furtim intraret, fuit impe-
dita & exclusa? Absit inuidia, magnos aliquot nonnun-
quām viros Consulatus dedit aut ostendit, nec priscis
Romanis inferiores, si in eandem gloriae materiam aut
messem incidissent. Et nostra ætas scelerum aliæ fera-
cissima, non in totum fuit hominum antiqua virtute
infæcunda, qui noctu & interdiu pro salute populi
concredit inuigilantes, Fidei auitæ tenacissimi defen-
sores, Cæsaream iurisdictionem perditissimorum quo-
rundam clandestinis quasi cuniculis illic labantem, suis
velut humeris sustinuerunt intra obedientiam Principi

Q q 2

debitam

debitam populum continent, qui neutralitatis beneficium, inæstimabilem ditionis totius thesaurum, aduersus exterorum insidiatorum machinas pluribus locis intentas illæsum seruarunt, & qui pluris fecerunt esse re ipsa patriæ vtiles, quam plebi aliunde ad seditionem concitatæ assentiendo, nedum assentando, placuisse. Nunquid Tribunatus plebis Romæ à secessionibus originem & augmentum cepit? Atqui abundant historiæ & plena sunt volumina eorum Tribunorum plebis qui iustè & sanctè Tribunatum gesserunt magno vrbis suæ bono. Saturninos, Clodios & similia portenta iure etiam legentes detestamur, & fratrum Gracchorum nimis popularium vices dolemus potius, quam manibus irascimur: sed Siccij Dentati quantumuis Patribus conscriptis inuisi, Tiberij Gracchi patris, Cn Domitij, & quatuor L. Hortensij collegarum memoriam nulla temporis profunditas obruet. Abs iurisdictione ex Pacto-Tungensi nata, non sine aliqua principalis authoritatis imminutione, non tantum equidem exortum præiudicij, dummodo illis claustris & sepimentis non egredetur dilatandæ potestatis cupido, vt de eo magnopere querendum foret. Ciuitatum Defensoribus, ad quorum normam tolerati videntur fuisse hi Magistri, ciuilem, intra certam pecuniæ taxam & summam, competitissime authoritatem scimus: à quibus interim ad Provinciæ Præsidem, Imperij Romani Magistratum, conce-debatur appellatio. Inuerso ordine à Magistris & Iuratis ad Trigintaduumvirale Iudicium prouocatio institui-tur, & ab illius sententijs Reuisio proponitur coram duobus Consularibus, Scabinis duobus, & totidem

Commis-

Commissarijs & Iurisperitis. Neque gradatio tot consistoriorum iuribus Domini noxia sit, dum ea à Domino tanquam à principio & fonte promanet, & subditi eius rei controuersiam non moueant. Nam quid ingentis fluminis interest, si fluendo in plures riuos aut fluuios dividatur, vel Solis, si radiorum multiplicatione & repercussione plura in oppositis nubibus meteora visantur? Quanquam dubito, an vt ad maiestatem Principis tribunalium pluralitas conferre potest, ita illa ad populi commodum & publicam quietem conducat. Maximilianus Cæsar, & post auum Carolus Quintus, ex solarij seu horologij oppidorum in quæ introierant inspectione, quale esset oppidanorum regimen coniectabant, existimantes vix posse ordinatam esse bene Rempublicam in qua dissonum & inordinatum esset solarium. Xenodochiorum & valetudinariorum multitudo, sæpe denotat pauperum & infirmorum multitudinem. Quod si leges debent in Republica esse tanquam medicamenta, quæ nec multa nec varia sunt ægris propinanda, & verum est Platonis aureis signandum literis dictum, Vbi sunt plurimæ Leges, ibi & lites, itemque mores sint improbi, tanta tribunalium Leodiensium, non prophenorum tantum, sed Ecclesiasticorum multiplicis generis, varietas, non multum compendij fortunis & moribus adfert. Haud ferendum vero quod non pridem introducere contendunt, Ne cui liceat à suorum Auditorum sententijs ad Augustissimum Cæsarem vel supra illius Archidicasteria recurrere, tanta temeritate ut eas realiter executioni tradant spretis mandatis & inhibitionibus Imperialibus. Qui contemptus tamen

Q P 3

non

non est perpetuus, sed solis Publicolarum nomen affe-
ctantibus peculiaris. Quibus frustra occinas, Quod per
Statuta à Recognoscente superiorem condita nequeat
appellatio prohiberi: Quod ius appellandi sit de reseruatis
supremæ potestati, cui per inferiorem non potest dero-
gari, Et quod à tribunalibus Principis, Scabinis nempe,
& Consilio ordinario, liberè in dies ad Sacram Came-
ram Spirensim prouocetur, exceptis casibus per priuile-
gia Diuorum Maximiliani Primi & Caroli Quinti ex-
pressis: peruicacia enim aurem aduersus rationis con-
centum obturauit. Hæc impræsentiarum de Iudiciali
contentione. In ea quæ extra forensem vsum sunt laxius
& licentiosius multò irrupere. Quando familia Consu-
laris, satellitium Bombardiorum curandis tormentis
bellicis designatorum, & armata decemvirū è tri-
ginta duabus Tribubus selectorum custodia in apricum
venerint, non modo inquiero: ab usurpatione emanasse
constat. Nam lustrationes armorum, quæ statu anni die
fieri consueuerunt, ortum suum debent Præsuli Erardo
de Marka anno 1526, dum in decorationem festi Tran-
slationis gloriosi Martyris Lamberti annuas pridie illius
diei instituit: quæ proinde ita sunt de Regalibus Prin-
cipis, sicuti ludi Circenses & Consualia à Rege Romu-
lo Romæ instituta. Satis constat ante Ludouici Borbo-
nij Præsulatum Consules tubæ cantu & vsu abstinuisse,
sub eo vti cepisse; vt permulta & potissima quæque at-
tentata tunc exorsos. Nemo mihi persuaserit Lacedæ-
monios præ oculis tum temporis habuisse, quos tradunt
non ante ad dimicandum descendere solitos, quam tibiæ
concentu & anapæsti pedis modulo cohortationis ca-
lorem

lorem animo traxissent, vegeto & crebro ictus sono
strenue hostem inuadere admoniti. Ad pompam & ap-
paratum tubam illos assumpsisse arbitror, quæ in bellis
pluribus non fuerat ijsdem ignota. Repugula cuncta
ruboris sub Borbonio perrupere, si tamen colorem pu-
doris tempore Ioannis Hynsbergij retinuerant. Quam-
uis namque Ioannes Hynsbergius Hynsbergij & Leu-
uenbergij Principis filius, qui ab anno 1419. vsque ad
annum 1455. cathedralm Episcopalem tenuit, Leodien-
sem Politiam pluribus instruxisset prærogatiis, non
sine priorum iurium detimento, fassus est ante &
post Episcopalis apicis ad Pontificias manus in fauorem
Borbonij tunc annorum octodecim dimissionem, tædio
inuasorum per ingratos subditos Regalium, in abdica-
tionem spontaneam descendisse. Domestici & fautores
scriptores haud diffitentur, quin circa annum 1429. in-
uito & reluctante antistite, Gallico suasu impulsi, cōacto
subitario exercitu in agrum Namurensem excurrerint,
fædè populati, Bouillis obseSSIIS, capta & incensa Polua-
chia, quæ smaragdi castrum à plerisque nuncupabatur,
trecentis villis, ac triginta tribus arcibus, nouemde-
cimque molendinis in eodem Namurensi territorio,
flamma & ferro deletis. Cumque ibidem Castrum de
Holsim corona cinxissent & obseSSI in compositionem
venissent in Principis Hynsbergij fidem recepti, bar-
baro facinore in conspectu deprecantis & illachryman-
tis Principis fuerint immaniter iugulati. Sed hæc præ
ijs quæ Borbonius vidi passusque est vmbrae aut tenues
nubeculæ sunt. O Legia quām exlex fuisti, & vtinam
fuisses tantū? Nemo credat talem te fuisse olim, nisi

quæ

quæ historicorum fidelium penicillo depinguntur, ho-
die per atram scenam nimis tragicè repeterentur. Ac-
cipe summatim millesimam eorum quæ sub Borbonio
contigerunt. Magistri, Iurati & Ciues Leodienses, illo-
rumque complices, oppida, villas, & loca, quantum
possent, Principis occupare, carceres proprios facere,
feudis veros hæredes à vero Domino inuestitos spolia-
re, & conuento precio alios intrudere, in Officiales,
Ministros & Consiliarios Principis pro libidine fœnire,
illius legitimos subditos extra pomœrium & leucam
bannalem habitantes apprehendere, & incarceratos
grandi pecuniarum quantitate mulctare, domos & ca-
stra partibus ipsorum non fauentium demoliri, inno-
centes promiscuè proscribere, Ecclesiasticos parùm pro-
picios præbendarum suarum fructibus frustrari, & Ca-
pitulum ad inductiones Comitiales Statuum, proposi-
tionesque arbitrarias, & Gubernatorum Castellano-
rumque destitutiones, & factiosorum in eorum locum
surrogationes compellere, in improbo more habuerunt.
Palam in Episcopum nefariè debacchari, dominium
Principatumque explodere, ad arma conclamare, mini-
steriorum vexilla explicare, & manipulatim constre-
pentibus vndique tympanis ex vrbe ad pugnam proce-
dere, confœderationes & ligas cum alienigenis facere,
conuocationes autoritate Principis indictas contrario
imperio rumpere, excommunicationes & interdicta
Ecclesiastica iussu & decreto Apostolico imposita per
contumeliam contemnere, Capitulum ad interdicto-
rum eiusmodi prophanationem cogere, presbyteros
adigere ad administrandum Sanctissimum Christi cor-

pus

pus excommunicatis, & renuentes in Mosam fluum præcipites dare. Horret animus ad pridem admissorum facinorum & sacrilegiorum memoriam. Quis sensus præsentium? Ne quis innocentibus aduocatus aut procurator patrocinium præstaret, ne quis fautorem Principis, alloquio, cibo, hospitio dignaretur, vetuerant edicto. Loca sacra cum prophanis eodem erant loco: illic inuasisse, percussisse, occidisse impunè erat: Erynnis solium Erigones infederat, iniuria Iustitiæ vices agebat: rerum capitalium rei per vim iudicio competenti subtracti per tumultuantes sicarios absoluuntur, Ecclasiastici & clerici ad prophanum assertum tribunal protracti nunc fortunis, nunc capite plestebantur. Praecepta inhibitoria à Minoibus istis Tartareis in Officiales Episcopi & Capituli, in Scabinos & quosuis pro arbitrio sub indignationis, & ciuici iuris priuationis interminatione mox effectum sortitura vibrabantur. Quò non ruit excusso iugo excæcata nequitia? multis in locis, & nominatim in pago Sarsino ditionis Franchimontensis, exemptiones & francias concedere, & patentes desuper literas sigillo Ciuitatis munitas expedire præsumpserunt, quin etiam inibi medio foro columnis, vulgo Peronibus, Ciuitatis insignibus ad clangorem tubæ per globos armatorum erectis. Et ne gratuidò facinus incepissent cuiusdam Collardi Plaquet uxorem, quæ virum suum crudelissimè interemerat collegiatim manu armata è vinculis exemerunt. Hoc ipso maricidæ omnes: Cum paria sint delinquere, & tueri delinquentes: nisi maius peccatum sit, viam aperire & struere peccaturis. Quid ultra recenseam?

R.E.

Cum

Cum sacrilegiorum reos per Altam suam Iustitiam, & Palatij sui annulum antiquissimo iure & more Episcopus Iudicialiter esset correcturus, plebs impia debito iudicio & suppicio eripuit. In Cameram & Cætum Scabinorum causarum cognitioni & dicendo iuri vacantium Magistratus Ciuius minaciter se immisit, & assumpta cum ijs iudicandi facultate, innoxios condemnauit, & noxios absoluit. Vnde initium & occasionem verisimilem accepit usus, qui postea interiecto tempore inualuit, non inquiri in Ciues Leodienses, nec per inquisitiones sententiam in eos ferri, nisi coniuncta Consulum & quatuordecim Iuratorum authoritate cum Iudicio Scabinali. Sicut usque in illam ætatem, solemnem ad Annulum Palatij iurisdictionem perseverasse constat, nefandis furiosorum motibus & tunc interruptam. Ab ea impudentia profluxisse id temporis prætensum ius mensæ fæneratoriæ, quod Ciuitatenses sibi protervè arrogarunt & usque ad nuperam erectionem Montis Pietatis per Sereniss. Principem F E R D I N A N D V M solatio tenuiorum ciuium instituti ex parte practicarunt, & quidam nequam homines in eodem monte adhuc superesse clamitant. Si quidem ab annibus illius temporis edocemur, quod cum Episcopus fæneratores natione Lombardos in urbem admisisset, Magistratus iste lana non contentus in pellem inuolauerit, & carceribus mancipatos ante ingentis multæ solutionem non emiserit. Denique ut perpetuam esse regulam scias, Cereuisiarios seu Braxatores in omni pene seditione partem sibi vendicare non postremam, ad Coctorum istorum incocatas commotiones, Magistratus

tus

tus sub grauissima poena inhibuit incolis pagi Sancti Petri iuxta Traiectum legitimis Episcopi subditis, ne de cætero cereuisiam coquerent, & præcepto non auſcultantes in vincula coniectos multo ære damnauit. Nimis mira, & nimis nefanda. Sed

*Quis tumidum guttur miratur in Alpibus, aut quis
la Merœ, crasso maiorem infante mamillam?*

CAPUT QVARTVM.

De Vſurpationibus Continuatio.

A pud Philippum Cominæum legisse memini quod incidente inter illum & equitem Anglum familiariter sermone Gallicæ & Anglicæ gentis, Anglus ore ingenuo iudicium suum de vtraque natione interponens dixerit, Quoties Angli cum Francis belligerauerint, vt plurimum viatores extiterint, Victi autem semper fuerint quoties in foedera & Pacta coiuerint. Idem de Leodiensiis cum Principibus suis, sed alio epitheto verè pronuntietur. De Bello nequaquam. Quod enim subditi in Principem mouent, rebellio est & malestatis crimen, non bellum. Et vasalli contumaces, perduelliones sunt, non hostes. Definiente Romano Iurisconsulto, hostes eos esse, quibus nos, aut qui nobis publicè bellum legitimè indicunt, cæteros latrones aut prædones habendos. Quoties rebellarunt, varia quidem aliquando sub inceptionem fortuna manus consertæ sunt, sed ad extremum fusi semper & fugati cum magno

R 2

fan.

sanguine, victi supplices facti, quam artem in angustijs callent, historia teste: sub specie foederis & per conditiones Pacis pedetentim corniculam suam alienis adornarunt plumis. In quod succurrit illud plusquam Punicæ perfidiæ factum, vnius è quatuor legatis ad DuceM Carolum Audacem expugnato Trudonensi Oppido ad Leodiense pomœrium appropinquantem missis, qui tres collegas iustæ victoris postulationi annuere hæsitantes hoc scelerato dicto admonuit, vt audacter postulata quæcunque concederent, dimisso à mænibus exercitu nihil addictorum præstituri. Et ita euenit: Dux pacatus pacta mulcta & fartura damnorum Episcopi ad sua rediit, & iuxta legati omen irrisis Duce & Episcopo, iterum impulsu Ludouici Vndecimi primæ rebellionis fotoris qui peditum sex millia, & quatuor equitum cohortes supra ingentes sponsiones submisit auxilio, Leodienses infausta arma resumpserunt, tristi, vt æquum erat damnata successu. Violato prius per eos gentium iure, oratoribus ex conuentione ad transigendum in urbem admissis; quos statim ad necem per sicariorum manum quæsitos, vix latebræ, & vestis dissimulatio reduces fecerunt. Per Pacis quietem & silentium non ideo admordere Principis sui authoritatem destiterunt. Quieta prope fuere cuncta ab armis intestinis tempora à Borbonio. Nisi quod inter successorem Ioannem Horneum, & Guilielmum Longobardum reliquiæ ventilarunt, huius capite euacuatæ. Itum fuit interim ad ciuicorum iurum prorogationem tacito & lento passu: vt flumini alueo suo currenti contingere videmus, quod adiacentis fundi partem impercepti-

ceptibili alluvione occupat. Et ut inflatus imbris amnis nonnunquam littora sua impetu transgressus vicinos inundat agros Nerea Cereri commiscens, sic torrentis in modum, sereno etiam tranquillitatis cælo, aestus inflatæ huius potestatis exundauit. Erardus de Marka Horneum proximè secutus, & Paci & augendæ simul ac decorandæ rei Ecclesiasticæ intentissimus, Ripariorum vastationi vrbicæ inhiantium coercita audacia, dolens videre & ferre coactus fuit anno 1533. inquisitioni aduersus Hæreticam luem colubrinis gyris irrepentem frenos injici, dum Magistratus iste contra sacras & ciuiles sanctiones obstitit, ne in quenquam ciuem nouatæ religionis reum aut suspectum aliter quam Consulum & Iuratorum coniuncta cum Scabinis authoritate, iudicio agi posset. Non leue principalis iurisdictionis ab inde præiudicium, & religiosi conatus impedimentum. Anno 1563. Roberto à Bergis Antisteite in morbum lapsò quid non inauditæ potestatis assumeret tentauit & exercuit? dum orto iurisdictionum inter Ecclesiasticos & sæculares iudices conflictu, Ciicum Consilium ad laici querimoniam Canonicos Martinianos, qui ad Officialem & Romanam Curiam recurrerant, inhibitionibus pœnalibus perstrinxit, & morem gerere detrectantibus aqua & igni interdixit, publicato imprimis pro rostris edicto, ne quis, eorum cuiquam esculenta & poculenta diuenderet, contrauentoribus quinquaginta florenorum pro prima vice, centum pro secunda & pro tertia proscriptionis pœna præscripta. Princeps Gerardus de Grosbeeck purpureo per Pontificem galero insignitus, qui inter medias circumiacen-

Rr 3

tium

tium Prouinciarum turbas in auita Religione Catholi-
ca, & Sacri Romani Imperij obseruantia ditionem suam
puram & intactam seruauit, et si fœderatorum statuum
legationibus, minis, ac postremo armis petitus, intesti-
narum non ideo expers curarum. In id temporis claves
portarum Ciuitatis penes Principem, & eo absente pe-
nes Primarij Capituli Decanum asseruabantur, illarum
obseratio & referatio penes illos erat, repente anno
1566. die 29. Septembris, collubuit Consulibus in suo
Senatu decernere custodiam clavium & portarum in
potestate Consulum futuram, donec Princeps in aduer-
sum de iure suo docuisset. Non examino nunc momenti
magni quæstionem, quam postmodum separato capite
sum tractaturus, cuius sit Custodia Ciuitatis & Claves:
Decreti formam vel inde accuso quod possessor indicta
causa possessione non sit exturbanus, ne vero quidem
colore. Quid aliud est eo foco surripere Principi & Ca-
pitulo claves, quam furem imitari, qui vestem tuam
tibi surriperet quasi tua non esset, tamdiu retenturus
donec tuam esse probasses? Omnes scire debent (inquit
Imperator) quod suum non est hoc modis omnibus ad
alios pertinere. Offenderat indubie humanitatem &
patientiam optimi Principis temeraria subditorum
vsurpatio, & dum in tempus remedium differt, aucta
per tardiorum dissimulationem audacia in aliud euafit
attentatum. Lata anno 1571. ad populum Rogatione
ut Scabinorum nullus deinceps in Consulem eligere-
tur. Mansuetudinem Principis, an ciuium procaciam
mirari magis oporteat, animi pendeam. Obuiam tu-
multui in proxima Consulum electione metuendo
iturus

iturus, edixit ne Scabinus eo anno denominaretur; & seposita vltionis commeritæ via à Supremo Spirensi Prætorio oportunos processus impetrauit. Consilium Pacifico Principe dignum, sed lentitudine sua huc usque irritum. Cui assimilem? Cato Macedonas liberos pronuntiauit, quod teneri non possent. Et eius exemplo Adrianus Imperator omnia trans Euphratem & Tigrim intacta reliquit. Phocion militibus suis agmine turbato inordinatè fugientibus, hostem fortiter ferire & prosequi, non fugere doctus, quo tamen suorum dedecus velaret, fugæ ducem se ostendit. Obuer-sabantur oculis Antistitis, mores temporum, & pericula motuum ex contagione aut imitatione vicinorum; & cum suo dispendio conniuere, quam improficuam correctionem impendere maluit. Gnarus quām crebro corruisset ægra rebellionis morbo Ciuitas, medicum & monitorem aspernata. Æquum & lene remedium, quod sanare vlcus debuisset, exasperauit. Subditi insolentes effecti, quot inde & quanta in hunc diem atten-tata contexuerunt, quæ etiam (pudor & rubor ubi estis?) huius litis prætextu excusant. Velut alterius lunæ eclypsim per umbræ terrestris interpositionem indu&turi, aut veritatis Solem interiecta mendacij nube obscuraturi. De quibus locus erit dicendi in libris se-quentibus.

CAPUT

CAPVT QVINTVM.

De Crebris Rebellionibus Leodicensium aduersus Principes.

Cyrus omnium militum suorum nomina, Mithridates duarum & viginti gentium, quæ sub regno eius erant linguas, didicisse traduntur. Et Themistocles singularum nomina ciuium memoria comprehendisse. Ego Principi subditorum mores ante omnia noscendos existim⁹, non minus quam nauclero qualitates ventorum, & medico corporum complexiones. Hinc Galba Imperator, Pisonem in filium & Imperij successorem adoptans, prudenter admonet cuius sint subditi conditionis, Imperaturus es, inquit, hominibus, qui nec totam seruitutem pati possunt, nec totam libertatem. Quanquam regnante Tiberio tempora adeo infecta & adulazione sordida fuisse legamus, ut quoties is Curia egredieretur Græcis verbis in hunc modum eloqui sit solitus. O homines ad seruitutem paratos? Interest scire quomodo populus cum Principibus suis olim egerit, ut experientia præteriorum mederi queat præsentibus. Ea causa subijcam oculis aliquot, non omnes, rebelliones. Phidias Atheniensis vastam Leonis molem ex ungibus, & Pythagoras Herculei corporis magnitudinem ex vestigio, plantaque coniectauit. Ut Tages qui primus Hetruscos artem (si ars est & non humanæ mentis libidibrium) diuinandi docuit, ex gleba aratro proscissa secundum Poëtas ortus, dicitur ex tempore prædictissime futura.

futura, attonitis agricolis; sic nato Leodij Consulatu turbæ ad statim & pugnæ sunt exortæ. Ipso anno 1254, qui natalis est, ductu & impulsu Henrici de Dionanto, in Henricum de Geldria Episcopum insurrexerunt, & vrbe cum Scabinis & maiore Canonorum & Clericorum parte, abesse prauis suis factionibus cōegerunt. Quanta cum irreuerentia, argumento fuerit, quod iniesta compositionis mentione, Episcopum suum securè iuxta lapidinam in agro pertranseuntem, quindem Leodienses operarij ex improuiso inuaserint, sanguine & nece Principis sui manus aspersuri, è quorum numero cæsi aut capti duodecim, tribus aliis fuga elapsi. Redintegratum ideo prælium, & victi subditi porta & muris ad Sanctam Walburgem dirutis, arcem illic admittere sunt adacti. Verūm in alta quiete dum negligentiores vigiles custodiam laxant & nuptialibus epulis in vrbe intersunt, Ciues astu in Castrum ingressi, illud à fundamentis demoliuntur. Ioannes de Enghien (viuo & inuito Geldrensi suffectus) cuius gratia Cæsar Rudolphus Ecclesiam Leodiensem multis præmuñuit priuilegiis, paucis quibus sedit annis tranquillè egisset, si per vaccam licuisset. Quid meruere boues, animal sine fraude, deloque? Balliuus Condrosij bouem fæminam ad causam iudicati viro nobili abstulerat, unde eques offensus prosapiam ad arma conciuit, & hinc dubij martis certamina vtrimeque cruenta, non nisi Philippi Regis Gallorum iudicio sopita. Romæ Domitio Consule bouem locutum ferunt, Roma caue tibi: Munitus vaccæ huius per omnes agros & oppida ditionis Leodiensis portentosi fuerunt & funesti. Ioannes Gui-

S l

donis

LEODIVM.

322

donis Flandriæ Comitis filius Enghiensi succedens, prudentia modestiæ coniuncta nequirit præcauere, quia potentiorum & opulentiorum factio Clerum & populum tributis inuolueret, neque modum abrumpendæ prauitati reperit, nisi sua & Cleri in urbem Hoyensem secessione. Neque Adolphi de Valdege Præsulatus patrum seditionum fuit immunis: dum maturior ætas in se pudore retenta per adolescentes ingenui generis, vnicolores & vnicognomines (Pueros de Francia sese mussitabant) vestigalium abusum renouauit. Theobaldus de Barro antequam Henricum Imperatorem anno 1310 cum alijs Imperij Principibus in Italiam & Romanam, ubi fortiter dimicans occubuit, comitaretur, gratia à Leodiensibus subditis suis fuerat perpeſius: & cum in præcipuos sceleris authores iure in loco de Vothem (prisco more) per Scabinos Iudices procedi mandasset, armatae plebis rabiem fenserat. Quæ deinde ad mortis eius nuncium longè truculentior exarsit, ordinibus de interrege creando (Mamburnum vocant) disputantibus. Exorta inter Nobiles & Plebeios rixa, cum illi inter pugnandum in Macellum, aut Lanionum casas ignem forte conieciſſent, hi confluente vilissimorum quorumcunque multitudine inflati, in ducentos nobiles (tot erant) iunctis viribus irruere, quos numero multis gradibus impares in ædem collegiatam Diui Martini in monte Publico sitam cedentes, & inclusos, flamma, aut fumo crudelissimè necarunt. Nunquam modum tenuit plebs efferata: citius leones, pantheras & tigrides cicuraueris, quam commotam & vetricem plebeculam degustati semel sanguinis aidam & sitiensem.

tem. Nullus semel ore receptus Pollutas patitur sanguis man-
fuscare fauces. Ultra vitam indignatio est, non cineribus
parcit, in tecta inanima, in mutos lapides saeuit, &
nihil sanctum à quo dexteram cohibeat. Adolphum
de Marka Principem fortissimum binis & amplius lu-
stris continuatae peruersorum Ciuium discordiae exer-
cuerunt. Per annos vndeциm armatum & pugnantem
Legia vidit. Sub Principatus auspicia partim propter
peccantium multitudinem, partim benignitate, popu-
lum conciliaturus, credens dogma illud Leodij verum
futurum, *Verecundiam peccandi facit ipsa clementia regentis,*
Martinianam cædem & conflagrationem dissimularat,
restauratione ædis imperata, sed subditorum insolent-
iam & sui contemptum potius auxit. Concitus praua
quorundam suggestione, ut assolet, populus corripit ar-
ma aduersus imparatum & inexspectantem, & Hoyum
ideo se recipientem. Furorem dementiae mixtum con-
sidera & tritum postea versiculum non mirabere?

Annis vndenis rable fit Legia Lenis.

Rabidus populus Mamburno ad arbitrium electo,
mensæ Episcopalis redditus & bona diripuit, familia-
rium & fautorum Episcopi domos exussit, sectæ suæ
& sceleratae militiæ nomina dare renuentes proscripsit,
in caput singulorum immane & è profundissima barba-
rie edictum promulgavit, constituta centum librarum
Turonensium mercede ei qui viuum & mortuum mi-
litem apprehenderet, & qui armigerum, quinquaginta,
& lixam seu calonem decem consimilium: & de facto
quotquot in potestatem venerunt ultimo humanorum
suppicio fuere confecti. Tunc quidem Adolphus iustis

S f 2

copiis

copis destitutus, inter primas curas habuit seditionis
rum impetum sistere, communis limitaneis ditionis
suæ arcibus & castellis, Bullonio, Mohau, Franchi-
montensi, & Loignensi, necnon tribunalium suorum
Curiis Dionantum translatis. Et pacto cum Duce Bra-
bantiæ iuuene admodum, fædere, eius permisso Leuuas
oppidum, cum aliqua armatorum manu, se contulit,
vnde tanquam è propinqua specula insanientes subdi-
tos repressit: donec reciproco bellicorum vtrumque in-
commodorum tædio descensum est anno 1316. in fami-
geratam illam Pacem de Fexhe. Euripus, Aristotelis se-
pulcrum, septenis per diem cursibus & recursibus mo-
bilis, non tam inquietus est, quam inconstans & instabi-
lis Plebs fusurronum flabello commota. Sæuiebant tunc
maximè ciuilia & atrocissima bella duodecim Nobilium
familiarium patriæ Leodiensis à paruis incepta prin-
cipiis, ad annos triginta octo extensa, duorum & triginta
millium hominum sanguine, ob mulierem raptam, aut
ductam non satis ingenui generis, seu manus mortuæ,
loci Domino inconsulto. Ut infælix iste sexus, non suo
sæpe facto, materiam bellorum & motuum præbuit:
Dum in duello quadraginta validissimi cecidissent, &
in homicidas Adolphus vellet animaduertere, pertinax
populus reos protegere, & Principi obsistere præsump-
tit: qui iterum in urbem Hoyensem se recepit, & eo-
dèm breui secutum Cathedrale Capitulum. Accessit
paulo post nouus incentor, & ardantis seditionis fax
Petrus Andricas Ciuitatis Magister, prauè eloquens,
qui priuilegiorum sueto Nouantibus obtentu, iras
suum consatellitum in Principem exacuit, ministros
eius

eius in compedes dedit, in Hoyenses eiusdem Episcopi
receptatores castra mouit, occupatis prius & expilatis
absentium canonicorum domibus claustralibus. Occur-
rit inferior numero, sed causa & virtute superior Prin-
ceps, & quò suis animum adderet, relicto equo pedes
strenuè dimicans binis seditiosorum Ducibus magnani-
mis (quorum nomina si pro iusta causa pugnassent non
eram præteritus) trucidatis, cæteram leporinam
turbam in fugam conuertit, & à cæde fugientium infe-
cutores victores continuit, vno immortali dicto, Satis
est, Deus dabit forsitan eis intellectum ut conuertantur
& viuant. Sed ô obduratam in completo perduellionatu
contumaciam? Altero die in loco eodem retentant
Martis aleam æquè damnosam & pudendam. In repa-
rationem virium posteà multiplicant tributa, quæ Cle-
rus secundarius iuramenti præstiti memor declinaturus
Hoyum tandem confudit. Et ne existimentur conster-
nati, & mente fracti, proscriptis impunitatem spon-
dent, nouum militem conscribunt, stipendiarijs, fugi-
tiuorum Ecclesiasticorum domicilia assignant, castra &
tresses de Heer, Hardemont, Vilrou, Obir, & Landris
in odium Dominorum Principi adhærentium, diruunt.
Quid multa? Propinquorum & amicorum vnitis auxi-
lijs docuit posteros maiorum saltem exemplo sapere.
Deploro tantam Principis necessitatem, cui & pati, &
facere necesse fuit. Sed dubitem, an Engelberti de
Marka nepotis & successoris melior aut pacatior hac in
parte sors fuerit, qui ne Ecclesiæ suæ iura imminui, &
Ecclesiasticos rebus suis spoliari tacitus & inultus cer-
neret, togam temporaneo sagô commutauit, & collatis

S f 3

signis,

signis , ferentibus ei Brabantiæ & Geldriæ Ducibus
suppetias, ad quindecim millia ciuium , aut auxiliario-
rum cecidit. Ioannem d'Erkel dicerem fortunatio-
rem, eò quod vulgi in Clerum coniurationes cælitùs
auersæ & oppressæ traduntur, conciliata sacerdotum re-
uerentia, etiam apud plebeos, dum efficacia exorcismo-
rum dæmoniacos Tartareis geniis liberant: nisi ob oc-
cism ab aulicis quendam Ioannem Hartis Tudinien-
sem Burgimagistrum multa in Principem iniuriosa de-
bacchantem , & occisi cadauer à factiosis in Ciuitatem
deportatum, vt sulphureæ tædæ è calentibus cineribus
ignem facile concipiunt , sic ad foedum istud spectacu-
lum Leodina Plebs nulla mora interposita rursùm ar-
ma amens cepisset in attonitum Præfulem , creato sibi
in belli Ducem Mamburno , & canonicis in societatem
vi inductis , & tributo militari grauatis. Et altrinsecùs
dolens viderem Episcopum ad Traiectenses vt in tu-
tum asylum configere, ac ab inde Auenionem ad Gre-
gorium Undecimum Pontificem , à quo interdictum
Eclesiasticum tanti rigoris emanauit, vt ipso Sanctissimi
Pascatis die à diuinis cessari debuerit officiis. Ab
eo certè casu Vigintiduum virale Iudicium Leodij in
lucem prodiit, non sine occasu authoritatis principalis:
de quo alijs differemus. Fæliciora sub Arnoldo Hornæo
tempora fuere, verum Papam Urbanum, à quo Arnol-
dus confirmationem obtinuit, ab Antipapa Clemente
secernentia , neque tamen ab omnibus turbis pura.
Reuerentior Principis sui populus , linguarum mu-
crones in Scabinos vertit, & tredecim solio deiecit,
quod cum Episcopo Imperator delictis ita exigentibus
ratum

ratum esse voluit. Et insuper reaperte ostendit idem populus, intra obedientiam tamen contentus, in alijs non culpare rebellionem, quandoquidem Gandauensibus Ludouici Flandriæ Comitis iugum tunc excutientibus & fame laborantibus, in annonam sexcentos currus frumento farinaue onustos subministrauerit. Sed Deus immortalis? Ioannes Bauarus Bauariæ Ducis, Hollandiæque & Hannoniæ Comitis frater ab Hornæo proximus Episcopus, quibus procellis & tempestatibus fuit exagitatus? Septemdecim annorum duntaxat fuisse super scripti dum in Episcopum postularetur, & quia sceleratorum hominum, quos à vicio proprio Hædrotiorum epithetum dehonestauit, conatus, iurisdictionem principalem decerpentium irrito cadebant euentu, alias in eum direxere machinas, aut Sacerdotio initiandum, aut renuntiandum Episcopatui. Ad impudentiam & nimiae Cæcitatis tenebras stupeo, & mecum calamus, dum hæc scribo. Indicto conuentu Leodienses Henricum Peruuisium in Mamburnum deputant, & eius filium Theodoricum Canonicum, proclaimant Episcopum, omnibus Ecclesiæ Primariæ Canonicis, vnico excepto & plerisque Secundariarum, & triginta Parochiarum Curionibus clam dilapsis & vero Principi adiunctis. Et iniqüitas intrusi patrocinium eiusdem iniqüitatis inuenit: scilicet Petri de Luna Antipapæ, qui se Benedictum vocari volebat, qui improbam electionem approbavit. Cuius approbationis obtegumento resi duos Ecclesiasticos, quæ minis, quæ incarceratione in verba sua adiurauit, fugitiuos proscriptis, & proscriptorum beneficia familiaribus suis contulit, utriusque ordi-

ordinis & nominis viros, & in ijs duos nobilitate & fidelitate pari equites è familia de Horion, capite imminuit. Monentur multoties subditi paternè vt resipiscant, subfannant & irrident monentem. Nunquid cælestis Iustitia dormiebat? Sed vt Valerius ethnicus ad Christianum gustum de Dionysio tyranno dixit, Lento gradu ad vindictam diuina procedit ira, tarditatemque supplcij grauitate compensat. Iis penè artibus retinetur imperium, quibus est quæsitum: addo, & ijsdem amittitur. Protectoris pater, & Episcopi filius titulos, ab blandiendo & complacendo plebi occupauerant, vt eidem non displiceant, vtrumque titulum, & vitam vnà perdunt. Princeps Bauarus aliquot lectissimas cohortes è Germania & promtissimos peritissimosque Ductores in subsidium acceperat, quibus fretus hostes iteratò ab obsidione Traiectensi profligauerat, ac postmodum iuxta Oram gallicam (pagus est inter Leodium & Traiectum medius) decem Tribuum legionarios, magno factiosorum tumultuantium moerore. Qui Perwifsum & adulterinum Episcopum timoris & pusillanimitatis arguentes, crebra pugnæ efflagitatione euicerunt vt dato certaminis signo in manuum consertationem deueniretur. Vno prælio debellatum fuit, vbi in prima acie ceciderunt Perwifij ambo & rebellis turbæ tredecim millia, quamuis sint qui occisorum numerum duplicant. Vno prælio dixi: si tamen prælium dixerim veterani exercitus cum urbana turba congreßionem. Ioannes de Walenroda Principis Bauari successor, antea Rhygensis Archiepiscopus, per breuitatem temporis (totos vndecim menses non regnauit) & quod sub

sub ipsa auspicia, ciuib[us] adempta priuilegia restituif-
set, turbarum expers fuit. Non absimili exemplo, quo
Tullius Cicero in Consulem in fine anni per sex horas
meridianas suffectum fertur iocatus, Consulem habui-
mus tam seuerum tamque censorium vt in eius Magi-
stratu nemo cænauerit, nemo dormierit. Evidem
optimus Princeps humaniore erat fato dignus: veneno
sublatum constat. Ioannem Hynsbergium, alterum
Numam Pompilium paci, & rebus domi componendis
natum intestina parùm attinuere mala, externorum
plusquam vellet particeps inuitus, & spectator. Nec le-
gibus dicendis, & salutaribus statutis cum religiosis
tum prophanis, quibus valde incubuit, dicacis & ingra-
tae plebis immurmurations euasit. Culpabat in tanto
Præfule quod frequentior in aula Philippi Boni, verè
boni, Belgarum Duci appareret; vt in Pompeio Ma-
gno Zoïlus, quod dīgito vno caput scalperet: Eò pro-
gressa temeritatis, vt ab aula, aut ab Episcopatu abeun-
dum cantillaret. Qua improbitatis licentia offensus, &
assiduæ usurpationis Regalium suorum fastidio iam
capto, creditur resignationem in Ludouici Borbonij
gratiā maturasse. Sub hoc, quamuis inuito, atrocia
Leodiensium in Namurcenses exarserunt bella, quo-
rum solita catastrophe dedecus & commeritarum poe-
narum deprecatio. Gratia flagitanti pro populo Prin-
cipi data. Pacis die 15 Decembris 1431 initæ caput fuit.
Quod Princeps Leodiensis viginti Statuum trium De-
putatis comitatus, altero genu flexo, subditorum nomi-
ne veniam à Duce peteret, Duci in expeditione con-
tra Pragenses semestri spacio Leodienses militarent, &

T

cum

cum ijs Princeps ipse trecentis stipatus armatis, pro refrigerio animarum intersectorum capellam, & in ea missam quotidiana fundarent, turrim Montis-superbiæ cis Dionantum nunquam restaurandam, vetus discordiæ seminarium, demolirentur, & in damnorum illatorum satisfactionem, centum millia nobilium Angliæ intra biennium penderent. Ingentis tessera amoris; eò Principem pro subditorum salute adduci potuisse. Quæ deinde, & quām indigna in Borbonum Principem admissa fuerint succinctim proximo hinc capite memorauit: & vt forma sua historiæ quoad præsentem articulum constet, debeo subjcere quid in propriam Principis personam obuenerit. Mare præter naturalem motum concutitur ventis, & æstus reciprocationes aliunde, & iuxta multos à Luna vicinore Planeta accipit. Erat iam Leodiensibus antiquus suus facilitatis ad seditionem genius, quos Ludouici Vndecimi sydus in maiores fluctus, & læthales scopulos perpulit. Meierus pro me loquatur. Ut Leodienses infestent Hannonios, Rex Franciæ promittit eis se missurum ducentos caphractos, nullamque pacem se facturum cum Burgundis, nisi in illa Leodienses comprehendantur. Eheu? Stulta & credula multitudo audet Philippo bellum denuntiare tanquam hosti Ludouici Vndecimi cui essent confederati, quibus amicè, non hostiliter Dux respondit eam denuntiationem non ad sé, sed ad Carolum filium, cui cum Rege Gallo bellum sit, pertinere. Moderationem enimuerò Bono Philippo dignam, & non imparem responsioni alterius Philippi Alexandri Magi Patris, qui Demochari legato Atheniensium, à quo pro

pro summa humanitate inhumanissimum dicterium receperat, vices neutiquam rependens ad alios collegas tantum dixit, Nuntiarent Atheniensibus, impotentes esse qui laceſſunt, quām qui iniurias comiter audiunt. Breui eos facti pænituit, & per Legatos Bruxellis supplices facti veniam petierunt & impetrarunt: sed incredibili inconstantia (Suffridum Petri popularem scriptorem cito in testem) subsidijs freti Gallicis, vt pote quibus Rex sex millia peditum & quatuor centurias equitum auxilio miserat, iterū ad arma concurrerunt, Hoyum, Principis receptaculum oppugnarunt, quo is discessit Namurcum & inde in Brabantiam, quem etiam mille & ducentæ Hoyensium ciuium familiæ sunt subsequutæ. Magnum fidei constantis symbolum. Denuo iacta & resarcita Pax, Leodio arctè prius per Carolum obſesso, & in duriores redacto ob præterita conditio-nes. At influente eodem æſtuantis ſali astro citra longam comperendinationem quassata & tantum non naufraga nauis in plusquām decumanos fluctus impegit. Operæ putauerim hanc rem exponere ipſis Philippi Cominæi verbis, qui primū Duci Carolo Audaci ac postmodùm Ludouico Regi à secretis fuit confilijs, & vltimæ in Leodienses expeditioni & quaſi emortuali diei præſens. Posteaquam Peronæ inter Regem & Carolum ventum est ad collocutionem, & aliquò uſque facta effet progressio, grauis est allatus & intempeſtivus nuncius è Leodiorum finibus. Nam cum Peronam Rex iret, de suis Legatis, quos Leodium miserat, ſeditionis excitandæ cauſa, non cogitabat; & hi quidem iniunctum ſibi munus diligenter obibant. Instigati

Tt 2

enim

enim ab ipsis Leodij (seu Leodienses) Tungrorum vr-
bem, in qua tum erat Episcopus & Imbercortus & circi-
ter duo hominum millia , ex insidiis capiunt , familiares
aliquot Episcopi trucidant, ipsum & Imbercortum cap-
tiuos abducunt. Inter eundum Imbercortus paciscitur
cum nobili quodam viro , in cuius fidem & potestatem
receptus , multitudinis insaniam euasit ; quæ tanta fuit,
vt inter. alios Ecclesiastici Ordinis viros & Canonicos,
Robertum quendam Episcopi necessarium membratim
conscinderent, & per ludibrium deinde frustra conijce-
rent alter in alterius caput: breuiter quò longius pro-
grediebantur, eò magis incruduit ipsorum furor. Cer-
tiores autem facti de collocutione Principum, Burgun-
dionibus aliquot captiuis dimissis, præ se ferebant quic-
quid eius rei fecissent , aduersus Episcopum modò fe-
cisse, quem & vincitum abducebant Leodium. Haec tenus
Comminæi verba. Fidat nunc aliquis concitatæ Plebi,
quam Regius sanguis , & proprii Principis maiestas ad
miserationem non inducunt ! Armatae forsitan duntaxat
imputes ? Inermis vrbem introeunti obuiam cum faci-
bus progressa per subsannationem , & falsissimam ironi-
am gratulata est aduentum. At lictor in carcerem ad
M. Marium interficiendum submissus, maiestate & casti-
gatoria voce, Tu Marium sexies Consulem interficies,
perterritus , abiecto gladio intactum dimisit: Et vos in
Principem & Episcopum vestrum manus iniicitis , vin-
citis , & captiuo illuditis? Aduenit interea vindex Ca-
rolus Rege volente nolente comitatus, & appropin-
quante mænibus exercitu dum tumultuosè eruptio-
nem oppidani faciunt & ab obsidentibus repelluntur,
euadit

euadit Episcopus & se Carolo adiungit, omnibus etiam eum modis studens pacificare. Aliquot interiectis postmodum annis cum Guilielmus Longobarbus proscriptus cum bis mille circiter armatis iuxta urbem obequaret, & ciues poscerent Principem in ductorem, hic cum paucis equitibus, urbana pedestri militia ponè subitura, egressus, à quibusdam proditoribus inter itineris angustias interimitur. Ioannes Hornæus prædecessoris sui necem non reliquit inultam, simulata aliquamdiu cum authore amicitia, quem incautum, & stratagemate captum, Traiecti capite damnauit. Et licet nihil ei armorum cum suis ciuibus interuenerit, suæ tamen mortis approparetæ causam ijsdem debet. Anno namque 1505 tumultuantibus aduersus ipsum ciuibus consensâ festinanter rhedâ ne in ipsorum manus incideret, dum Traiectum laxis habenis properat, quassatione carpenti oblaesus post biduum exspirauit. Cur Hornæus iste Princeps non adeò gratus Leodienibus fuerit, non ita asseveror. Sunt qui ideo euenisse existimauerint, quod is Traiecti, quam Leodij residere appeteret. Alij quod anno 1504 in executionem Paulinæ sententiæ literas executoriales à Iulio Pontifice Romano impetrasset. Tertia queat etiam esse & communis ratio, quod ad exemplum Macronis, cui Tiberius exprobrouit quod oculos ab occidente Sole auerteret, reuereantur Principes eligendos, contemniant elec̄tos. Erardus à Marckā Hornæo succedens, qui sui plura monumenta ære perenniora Leodij maximè, & in multis patriæ castris & locis reliquit, bis internæ partim & externæ plebis commotionem expertus, fælicius discussit. In domo

T t 3

Ciuica

Ciuica post meridiem excitato forte per priuatōs tumultu, & Senatu peiora metuente è fenestrīs auxilium poscente, Præful animos furibundæ multitudinis placaturus, opificum domos concendens fixo minus cautè vestigio lapsus de gradibus, crus sibi confregit. Quo casu Plebs in commiserationem versa iras posuit, & conquieuit tempestas. Sic Legiones Romanæ, in feroris Germaniæ apud Vbios decessu Augusti audiō, quæ Centuriones, Tribunos & Legatum male multarant & rabies editionis, ne Germanici quidem castigantis reuerentes, exardecebant, posteaquam Agrippinam vxorem, & paruulum Caligulam filium è castris ad Treueros amandari viderunt, veniam deprecatae, se totas Imperatori permiserunt. Riparenſium, incolarum de Tileur & de Iemeppē ad Moſæ ripam sedentium intra vrbis pomærium, acrior longè anno 1531 & maiori cum dicrimine motus exfiliit. Tria rusticorum millia prætermulieres numero & temeritate non impares specie moderationis annonæ versus vrbem perrexere, eò periculosis quod immensa egenorum vrbanorum copia breui foret se ijs ad prædam consociatura. Solerte confilio & dexteritate Consulū turbo dissipatus; non armis, quorum ob internam diffidentiam incertus fuisset euentus. Patuit tunc quām verum illud, *Nullum numen abest si sit prudentia.* Sedato tumultu post aliquantum autores primarij poenas luerunt. Cornelius à Bergis successor Riparios ciuicis iuribus restituit, & paucis quibus rexit annis, non omnia tuta habuit, in hoc sibi & patriæ fælix quod nefarios conspiratores, qui de prodenda dedendaq; Ciuitate Ductoribus & internuptiis Regis

Regis Galliae conuenerant praeuenerit & in eos animaduenterit. Georgius Austriacus omnibus dotibus summo Principe dignis instructus illi coadiutor & breui successor datus externis magis quam vrbicis fuit agitatus molestiis. Quippe qui ante inaugurationem ex Hispania per Galliam ad Ecclesiam suam Leodiensem prope rans, Lugduni iussu Regis Galliarum in carcere duobus & viginti diebus attentus, non exsolutus fuit nisi sub lytro viginti quinque millium aureorum: & eodem Principatum fæliciter regente, Gallus crebris excursi nibus & depopulationibus agrum Leodiensem infestauit, & Bulloniense castrum ingenio loci munitissimum ditione pessima perfidi Gubernatoris in potestatem suam redegit. Roberti à Bergis quinquennale imperium supra priuatam infirmitatem neque usque adeo tranquillum extitit. Cum enim edicta prædecessorum suorum Erardi à Marka, Cornelij à Bergis, & Georgij Austriaci aduersus hæreticos edita renouari & anno 1562. in mense Martio publicari fecisset, Ciicum Concilium solito priuilegiorum & francistarum obtentu palam reclamauit, emissâ nullitatis protestatione, & ad terrorem, solemnem ciuium lustrationem à Præsule Erardo profesto Translationis Lambertinæ institutam, diu tamen intermissam, decreuit resumendam. At multò asperius in canonicos Martinianos insurrexit, quibus in lite quadam per Dinafram de Emal coram tribunali sæculaq*uidi* etata iuri state aut parere detrectantibus, Ecclesiasticis que Officialis Leodiensis, & Romanæ Curiæ inhibitio nibus se se tutantibus, præcepto ad domus Ciucæ cancellos promulgato aqua & igni interdixit, ne quis cuiusquam

quam eorum esculenta, poculenta, rem vllam humanis
vſibus requisitam, aquam, ignem subministraret, sub in-
terminatione grauis poenæ pecuniariæ & ad extremum
exilii. Parum memor aut reuerens Pacti Tungrenſis, non
ſolū quoad insolitæ poenæ irrogationem, fed quamli-
bet in eiusmodi caſibus iurisdictionem penitifſimè ve-
titam. Ne ſcilicet tribunalium Ecclesiasticorum propha-
norumve cognitioni vñquām intercedat. Interdictio-
nem aquæ & ignis fuiffe priscis Romanis vſu receptam
ſcimus, qui rerum capitalium reos interdicto aquæ &
ignis vſu damnabant, lenta eos tabe pleſtentes, & oculos
interim ab vltimi ſupplicij ſpectaculo prefervantes.
His potiſſimum prohibentes elementis, quod ſicut ca-
lore & humore cuncta viuunt, ita illorum subtractione
credebant non posſe ſubſiſtere. Cuius poenæ impositio
actus erat supremæ potestatis: & ſicut in illius locum
deportatio insulæ ſucceffit, ita ea de maioribus eſt Re-
galibus, quam ſolus Princeps, & Praefectus Vrbi (addo
& Prætorio) irrogare potuit, Praeses verò Prouinciæ
nequaquam. Vlpianum de poenis respondentem audio,
Conſtat postquām deportatio in locum aquæ & ignis in-
terdictionis ſucceffit, non prius amittere quem Ciuita-
tem, quam Princeps deputandum eum in insulam sta-
tuerit: Praefidem enim deportare non posſe nulla dubi-
tatio eſt, ſed Praefectus Vrbi ius habet deportandi. Nam
prorogato latè per orbem imperio interdictionis poe-
nam in mitiorem adhuc conuerterunt, nempe in depor-
tationem insulæ alicuius ſub imperio exiſtentis, quæ
hodie perpetui eſt exilij poena. Metuo ut Alexander qui
tributum Persicum ignis non tulit, & ea occaſione in
Persas

ECLIPSE

Persas bellum mouit, parùm tulisset igneam hanc proscriptionem à subditis exerceri, qui à Rege fieri non permisit. Multò minùs Persarum Reges, peculiare ignis dominium sibi afferentes, quibus fato functis toto regno extinguebatur ignis, ab inaugurate successore redimendus. Præter palatum mulieris Plautinæ dictantis, Solem, Lunam, aquam, ignem, argento non emimus, cætera Græcâ mercamur fide.

C A P V T S E X T V M.

Operæ & Ministeria seu Tribus.

Opifices & artium mechanicarum et si non omnium professores statim cum nascente Leodiensi vrbe fuisse & incepisse non ambigo. Inter eas enim artes quædam ad humanæ vitæ necessitatem, aliæ ad utilitatem, non paucæ ad mutuam hominum inter se societatem, aut commerciorum vsum tendunt. Quarum ultimæ quamuis abesse à Republica possint, prout eas Lacedemonij finibus suis arcuerunt, ne peregrinorum contagione corrumperentur, non parùm tamen quæstui & opulentiae conferunt. Et experientia docemur, eas potissimum hodie florere Ciuitates ubi mercatura generis omnis viget. Adhæc quibus non est alius quam ars sua census, ex opificio se & familiam alunt, & operando, negotiando quilibet ciuis ab otio recedere potest, quod est mortale mortalium malum. Iuxta illud Marci Catonis, Nihil agēdo homines malè agere discūt.

CGIUS

Vv

Ob.

Ob quam causam Gymnosophistæ , nudi illi Indiæ sapientes , acriùs otii quām negotii rationem à discipulis exigebant , desidem & inertem cibo frustrantes . Pari ratione Lex erat apud Ægyptios , qua singuli tenebantur apud Magistratum nomina sua , & qua arte quonè lucro viuerent , edere : mortis poena in impostores & illicitum quæstum exercentes imposita . Perbenè . Nam vt cum Horatio dicam , Otium Reges , simul & beatas perdidit vrbes . Si enim Legislatoribus & prudentissimis Principibus curæ semper fuit mechanicorum operum ratio ; Diuus Hubertus vrbis huius conditor & legislator , vt sanctissimus , ita Prudentissimus Princeps , quam volebat esse Episcopatus sedem , nolebat incremento magnitudinis destitutam . Alexandrum Seuerum legimus plurima mechanica opera Romæ instituisse , & negotiatores præmiis & exemptionibus inuitasse : Et ante illum , Neruam Traianum , qui ita operibus deletabatur , vt seu publicis seu suis priuatis nomen suum inscribi faceret , quo herbæ parietariæ agnomen est adeptus . Multò antiquius Solon sanxerat , filium patri decrepito posse alimenta denegare , à quo nullam artem accepisset : & à Dione prohibebantur maiorum sepulchris inferri , qui omnis artis essent expertes . Plato qui cunctis , non Antimacho tantum poëtæ , deberet esse instar omnium , in Legibus suis , Opificum accurate meminit , quos diuinus iure dictus plusquām humanis præmunit præceptis . Vulcano (sic scribit dialogo vndecimo de Legibus) & Palladi genus opificum , qui artificum opera , qui vitam nobis suis artibus instruxerunt , consecratum est . Hi profecto Deos autho-

authores veriti neminem mendacio decipere debent. Si aliquis in tempore statuto opus per malitiam non absoluerit, operis, quod in tempore non fecit, mercedem persoluat, ac ab initio rursus in eodem spacio temporis opus gratis efficiat. Qui pauperi mercedem tempore quo pactus est non obtulerit, duplum reddat. In hoc itaque Operarum & Ministeriorum themate non in dubium voco mechanici operis in oppido vetustatem: dum enim conderetur, cæmentarios fuisse oportuit, qui argilla, si non bitumine quo carebant, parietes incrassarent, carpentarios qui ligna aptarent, lapicidas qui lapides eruerent, fabros qui ferramenta suppeditarent; verum quando iij artifices in corpora & collegia coaierint. Artifices enim quantouis sint numero non faciunt nec ex se facere possunt collegium: Quod est plurimum in vnum cætum legitima conuentio à superiore comprobata. Romæ (qua similitudine aduersus fastuosa Plebem lubens vtor, & doctioribus reor oblectamento potius quam tædio futuram) Tribus fuisse quinque & trinta historici conueniunt. Initium obscurius videtur. Scio quod à raptu Sabinarum, & vna ex duabus gentibus Ciuitate post ictum fædus facta, Romulum diuisisse geminum populum in trinta Curias, & raptarum præcipuarum nominibus eas Curias appellasse: sed Seruum Tullium aliquid immutasse, prudenter cauto, ne vt antea eadem vi & iure singulis suffragium esset, & Tribus à tributo per eum vocatas. Seu idem sub Romulo qui sub Seruio numerus Tribuum fuerit, seu variauerit, video quod exactis mox Regibus Appius Claudius (non parua Romani Senatus accessio) ab Re-

gillo magna clientium comitatus manu transfugiens, Claudiæ Tribui occasionem dederit, & ea addita, Tribus vna & triginta sint factæ. Et progressu Arniensem ac Terentinam, Pomatinam & Stellatinam additas. Fatoe & Sabbatinam inter recens adiectas à Liuio recenseri, & nihilominus ex eodem disco non fuisse Romanas tribus ultra quinque & triginta, dum Liuum Salinatorem censorem scribit præter Metiam Tribum quæ se nec Consulem condemnasset, neque condemnatum Consulem aut Censorem fecisset, populum Romanum omnem, quatuor & triginta Tribus ærarios reliquisse, quod & innocentem se condemnassent, & condemnatum Consulem & Censorem fecissent. De institutione & augmentatione Romanarum Tribuum sat liquet: dicat nunc quisquis iura & priuilegia Leodiensia satur crepat aut eructat, quis Ministeria Leodij exerxit, quis approbauerit, & aliquid authoritatis in Principis proprij detrimentum insufflauerit? Quis Deucalion lapides à tergo iactauerit, ex quibus isti Brontes, Steropides & Pyracmones subito eruperunt fabilem ferrariam Tribum composituri & è fornace ius igneum dicturi? Hæc scilicet Vulcania soboles primum præ aliis Tribulibus vult sibi locum vendicare! Cathedra per euocationem Guidonis de Cabilione ad Bisantinum Episcopatum iussu Papæ factam vacante circa annum 1300, Capitulum Primarium Scabinis & illis adhærentibus offensum, stetit à partibus Plebeiorum, quibus ut animos adderet, duodecim confraternitates Operarum seu Ministeriorum probauit concessis etiam libertatibus nonnullis. Plebem per se ferocire scimus; quid

quid si dux seditionis adsit, aut turba in vnum collecta corpus excitetur impunitate propter delinquentium societatem? Quidam Ioannes Prez se ducem seditioni obtulit, & armatis celeriter bis senis Confraternitatis nouè erectis in forum descendit, & nemine satis resistente, effractis Consistorij Scabinalis ostiis (in angulo fori tunc Auditorium existebat) in iuramentum vnumquemque adegit quod deinceps ab exactione vetigium supersederent. Paucorum intercedpine annorum Theobaldus de Barro (nam Adolphus de Waldege inter ambos medius non diu vixit) nouitatem harum Societatum & simul priuilegiorum adempturus in Pagum de Wothen (veteri prædecessorum more) cum Scabinis Iudicibus secesserat plebeis eò in ius vocatis, sed didicit minore negocio non concedi, quam concessum tolli. Sub manipulis & signis duodecim Ministeriorum Tribules armati eminùs apparuere, armatas nihilominùs preces pecuniariis pollicitationibus miscentes. Motum dicunt Principem, seu virili apparatu, seu promissis; & ad Scabinos circumstantes conuersum, Et hi, non minùs ac vos, homines mei sunt, satius censio confirmanda illis Priuilegia, quam abroganda. Vix enim absque vexillis, quoties res feret, possent pro me & tecum in hostem tendere. Quo dicto mutata dannandi voluntate, Collegia & Priuilegia à Capitulo indulta roborauit. Ante quod Capituli beneficium, non extat quod sciam ullum apud Leodienses Operarum huiusmodi monumentum. Apud Tungrenses ijs longè vetustiores facile admiserim. Et illuc interpretor quod in Tungensi historia saepius occurrit de Septuaginta

VV 3

duabus

duabus Congregationibus & aliquando Nationibus,
& totidem Parochiis & Ecclesiis, per Congregationes
intelligens Opificum Cætus. Eò promptius quod Pon-
tus Heuterus non vana coniectura iter credulitati ster-
nat, dum Ambiorigis Eburonum Reguli nomen à voce
Germanica, Ambihtric, deriuat, quam docet signifi-
care Artificibus & Opificibus multis imperantem.
Quemadmodum, inquit, **Catinulcus** (alter tempore
Iulij Cæsaris Regulus) à dictione, Katisfolt, Populum
Calamitosum significante. Quale est vt plurimùm opi-
ficium genus, miserum & egenum. Septimus articulus
Pacis nuncupatae de Geneffe & de Wothen decima Iu-
lij 1331 per ipsosmet Ciuitatenses permisso Adolphi de
Marka contractæ Ministeria præsupponit, numerum
tacet, ad authoritatem tamen Principis circa illa ad-
modum facit. Vetitæ, inquit, erunt in Ministeriis Con-
fraternitates nisi à Principe aut Principis iudicibus
fuerint approbatæ. Qui contra fecerit, biennium exu-
let. Regimentum anni 1416 authoritate Ioannis Bauari
Principis & Capituli Cathedralis publicatum circa mi-
litarem ordinem & disciplinam, videtur eundem duo-
denarium numerum Collegiorum adhuc innuere. Nam
postquam proximè statutum est, quod in posterum, vt
promptiores sint in usum Principis & eius in Principa-
tu successorum Ciues Leodienses necessitate exigente
ad arma, Ciuitas habebit primarium unum vexillum
Rubeum in quo à parte dextra erit Imago deaurata
Deiparæ Virginis, & à sinistra Beatissimi Lamberti pa-
tronii cum Pinu Rotunda etiam deaurata in medio (Pe-
ronem vulgariter dicunt) & ab utroque latere Insigni-
bus

bus Principis, quod quidem vexillum afferuabitur per Prætorem nostrum, Scabinos, & Consiliarios tredecim, in vnam cistam reponendum: ad statim subiungitur, quod ultra illud generale vexillum, omnes Tribules & Ministeriales redigentur in duodecim Manipulos & Centurias, ut vna ordinatim possint ad bellum procedere. Et singula vexilla pariter erunt rubea cum insignibus Ciuitatis & Principis ut supra, necnon particularium Ministeriorum. Si enim plura fuissent approbata distinctim Ciuium Collegia quam duodecim, Princeps in totidem Manipulos & Cohortes illa distribuisset, ad maiorem militiae regulam, & militantium salubrem æmulationem. Nec in aduersum trahit quod in illo Regimento enumerentur plusquam duodecim Operæ, imo singulis Centuriis comprehendantur plures Operarum species: veluti sub prima, Fabri Ferrarii, Figuli, Armamentarii, & Calcarienses; sub secunda Rotarii, Carpenterii, Trabearii, & Afferum Sectores; & ita consequenter, usque ad quadruplicationem, & quintuplicacionem, & semel ad sextuplicationem. Quia vel inde colligendum puto non fuisse tunc plusquam duodecim Tribus: ex quo facta enumeratorum illuc membrorum suppuratione inueniamus triginta octo, & sic sex supra duas & triginta. Aliqua etiam ibidem recensentur, quæ modernis Tribubus nequeunt aptari, nequidem tanquam illarum artus & membra. Et vicissim omittantur quæ sunt de modernarum numero. Ut est Tribus Agricolarum seu Aratorum, quæ hodie inter præcipuas eminet. Etsi enim Agricultura non sit de genere Mechanicarum & Ignobilium artium, atque ideo

stri-

strictim & propriè loquendo non sit Opificium: nihil-
ominis propter Pomærii extensionem, quod longitu-
dine ad vnum lapidem, seu mille passus (quem ambitum
vocabulo leucæ bannalis communiter designant) à mu-
ris porrigitur, intra quod agri coluntur per colonos &
agricolas in Pagis commorantes iuris Ciuci participes,
visum fuit Principibus, hos Ruricolas peculiarem posse
Tribum constituere. Absit ut eos Opificibus per hoc
aggregauerint. Cum, Cicerone teste, omnium rerum
ex quibus aliquid acquiritur nihil sit agricultura me-
lius, nihil vberius, nihil dulcior, nihil homine libero
dignius. Et constans sit omnium sacerdolorum, & Iure-
consultorum sententia, eum qui propriis manibus, aut
aratro agrum suum colit, nullum nobilitati & ingenuis
natalibus adferre detrimentum. Cui rei & istud sit in
testimonium, quod multa Nobilium familiarum nomi-
na ab agricultura proficiscantur; Fabii, Pisones, Len-
tuli, Iuueni, Porcii, Tauri, Vitellii, Capriani, & alia
ducenta. Et a bobus & aratro deuocati sint, quibus Con-
sulatus & Dictaturæ vltro deferebantur: quos tantum
abest, ut prioris vitæ pænituerit, quin peracto ad quod
assumebantur munere, incunctanter ad agros suos ea-
dem arte & manu recolendos redierint. Ut Marcus
Curius Dentatus viæ Sabinis, Fabricius superato Pyr-
rho, & Cincinnatus intra decimum & sextum dictatu-
ræ suæ diem, debellatis hostibus ad rura sua remearunt.
Et inter Imperatores Diocletianus, olera & lactucas ad
Salonam, purpuræ & sceptro prætulit. Duodecim nec
plures fuisse anno 1416 Leodii Tribus, edocet alterum
eisdem Principis Bauari sub vltima die Aprilis infe-
quentis

quentis anni 1417 Regimentum. Quo eae augentur & supplentur ad decem & septem. Ita enim primo articulo, Erunt in Ciuitate septemdecim Ministeria, & quodlibet illorum Ministeriorum, loco duorum Iuratorum qui hactenus fuere in singulis Ministeriis, eligit binos Consiliarios viros probos, idoneos, & cunctorum capacissimos, qui consilio iuuabunt duos supremos Ciuitatis Consiliarios quoties rogabuntur. Et articulo quarto, Praefatorum septemdecim Ministeriorum Consiliarij trincta quatuor, eligit octo viros e Ciuitatis Primoribus, qui cum totidem Principis & Capituli Deputatis eligit binos supremos Consiliarios. De his duobus supremis Consiliariis dixi etiam antehac, & in locum Consulum suppressorum fuisse surrogatos. Ceterum abdicato per Ioannem Bauarum (matrimonium cum Ducissa Luxemburgensi Wenceslai Romanorum Regis filia contrahentem) Episcopatu, Ioannes de Walenroda qui ipsi successit, imprimis viginti quatuor Ministeria Ciuitati concessit, ac post tres aut quatuor menses, iterum alia octo potentibus annuit. Ioannes Stabulaüs, qui etiam de Walenroda scripsit, censet non fuisse ab eo aucta aut suppleta Ministeria, sed primum eum consensisse in renouationem viginti quatuor, ac deinde aliarum octo Tribuum, sicut, inquit, res de facili ad suam reuertitur naturam. Sed praescriptis rationibus adducor, ne à priore decedam opinione. Lectori desuper integrum suum Iudicium esto. Vetustiora ac Recentiora sint trincta duo Ministeria, quoad numerum interesse parum arbitror, qui numeris Platonis, quos efficacissimos volunt, nil tribuam, et si Platonem

X x

magni

magni pendam. Si de origine duodecim Confraterniarum à Capitulo per interregnum dissimulatarum, vel probatarum liquet, de Tribuum exordio liquere credem, quod antea non reperiantur in lucem exiuisse, & Græci Tribus, Fratrias appellant, quas Fraternitates, aut Confraternites dicimus. Ut earundem disciplinarum & musarum consecranei inuicem inextinguibili amoris igne Fratrisant; aliquā, at remotā, similitudine, qui sub vnā tesserā in eiusdem artis professionem conueniunt. Pythagorici (sed quæ ad solidam sapientiam comparatio?) hoc vno erant fraterno omnes inuicem animo, quod iisdem initiati essent mysteriis, & ignoti in ignotos ad symboli Magistralis notam, quantum quisque nostrūm pro parentibus faceret, conferebant.

C A P V T S E P T I M V M.

De Tribuum Conditione.

Leodinæ Tribus ab ipsa arte & opere Tribulium, nomen assumpsere. Molitoria à molitoribus, Pistoria à Pistoribus, Sutoria à Sutoribus, Textoria à Textoribus, Sartoria à Sartoribus, Fabrilis à Fabris, Braxatoria à Braxatoribus, Baiulatoria à Baiulis, Piscatoria à Piscatoribus, Carbonaria seu Hullaria à Carbonibus seu Hullis carbonum genere, & sic singulæ sigillatim. Et salutari Lege prouisum fuerat, ut quisquis artifex intra suæ artis Tribum contineretur, nec in aliam transire posset. Quia verò ius suffragiorum nulli competeteret,

nisi

nisi in aliquam Tribuum adscripto, ideoque Patricios, Iureconsultos, literatos homines, & suo censu viuentes, pro illius iuris vsu & fructu, necesse erat Tribui alicui nomina dare, liberum ijs siebat sortiri pro arbitrio Tribum, quam deinde deserere non possent. Eo verisimiliter Legislatorum consilio, ut hac nominis & Contribulis, inter diuites & pauperes, honestosque & viles exæquatione, fouveretur mutuus ciuium amor, & non decresceret reuerentia. Stabilis & vnica meritò cuique Tribus, & secundùm Platonis conceptum determinantis, ne seruo quidem licere plures artes profiteri. Nam Ciuem ab opificio & mechanico opere volebat esse alienum: quod diceret potioribus eum studiis continuò occupandum, quibus salutem & ornamentum vrbis procurare deberet. Neque existimo (quod de posterioribus temporibus non affirmem) opifices pridem in Romanam tribum accitos, sed solos militares viros, aut agricultoribus: ob id quod ingenui soli militiæ aut agriculturæ vacarent, & mancipia, quorum immensus erat numerus, seruilibus & mechanicis operibus addicerentur, & ab infantia pro ingeniorum inclinatione aut herili voluntate, his aut illis artibus in herilis familiæ commodum imbuerentur. Idque ex Seruii Tullii instituto non obscurè edocemur, qui pro censu & fortunis classes distribuit, & Plebeios infra censum constitutos, & Capite solo censos à suffragiis non minùs ac à militia exclusit. Primus eam legem diutina consuetudine firmatam infregit Caius Marius capite censum militem legendō. Fastidiosum delectus genus in exercitibus Romanis oblitterandum dicens, ne talis notæ contagio

ad ipsius quoque gloriæ fugillationem penetraret, & à maligno virtutum interprete velut capite census Imperator compellari posset. Plato interim, à quo abducere, prohibitæ pluralitatis hanc dat rationem dialogo de legibus octavo. Duas artes diligenter exercere humana natura non potest. Hoc igitur in Ciuitate Statutum sit, vt nemo ærarius simul, & lignarius faber sit, nec lignarius faber fabris ærariis magis quam officio suo præsideat, speciosam causam hanc fortè nactus quod cum multos habeat ministros & operarios, & ob id ex arte sua quæstum maiorem percipiat, melius autem artem suam exerceat, sed singuli opifices singulis artibus vacent, & ab eis vicium acquirant. A Platone aut ab eadem ratione hauserunt Sacri & Ciuilis simul iuris Legislatores, dum disponunt singula officia singulis esse committēda personis. Leodii ergo, contra quām Romæ, Collegia hæc & nomenclatura, & vsu, eum comitato abusu, opifices referunt, & quantum penè est in ijs honestiorum hominum, adscriptitii sunt, vt legi morem gererent. Romanæ Tribus, vel ab illustribus personis, quæ causam dederunt, vel à loco vnde potior Tribuum pars, vicinis Italiae populis Ciuitate donatis, transalata fuit, nuncupationem habent. Quarum nomina si quis curiosior scire aueat, Didacum Couaruiam doctissimum Iureconsultum in variis Resolutionibus libro quarto capite primo ei designem: et si nō in ea assentiar, quæ ipse suos secutus authores circa Vrbanarum & Rusticarum distinctionem tradit. Neque enim Liuius, qui omnium plenissimè & fidelissimè historiam ab vrbe condita conscripsit, discrimin illud admittit: multò minus

minis Vrbanas fuisse tantum quatuor, Palatinam, Suburranam, Collinam, & Esquilinam; & cæteras Rusticas. Quodque de Prærogatiua Tribu subijcit, eam vocatam quæ prima ibat in suffragium, & quem volebat Consulem ut plurimum creasse, non improbo, dum ad normam à Seruio præscriptam referatur: iuxta quam, Liuio testante, Centuriæ quæ priores rogandæ erant, conficiebant sæpiissimè rem totam, & raro ad inferiores deueniebatur. Ambitio tamen, cui omnia sunt peruria, eum ordinem etiam prisco æuo peruerit, sed Fabius Maximus, Maximi eapropter titulum adeptus, restituit. Liuijanis verbis edam. Gn. Flauium scribam patre libertino humili fortuna ortum dixerat ædilem forensis factio, Appii Claudii censura vires nacta, qui Senatum primus libertinorum filijs lectis inquinauerat. Et posteaquam eam lectionem nemo ratam habuit, nec in Curia adeptus erat quas petierat opes vrbanas, humilibus per omnes tribus diuisis, forum & campum corrupit: tantumque Flauii comitia indignitatis habuerunt, ut plerique nobilium annulos aureos & phaleras depoñerent. Ex eo tempore in duas partes discessit Ciuitas, aliud integer populus fautor & cultor bonorum, aliud forensis factio tenebat, donec Q. Fabius & P. Decius censores facti. Fabius simul concordiae causa, simul ne humillimorum in manu Comitia essent, omnem forensem turbam excretam in quatuor tribus coniecit, vrbanasque eas appellauit: adeoque eam rem acceptam gratis animis ferunt, ut Maximi cognomen, quod tot victoriis non pepererat, hac ordinum temperatione pareret. Par, si non maior corruptela in Leodinas tribus ir-

repit. Vinitores & Cereuiarii, sed hi maximè, qui cœreuiiam & vina queruntur vœctigalia fieri, alijs mercibus immunibus, ex compacto dispersos sese in omnes Tribus insinuarunt, & consequenter Comitorum libertatem & successum sustulerunt. Serenissimus E R N E S T V S Serenissimi F E R D I N A N D I pa- trius anno 1603 Fabii Maximi exemplo eum abusum perpurgauit, & eius insistens vestigiis nepos, iteratis idem cauit edictis. Vano labore, quasi leges aranearum telæ forent, muscarum grandiorum more, œnopolæ & braxatores huc usque perruperunt. Accessit aliquot Claudiorum à recto claudicantium ambitio insatiabilis, qui quod non cernerent aliam ad optatos honores semi- tam, perditissimos quosque in singulis Tribubus esca, potu, nummis, & facta comitate delibutos excitandis seditionibus, affuefecerunt, ut vi aut metu quiduis extunderent. De Atheniensibus id cursim dixero. Decem apud eos ab initio fuisse tribus, & post duas additas, quæ singulæ à Regibus aut Illustribus viris sunt denomina- tæ. Ut Tribus Cecropeia, à Cecrope, Erechteia, Ægeia, Pandionea, ab Erehchteo, Ægeo, & Pandione, & sic reliquæ. Quas in totidem Vicos seu Pagos fuisse distin- ctas præcitat Couaruuias ex Demosthene & Suida conatur commonstrare. Mirum autem, at verum quod subiungo. Athenis à principio fæminas cum maribus in tribum coaptatas, & suffragii non fuisse expertes. In honorem Mineruæ, cui vrbs consecrata, & à qua nomen Athenarum promanauit, quod in certamine mulierum suffragiis competitorem superasset. In eadem Græcia Lacedæmonii, bellicosissima gens, plus negotiorum pu- blico-

Hicorum cum vxoribus communicabant, quam illæ cum viris de re domestica. Et olim, confirmante Tacito, Germani sanctum aliquid in fæminis & prouidum putabant, nec aut consilia earum aspernabantur, aut responsa negligebant: Aurinam, compluresque alias, & Velledam sub Vespasiano venerati, tanquam Deas. Modestius iure Romano, eoque utimur, quo fæminæ ab omnibus ciuilibus officijs remouentur. Et memorata ordinatione 1417. tertio articulo prouisum salubriter fuerat, ne ullus præter patrem familias dicendi suffragij ius haberet, pueris, tyronibus, famulis, & cæteris quibuscunque qui familiæ caput non essent, amotis. Contra quam improbus mos inualuit, isque perniciofissimus, ut adolescentes, tyrones, & famuli Comitiorum turbatores, clamoribus suis, maledictis & minis suffragia pro libidine venditent. Interim dum aliqua Romanarum & Atheniensium Tribuum nomina scrutari videor, Leodinas enumerare prætero. An ad illud exemplum? Quod est ante pedes nemo spectat, cæli scrutatur plaga. Nec nimis insulsè. Quasi enim cæli & terræ spacio utræque illæ ab istis elongantur. Sunt autem hæ. Fabrilis, Plaustraria seu Rotariorum, Agraria, Molitoria, Pistoria, Viticolarum, Carboniorum, Piscatorum, Vietorum seu Cupificum, Saccigerulorum, Coctorum seu Braxatorum, Pannariorum, Tonsorum Pannorum, Sarcinotorum seu Sartoria, Pellionum, Interpolatorum, Nautica, Serrariorum, Materiariorum, Carpentaria, Cæmentariorum, Scandulariorum seu Tegulariorum, Calcificum, Sutorum, (à diuersitate coriorum duplicata est Calcearia Tribus) Textoria, Dealbatoria

Tela-

Telarum, Salsamentariorum & iunctim Pomariorum,
 Lanionum, Coriariorum, Candelariorum, Mercato-
 rum, & denique Aurificum. An Opifices ad Magistra-
 tum sunt assumendi, si quæram, Romani tollent equi-
 tes, peditesque cachinnum. Quæ nauis pro Rectore
 suo remigem admittat? Quo in exercitu gregarius mi-
 les, Imperatorio munere fungitur? Pastor armento
 præest, non pecus: & in qualibet domo priuata pater-
 familias est, familiæ suæ caput: ubi si puerum aut famu-
 lum præficere quis voluerit, ordinem naturæ destruxe-
 rit. Thebanorum sanctio fuit, Nulli mercatori aditum
 ad honores publicos patere nisi annos decem ab omni
 quæstu & mercatura abstinuisset. Rigida enim uero, &
 paucis locis recepta. Quo vultu illi opificem ad munus
 publicum admississent? In alphabetarius opifex, Pileator,
 alter quasi Marius seruos ad Pileum seu afferendam li-
 bertatem vocaturus, dum scribo, dicitur sedem Con-
 sularem implere, utinam, & absit augurium, non com-
 pleat. Ægyptii in opificem, qui ad Rempublicam vel
 procul à limine, accedere, vel binas artes agere tenta-
 ret, graui poena animaduertebant. Prudenter. Quam
 quisque nouit artem in hac se exerceat, nec transfiliat
 cancellos. Quod Apelles admonuit, qui in opere suo
 moneri se à futore de crepida & ansulis passus, de crure
 etiam disputare incipientem, supra plantam ascendere
 vetuit. Priscis temporibus & moribus Ciues Romani
 sedentarias & sordidas artes discere & exercere nequi-
 bant: Nisi togatis seu liberalibus in foro pro conciuim
 salute vacaret, militiam aut agriculturam, parcimoniae,
 diligentiae & iustitiae magistrum capescabant. Per seruos
 & man-

& mancipia quorum erat ingens in singulis diuitum familiis numerus, & ingenuos excedebat, quæ opificiis & artibus vilibus incumbebant, domi aut in ergasteriis agebantur. Pistores, fartores, coqui, macellarii, tonfores, & comparis generis artifices, seruiliis erant conditionis. Posterioribus fæculis permultos artifices ciues Romanos fuisse, & magna parte libertini generis, vel peregrinos præmiis inuitatos, non abnegem. Quod Theodosij & Valentiniani Cæsarum lex Corpori iuris inserta palam indicat, Artifices artium breui solido comprehensarum (nomina ibi recensentur) ab vniuersis muneribus personalibus vacare præcipimus; si quidem in discendis artibus otium sit accommodandum, quod magis cupiant & ipsi peritiores fieri, & suos filios erudire. Verum nequidem à limine Honoris templum salvabant. En tibi Diocletiani & Maximiliani Lex è Codice Theodosiano deprompta, Ne quis ex ultimis negotiatoribus, vel monetariis, abiectisque officiis, vel deformibus Ministeriis, vel Stationariis, omnique officiorum fæce, aliqua frui dignitate pertentet, sed & si quis meruerit, repellatur. Meruisse illuc est, non meritis suis eò peruenisse, cum nil habeat opificium cum muneribus & dignitatibus commune, sed de facto ad aliquem dignitatis gradum ascendisse. Qui reperirentur merita in Artifice, cum prudentissimi & capacissimi quique optimis disciplinis imbuti farcinam Magistratus grauem humeris suis reformident? Ars artium est Magistratus, & probè scit quisquis probè gessit. Non abs re Pausanias Isocratem iudicauit sapientissimū, qui ad Rempublicam nunquam accessisset: memor Chrysippi,

Yy

sippi,

sippi, qui interrogatus cur abstineret, respondit, quoniam si malè gererem, cælitibus displicerem, si bene, hominibus. Flavius Vopiscus, qui aliquot Cæsarum vi-
tas bono stylo & meliore fide descripsit, posteaquam omnes Imperatores, qui ab Augusto usque ad Diocle-
tianum boni fuisse perhibentur, enumeravit, subdit, se à patre suo audiisse Diocletianum Principem iam pri-
uatum dixisse, Nihil esse difficilius, quam bene impe-
rare. Perplures eius rei sunt causæ. Non displicet illa Xenophontis, quod homo sit omnium animalium in-
gratissimus, qui nihil magis oderit quam sui ipsius Re-
storem & custodem.

CAPVT OCTAVVM.

Quæ sit Tribuum Potestas.

ID posse dicimur, quod de iure possumus: & quod contra leges & bonos mores fit, nec facere nos posse credendum est. Aptè proinde Terentius, Quoniam id fieri quod vis non potest, velis id quod possit. Et Co-
mico altius, Macedonum Rex Antigonus, qui adulatori Cuncta Regibus esse honesta sugerenti, respondit, Sunt, Hercules, sed Barbarorum duntaxat Regibus, at nobis ea honesta, quæ honesta sunt, & iusta, quæ iusta. Quærimus isthic non quid Tribus Eburonicæ patrent, sed quid iure & lege possint. Prolato Trigintaduūm-
Tribuum vocabulo, nescio quid asperitatis sonus igna-
ris ingenerat, & sicuti aniculæ pueros territuras noctur-
norum

Y X

norum lemurum mentionem injiciunt, ita Publicolæ nostri sesquipedalibus verbis maiestatem Tribuum harum attollunt, authoritatem Principis depressuri. Vix aliud in illorum ore crebrius, quām, Eundum est ad Triginta duo Ministeria, Principi id non licet. Priuilegia Tribuum vetant, Si id fiat, abibit res in seditiōnem, procurrent Tribus ad arma. Quo plusquam septemplice Telamonio clypeo protecti, legitima Principi & Patriæ ordinibus denegant, & praua operantur. Securi, vt putant, in hoc asylo. Quæ sit verò Tribuum Potestas, primo huius libri capite ostensum est, docto, nullam Ciuitati competere iurisdictionem. Si enim Ciuitas hæc, vt quæque municipalis, Priuatorum iure censemur, & nullam à se habet potestatem, consequitur Triginta duo Ministeria, quæ non sunt aliud, quam vrbis & vniuersitas in tot classes distributa, esse potestatis expertia. Et quod si fateri cogimur Ciuitatem, quæ est omnium ciuium nobilium & ignobilium, literatorum & illiteratorum congregatio & societas, esse Imperio & Principi suo subiectam, & splendorem inde petere, vt Lunam à Sole, agnoscere magis debemus, opificū istos cætus non plus Ciuitate posse. Videor id eleganti similitudine, qua Titus Quintius Flaminius ad milites hostium multitudine & incognitarum inconditarumque nationum diuerositate attonitos, vsus fuit, repræsentari posse. Hospes, inquit, meus lepidus est & liberalis: dum varij generis tercula ferinæ carnis alieno à venatione tempore apposita mensæ demirarer, interroganti vnde suppeterent, arridens, infit, Bubulam omnem esse carnem, quam peritior coquus pro condimenti

Y y 2

varie-

varietate diuersificauerit; Ad eundem modum, quos in exercitu Philippi cernerent vultu efferatos, habitu, lingua & armorum genere differentes, uno nomine barbaros & imbelles esse, quos perperam miles Romatus reformidet. Triginta duo Ministeria, Pellionum, Phrygionum, Lignariorum, Pannicum, Saccigerulorum, Lanionum, Viticolarum, Nautarum, Sportulariorum (seu vimineas Sportas & Corbes confidentium) Auggarum, Tegulariorum, Carpenteriorum, Veteramentariorum, & reliqua nomina, sono & instrumentorum genere discrepant, sed vna est Opificum caro. In hoc à Ciuiico Magistratu discrepant, quod Vniuersitas à Decurionibus: Et Decuriones iurisdictionem in municipiis exercent, itidem Magistratus Ciuicus in vim Pacti Tungrensis, sed Communitas eam neutrobi exercet. Quo respectu Magistratus dici potest maior Tribubus, à quibus in exercitio ordinariæ suæ potestatis, quamdiu munus durat, non est interpellandus. Tribus autem alio respectu superiores Magistratu, quod eum quotannis legant. Adijce, quod ut de iure communi certi casus dantur vbi Decurionum & Consilij Ciuiici adstricta est & limitata facultas; veluti cum de alienatione aut iactura notabilium bonorum Reipublicæ controuertitur, aut alio graui præiudicio, quibus & similibus casibus, vniuersitatis generaliter conuocandæ exigendus est consensus: ita nonnulla disertim puncta Tribubus reseruantur, quorum expeditio Magistratui interdicitur. Infædere de Geneffe 1331 per solos Ciuitatenses permisso Adolphi Principis inito, articulus tertius continet, Eo quod per Magistros, Iuratos & Consiliarios Ciuitatis

con-

iunctim, aut in discordia per illorum maiorem partem resolutum fuerit, totam Ciuitatem teneri & obligari, non secūs ac omnes & singuli Ciues consensissent; exceptis, bona alienandi, vectigalia imponendi, & bellum indicendi facultatibus. Non quod penēs vrbem sit potestas tributorum, aut belli, sed quod tam vigore Philippinæ, de qua libro primo egimus, quam Pacis Clericalis, voluntaria Tributa sint sublata, & superiorum temporum experientia sapere doceret Leodienses in bella incautè & infæliciter priuata Magistratus libidine protrusos, cui malo per hanc reseruationem voluere consultum. Et vndecimus, Quod in eum rigorosè animaduertetur & capitaliter qui absque speciali mandato & consensu Magistrorum, Iuratorum, & Consiliariorum vel omnium vel maioris partis, Communitatem Leodiensem conuocauerit. Cuius posterioris explicatio subministratur per secundum articulum sæpedictæ ordinationis 1417, quo statuitur, binos Redituarios vicem & locum Duorum Gubernatorum suppressorum tunc gerentes, singulis Tribubus attributos, posse quoties ipsis lubuerit Tribus suas pro illarum necessitatibus congregare, sed extra illum casum nequaquam; Iuramentumque subibunt quod fideliter & rite munere suo perfungentur, neque Statutis neque Consilio Ciuico se se vllatenus immixturi. Hodie etiam diametraliter Gubernatores loco suo pridem restituti, legi huic contrauenint. Promiscuè tribuum suarum conuocationes indicunt, & in consilium Ciucum non solùm penetrant, vbi tanquam auditores, non autem Consultores tolerati sunt hactenus, sed suis blaterationibus & mi-

LEODIVM.

358
maciis salutares propositiones & recta consilia euer-
tunt , per factiosos , cum sint vt plurimum è fæce , vix
aliquibus honestis munus illud potentibus , subornati
aut suscitati . Aduerto futaram obiectionem , non Tri-
bulium opificum qui supra opus suum , nisi aliunde de-
mentati , non efferuntur , at venantium eorum gratiam :
Pusillæ me Tribus formæ describere , & cum Pigmæis
relegare Atlantes : nunquid Principis potestatem à po-
pulis nasci , & Iustinianæ iure tradi , Ideo quod Prin-
cipi placuit legis habere vigorem , quod lege Regia quæ
de eius imperio lata est , populus ei & in eum omne im-
perium , & potestatem concederet ? Paucis satisfaciam ,
extra metam & carceres non euagaturus . Nullo sæculo
Leodiensis populus imperium & potestatem in Princi-
pem transtulit , quod nunquam penè populum consti-
tit . Diuus Hubertus Leodium condidit , in suo largi-
tione aduentitia , folo , non in Leodiensem qui tum
non erant , fundo : subditos non inuenit , sed fecit , &
imperium in illos habuit , non ab illis , vt haberet , acce-
pit . Si quid proinde potestatis obtenderet Ciuitas à
Principe accepisse doceat diplomatibus , programmati-
bus , chartis , aut inueterato rationabili vsu , sciente &
patiente Principe , neutquam verò probationis onus
in eum reijciat . Faceſſat argumentum à Romanis du-
cere qui tantum libera existente Republica , & ali-
quid , sub Regibus , populo detulerunt . Tullus Hosti-
lius P. Horatium confecto cum tribus Curiatiis fatali
duello cum fororis ad aspectum paludamenti sponſo
donati ingemiscentis interemptorem absoluere non
posset , prouocare ei ad populum permisit . Eliminato
post

post Sexti Tarquinii stuprum regno populus liber & sui iuris fuit, regimine annuis Consulibus concessō, quem vt P. Valerius Publicola in suspicionem affectati regni adductus, quod in summa Velia alto & munito loco ædificaret, tranquillum redderet, præterquam quod materiam omnem ad infimum clivum infra Veliam transstulit, prouocationem aduersus Magistratus ad populum instituit. Decemuiri ab inde sine Prouocatione creati & ob tyrannidem & libidinem intra biennium deiecti: & roborata de Prouocatione Lex, excepta Dictaturæ necessitate, quæ vt in summo imperio eam excludebat. Ad Iulium Cæfarem Dictatorem perpetuum stetit, sub quo sepulta libertas, omni populi imperio in illum, Octauium nepotem & successores transmissō & confirmato. Cæsar potestatem populi antea liberi & gentium Domini occupauit, probante populo exercuit, & successor Augustus solidauit. Nil horum Leodij simile. Neque Prærogatiæ nomen in vllam Tribuum istarum cadit. Pares sunt viribus & imbecillitate: Ciues omnes sunt, opifices omnes. Nec hanc potius quam illam prærogare debent Consules: vt liberum est patri quem voluerit de filijs primò adire. Fotor interim sedisforum non nescius, vt in tanta Ministeriorum separatas cellas habentium multitudine, plurium dierum instertitio ad adeundum & orandum opus est, quanti referant præuentarum Tribuum suffragia, videns Ferrarios, famelica, & semimendicabula hominum genera cibariis per se & emissarios suos illecebris inescata alijs postponi, nil inausum, nilque intentatum reliquit, sed incassūm. Vbi enim uero ordo inter adeundas Tribus foret

foret obseruandus, non à fabris ordiendum, sed desinen-
dum potius esset. Nam si temporis & naturæ ordo in-
quiratur pleraque opicia debent fuisse antiquiora. Pa-
nem pinsere, frumentum molere, ligneam & lapideam
materiam cædere & aptare, boues & oues mactare, ve-
stem consarcire, calceare, argillam contrectare, Naui-
gare, & Piscari antiquiora sunt, quam clavos, opus fa-
brorum istorum proprium, cedere. Si dignitas, vilissima
est, & sordidissima artium omnium. Nisi forte quia
Triobolares isti clavos faciunt, Clavi Pangendi ius sibi
arrogare volunt, quem Romæ antiquitus Prætor Maxi-
mus Idibus Septembribus pangebat, tanquam notam
numeri annorum, quia raræ per ea tempora literæ
erant; & cui figendo religione adductus Senatus L.
Manlium Imperiosum aliquandò Dictatorem dixit.
Quid in mediis turbarum æstibus laxante Plebi habenas
arbitrario Magistratu, ab opificum collegiis exspectari
aut sperari queat, coniectandum fino, si Efurionibus
his & Adustis primæ partes deferantur. Iuuinalis est

*Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficit una domus.*

Et versus Græcus Latino per Camerarium donatus, de
Elæis.

*Ebria mendaxque est Elis, nam urbs esse colentum
Qualis cuique domus, talis & ipsa solet.*

Liberum fuit Consulibus Romanis in Senatu senten-
tias priùs aut posteriùs Senatorum percunctari, quam-
uis quem ordinem interrogandi Calendis Ianuariis in-
stituissent, eum toto anno plerumque conseruarent,
quem

quem tamen Cæsar interrupt Consul, prærogato Pompeio, cum ante Crassum prærogasset. Et in sollicitandis Opificibus, qui non adeuntur pro consilio sed pro assensu, opus erit Ferrariorum vota precio expugnare, quām apud cæteras Tribus ratione certare? Si ordo aliquis inter æquales foret obseruandus, à tempore pateretur; ut priùs ordinatus posteriùs ordinatum antecedit. Sic inter Consulares præferentiam Valerianus à temporis prioritate metitur, cuius Legem curiosioribus non iniucundam iuuat apponere. Antiquitus Statutum est, Consularibus viris cæteros quidem honoratos ipsius trabeæ summitate, pares verò in fulis, consideratione tantùm temporis anteire. Quis enim in uno eodemque genere dignitatis prior esse debuerat, nisi qui prior meruit dignitatem! Cum posterior etiamsi eiusdem honoris prætendat auspicia, cedere tamen illius temporis Consuli debeat quo ipse non fuerit? hoc obseruato etiamsi iterata vice fastigia Consulatus aliquis ascenderet. Ne de cætero miretur Lector cur qui in seditiones sunt intenti, nouarum audi rerum, ferreos Tribules demulcent & primos volunt in suffragia venire, resciat, abundantem esse istorum Vulcanorum multitudinem, & rudes feroceisque & quoūis per ci-
bum & potum pellicibiles, homines esse ad ciendas turbas aptissimos. Ideoque ruminet illud Taciti, Barbaris quanto quis audacia promptus, tanto magis fidus, & rebus commotis potior habetur.

Zz CAPVT

CAPVT NONVM.

De Iure Ciuiico.

Ciues quidam originarii sunt, alii adscitii: reliqui habitatores incole dicuntur. Nec enim incolatus incolam ciuem facit, nisi more maiorum in ciuium catalogum allegatur. Nec cuius petenti ius Ciuitatis conceditur. Augustus certè Ciuitatem Romanam par- cissimè dabat: & Tiberio priuigno pro cliente Græco petenti rescripsit, non aliter se daturum, quam si præ- sens sibi persuasisset quā iustas petendi causas haberet: Et Liuiæ vxori pro tributario Gallo roganti Ciuitatem negauit, immunitatem obtulit, affirmans se faciliùs pa- surum fisco aliquid detrahi, quam Ciuitatis Romanæ vulgari honorem. Principio conditæ vrbis non item, vt nec augendo deinceps imperio. Romulus ipse, asylum aperuit, & è vicinis, multos, etsi non optimos elicit, & Sabinos posterius in urbem pari iure accepit; hoc augmento, vt cum eo Rempublicam ordinante censa essent, non amplius bina aut vt alij tērna millia peditum, & equites trecenti, moriens quadraginta sex millia peditum, & equites mille reliquerit. Tractu tem- poris, Albani, Latini, Samnites, Hetrusci, Transpa- dani, & plures populi in eandem Ciuitatem recepti. Tandem diffusum vndique hoc beneficium, & ex con- stitutione Imperatoris Antonini, ciues Romani facti, quicunque in orbe Romano essent. Sed iam instituto

Seruij

Seruij Tullij magnus seruorum moribus ingenijsq; Romanis longo vsu assuefactorum numerus per Dominos manumissus in hoc ius admissi, in cura & clientela patronorum futuri, non tamen æquiparati veteribus ciuibus, sed in quatuor vrbanas Tribus reiecti, ut minimum suffragijs pollerent. Quorum postea nepotes aut pronepotes ad honores promoti, teste Claudio Imperatore in sua ad Senatum oratione, Libertinorum, inquit, filijs Magistratus mandari, non ut plerique falluntur, recens, sed priori populo factitatum est. Quod vtile & initio præclarum fuit, sed succedente ætate bonis moribus damnosum, dum Syri, Cappadoces, Asiatici, Græci, Barbari & multi ex ijs scelerati, libertatem prauis artibus adepti cloacam & sentinam vitiorum in urbem inuexerunt. Quod de libertis & libertinis non exæquatis dixi, de liberis adscitiis Ciuibus, dici, sed aliorum potest. Nam exteri Ciuitate donati, quacunque inter suos dignitate excelluissent, non ideo Romæ capescendorum honorum erant capaces. Summi fauoris fuit, quod Appius Clausus, postea Claudius nuncupatus origine Sabina, simul in Ciuitatem Romanam & in familias patriciorum ascisceretur. Celebre est Manlij Torquati aduersus Latinos æquationem honorum flagitantes responsum, Si in Senatum legerentur, eos se medio in Senatu occisurum. Sub Claudio Cæfare primores Galliæ Comatae, fædera & Ciuitatem Romanam pridèm assecuti, ius adipiscendorum in vrbe honorum expetierunt; studijs diuersis apud Principem certatum fuit, sufficere eos vocabulo Ciuitatis frui, insignia patrum, decora Magistratum vulganda non

Zz 2

esse,

esse, & ægrè euicit Claudius, vt Senatus consulto primi
Edui Senatorum ius, in vrbe adipiscerentur. Primos
Eduos intellige Galliæ Comatæ, quia iam antea aliqui
nobiles ex Hispania, & ex Gallia Narbonensi eo iure
fuerant donati, vt idem indicat Claudius quando ad
persuadendum Senatui ait, An nunc poenitet Balbos
ex Hispania (familia Balborum erat Romæ illustris)
nec minus insignes viros è Gallia Narbonensi transiisse?
Ut ad Leodienses, quibus in lucem ista prælucemus,
reuertamur, Alii Ciues nascuntur, alii albo adscribun-
tur. Illi olim Ciues appellabantur, hi Burgenses: licet
hodie nomina confundantur. Ciues erant & sunt, quot-
quot è ciuibus intra vrbum, aut vrbis pomærium
(quod franciam, & leucam bannalem dictitant) es-
scent oriundi. Quam in rem confert septimus Bauari-
cæ ordinationis 1417 articulus, Quo copiosior sit ma-
nipulariorum Operarum numerus, & vexilla sibi con-
stant, quisquis intra Pomærium moratur, in suam Tri-
bum redigatur, Ciuumque iure per omnia gaudeat,
non secus ac si intra muros ipsos ageret. In program-
mate, vulgo litera Sancti Iacobi 1343 sub Adolpho de
Marka non absimilis sextus articulus, Intra leucam ban-
nalem commorantes, æquo cum internis libertatum
iure perfruantur. Inter Ciuem & Burgensem seu adsci-
tum Principes in Statutis suis & Legibus magnum vo-
luerunt esse discrimin, adscitios inferioris esse condi-
cis, & non perequatos priuilegiis.

Ciues naturales raris dotabantur beneficiis. Non da-
batur in eos iniectio manus, nisi prænio iudicis decreto.
Augustum illud & Seuerum Annuli Palatij Iudicium,

Maie-

Maiestatis Principalis splendor & eminentis radius, quod
alios perstringebat, singulari gratia natis ciuibus absti-
nebat. Seuerum, inquam, quo qui damnarentur, vita
& bonis exuebantur, & anathematis spirituali mucrone
feriebantur hoc ipso, noxa eò usque caput sequente, ut
quo deflecterent, locus Ecclesiastico supponeretur inter-
dicto. Amplum rursus & extensum, quod in criminibus
atrocioribus ad hoc tribunal pertinentibus iurisdictio
per totam Dioecesim protenderetur. Ab hoc itaque
Iudicio soluti erant & exempti ciues: & illud est quod
per Philippinam 1208 enuntiatur, Ciuem Leodiensem,
quamdiu is voluerit stare iuri coram Prætore & Scabi-
nis, non esse inuitum euocandum ad Maius Prætorium.
In eorundem Ciuium domos intra urbem aut pomæ-
rium sitas etiam si Ciues ædium Domini comisiissent
homicidium, non competebat Principi ius ignis, quod
generale interim erat in aliorum subditorum homici-
darum ædificia. E contra Burgenses, seu Ciuitate do-
nati subiacebant euocationi ad Annulum Palatij, ob-
noxij, velo leuato, arrestis, & ædium incendiis per ho-
micia. Nec eis naturalium Ciuium domus asylo &
securitati esse poterant, quemadmodum undecimo Pacis
de Ieneffe & Wotem articulo 1331 cauebatur, Franci-
siæ & Libertates Leodienses ascitio Ciui ob atrocias cri-
mina Iuri fugæ seu Prosecutionis Principis obnoxio ne-
quaquam suffragabuntur. Nisi intra triduum ex quo pro
parte Ministrorum Iustitiæ, Magistri fuerint commo-
niti, vrbe excesserit, libera Iustitiæ sit in eum manus
coniectio, & pro modo culpæ animaduersio. Formam
adscriptionis mox videbimus, si, ad quem spectet,

SIGN.

Zz 3

Prin-

Principemne, an Ciucum Magistratum dixerimus.
Non desunt Iureconsulti, qui in Municipiis penes De-
curiones existere ius dandæ Ciuitatis arbitrantur, moti
duplici ratione: vnâ quod publicè intersit pulchrè
mænitas & munitas vrbes repleri ciuibus: alterâ, quod
Ciues facere non sit de Iuribus Principi reseruatis, ideo-
que Antianis & Curatoribus Ciuitatum sit permisum.
Neutra concludit. Quamuis enim ad vrbi decus ipsa
inanimata ædificia conducant, in tantum ut & Sanctio-
ne Cæsarea prouisum sit, ne ædificia ita destruantur, ut
publicus oppidorum deformetur aspectus; neue illo-
rum ornamenta in villas transferantur; quanto magis
Ciuium multitudo? Nihilominus aggregatio ista nouo-
rum Ciuium per Principem aut illius mandato facta
non minus tribuet vrbi decus, quam si per Magistratum
fieret. Et licet hæc in album Ciuium relatio non sit pro-
priè de Reseruatis Principi, & Regalibus, Regiæque
coronæ intimè inhærentibus, est tamen de Principis iu-
ribus. Quem alium quam Vrbis & Ciuitatis Dominum
decens sit legendorum ciuium suorum habere faculta-
tem? Si hominum causa ius omne constitutum Her-
mogenianus verè scripsit, & in homines Leodienses
merum mixtumque imperium Episcopus possidet, an
non conuenit eius esse Ciues facere, quibus est impera-
turus? Retrogredere ad Romanos. Reges primùm ad-
uentios confugas, & debellatos populos Ciuitate do-
narunt. Conditor Romulus tantum sapientia valuit
(Claudij est apud Tacitum) ut plerosque populos eo-
dem die hostes, dein ciues habuerit. Libera Republica,
non Tribuni, queis Leodienses assimilant suos Burgi-
magis

magistros, sed Patres Conscripti ius Ciuitatis exteris contulerunt. Imperatores postremò, ut ex Augusto recitaui. Si Decuriones in Municipiis quandoque aduenas in ciuum numerum cōaptant, non propria, sed Principis, cuius vices ea in parte gerunt, authoritate faciunt. Legem condere est actus iurisdictionis. Episcopi Leodienses circa Ciuchi iuris adoptionem ab æuo leges tulerunt, præscripta admissionis formula: necesse igitur est ad illorum iurisdictionem attinere. In Pace de Wihoingne anno 1326 Adolphus in hunc modum sanxit, Nullus Burgensis ascitus acquisito iure Ciuico fruetur, nisi quotannis per semestre spacium cum uxore, liberis & familia intrà franciam, siue urbem aut pomærium moretur, suumque ibi præcipuum domicilium obtineat, instar aliorum ciuium perpetuò intra urbem residentium. Neque licebit deinceps Leodiensibus quenquam recipere in ciuem, nisi publicè facto ad Peronem proclamate antiquitus obseruari solito: talisque futurus ciuis per Præconeū denuntiatus poterit intra dies quadraginta à publicatione impugnari, neque iure Ciuico iuuabitur quo minus de præteritis excessibus valeat ut per antea puniri. Tenebuntur etiam Consules scripto tradere Principi, aut illius deputato nomina & cognomina vniuersorum ciuium præsentium, & futurorum intra mensem à die receptionis eorundem. Cui consonat articulus tertius Pacis Tunensis sub Ioanne Bauaro anno 1403, Ut occurratur periculis & inconuenientibus, quæ crebrè euenerunt & obuenire possent in Ciuitate & Patria, Conuentum fuit, quod imposterū nullus extra leuçam Bannalem
etiam habitans

habitans à Consulibus in Ciuem, & Ministeriis in Tribulem admittatur, nisi alta voce publicè citra fraudem publicetur ad Peronem quod talis sit in Ciuem, & talis Ministerij Tribulem admissus, vt si quisquam habeat quod in personam opponat, intra quadraginta dies ponat pro more prisco. Civesque eiusmodi a scitij cōgantur residere aut petere à Principe veniam absentiæ secundum Pactorum tenorem. Neque mens nostra est a scitios hos ciues eximere quo minus stent iuri coram Curia & Iustitia loci vbi degent quacunque ex causa in iudicium vocarentur, aut quenquam vocarent bona fide. Quod ultima istius articuli parte disponitur, clare & compendiosius Arnoldus Episcopus anno 1386 in Additione & moderatione Nouæ Legis constituerat. Nullus a scriptitus Ciuis Leodiensis à Correctione Iudicij Pacis, nec Iustitiæ loci suæ habitationis eximatur. Idem Princeps Bauarus ordinatione sua anni 1416 non nihil circa Receptionis methodum immutauit, & vna enucleatus explicauit. Summa est; nam articulus est prolixior. Cupiens in ciuem admitti sistet se coram Praetore, Scabinis, & tredecim Consiliariis Ciucis, fidemque faciet per literas testimoniales Iustitiæ loci vnde recessit, si commode consequi potuerit, adiecto suo ad sancta Dei Euangelia iuramento, quod metu alicuius reatus aut sceleris perpetrati non petat ciuis fieri. Iurato etiam solemniter ibidem quod bonus & fidelis erit Nobis, Ecclesiæ nostræ, Ciuitati & Patriæ. Quo peracto intenta & intelligibili voce Praeco eum ad Peronem renuntiabit, vt à quolibet intra dies quadraginta queat impugnari. Salvo quod Nobis & successoribus nostris

nostris liberum perpetuū erit ex causa rationabili defensus ei obijcere. Porro recipiendus duodecim regios iuxta illam ordinationem pendere debebat, mediatim in usum mensæ Episcopalis & Ciuitatis, præter adueniam matrimonio cum filia alicuius ciuiis iunctum, qui senos, non amplius, soluebat. Et ne conuenæ præ indigenis immunes ab excubiis & aliis oneribus personaribus essent, in unam Tribum transire eos oportebat, quæ precio comparabatur. Sapiens, & Thalete dignum consilium: sed quid satis cautè aduersus Legirupas potest excogitari? qui fabricis suis & dolis id agunt ut optima lex, solstitialis herba repente orta, repentinè occidat. Nullo delectu colluuiis ignotorum & perditorum hominum, sine certo lare, sine sede vagantium, aut qui propter decoctionem, aut immane scelus à natali solo profugerūt, validorum etiam utriusque sexus mendicantium, ut promiscuè confluit, toleratur, conubia contrahere, prolificare permittitur, & in Ciuitatem recepta, licet Ciuitate non donata, potissimum in turbis, seditionibus & deprædationibus partem occupat. Ioannes Hynsberghius per 29 Regiminis sui articulum anno 1424, Quotquot matriculæ Ciuitatis inscriberentur, Nobiles & ignobiles, censitos quodammodo fecit, seu annui census pensione in publicum ærarium inferenda grauauit. Cuius hodie vestigia nulla extant. At rarij illa tantum iactura: ista morum, & Iustitiae. Cum hic Paci natus & obduratus Princeps in gratiam originariorum Ciuium annuisset, ut in causa criminali Scabinis iungerentur Consules cum aliquot Scabinis, & expressim cauisset in Ascitios Ciues etiam
rebus

Aaa

in

in Criminalibus à Scabinis solis iudicandos sine Consulatu Iuratorumve confortio, corruptela tantum inuuluit, vt Nouitij isti & intrusi ciues, (quid ciues dico?) quicunque speciem habitationis præbent, profugi, facinorosi, obærati, apud inconsultos aut lucro attentos Consules, veris Ciuibus non æquiparentur tantum, sed & è carceribus, è carnificum manu, nunc fraude, nunc vi eximuntur.

C A P V T D E C I M V M.

De Domibus Ciuium.

NE quis me isthic agere architectum putet, qui Liuio Druso domum ædificaturo obtulit ita se structurum vt libera ab arbitris & omni despectu esset; cum Liuio potius responderem, ita domum meam componeret, vt quicquid ago ab omnibus inspici possit. Nam quid prodest (ait Seneca) recondere se, & oculos hominum, auresque vitare? Bona conscientia turbam aduocat, mala, etiam in solitudine, anxia atque sollicita est. Nec magis de forma aut ornatu ædificiorum differere in animo est, cum nihil in eis sit rari operis, vel singularis elegantiae & nitoris, & plures Belgicæ nostræ vrbes, si ædium contignationem, decorem, altitudinem, & symmetriam attendas, longis emineant interuallis. Cur inuidendis postibus, & nouo sublime ritu moliar atrium? Augustus qui marmoream ex lateritia vrbem relinquere gloriatus est, vt ædificantium ambitionem in altè attollendo cohiberet, septuaginta pedes

B.B.A.

pedes definit in modo ædificiorum. Ad iura domuum oratio nostra tendit, ut ex penitioribus latebris eruamus intellectum Adagij per Cerdonum & Triobolarium scurrarum ora triti, Ciuem Leodiensem esse domi suæ Regem, & Domino domus inuita nemini, ne Principi quidem, in domum licere.

Ædifica esse iuris gentium personant scholæ & forum dummodo scilicet in suo non alieno solo quis molem excitet. Alioquin, quod inædificatur solo cedit, eorumdem Iureconsultorum axiomate. Locum & totum ambitum urbis esse Principis & Ecclesiæ Primariae Leodiensis tam liquidum est, quam liquidiusculus est Fau-nius. Priore libro ineluctabilibus id sum eluctatus argumentis. Et Plebei ipsi, quos susurrones præstigiis suis dementant, quotidianis epithetis imprudenter prudentes confitentur. Capitulum Sancti Lamberti, seu Cathedrale, vocant Fundiarium, imo superlativa dictio-ne, Trifundiarium, & illius Ecclesiæ Canonicos, Dominos Trifundiarios. De Capitulo propriè, de Canoniciis aliqua improprietate. Nam ut usus fructus totius Civitatis, prout & integræ Provinciæ est Principis, ita ius dominij & proprietas est penes Capitulum & Ecclesiam Cathedralem. Quod autem competit Collegio ut Collegio, seu ut Causidici loquuntur, Omnibus ut Collegium facientibus, non ut singulis, est quidem Collegij propriè, sed non nisi propriè singulorum. Hinc lis Collegij, non est propriè lis singulorum, nec compromissum uniuersitatis, est compromissum individuorum, nec vasallus Capituli est vasallus singulorum Canonicorum. Ex iure tamen & a quo compellatio hæc Dominorum Tri-

Aaa 2

fundia-

fundiariorum emanauit, retinendaque est: quia non tam consideratur persona, quam qualitas Canonicatus Cathedralis, quæ à Capitulo Trifundiario est inseparabilis. Cum igitur Ecclesia sit Trifundiaria vrbis Leodiensis, est illius funditùs domina, quod non tantùm positiuè domina fundiaria, sed superlatiuè Trifundiaria dicatur. Congruitque denominatio veritati. Fundus & solum vrbis fuit primitùs Diui Huberti Episcopi donatione Pipini aut Martelli eius filij: is nouis ciuibus potestatem inædificandi fecit in noua sua vrbe, ciues inædificando dominium vtile inædificatarum ædium compararunt, dominio directo apud Dominum imperio & superioritate pollentem, restante. Et hoc quidem quoad directum dominium, quod quisque ciuis agnoscere debet Principi & Ecclesiæ in priuata quaue domo. An autem quoad vtile dominium sit aliquis eminentiæ gradus in Ciuib⁹ Leodiensi⁹, supra aliorum locorum & regionum ciues, difficile est captu. Dominium enim, inquiunt, Iureconsulti, est quædam perfectio, quæ ex pluribus additamentis non intenditur. Hancque reddunt distinctionis rationem, quod etiamsi ex pluribus causis rem eandem possidere possimus, non possit tamen esse nostra nisi ex una causa. Quia quod alicuius est proprium, amplius eius fieri non potest. Aliunde proinde quam ex gradu & excellentia dominii petenda fuerit ædium Leodiensium præconisatio. Si & quantum libertas illarum exuberet, & ordinarij iuris dispositionem transcendat, ex ipsius iuris communis principiis, quorum pauca subnecto, inuestigabitur. Hæc sunt. Sua origine, omnia ædificia sunt libera nisi constet

Constat de aliqua seruitute imposta. Domus cuique tutissimum refugium & receptaculum esse debet. Nemo de domo sua est extrahendus. Si quis domum alienam in iunctu Domino introierit, actione iniuriarum tenetur. Inhumanum est in iunctu Domino aliquem secreta domus perscrutari. Secundi & inferioris generis ista. In domo propria, aut aliena in iunctu Domino non posse quem capi aut arrestari. Pro debito Ciuli executionem contra debitorem in domo non esse faciendam: quod posterius non esse consuetudine receptum annotat Prosper Farinacius; vti nec in debitis Fiscalibus & aliis priuilegiatis locum de iure vendicat. Pro criminis Reum posse capi in domo, etiam cum effractione ostiorum & fenestrarum. Non licere ad perquirendum furtum visitare alienam domum: posse tamen id fieri iudicis auctoritate. Quibus in praembulum & præcursoriam præmissis, quod Ciues Leodienses quasi ancilia de caelo delapsa amplectuntur, insigne Priuilegium à Carolo Magno, inquietunt, profectum, Vnumquemque Ciuem esse domini suæ regulum. Haut percipio esse priuilegium, quandoquidem id sit iuris publici & communis, & Priuilegium dicatur Priuum, sed Priuatum ius. Quonam pacto ab Imperatore Carolo Magno deriuent, huc yisque non comperi. Ordinatio Hynsberghica 1424. 18 Iunij articulo tertio meminit vulgaris illius dicti, & tantum abest ut attribuat Carolo, quin usurpet tanquam paræmiam vulgaram, Cum (ait) iuxta commune Prouerbium, pauper homo sit domi suæ Rex, statuimus ut quicunque vi introierit in domum Ciuis intra domum aut leucam Bannalem sitam, illumque, aut eius vxorem

Aaa 3

vel

vel aliquem de familia, ad sanguinis effusionem vel atrocius percusserit, hospes aut hospita conqueri poterunt apud Scabitos, aut Iudices Statutorum, vel alios competentes, optione data; & eo facto delictum secundum legum aut statutorum rigorem corrigetur & in poenæ additamentum delinquens eo ipso incidet erga Principem & Ciuitatem in viagium ultramarinum, intra annum peragendum irremissibiliter, post lapsum triginta dierum ab intimatione. Morosus & contumax in peragendo, capite plectatur. Quis dubitat Principem Hynsberghicum, & qui ipsi à consiliis erant dum has sanctiones ederet, citatuos potius fuisse Carolum Magnum in authorem, quam assumpuros in Prouerbiū, si Imperator author esset. Præsertim cum Prouerbiū usurpetur pro ratione impulsua ordinationis. Fragmenta legum Caroli Magni, quæ in Codice Manuscripto (qui omnium manibus, nedum bibliothecis ostenditur) extant, popularem detegunt errorem. Accipe vnum & integrum articulum, Si quis ciuium mobilia sua bona obligauerit coram Iustitia, & ideò ad creditoris instantiam Prætor & Scabini velint in dominum eius ingredi, mobiliaque apprehendere, casu quo debitor resistat & se illis opponat, manu & capite truncabitur. Quantis spaciis hæc prædura lex Caroli à Carolino distaret priuilegio, quo ciuis diceretur domi suæ alter Regulus, & eiusdem lege propter mercram obligationem ciuilem, non solum teneretur pati executionem mobilium in propria domo, sed resistens aut impediens dexteram & caput amitteret? Prædura, inquam lex: sed non mitior illa Romanorum aduersus

Magis

Magistratum itidem violatores post secundam Plebis secessionem. Ut qui Tribunis plebis, Aedibus, Iudicibus, Decemviris, nocuisset, eius caput Ioui sacrum esset, familia ad ædem Cereris, liberi liberæq; venum irent. Occasionem Prouerbij sunt qui ad Regem quendam referunt ut alibi memini. Quem ferunt calore venandi à purpuratis longius equo auctum, mediis & inuis siluis oberrantem densante cælo ad tuguriolum fortè Carbonarij deuenisse, isque comiter exceptū ignotum hospitem, explorationis ergò de industria restitantem in herili sede ad pauperem mensam collocauerit addita voce, Etiam egentissimum quemque domi suæ Regem agere. Quod si id tibi ob vilitatem Carbonarij vilescit, accipe philosophum. Is fuit Taurus Atheniensis ad quem cum Præses Cretæ Prouinciaæ visendi gratia venisset & cum eo simul eiusdem Præsidis pater, & fortè non nisi una cella in promptu esset, patrem Præsidis priorem sedere iussit quamvis renuentem & filio quod Populi Romani Magistratus esset deferentem. Pergo iura ædium, quæ studiosa indagine indeptus sum, pandere, variè tamen pro temporum varietate. Inter eiusdem manuscripti Codicis tractatus non insimus est Patronus Temporalitatis, quem ante ducentos annos vir popularis Jacobus de Hempricourt Leodiensis compilauit, ubi inter Aduocatiæ Leodiensis functiones hanc proponit, Liberum est Aduocato Leodiensi, vel eius locumtenenti cum Iustitia (Prætorem & Scabinos intelligit) visitare Cellaria & Penuaria Ciuium, & vinorum Reconditoria ut improbum à probo vino discernat: & si contingat aliquem Oenopolam occludere penu, & aperturam

recu-

recusare, nisi Prætor pro remedio interpellatus prouiderit, fas est Aduocato aut eius locumtenenti ianuam perfringere. Pax Clericorum inter Capitula omnium Eccliarum & Ciues anno 1286 inita, quæ vltra Ecclesiasticam immunitatem, Ciuciam Claustralibus ædibus libertatem inesse fatetur, correctionem eorum qui Canonorum domos violauerint, attribuit Scabinis Episcopi iudicibus. In hæc verba latino donata, Ædes Claustrales vltra immunitates Ecclesiasticas, domum Ciuciarum francisia seu libertate frauntor: de excessibus in domos Clericales per ciues perpetratis, Alta Iustitia Episcopi, seu Scabini Iudices sunto. Pax de Wihoingne, Adscriptitii ciues priuilegii Ciuci vñ secluduntor, nisi maiore anni parte præcipuum Leodij fixerint domicilium. Locorum de Geneffe & de Woteme Pax, à locis sic dicta, inter Ciues assensu Principis 1331 celebrata in vñdecimo & decimo tertio articulis de ædibus ita effatur, Immunitates Leodienses adscriptitiis ob atrocia crima prosecutioni principali obnoxiiis, haut profundo: qui nisi intra triduum ab interpellatione Consulum autoritate Iustitiae facta, vrbe emigrauerint, ab inde Iustitia in eos manum iniicit, & pro modo culpæ animaduertito. Quotquot bona aut personam Ciuium apprehenderint, vel illorum ædes violauerint, pro modo delicti per Principem coercentor. Alia Pax de Waroux 1357 inter Engelbertum Principem, & omnium oppidorum Deputatos in quinto & decimo articulo, Nemo Ciuium francarum Vrbium possit in propria domo pro debito ciuili per apparitorum in ius vocari, sed ea citatio in publica platea per Iustitiam

Iustitiam aut illius Apparitores fiat. Quod tamen posteriore deinde lege, & contrario vnu fuit sublatum. Lex ea fuit Arnoldi Episcopi 1386 sub titulo Moderationis Nouæ legis edita his verbis, Permissa est ciuium citatio in domo illorum propria pro debito Ciuali aut Mercatura. In pacto Tungrœsi 1403 articulus vigesimus sextus sic infit, Ob pensionem colonariam & elocatarum domuum mercedem licita est prompta executio: nec eapropter ad iudicem recurri aut aduersus credito rem opponi potest præter præstitæ solutionis exceptionem. Ne quis me Philippinam totis duobus propæ fæculis anteriorem prætermittere conqueratur, subministro quod in ea domos tangit. Non licet Villico, neque Scabinis intrare in domum in Banno Leodiensi constitutam ad inuestigandum furem vel furtum, domino domus inuito. Item in aliqua Leodiensi Ecclesia, in taberna, in domo, vetitum est Prætori, Scabinis, & eorum Ministris quenquam, vt Iudicio se sistat, euocare. Hynsbergicæ ordinationes omnium liberalissimè de illis loquuntur, vt in illas omnium munificentissimæ fuerunt. Quæ anno 1422 in Februario emanauit in octauo paragrapho in hunc sensum sanxit, Quisquis alterum occiderit, aut mutilauerit, aut cum armatis dolo malo ante domum Ciuis intra Ciuitatem aut Franciam existentem comparuerit, percutiens, aut iaciens in domum, vel in personas inibi extantes, ultra poenam in quam erga nos & partem offensam impinget, tenebitur intra quadraginta dies ab admisso delicto computandos, profici sci ad Sanctum Iacobum in Gallia. Quibus diebus elapsis, si insoluto & minimè

B.b.b.

peracto

peracto eo viagio intra Ciuitatem, Francisiam, & Ban-
num apprehendi potuerit, integro trimestri in carcere
detinebitur solo pane & aqua nutriendus; & tribus
euolutis mensibus quindecim florenorum Rhenen-
sium mulctam pendet. Vice versa, si qui Ciues intra
domum existentes conijcerent dolo malo teli aliquod
genus in pertranseuntes, aut domo egredientes in illos
facerent impetum, poterunt eiusmodi pertranseuntes
vim vi defendere, neque defensio ijs fraudi aut culpæ
vertetur. Altera eiusdem Hynsberghij in Iulio 1424.
pœnas inuasorum & infractorum exauget. Tertium
articulum superius exhibui, quem circumcisum re-
peto, Qui vi alienam domum introiuerit, & quenquam
ibi ad sanguinem saucium fecerit, vltra statutariam
mulctam, parti offensæ, Principi, & Ciuitati reus esto
vltramarini itineris intra trigesimum diem inchoandi,
intraque annum peragendi: contumax capite luito.
Nonum habe, Quicunque in alium eiaculatus fuerit
intra domum in Ciuitate aut Banno sitam, seu propria
seu aliena ea sit domus, vltra emendam Principi & parti
offensæ debitam, Reus sit viagij vltramarini intra tri-
ginta dies ab insinuato præcepto irremissibiliter susci-
piendi, criminе tamen prius legitimè verificato. Et
quod si postmodùm delinquens citra viagij peractio-
nem, aut non facta per literas testimoniales fide pera-
ctionis, ad Ciuitatem vel Bannum rediuerit, & appre-
hendi potuerit, dextra manus ei amputetur, nulla veniæ
spe. Potestate nihilominus facta inuafis & obfessis in
domo intra Ciuitatem & Bannum se se quoque telo
defendendi absque præscriptarum pœnarū formidine.

De

De Clave Consulari nostris & patrum temporibus
requisita ad perquirendos in Ciuium domibus crimi-
nosos, apud antiquitatem nil reperio, & gratiam ijs de-
bebo, qui me edocebunt. Perspectum mihi est, quod
anni 1626 Consules, quibus tum primùm successi, binas
argenteas claves Magistrales propter characterum deli-
bilitatem in Armarium secretius, vbi maius Sigillum af-
seruatur reposuerint, futurum posteris symbolum
alicuius Vetustatis, & Recentes, quibus illi, & post il-
los ego secundūm, & successores vſi sunt, nuncque
vtuntur, surrogauerint. An Alexādri Macedonis exem-
pli, qui penetratā Indiā, alium frustra orbem per-
tentans, simulacra virorum & armorum solitam exce-
dentia formam sparsit, posteris errorem & admiratio-
nem? Haut scio, nec existimo. Affirmare possum tritas
vſu & leſtu difficiles, sed non eo (mea sententia) sene-
ctutis indicio, vt inde venerationem acquirant maie-
stati. Malè Massiliensium in prisco more obseruantiam,
disciplinæque grauitatem isthuc adduceremus. Vbi à
condita vrbe gladius est, (Valerius Maximus de suo
æuo) quo noxij iugulantur, rubigine quidem exesus, &
vix sufficiens ministerio, sed index in minimis quoque
rebus omnia antiquæ consuetudinis momenta seruan-
da. Inter Priuilegia Diui Cæsaris Caroli Quinti (fera-
cissima Cæsarum Austriaca domus vltra alias omnes
Cæsares gratos in Leodienses fuit), in uno sub die
27 Iulij 1521, quod inædificationes aut dirutorum ædi-
ficatorum restaurations tangit, istud habetur, Ut Ciui-
tates & Oppida repleantur (commune est Oppidanis
omnibus) liceat vnicuique ad finem prætactum census

B b b 2

& re-

& reditus ex areis, locis, & domibus quomodolibet debitos redimere pro precio ex venditione percepto. Liceat similiter possessoribus & dominis, census ac redditus ex illis debitos exonerare & redimere, mediante censuum seu reddituum aequivalentium assiguatione super alia sufficienti hypotheca ultra tres leucas non distante. En tibi in hanc rem vniuersorum Priuilegiorum summa? Dispice & iudica num illi iure aliorum ciues Oppidorum contemnant & fastidiant, & illorum libertates plumbeas praे suis aureis dictitent? Quippini, si hodie plebeis Leodiensibus fidem habes, omnes Legiæ angulos credas esse miracula: tot Priuilegiis pauperculas suas casas prædicant decoratas, & se illarum inquili nos beatos quosdam Regulos. Frustra prisci sæculi narratores inquiant, tantum septem fabricarum terris attributa miracula: Ephesi Dianæ templum, Regis Mau soli pulcherrimum monumentum, Rhodi Solis æneum signum, quod Colossus vocabatur, Iouis Olympij simulacrum, quod Phidas formauerat, Cyri Medorum Regis domum, quam Memnon fabricarat, Babyloniae muros, quos Semiramis construxerat, & Pyramides in Ægypto. Sed philautia, & propria supparasitatio sibi ipsi imponit. Quicquid conspicuum pulchrumque in corpore toto est, quicquid admirationem ciere potest, à Principibus, ab Ecclesiis, & Ecclesiasticis collegiis collucet. Aula Episcopalis, verè Regia, à Principe Erardo de Marka à fundamentis instaurata, opus est operosum triginta & duorum annorum. Non sfernendum ante fuerat Palatum à Notgero exædificatum, quod sub Ioanne Hornæo Erardi prædecessore ignis neglectus absumperat.

Ferat. Quanta illa & ardua mirandaque moles ædis Cathedralis, quam Diuus Hubertus Deiparæ & Sancto Martyri Lamberto posuit, & longo concrematam interuallo Notgerus sumptuosiorem splendidioremque reposuit? In cuius choro alterum Mausolæum, tumulum eiusdem Erardi Præsulis, vbi precium & ars inuicem concertant, visere liceat & contemplari. Dabit quod oculos pascat ædes & sedes hæc Cathedralis, quæ eodem tempore (sub Alexandro quinquagesimo octauo Episcopo) tulit Canonicos, nouem Regum filios, Dicum quatuordecim, Comitum viginti nouem, & Baronum septem, quorum singulorum nomina Ægidius aureæ Vallis in Annalibus suis recenset. Septem aliæ Collegiatæ Ecclesiæ, tot separata triginta Canonicorum penè ubique Collegia, quantam, & quot multiplicatis radijs lucem diffundunt? Lucem, quam non à popularibus, sed à Principibus sumpserunt. Ecclesiæ Diui Petri conditor est Diuus Hubertus, in qua Monachos constituit, & in eadem sepeliri voluit, inde postmodum Andainum translatus; sed Richarius collegiatam reddidit, constitutis inibi & dotatis triginta Canoniciis.

Ecclesiam Sancti Pauli Eraclius erexit & in ea Canonicos viginti, Notgerus perfecit, decemque Canonicos adiecit. Idem Eraclius Martinianam construxit & plenè ordinavit. Notgerus Ecclesias sancti Ioannis Euangelistæ, Sanctissimæ Crucis, & Sancti Dionisij excitauit, et si in posterioribus non integrum Canonicorum numerum, qui succedente tempore fuit suppletus. Diu Bartholomæi Ecclesiam Godeschalci Cathedralis Ecclesiæ Præpositus fundauit, duodecim in ea Canoniciis

institutis, Walo Episcopus ad alios quindecim auxit: & hæc postrema non completeret denum numerum. Cum septena Canonicorum istorum Collegia maioribus anni solemnitatibus in ornamentis Ecclesiasticis ad Lamber-tinam conueniunt, Missæ intersunt, & à Missa festiuæ supplicationi cum Canoniciis duplicato numero Cathe-dralibus; de hoc Ordine & concentu Ecclesiastico illud Ecclesiasticum potest decantari, Gloriosa dicta sunt de te Ciuitas Dei; non in Ciuitate urbem, sed Ecclesiasti-cum splendorem denotando. Atqui omnium harum præbendarum ordinariis collator est Episcopus, vt & cæterarum in aliis Ecclesiis Collegiatis intra Leodiensem Principatum. Non exiguum decus accedit per irradians plurium Abbatum iubar, qui vñā cœtum statis sacro-rum lustrationibus illustrant, Episcoporum munificen-tia vt plurimum fundati. Certè Abbatia Laurentiana Eraclio, Notgero, Wolbodoni & Durando se acceptam referat necesse est: Iacobæa Baldrico, & eidem Wolbo-doni: Ægidiana Alberoni Primo, qui Ecclesiam dicauit, & Regulares Canonicos in ea collocauit. Idem Albero Monasterium Ordinis Præmonstratensis in Castello Cornelij montis construxit; & Ioannes Guidonis sep-tuagesimus primus Episcopus, vt Abbatem & Mona-chos crebris subleuaret sumptibus illiberalium & fre-quentium nimis hospitum, vice castri Cornelij montis, locum vbi nunc agunt, & Abbatia Belli Reditus apella-tur, assignauit. Hugo de Petra-ponte cœnobium Reli-giosorum Vallis Sancti Lamberti excitauit & ditauit. Ioannes de Apia, sub cuius auspiciis Ecclesia Canonico-rum Regularium in honorem Beatissimæ Mariæ Virgi-nis

Nis in loco antiquitus Graueria, & tunc insula Nostræ
 Dominæ nuncupato, vbi hodie Abbatia Scholarium,
 quæ nuper erat Prioratus, incepit, Monasterium
 Cruciferorum, primum & initiale totius Ordinis, cuius
 Prior hoc ipso est Generalis, & nuperrimè Mitratus, in
 Oppido Hoyensi lucem fecit aspicere. Alexander No-
 uum Monasterium, (Abbatia est eiusdem cum Ægidia-
 nâ regulæ iuxta Hoyenses muros) cuius fundamenta
 Petrus Eremita iecerat, Alexander perfecit. Ut non
 sim hac in re prolixior; tria celeberrima Andainense,
 Alnense & Lobienese, me silentे fatebuntur plurimum
 suis Episcopis Leodiensibus debere. Andainense, quod
 pientissimæ Heroinæ Plectrudis beneficio auram hau-
 serat, alteram vitam à Walcando trigesimo quinto Epi-
 scopo anno Domini 817 recepit: dum ex Clericis Mo-
 nachos Ordinis Benedictini reddidit, latifundiisque &
 amplis possessionibus adauxit, &, quod omnes Pici the-
 sauros, aureasque Midæ gazas exsuperat, inæstimabile
 Sancti Huberti corpus, incorruptum illibatumque in
 hunc diem, fuit largitus, à quo sacro pignore nomen
 commutauit, dictum ab inde Hubertinum. Abbatiam
 hodie moderatur Nobilis & Reuerendiss. Dominus Ni-
 colaus de Fanson Archimandrita Religiosissimus, qui
 eam ad antiquam regularem disciplinam iuxta primæ-
 uam Diui Benedicti normam fæliciter, fauente, adiu-
 uanteque Serenissimo F E R D I N A N D O. Leodiensi
 Principe, reduxit. Alnense, cuius Sanctus Landelinus
 fundator primus traditur, Henricus secundus Episco-
 pus melliflui Diui Bernardi consilio (testante Ægidio
 aureæ Vallis) cum esset antea Ecclesia Canonicorum, &

vna

vna duodecim Abbatiarum sacerdotalium, quas Ecclesiæ Sancti Lamberti maiores conferebant, collocatis ibidem Monachis, Abbatique Gerardo, fundauit. Siquidem & Chronicon Gemblacense verbo, *fundauit*, vtitur. Sanctus Albertus eo nomine Primus Episcopus Abbatii Lobiensi, qui quondam in diuinis celebrandis erat Episcopi Vicarius, mitram à Pontifice eum in finem postulatam donauit, & longè prius Franco trigesimus octauus in Ordine Episcopus Lobiensem Abbatiam Leodiensi contulerat Ecclesiæ; si Molano & Anselmo Canonicos ad stipulatum. Si res ab origine perquiratur, Ecclesiæ etiam parochiales Ciuitatis Episcopalibus coaluerunt expensis: aliquot edam, cæteras indagini aliorum relinquentes. Tempa Parochialia Sanctorum Thomæ & Remigij Nithardus; Sancti Nicolai ad muscas Reginaldus Nithardi auunculus & predecessor; Sancti Alberti Notgerus, qui & Ecclesiam parochialem S. Mariæ ad Fontes cum vicina æde Lambertina concrematam à fundamentis suscitauit; Sanctæ Aldegundis Albero primus, idemque Sancti Clementis; Sancti Huberti Obertus, & idem Sanctæ Fidei; Sanctæ Mariæ in Bouera Baldricus, extruxerunt. Quæ ideo cumulaui, ab inutili alias labore supercessurus, ut penitus instillem immensa vndeque que Principum beneficia, & nusquam posse aciem oculorum circumferri, quin loquacia illorum appareant vestigia. Viceversa, quæ suæ vilitatis parùm conscia Ciuitas, quæ etsi non suis sed Principum tantum trophæis & spolis valeat gloriari, clangit tanquam propria?

CAPV

CAPVT V N D E C I M V M.

De foro Ciuium Leodiensium in Criminalibus Causis.

Us in iuuitum reddi, pro regula est apud Legispe-
ritos. Nam quis peccandi modum faciet, si nolenti
poena imponi non queat? & à quo imponetur, si non
sint qui iura reddant? Caligulæ, Claudio, & Neroni
solemne fuit, quos mori destinabant, gratiam facere ge-
neris lethi. At perpende quam gratiam? Ni festinassent
elgere, immittebatur carnifex omnibus cruciamentis
excruciaturus. Criminum Rei & conscij non tam de-
testantur trabem ex qua penduli sient, quam reformi-
dant Iudicem à quo sentētiam capitalem sunt audituri.
Plebs Romana cur tantum abhorruit à Magistratu sine
prouocatione, quæ tandem ad populum auertendis se-
cessionibus fuit indulta? An non è corpore suo obti-
nuerant Tribunos Plebis, eosque complures, & Ple-
beium in eis Magistratum? Causam mihi tacitè recogi-
tanti succurrit. Tribunos nullum habuisse ius, quen-
quam in iudicium vocandi. Etsi multi imperiti, perinde
atque haberent eo vñi sunt. Nam quidam non modò
priuatum, sed etiam Consulem in Rostra vocari iusse-
runt. Et M. Drusus Tribunus plebis L. Philippum Con-
sulem quia interfari concionantem ausus fuerat, obten-
ta gala, non per viatorem, sed per clientem suum adeo
violenter in carcerem præcipitem egit, vt multus ē na-
ribus eius cruor profunderetur. Consules, Prætores,

CCC

& alij

& alij cum imperio Magistratus, vocationem habebant.
Leodienses supra quam Domini orbis Romani, sat agunt
Plebeium habere Magistratum, qui saltē coniunctim
& vnā cum Scabinis totius Principatus iudicibus ordi-
nariis in criminalibus ipsorum causis munere iudiciali
in puncto decretorum capturæ, & exculpationis fun-
gantur. Fundamenti soliditatem exploremus ex dome-
sticis monumētis. Tribunalia criminalia Episcopi fuere,
Iudicium Pacis, & Parium Curiæ, Ius Annuli Palatij, &
Scabinale Consistorium. Fuere. Quia Priora duo desie-
runt malo fato: Annulum nodo Gordio tenaciorem ne-
scio quis Alexander mucrone suo dissoluerit: & quod
Pares Curiæ attinet, viuunt intra nudam feudorum
cognitionem, eamque ciuilem conclusi. Integra Crimi-
nalium iurisdictio per illorum decrementum Scabinis
increuit. Philippina Ciues à Iudicio Pacis exemptos
declarat, sed non aliter quam si Scabinorum præsto-
lentur iudicium. Quamdiu (ait) Ciuis Leodiensis volet
stare iuri coram Scabinis non trahetur inuitus ad excel-
sius Tribunal. Quale erat vtrumque Pacis, & Annuli.
Tractatus à Patrono Temporalitatis indigitatus, in ma-
teria Iuris Prætorij, Ciues tam natos, quam Ciuitate
donatos, æquè ac omnes incolas plenæ Scabinorum
cognitioni subiicit. Verba vernacula Latinè reddo.
Prætor indicta causa & sine Scabinorum decreto pre-
hensionem habet vniuersorum Furum, Latronum, Si-
cariorum, Incendiariorum, & cæterorum de similibus
excessibus infamatorum; siue naturales ij Ciues sint, seu
adscripti. Quos si forte Burgimagistri priùs apprehen-
derint, intra triduum Prætori tradent, & is in carcerem
conie-

coniectos & tormentis suppositos secundum suam bonam conscientiam pro qualitate & mensura maleficiorum, morte damnare poterit. Per Pacem Clericalem ijsdem Scabinis sua authoritas remanet salua in Ciues & Ciuium famulos delinquentes. Per Pacem de Fexhe soli Scabini aut Pares Curiæ Feudalis sunt omnium Ciuium, & Incolarum Iudices. Pace de Wihoingne ad annos quindecim duraturā constituti sunt vigintiquatuorviri, qui ad requisitionem Deputati Principis cognoscunt & iudicabunt de contrauentoribus Statutorum, data tamen parti offensæ facultate Prætorem & Scabinos eapropter adeundi, saluo quod erit præventioni locus. Pace de Geneffe & Wotem, serio prouisum, Ne duo Magistri & octoginta Consiliarij Ciuitatis, vel rem minimam iurisdictioni Principis detrahant. In Pace de Waroux continetur, Ad solos Scabinos certævis illatae cognitionem spectare, quam pro modo excessus, conditione personæ, & tenore statutorum corrigent. Item, Dum de Poena Capitis vertitur, octo, non pauciores Scabinos interesse debere. Moderatio legis Nouæ sub Adolpho Episcopo vetat, Ne Magistri & Consilium Ciuitatis, & reliquorum Oppidorum, ullius casus criminalis cognitionem usurpent, vt nec causarum spiritualium, aut sæcularium ad Scabinos pertinentium. Pax verò Tungrensis etsi paruam rimam, si non fenestram futuræ usurpationi videatur aperuisse, annuendo licentiam Ciubus in causa debiti & mercimoniij coram Magistris & Iuratis litigandi, notionem Criminalem procul ab ijs amouit. Ordinatio Bauarica anni 1416 tredecim Consiliarios instituit, qui de Præuaricationibus

CCC 2

tionibus

tionibus Statutorum cognoscant, exceptis vitæ & mul-
tilationis membrorum casibus. Hoc adhuc moderami-
ne, quod à sententijs Tredecimvirūm circa multæ ex-
cessum licebit ad Scabinos appellationem interponere;
rerum etiam per Tredecimviros iudicatarum executio
fiet authoritate Scabinali. In hæc usque tempora, quan-
tum indagaui nullam notam deprehendo adiunctionis
Magistratus Ciuci ad Scabinale Tribunal in crimina-
libus Ciuum causis. A Constitutione Hynsberghica
anno 1424 exordium accepisse oportuit. Quàm modi-
cum præ ijs quæ in longa spacia gliscente in dies abusu
diffunduntur, obiecti oculis articuli docebunt. Poste-
riorem tertij partem expende, Delicta per Inquisitio-
nem aut aliter probabuntur coram Prætore & Scabinis,
necnon Consulibus & aliquibus Iuratis. Et ubi alteri
illorum nollent, aut nequirent interesse Inquisitioni (In-
questam vulgus appellat) alterutris absentibus, aut viris-
que negligentibus, idoneè interim interpellatis, infra-
scripti Vicorum Commissarij dictam inquisitionem
peragent. Præsens verò articulus afficit duntaxat Ciues
Pagorum Pomærij, quorum Princeps & Capitulum sunt
Domini utiles & directi simul: Nam inferiora & subor-
dinata dominia non intendimus isthic comprehendere
nisi ulterius consentiant. Quintus articulus eodem tendit,
Sancimus ut quotannis ter inquisitiones criminales
promoueantur aduersus Ciues malæ famæ, & eos qui
in patrimonio & censu nil possident, tabernas nihilomi-
nus assidue frequentant, aleatores qui pecunia empti,
vel aliter, quietiores prouocant, turbant, iisve minitan-
tur. Quem in finem cum Deputatis inquisitionū contra
leno-

Senones iuxta Ordinationem nostram Noui Calculi di-
Etam, procurandarum, Designati Vicorum vbi Inqui-
sitio fiet, assident. Et quod si alterum membrorum, vel
vtraque membra, Prætor scilicet & Scabini, aut Magistri
& Iurati nolunt aut nequeunt interesse, causante illo-
rum rite interpellatorum absentia aut negligentia, dicti
Designati Vicales inquisitionem complebunt ut supra
dictum est. Consto dein malæ famæ homines esse de
excessibus eiusmodi abundè inculpatos, per apparitores
Prætoris aut Magistrorum apprehendantur & in carce-
res Prætoris protrudantur, quo loco debitè examina-
buntur, si Ciues fuerint, in præsentia Magistrorum &
eorum Consiliariorum ad id vocatorum, si comparere
velint, & pro modo criminis, supplicium irrogetur. Ne
iurisdictionem Criminalem Magistratus Ciuici quis-
quam primo occursu colligat, ex eo quod per suos ap-
paritores valeant criminofos repertos apprehendere;
scrupulum soluam. Reipublicæ expedit, scelera non re-
manere impunita: vnde scripsit Bartolus, quod etsi le-
ges poenales sunt regulariter odiosæ & strictæ interpre-
tationis, tamen quæ ad emendanda & corrigenda cri-
mina latæ sunt, fauorabiles censentur, & extendendæ,
quoties excessus non sufficierent coercentur. Adeò
ut mirum videri non debeat si apparitoribus Ciuicis
permissa sit apprehensio, sed inde inferendum non ve-
nit, actum illum esse iurisdictionalem, cum apprehe-
nos teneantur in Prætoris ergastulum compingere. Pri-
uato tantundem liceret in subsidium & fauorem Iusti-
tiae, dummodò intra vigintiquatuor horas carceribus
publicis sistat, iis elapsis carceris priuati poenam non

euasurus. Addo facultatem prehendendi non esse idoneum imperij meri aut mixti argumentum. Quod Varonis distinctio clarum facit. Sunt Magistratus qui habent vocationem, sunt qui prehensionem, quidam neutram. Qui vocationem habent, ijdem etiam prehendere, tenere, & apprehendere possunt; quia maiori inest minus. Et huius generis Magistratus erant apud Romanos, Consules, Prætores, & cæteri imperium habentes. Apud Leodienses verò Prætor & Scabini: nam de Curia Officialis Leodiensis non est mihi sermo. Prehensionem habent quicunque Viatorem habent: de quorum numero erant Tribuni Plebis: & hodie Leodij Consules, qui quadantenūs ad Tribunos Plebis accedunt. Neque vocationem, neque prehensionem habent, qui neque lictorem habent, neque Viatorem: ut Quæstores, & Ædiles olim apud Romanos, quamuis posterius Ædiles ius prehensionis usurpauerint. Magistratus etiam in maiores & minores diuidebantur: cum enim nihil facerent inauspicatò, & soli Patritij habarent auspicia, in duas diuisa potestates, quia Consulum, Prætorum, & Censorum maxima erant auspicia, Consules, Prætores, Censores, maiores Magistratus dicebantur. Reliquorum Magistratum, veluti Quæstorum, & Ædilium Curulum minora erant auspicia, ideo minores Magistratus appellabantur. Tribuni Plebis, quod à Plebe crearentur, cui non erat ius auspiciorum, in hanc non cadebant diuisionem. Maiores Magistratus Centuriatis Comitiis siebant, minores Tributis Comitiis. In ademptione honorum ibatur per gradus, non saltuatim. Gradatio hæc erat, Quæstor, Ædilis, Prætor, Consul.

Nam

Nam Censoria dignitas non erat tam promiscua, ut eam adipisci fuisset ante Consulatum necesse: spectatissimis Senatoribus & Consularibus viris exactae ut plurimum ætatis deferebatur. Sola igitur prehensio iurisdictionem non tribuit, nec inesse declarat. Verum profundior est quæstio, an non hoc ipso tribuatur Consulibus & Iuratis criminalis Potestas, quod Inquisitioni Criminali vacent ex Statutaria Constitutione Principis. Aliquam in præparatoriis iurisdictionem ex illa Principis lege exsurgere opinor penitus. Lex enim imitatur naturam, & nihil frustra operatur. Dum vult certis in casibus Consules & nonnullos Iuratos adesse Inquisitionibus in facinorosos Ciues agitatis, non existimem eam loqui de præsentia quadam marmorea & mere passua, ut scilicet præsentes sint sine iure suffragij, sed iudicium aliquale mutus obituri. In Præparatoriis inquam: quia Hynsberghica Constitutio videtur officium illorum restringere ad Punctum Inquisitionis, quo peracto & per decretum sequens finito desineret, ita tamen quod in examine Rei inquisiti liceat Consulibus, si modo eis lubeat, comparere cum aliquibus à consiliis suis. Quod hanc constitutionem dixi esse velut primam radicem à qua pullulauerit Ciuii Magistratus in Criminalibus usuratio, non nego Iuratorum mentionem sub Adolpho de Marka fieri, in litera Sancti Iacobi nuncupata, anno 1343, dum Princeps Thrasybuli amnistiam secutus, abolita murmuris & seditionis memoria, tres tantum criminum species reseruauit, quibus adhuc cognoscendis Iuratorum præsentiam admittit. Tres casus excepti. Pulsus Albæ Campanæ, (classicum conuo-

conuocationis popularis), Vexillorum expansio in foro
aut alibi in Ciuitate ad excitandum populum, & Incla-
matio ad arma per Ciuitatem: tria delicta capitum sup-
plicio expianda. De quibus Iacobæa illa Adolphi litera
sic inquit, Quod si vllum è Ciubus nostris contingenteret
aliquid è præscriptis tribus sceleribus commisisse, Vo-
lumus ne Prætor & Scabini nostri in ciuem inculpatum
Inquisitionem faciant, nisi præsentibus duobus Con-
sulibus, & septem Iuratis Magnatum, & totidem Iura-
tis Plebeiorum, qui tamen si congruè moniti non com-
paruerint, liberum esto Prætori & Scabinis solito more
inquisitionem peragere & ius dicere. Differt verò ab
Hynsbergica, quod magis temporaria sit, & limitata
ad tres rarissimosque casus, scintillas, si non incendia
armatarum seditionum; quæ quovis precio benè so-
piuntur. Et utrumque apparet ambos Principes plus re-
spexisse ad formandi Processus securitatem in Ciues ex
Ciuci Magistratus assistentia, quod rerum arduarum
incoepta sint discriminis plena, quā ad causæ termi-
nationem. An aliqua Tribunorum Plebis similitudine?
Qui ante Curiae valvas positis subsellijs, decreta Pa-
trum Conscriptorum attentissima cura examinabant, vt
si qua ex eis improbassent, rata esse non sinerent. Vnde
veteribus Senatusconsultis T. litera subscribi solebat,
eaque notâ significabatur, ita Tribunos quoque cen-
suisse. At matura deliberatione opus Principibus, an-
tequam de iure suo aliquid demittant. Ut periculosem
est committere furioso ferrum, sic Principem Plebi ali-
quid suæ permittere authoritatis. Si plebi pomum por-
rigis, arborem arripit, si annulum unum offers, tor-
quem

quem integrum extorquet. Dionysius Diuum templis pateras & coronas aureas quae simulacrorum porrectis manibus sustinebantur tollebat, & eas se accipere non auferre dicebat, perquam stultum inquiens à Diis porrigentibus nolle sumere. Ille etiam Ioui Olympio magni ponderis aureum amiculum detraxit, reposito laneo pallio, dicens aureum esse æstate graue, frigidum hyeme, laneum aptius ad vtrumque anni tempus. Quid aliud indulgentia prædecessorum apud plebem peperit, quam ut postmodum non contenta fimbriis tollat aurea Principis paludamenta, Regalem nimirum illius iurisdictionem velut patulis manibus præbitam, & aurea detracta chlamyde superponat laneam, dum hodie spurcissimo rictu in triuiis & popinis, vtinam non in Comitiis, passim Principi illudit, ius & nomine Principis demit, & nudum Episcopi epithetum imponit, velut Eclesiæ, & Ecclastico Præsuli aptius? Sensit suo mœnore & publico Orthodoxæ Religionis malo Erardus de Marka Princeps operibus suis immortalis; qui anno 1532. dum aduersus Lutheranæ hæreses, nouitate & licentia quibusdam arrisuræ, sectatores iuxta edictum Cæfareum inquiri mandat, fortiter piis & iustis suis conatibus obsisti reperit. Magistratus namque Ciucus velut præfatorum priuilegiorum pertenax statuit, ne in quenquam ciuem in materia damnatae Religionis procederetur, nisi prius per Legem & Franciam de dictis factisve hæreticis fuisset conuictus: neque Antistes quæ authoritate, quæ suadela aliud potuit obtinere; & ne res in seditionem abiret eam inquisitionis viam contra ciues tolerauit. Grande quidem est necessitatis

Ddd

robur,

robur, & satius nonnunquam flecti, quam distumpi;
 verum excussis nubibus & reducto sereno, æquum fui-
 set remedium futuris temporibus prospectari, & usur-
 patæ potestatis abusus refecari: quos nunc in exem-
 plum cident, & ab exemplis legem formari volunt. Cæ-
 terum præsentiam Consulum & quorundam Iurato-
 rum non fuisse antehac aliter quam in puncto fabri-
 candæ inquisitionis introductam, & id argumento est;
 quod ad nostra tempora pro quibusunque criminibus
 Prætor & Procurator Principis possunt etiam contra
 ciues accusationem instituere & peragere coram solis
 Scabinis. Cur inquisitionem non item, cum inquisitio
 surrogetur in locum accusationis? Circa decisionem par-
 ratio, in ea verò inchoanda & promouenda videntur
 Principes ideo admisisse, seu melius permisisse præsen-
 tiā Consulum & Iuratorum, quia inquisitio fit secre-
 tō & inaudita parte, vt oculati testes & exploratores
 fierent rectitudinis iudicium in procedendo aut cog-
 noscendo.

CAPVT DVODECIMVM.

De Iuratis Quatuordecim in Criminalibus Inquisitionibus.

IN quaque Operarum Tribu binos ut plurimum fui-
 se Iuratos obseruare est ex Constitutionibus, Statu-
 tis & Pactis: qui tamen ad tempus fuere aliquando sup-
 pressi, seu in aliorum appellationem officiorum mutati.
 De illis in genere nunc non agimus, sed de ijs tantum
 qui

qui vacant aperturis Inquisitionum Criminalium quā
Ciues concernunt. Qui sunt numero quatuordecim
ultra ambos Consules. Cur praecepsē usus introduxerit
istos Quatuordecim viros, causa in abdito est. Iurecon-
sulto sufficeret, Non omnium quae à maioribus consti-
tuta sunt rationem reddi posse. Si Philosophica foret
exquirenda, Platonici & alij Numerales ad septenarij
vīm & energiam confugerent, quod numerus decimus
quartus sit septenarius duplicatus. Cuius varias illi
prædicant virtutes, quod septem sint Pleiades, septem
Planetæ, quater septenis diebus Luna cursum suum
perficiat, septimo mense partus humanus sit vitalis, sep-
tem diebus Alcyone in mari niduletur, quod discrimi-
na morborum per septenarios discernantur, qui ideo
Critici dicuntur, ætas climacterica multiplicatis anno-
rum hebdomadibus confletur, & id genus non pauca.
Sed si quid inde dignitatis flueret, numero bis septena-
rio Scabinorum, qui pluribus fæculis Iuratos omnes
præcessere, conueniret. Ad quorum similitudinem hi
Criminales Iurati, videntur inducti, ne Scabinis cum
quibus concurrerent, essent numero inferiores. Con-
fulibus quasi extra numerum collocatis, quod unum
corporis caput repræsentent aduersus Prætorem, Sca-
binorum Primatem: vnde hebetioribus inter Iuratos,
non semel ore excidit, ambos Consules in Inquisitioni-
bus vulgandis ynico pollere suffragio. Admissi ad in-
quisitiones precariò fuere, partim ut eò diligentius in-
struerentur, partim ut Plebe ad Francisiæ, seu liber-
tatum personationem aut eructationem assueta, pro
commodis Plebis excubantes, operam præsentes adhi-
berent,

D d 2

berent,

LEODIVM.

396
berent, ne Francisiæ Ciuium detrimentum paterentur.
Ipsa nuncupatio indicat: dum vt Scabini sub nomine
Legis veniunt, ita Magistri & Iurati sub nomine Fran-
ciæ. Sic passim fatur, Inquestas authoritate Legis
& Francisiæ promotas, Ciues per vtrumque mem-
brum Legis & Francisiæ iudicatos, aut per mem-
brum Legis tantum. Non ex vano Principes Pacis &
quietis amantes in hanc Popularitatem inclinasse au-
tumem. Aptè Iustinianus noster, Legislatoribus conti-
nuam Legislationis occasionem, emergentium causa-
rum dat varietas. Et (vt alter) Nulla iuris sanctio quan-
tu[m]cunque perpenso digesta consilio ad humanæ natu-
ræ varietatem, & machinationes eius inopinabiles suf-
ficit. Quoties Comitiis Consularibus, non vis, non
corruptela irrepit, & tres calculi per Tribus singulas
Trigintaduumviro & binis Iuratis creandis destinati
idoneos sortiuntur, & consequenter probi & vigilantes
Consules, & honesti intelligentesque Iurati obue-
niunt, neque duplicatio numeri, neque muneris vnâ
cum Scabinis obitio, Iustitiae remoram aut inuersionem
adfert. Expertus loquor: vidi per Consules & Iuratos
seposito Ciuium & quocunque affectu in Criminum
perscrutationem, Reorumque deprehensorum emen-
dationem iri, non trepidè, nec tepidè, & aliis bono exem-
plo præiri. At quando Plebecula ex se infoſens, & alie-
nis seduclâ technis suffragiorum dispositionem sibi at-
traxit, & plerique Iurati sunt Plebei, & Plebeiorum ar-
bitrio Consules regunt, si non reguntur, Criminales
isti Quatuordecimviri magno sunt nocumento aut im-
pedimento. Cùm procedendi modo, tūm & præcipue
propria

propria culpa. Modus est sine methodo. Non capaciores aut probiores ex eis Iudicandi munus affectant, sed illiterati, opifices, sordidi, & ijsdem crebro aut maioribus maculis inquinati, quām in quos inquiritur. Hi vel Inquisitis genere aut familiaritate iuncti, vel nummis aut poculis præuenti, ingerunt se & præoccupant, exclusis cæteris, qui expleto semel Quatuordecimvirorum numero retrocedere coguntur. Quid Iustitiae tunc sperandum? Sylla allato capite Marij Iunioris, superioris Marij cognati, qui cum Papirio Carbone Cōsulatum imprudenter gesserat, exprobrasse dicitur, Remigem prius esse oportere, quām ad gubernacula manus admoveare. Inter Carolinæ legis fragmenta, districtim interdicitur, Ne opifex inter Scabinos aggregetur. Tulisset Carolus opifices Iuratos dari Scabinis Censores, quales agunt imperiti, aut sanè collegas? Adrianum potius Imperatorem fuisset imitatus, qui cum seruum suum inter duos Senatores ambulare prospexit, misit qui colaphum impingeret & diceret, Noli inter eos ambulare, quorum potes esse seruus. Idiotæ, quibus causam gallinæ, nisi ad esum, committeres, comitia alieni capit, & laqueo moribus suis pridem digni, abs merentibus peruicaciter eum auertunt, in immerentes, si possint conuersuri. Altera ad prauam æmulationem patens est ianua. Consules & Iurati in separatum à Scabinis Consistorium discedunt, seorsim inter se de negotio disceptant, in vota eunt, & resoluunt: & cum eueniat persæpè sententiis à Scabinis disceptare, quos Scabini sicarios iudicauerint, Francisia innoxios censem, & aliquando vicissim. Ut crebro dici possit,

D d d 3

— Multi

— Multis

*Committunt eadem diuerso crima fato,
Ille crucem premium sceleris tulit, hic diadema.*

In mitiorem scilicet partem, formula iuris sic dictantes res componitur; Et noxius ab altero tantum Tribunali nocens declaratus, pro innoxio habetur; & inter eiusdem sceleris Reos ille Ægidianum montem cruore suo funestauit, alter ad Popinas & Comessationes pristinas liber recurrerit. Ut meritò diceret Cato, quosdam miseros latrones in compedibus, alios beatiores in auro vitam ducere. Cui malo forte potuisset occurri, si Lege sancitum fuisset, Neminem de catalogo istorum Quatuordecim-virūm futurum, nisi qui Iurisprudentiæ aliquamdiu studuisset, aut saltem in foro versatus; omni spe opificibus adempta. Hac vna superaddita moderatione, ut Scabini & Iurati simul cognitioni & iuri dicundo vacarent, vnumque in istiusmodi Inquestis Tribunal conficerent. Et ut altercationum præscinderetur ansa, quæ stante vtrimeque numeri paritate facile emergerent, Iurati ad Septemviros redigerentur. Inualuit præterea grauissimus abusus è Republica Catholica, quantum potest, eliminandus. Ecclesiastici Leodienses Ciuium numero & iure censentur in fauorabilibus, & in hanc sententiam Pace Clericali pactum fuit, domios Clericorum ultra Ecclesiasticam immunitatem frui Ciuiaca. Iustè quidem. Sed ex hoc sano principio læthale morbi genus serpit. Ut optimum & saluberrimum vinum dum audiūs aut intemperantiūs bibitur, valetudini officit. Discoli quidam clerici (nam in tanta multitudine aliquos reperiiri non per omnia culpæ extorres haut

Naut mirum) ne à suis Iudicibus Ecclesiasticis corrigan-
tur, Ciuciam hanc Francisiā implorant , negantes ali-
ter inquire aut condemnari posse , quam Legis & Fran-
cisiæ autoritate. Ita iudicium competens eludunt , &
sub asylo aut prætextu incompetentis, ab omni iudicio
soluuntur. Si quandoque enim eueniat ob crimina per
clericos & sacerdotes simul patrata inter Reorum nomi-
na , coram Scabinis & Iuratis , Ecclesiasticos referri, laici
iudicantur , & à Clericis supersedetur. Et penitissimè
est supersedendum utroque , Canonico , & Ciuli iure,
seuerissimis aduersus Iudices sacerdotes, qui iurisdictionem
in illos sibi arrogarent poenis fulminatis. Sic ut
neque iureiurando possint se ad temporale Iudicium ad-
stringere , qui sunt in Christi sortem adlecti. Quos tan-
tum abest ut negligentiæ , vel connuentiæ dum in eos
sententiam abstinent ferre , redarguam , quin magnopè
laudem. Illud abominor & detestor , quod delin-
quentes illi ne à suis conueniantur Iudicibus, inueniunt
non raro patrocinantium turbam. Illuxit dies (nubibus
& densis tenebris cooptum oportuisset) quo Magi-
stratus Ciucus Iudices Ecclesiasticos in solos Clericos
ipsis subditos inquisitionis officium exercentes pro-
teruis & poenalibus mādatis compescuit , eo colore solo ,
quod illos Ciuum numero ducendos diceret , & violari
Ciuciam Francisiā , nisi Francisiæ iudicium subi-
uissent. Si Paulinæ sententiæ similia vetantis aut irri-
tantis ingratus est odor, reuocetur saltem in memoriam
mutuum Tungrense Pactum , cuius articulo secūdo, Ne
aliorum iudicium autoritati intercedat, aut suis eam in-
hibitionibus interturbet, iustum fædus esse voluit. Veniat

in

LEODIVM.

400

in mentem Constantini Magni nullis silendum sacerdotum factum, qui porrectos sibi clericalium controvrsiarum à compluribus Prælatis libellos, ne legendos quidem à se censuit, quod Ecclesiastici à Deo solo, & Episcopis, Summisque Pontificibus Dei Vicariis sint iudicandi. Vetustior eo Sabacus Ægyptiorū Rex, oraculo admonitus tum fælix regnum suum futurum si sacerdotes tolleret, sceptro, Ægyptoque carere elegit, quām cum pernicie sacerdotalis disciplinæ imperium firmare. Regredior ad Ciuium tribunal, quod ad Franciæ anchoram attinere illi satagunt, quod olīm ignotum erat, poena in eos statuta qui Ciuem alibi quam coram Scabinis ciuili criminaliue iudicio pulsarent. Ex Statutis Leodiensibus sub Adolpho depromptus est sequens articulus, Quis quis conciuem Leodiensem in vrbe residentem coram alia Iustitia sacerulari, quām coram Scabinis Leodiensibus in ius euocauerit, ni se obstrinxisset ad standum alibi iuri, in multam quadraginta solidos pendat sub poena biennalis exilij, damnaque parti resarciat intra dies quindecim sub eiusdem banni poena: Saluo quod si Ciuis sit fugitiuus, aut ob æs alienum à Ciuitate recesserit, tunc enim ubiuis locorum & coram qualibet iustitia poterit impunè conueniri. Similiter si à die insinuatæ citationis differret per bimestre comparere in iudicio, Magistri Ciuitatis ad partis instantiam debebunt eum coram se sisti facere, eidemque præcipere ut creditoris animum intra duos menses capter.

CAPVT

CAPVT DECIMVM-TERTIVM.

De Iure Francistarum, seu Libertatum.

Post infælicem & propè interneciam ad Cannas cladem cum ex inopia liberorum capitum, octo millia iuuenum validorum ex seruitiis empta publicè Romani armassent; & eorum opera Sempronius Gracchus aduersus Poenos prosperè pugnasset, omnesque idèò ex Senatusconsulto liberos esse iussisset, Volones Pileati, aut, pileorum penuria, lana alba velatis capitibus, ludibundi Beneuentum introierunt, vbi epulis in propatulo ædium fuere excepti. Quæ res visa Graccho digna, vt celebrati eius diei simulacrum, postquam Romam rediit, pingi iuberet in æde Libertatis, quam pater eius in Auentino dedicauerat. Leodienses multis priuilegiis (quæ ipsi Libertates, & suo idiomate Francisas, quia vernaculè Frank liber dicitur, vocant) à Principibus, aut ab Imperatoribus interuentu & contemplatione Principum donati, non in templo, sed in foro, in circulis, popinis, Comitiis, Conuenticulis, Monopoliis & alibi, præacuto linguae stilo depingunt; in hoc laudandi, si benefactores à quibus illa accepere extollerent: cum, vt benefacientis est, non exprobrare, ita eorum qui beneficio affecti sunt, perpetuū eius meminisse. At procul absunt ab acceptorum beneficiorum commemoratione; quasi pudeat authorum, quicquid habent sibi ipsis acceptum ferunt. Quibus si causa

Eee

Atheniſ

Athenis dicenda foret, vbi conuictus à Patrono Liber-
tus ingratus iure libertatis exuebatur, audirent into-
nantem Iudicem, Abite, & estote serui, quoniam li-
beri esse nesciistis. Libertas in iure definitur, Naturalis
facultas eius quod cuique facere libet, nisi quod vi, aut
iure prohibetur. Vis ab ea facultate excipitur, quia ni-
hil magis contrarium libertati, quam vis. Quod autem
lex prohibet, libertatem non infringit, cum non dica-
mur posse, quod eadem vetatur. Ob quod Cæsarea illa
in Iustinianæ Codice promanarunt oracula, Digna-
vox est maiestate regnantis Legibus alligatum se Prin-
cipem profiteri, Et nihil tam proprium Imperij est,
quam Legibus vivere. E contrâ luxuriat Plebecula li-
bertatibus & libertatem putat, licentiam impunè cun-
cta gerendi, sub Priuilegiorum prætextu. Annales ma-
nuscripti continent Carolum Magnum in suo reditu ab
Ecclesiæ Regalis Aquisgranensis sacratæ per Leonem
Quartum Papam dedicatione, Ciuibus originariis Leo-
diensibus propter bellicam virtutem indulsilse, versico-
lorum vestium, nodorumque argenteorum usum, nec
non facultatem insignia gentilitia usurpandi. Cuius in-
dulti notam nusquam reperi, & subuereor rem esse fa-
bulosam, quemadmodum est altera narratio, quam su-
prâ attigi, de Ciucarum ædium Francisia, quam vulgus
iactat ab eodem concessam. Et dubitarem an fuisse do-
num tanto Monarcha dignum, & fortibus viris, si ob
fortitudinem fieret, conueniens. Ornamenta vestium
ad mundum muliebrem pertinent

Fine coli modico forma virilis amat.

Mulie-

Mulieres Romanæ, vt earum pudicitia honesto comitatis genere temperata esset, indulgentibus maritis, & auro abundanti, & multa purpura vsæ sunt, & quò formam suam concinniorem efficerent, capillos cinere rutilarunt. Interrupit C. Oppius Tribunus-plebis, legem ferens, Oppiam ab eo dictam, Ne qua mulier plus semi vñcia auri haberet, neu vestimento versicolori vteretur. Ad modestiam, non ad luxum & fastum Carolus Principibus præbat, procul est vt Plebeis ludum ad ea vicia aperiret; conscius, Imperium in virtute, non in decore consistere. Non minor illo Carolus Quintus, in omni vita permodicus in cultu fuit, & in primo eius & solemni ingressu Mediolanum, vmbella aurea per Mediolanenses exceptus, in lanea atra penula & vili pileo sub eam se dedit. Ante eum Rudolphus Primus, vestitu vix à Plebcio differebat, & Ottocarum Boëmia Regem auro, & gemnis nitentem tectus cinerea seu grisea veste ad fidem seu homagium admisit. Augustum imitatus, qui non temere aliâ quam domestica veste, quam vxor, soror, & filia, neptesque conficiebant, vtebatur. Facultatem insignia portandi, si tamen est Caroli, non autumem priuatis factam, sed Vrbi, in Vexillis, Manipulis, & Signis: ad exemplum quo Ioannes Bauarus Princeps Centurias ordinavit & insignia concessit. Si tamen id priuatos concernit, Sagatos & tempore expeditionis bellicæ tantummodo eos respicit. Ut ignati à fortibus, pugnantes ab ociosis discerni possent. Fuit antiquitus frequentatum à viris nobilibus, qui ne otio domi torperent in aperta Martis pericula pro Deo, & Ecclesia ruebant, vt in scuto insignia

Eee 2

per

per quæ dignoscerentur, gestarent. Magnanimi nostri Argonautæ Herois Godefridi Bulloniensis Ducis ad terram sanctam socij idipsum factitarunt, effigiatis ut plurimùm Leonis, pro differentia tamen colorum, figuris, Leonum robore aduersus infideles belligeratur: quæ insignia in hunc diem non paucis familijs, imò Provincijs, perdurant. Veræ Libertates & Gratiæ sunt. Quod ius manus mortuæ, quod Principi & Ecclesiæ in plerosque de Plebe competit, fuerit remissum. Ante quam abolitionem, homines manus mortuæ non erant homines plenè liberi, multum de conditione seruili participantes. Et qui sentiet epithetum Franki, seu Liberi ab ea largitione apud Leodienses incepisse, quod ex tunc liberi essent & dici possent, me habebit applaudentem. Sunt & hæ permagnificæ, quamuis inferioris subsellij. Natos Ciues à Iudicio Pacis, & Annulo Palatij eximi: nec inuitos alibi, quam coram Scabinis conueniti. Item, specialissimi affectus & fauoris Principalis testimonium, Ciuem, cui census & patrimonium honestè suppeteret, potuisse priuatam sibi Curiam constituere, seu Tenantes, sic adhuc vulgo in Ecclesiasticorum Collegiorum Curiis appellatos, coram quibus acta, & recognitiones bonorum fierent. Quod meritò pridem exoleuit. Philippina, aut Albertina potius (quandoquidem Episcopus Albertus Secundus contulisse enarrata illic Priuilegia scribatur) est alterū Cornucopiæ pro Plebeis simul & Patriciis. Concedit mancipiis vtriusque sexus (itane anno adhuc 1208 Plebeiorum multi erant servi?) liberam dispositionem bonorum, prolibus tamen, si quæ sint, intra herilem remanentibus potestatem. Ut liber & fer-

& seruus capitalium criminum conuicti, mortis subeant poenam, at non bonorum proscriptionem, quæ vxori, prolibus, & propinquis, immobilia & mobilia cuncta, erunt salua. Excepto scilicet Maiestatis reatu. In quo solo hodie & nouissimo Authenticorum iure locus est confiscationi. Ne deinceps Ciuis nullus Leodiensis vir aut fæmina pro excessibus suis Præpositali autoritate ad Ædem Deiparæ Mariæ citari aut excommunicari, quam per Synodalium (erant certi morum Iudices) sententiam possint, nisi tantum sit crimen, quod sit suprà illorum notionem. Frequens erat illis sæculis tēlum disciplinæ Ecclesiasticæ, ad quod meritò pauebant cum vix alia sit maior poena, quam versari inter homines, & hominum carere suffragiis. Interdicebatur adscriptitio Ciui, & cuicunque pugili Ciuem Leodiensem prouocare ad monachiam & singulare certamen, sed si iniuriam sibi quereretur illatam, à Scabinis in Ciuem Iustitiae præstolari tenebatur administracionem. Peregrina forsè pluribus videbitur hæc à Duelle immunitas, cum omni iure prohibitum sit Duellum: neque priuilegio opus sit, vt quis ab improbi facinoris perpetratione excusetur. Ut prudenter Augustus ab Antonio Triumviro prouocatus respondisse videatur, Sat multas esse læthi species, quarum unam capessere queat, ubi mori decreuerit, nondum ita furere, vt eo genere insaniat. Et anteriùs Scipio, se à matre, non bellatorem, sed Imperatorem genitum. Sed periti nuerunt, prisco vsu etiam inter Christianos in atrocioribus & occultioribus criminibus Purgationem per Duellen usurpatam, cum quarundam conditionum con-

Eee 3

cursu.

cursu. Quibus extantibus Principes soliti erant indicere aut approbare Monomachiam inter delatorem & accusatum. A quo pugnæ rigore soluebantur Leodienses, accusatoribus solitam iudicij aleam experiri coactis. Per eandem Albertinam ad dies quindecim feriæ Leodiensibus datæ, ut non tenerentur statim cum Principe & eius exercitu ad expeditionem militarem proficiendi, sed lapso demum quinto & decimo die. Hoyensibus inæquales; quibus Theoduinus Bauarus à Sancto Materno primo Tungrorum Episcopo quinquagesimus tertius, qui toto penè saeculo Albertum antecessit, induluisse prohibetur, ne inuiti Principem in hosticum euntem comitarentur, nisi post octauum diem à Leodiensium profectione. De hoc Leodiensium Priuilegio (quod parùm probatum fuisset Vriæ, qui religioni duxit dominum suæ in lecto cubare, interim dum Ioäbus cum exercitu sub pellibus agebat) ut dubitem, facit sententia Guilielmi Romanorum Regis lata Antuerpiæ sexto Idus Ianuar. 1254, qua Villicus, Scabini, Iurati, & vniuersi Ciues Leodienses detrectabundi condemnantur vna ire cum Henrico suo Episcopo & Principe in expeditionem, & ad defensionem Ciuitatis & Terræ Hayensis, quæ est (inquit) allodium Beatæ Mariæ & Beati Lamberti, contra Comitem Andegauensem. Prout expoldendum est tanquam rationi, & iuri omni repugnans, quod in calce eiusdem Albertinæ subiicitur, Ciuem Leodiensem, qui fundum in Ciuitate acquisierit & per annum pacifice possederit, tutum futurum aduersus verum dominum annali præscriptione. Et contraria consuetudine eaque immemoriali obseruatur, ut dece-

decenaria; vicenaria & tricenaria iuriis communis præscriptio, in quadragenariam sit extensa; tantum abest, ut annalis emptorem aut occupatorem securum reddat. Dignum notatu iis, qui Philippinæ plusquam Clauæ Herculis, aut Scææ portæ tribuunt. Si namque præcipua puncta cernunt reprobata & exoleta, exiguae sciant esse emendicatae illius Confirmationis vires, Philippinæ nuncupatae. Non minore strepitu iactantur Francisiæ fori recentioris, (seu Scabinorum & Iuratorum coniunctim) & Domum Ciuiarum, ambæ Ioannem Hynsbergium habentes authorem, quibus si immorer iam eo labore functus, moram morosus quæram. Rudolphus Primus Ioanni de Enghien Episcopo impensè fauens, in eius gratiam non tantum concessa ante priuilegia ratificauit, quod etiam post eum Albertus Primus filius præstítit, sed Rescriptis suis anno 1275 in Oppenheim datis familias Clericorum à Villici & Scabinorum iurisdictione exemit. Maximilianus Primus & Carolus Quintus, auus, & nepos, ille anno 1518 in Ciuitate Imperiali Augusta, hic annis 1521. 1529. 1530, vterque intuitu Erardi de Marka Episcopi, qui posterioris fuit Consiliarius, prædecessores Cæsares liberalitate fauorum superarunt. Prior voluit subditum quemque Provinciae Leodiensis coram Iudicibus & Ordinariis Iustitiis illius Patriæ in prima instantia, non alibi, conueniri, arrestis & repræsaliis in corpore aut bonis interdictis, dummodo inibi pateret Iustitiæ complementum. Et ut de cætero à sententiis iudicium inferiorum, vel maiorum Episcopi non liceret ad Cæsarem aut Cæsareum tribunal inmediatè appellare, sed ad

Epi-

LEODIVM.

408 Episcopum vel Episciopi Consilium proximè prouocatur. Sublato etiam ad Imperialem Cameram, applicationis beneficio, in sententiis Interlocutoriis vim definitiæ non obtinentibus, definitiuis in possessorio, actionibus iniuriarum & causis breuioribus latis: necnon generaliter in causis, quarum capitalis summa in realibus & immobilibus sexcentos florenos Rhenenses, in personalibus & mobilibus trecentos non excederet. Carolus verò Quintus vltra præscriptorum ab auo datum confirmationem, & taxæ in appellationibus limitatae duplicationem, Statuit Scabinorum sententias in causis criminalibus latas remoto appellationis impedimento debere sortiri effectum. Et ne sub districtibus a dominiis Episcopatus Leodiensis cuiquam liceat subditum aliquem de fuga non suspectum, aut idoneè cauere præsentantem pro leui aliquo crimine apprehendere, neque similiter pro graui aut enormi, nisi in facto præsenti, aut crimine flagranti compertum, vel nisi tale crimen euidenter constaret & publicè notum, aut mediaute summaria & extrajudiciali informatione seu inquisitione, per famam publicam, aut vehementia indicia probato criminè à Iudice seu Iustitia loci captura aduersus aliquem fuerit decreta: ita tamen vt huiusmodi testimonia extrajudicialiter ad solum effectum carcерis præmissa nullum causæ principali præjudicium, nequidem ad quæstionem adferre possint. Quod postremum Carolinum assidue per omnium ora vertitur, Leodiensem Ciuem non posse apprehendi nisi priùs condemnatum, aut conuictum. Non memori erga largitorem gratitudine: Cæsarem enim Carolum, Plebei

Plebei præfertim, silent quasi pridem ante illius tempora obtinuissent. Plura etiam alia ordinauit. Inter quæ, Ne Conseruatorum multitudo iurisdictionem temporalem Cæsar is & Principis per patriam confundaret, interdixit Conseruatoribus, & Executoribus Rescriptorum & Bullarum, ne inter personas laicas & de causis merè prophanis, realibus, feudalibus, & alijs ad forum sacerdotiale pertinentibus, cognoscerent, aut iurisdictionem exercerent. Specialiter autem approbavit Priuilegia alternatiæ collationis beneficiorum Ecclesiasticorum in ordinariis mensibus, & taxam duarum marcarum auri puri non excedentium, in mensibus Apostolicis vacantium, à Sanctissimis Eugenio, Pio, Sixto, & alijs Romanis Pontificibus Ecclesiæ Leodiensi concessa. Ingenuè, non assentatoriè loquar. Carolum Magnum multa ut Ecclesiæ, ita Patriæ Leodiensi contulisse, notanter dum Pares duodecim instituit, diffiteri neminem decet: at Caroli Quinti in Ciuitatem & Patriam plura vigent Priuilegia. Ferdinandus Primus fratris in Imperio successor non disparem exhibuit affectum, dum rogatu Roberti à Bergis Episcopi 28. Novembris 1562. ex præsuppositione quod à sententiis Deputatorum in causis per Viginti-duum viros in materia violentiarum cognitis ad effectum Reuisionis duntaxat, inueteratà consuetudine non licuisset apellare, morem & consuetudinem non apellandi, gratiosè laudauit & innouauit. Incassum inuito gratiam feceris. Hoc beneficium, nec à Ciuitate & Patriæ Ordinibus fuit acceptatum, nec apud acta Sacræ Cameræ Spirensis, ad quam ex iure & conformi consuetudine.

F f f

apel-

apellationes introducebantur, insinuatum. Præmemorata Maximiliani, Caroli & Ferdinandi Indulta non Leodiensibus sunt propria, sed cæteris Oppidanis & subditis Provinciæ communia. Sunt aliæ Francisiæ Reales, rebus tributæ, cum præscriptæ sint Personales, & personas ipsas concernant. De genere Realium est, Lex Municipalis iuri scripto conueniens per unum quodque Pomærium Ciuitatis & reliquarum Vrbium Patriæ, vnu laudabili recepta, quod fæminæ cum fratribus suis in bonis immobilibus intra Bannum sitis æqualiter succedant: Vbi extra Franciam & Bannum existentia ad solos mares in lineæ directæ successione exclusis sororibus intestatò deuoluuntur, nisi aliter parentes disposuerint. Cur tam variè, & non utrobique ius commune obseruetur, non comperi. Id constat. Sexum fæmineum ijs esse moribus, & tantum, pudicitia, sobrietate, Religionis Ortodoxæ constantia, laborumque ad res domesticas patientia & prudentia præpollere, ut merito non interiores esse debeant maribus in hereditatum successione. Nec iniuria conqueritur æquam cum fratribus extra pomœrium successiōnem sibi denegari: querelæque iustitiam confirmat Imperator sanciens, Inter masculos & fæminas in iure successioni nihil interesse, quia utraque persona in hominum procreatione simili naturæ officio fungitur. Alioquin non immeritò peteret altera Cæneis à Neptuno, *Da fæmina ne sim, omnia præstiteris.* Si quid aliud in numeros & catalogum Franciarum iure redigi potest, Pactis aut Priuilegiis insertum erit, & suis proinde locis separatim attexuerim. Et quisquis Franciam & Priui-

Priuilegium allegat, ni de eo deceat & per Diploma quidem, pro vano habetur. Non versamur in ludo Pythagorico, vbi Præceptoris dicentis authoritas sit pro lege, & dogmatis causam reddat discipulus, Ipse, Nempe Pythagoras, dixit. Interim quota pars baiulorum, fabrorum, cerdonum, & aliorum opificum, vel è longinquo in penetralia Priuilegiorum inspexit, aut per legendi imperitiam inspicere potuit? Quos si interroges, cuius coloris sint Priuilegia, atra an alba, à Saturninis suis instructi, quicquid proponitur quod depravato corruptorum palato sapit parùm, vnicum pro sententia respondent, contrarium esse Priuilegiis. At sapiensissimus Princeps quoties testatus & obtestatus fuit, scripto, verbo, per se, per Ministros suos, nolle apicem verorum Priuilegiorum detrahere, sed legitimis addere: videndum proinde quæ sint Priuilegia eiusmodi, & intra quos septa limites. Nihil ratione, nihil humanitate euicit: ad extremum, tanquam ad tutissimum asylum, confugiunt ad litem Spirensim in ipsos pro sistendis & reparandis enormissimis attentatis dictatam, quam obuerunt in iuris litigiosi speciem, si non Chimæram. Vbi seditio plebem semel incessit, seu militiæ seu domi, pessimus quisque figmentis æquè ac veris calorem & colorem sceleri suo præstruit. Exsurget gregarius unus Vibulenus apud Pannonicas legiones auditio excessu Augusti per otium tumultuantes, qui Blæsum earum Legatum componēdis motibus pro tribunali concionantem interpellabit, occisum ab eo nocte proxima per inuidiam & insidias fratrem suum vociferabitur, corpusque ad sepulturam poscet, commilitonem.

militones implens consternatione, ad Legati cædem iam
iam irrupturos, ni properè nullum vñquam ei fratrem
fuisse pernotuisset. Aut repetetur Ægyptiorum exem-
plum sub Ptolemæo Rege Romanorum socio, qui ad
clamorem occisæ imprudenter per ciuem Romanum
fælis, nulla ne imperij quidem Regij reuerentia, inno-
centem miserum millenis statim manibus discerpent.
Aut furentes à morte & funere Dictatoris Cæsar is Ple-
bei obuium casu Helium Cinnam per errorem nomi-
nis, quasi Cornelius esset, iugulabunt, caputque eius
præfixum hastæ circumferent.

CAPVT DECIMVM-QVARTVM.

De Iure armorum.

IUs armorum esse vnam Regalium Maiorum speciem,
nemo, cui frons sit, negabit. In libro secundo Feu-
dorum, sub titulo, Quæ sint Regalia, primum locum
obtinet. Regalia sunt, Armandiæ, Viæ Publicæ, Flumi-
na nauigabilia, Portus, Ripatica, Vectigalia, Monetæ,
Mulctarum, Poenarumque compendia, Bona vacantia,
Angariarum, Parangariarum, Plaustrorum & Nauium
præstationes: & alia quæ illi enarrantur. Ibi, sub voce
parùm Latina Armandiæ, iuxta omnes Feudistas in-
telligitur ius armorum. Celebris est Lex Valentianii,
Theodosij & Arcadij Cæsarum, quæ omnibus armorum
vsum inscio Principe interdicit, in hæc verba, Nulli
ptorsus nobis insciis atque inconsultis quorumlibet ar-
morum

morum mouendorum copia tribuatur. Iustiniānus vltra
perrexit, & armorum facturam, exceptis ad hoc desti-
natis prohibuit, Studentes, inquit, subiectos nostros,
quorum regimen credidit nobis Deus, illæsos, & sine ca-
lumnia custodire, & inhibere bella, prospeximus, armi-
facturæ opus nullum priuatum operari, solos autem il-
los arma facere qui in publicis deputati sunt armifica-
toriis, aut qui dicuntur fabricensij: eos autem qui ope-
rantur arma nulli vendere priuato. Igitur crimine læsæ
Maiestatis tenetur qui arma mouet, & constitutione
Imperiali, quæ aduersus tranquillitatis publicæ turbato-
res edita est, qui priuata authoritate armatos congre-
gat banno Imperiali percutitur. Quæ læsæ Maiestatis
poena iure iam veteri obtinebat, secundum Martiani &
Vlpiani Iureconsultorum responsa. Illius est tale, Ea-
dem lege Iulia tenetur qui iniussu Principis bellum ges-
serit, delectumve habuerit, exercitumve comparauit,
quive cum ei in Provincia successum esset, exercitum
successori non tradiderit, quive Imperium, exercitumve
populi Romani deseruerit, quive priuatus pro potestate
Magistratus quid sciens dolo malo gesserit. Huius istud:
Maiestatis crimine tenetur, cuius operâ dolo malo con-
silium initum erit quo armati homines cum telis, lapidi-
busve in Vrbe sint, conueniantve aduersus Rempubli-
cam, locâve occupent, vel templa, quoùe cætus con-
uentusve fiat, hominesve ad seditionem conuocentur.

Arnoldi de Horne Episcopi in Emendatione Legis
Nouæ anno 1386. die octaua Octobris articulus antehac
aliò partim allegatus, est huius sensus. Ex quo recen-
ter aduersus iurisdictionem & autoritatem nostram
alioq

Ciuitas & quædam alia nostra Oppida introducunt munum armatam cogere & in campum prodire , subditosque nostros aut limitaneos offendere Nobis propriis ipsorum temporalibus & spiritualibus Dominis inconsultis, idque notoriè vergat in detrimentum nostræ potestatis & iurisdictionis — Statuimus & ordinauimus, admissorum condonatione facta , quod prædicta nostra Ciuitas, aliæque nostræ Vrbes eo modo procedere non debeant: nec sic procedendi facultatem habent citra præuiam nostram authoritatem. Verùm casu quo sentiant aliquem ē conciuibus suis grauari aut premi per præpotentem aliquem Patriæ incolam, vel alium, querelam & libellum supplicem apud nos deponant, ad quos in qualitate Supremi Domini spectat de remedio oportuno prouidere, quod lubentes iuxta delictorum quantitatem praestabimus. Princeps Ioannes de Bauaria in Pacto Tungrensi 1403. quinto articulo decernit, Quantum ad belli susceptionem (quod totius Patriæ interest) attinet, conuentum est, Non licere Ciuitati, nec vlli Oppido bellum suscipere contra quenquam territorialem dominum , aut limitaneum Principem absque Principis, Capituli, Baronum, Equitum & aliorum patriæ Ordinum consensu: Salvo quod si limitanei, aut alij aliquos patriæ subditos in corpore aut bonis apprehenderent, aut armati agros depopularentur, tunc Ciuitas , & aliæ Vrbes, vbi eiusmodi excessus contigerint, poterunt ad propulsandam iniuriam grassatores profici. Idem Ioānes Bauarus Constitutione sua anni 1416. per quintum articulum statuit, Quisquis in Ciuitate Nostra ad arma conglamauerit, aut albam campanam pulsa-

pulsauerit, vexillum aut aliud militare signum gestaue-
rit, aut explicuerit citra nostrum aut nostri locumte-
nentis consensum arbitrio nostro sine compositione &
dissimulatione si capi possit, punietur; si euaserit, capi-
talis in eum sententia feratur. Octavo articulo & se-
quentibus usque ad duodecimum prescribit formam
expeditionis militaris, tribuit describitque primarium
vexillum pro ipso corpore exercitus, & duodecim Cen-
turias in Ministeriis Opificum erigit ad procedendum
in aciem, Manipulorum colorem & Insignia desig-
nans. Si in Pyrrho Annibal laudauit quod primus recte
castra metari docuisse, eumque ideo summum Impe-
ratorem fuisse Scipioni confessus fuit: Si in P. Rutilio
Consule probarunt Romani, quod doctioribus gladia-
toribus accersitis, vitandi atque inferendi iactus subti-
liorem rationem legionibus ingenerasset, virtutem arti,
& rursus artem virtuti immiscens; ut illa impetu istius
fortior, haec illius scientia cautior fieret: Leodienses
ingrato fuerint in Principem Ioannem Bauarum ani-
mo, nisi dispersae multitudinis militaris accuratum or-
dinem eidem referant acceptum. Iterum in eiusdem
Principis Regimine anno 1417 die ultima Aprilis edito
quintus articulus quintum prememoratum paucis mu-
tatis repetit in hunc modum, Item cautum est, quod
nemo pro parte Ciuitatis aut eius nomine possit absque
licentia Principis aut supremorum Consiliariorum (qui
a Principe creabantur) albam pulsare campanam, vexil-
lum in foro, aut ullibi per Ciuitatem ad commouendum
populum portare, vel inclamare ad arma, sub ultimi hu-
manorum supplicij poena. Ante prænominatos Adol-
phus

phus de Marka in litera Sancti Iacobi i 343. die prima
Iulij, seditionis, quam benigniore interpretatione mur-
mur etiam appellat, abolitionem concedens, tria hæc
crimina expressim excipit, inclamationem ad arma,
albi æris campani pulsum, & vexillorum gestationem,
quæ priuata authoritate per Ciuitatem sunt. Ioannes
Hynsberghius in Ordinatione 1422 cuius antehac me-
minimus, telorum & armorum delationem seuerè Leo-
diensibus inhibet: procul est ut armorum ius habeant.
Idem Leodienses Ludouico Borbonio per longum li-
bellum anno 1477 supplices facti, quarto illius articulo
deprecantur, ne Princeps Borbonius non nisi prævio
trium Ordinū Patriæ totius Leodiensis consilio bellum
vllum publicum gerere velit. Cæterū ne quis fallatur
circa institutionem Primarij Vexilli à Principe Ioanne
Bauaro, & aliorū Secundariorū pro singulis Centuriis
factam: Vexillum illud Primarium ab eo institutum erat
proprium multitudini Leodiensi duntaxat: Dionensi-
bus, Hoyensibus, Fossensibus, Tungrenibus, Trudo-
nensibus, Tudiniensibus & aliarum Vrbium Oppi-
danis, & Vicani separatim separata sua Vexilla haben-
tibus. Primarium autem vniuersi exercitus ex omnibus
ordinibus & subditis collecti aliud peculiare erat sig-
num à Diuo Huberto relicturnum cum effigie Deiparae
Virginis & Sancti Lamberti, magno semper in honore
habitum, & fausti inter populares omnis, antonomas-
ticè Vexillum S. Lamberti dictum. Vexillifer est Ad-
vocatus Hasbaniae, cui in Maiore Ecclesia Decanus cum
ritu & cæremonia illud consignat: cuius prætensem
Alberti Secundi priuilegium in Philippina insertum
memi-

meminit. Verba subiungo, quia aduersus Leodienses
in puncto huius quæstionis de iure armorum, clare mi-
litant, Transactis quindecim diebus, si illud forte fa-
ctum non fuit emendatum, debet Episcopus Leodien-
sis mittere cum quadraginta militibus liberum Aduo-
catum Ecclesiæ, scilicet Aduocatū Hasbaniæ, qui arma-
tus in ipsa maiore Ecclesia accipiet Vexillum Beati Lam-
berti cum impositione iuramenti quod illud portabit si-
deliter, nec illud nisi mortuus aut captus deseret, sic
quod ipso ducente & prævio producetur Leodiensis
exercitus usque ad locum, ubi erit Episcopus, ibique
cum Episcopo ciues Leodienses in armis tamdiu mora-
buntur, donec, si Deus permiserit, iniuria illata ad hono-
rem Ecclesiæ, & Episcopi emendabitur. Notaturque in
Annalibus malè successisse iis qui eo abuterentur Vexil-
lo. Velut in anno 1347. sub Engelberto de Marka com-
misso iuxta Waleniam inter Episcopum & Rebelles Leo-
dienses prælio, ubi ex parte Leodiensium defyderata
fuerunt decem millia ultra innumeros captiuos: una
trium rationum ob quas cæsi & fusi essent à Scriptori-
bus adfertur, Quia Vexillum quod quasi Sacrum seruat
Ecclesia, sub quo etiam Patria pluries triumphaverat,
nec à laico tangebatur, nisi pro defensione Patriæ per
Decanum Maioris Ecclesiæ ferendum Marescalco (seu
Hasbaniæ Aduocato) solemniter traderetur, præfata
Communitas præsumpsit inuadere, ut sub illo contra
Dominum proprium dimicarer: vnde Vexillifer primo
congressu captus fuit. Militarium Signorum ubiuis usus
et si non eorundem. Apud Romanos signa olim fuere
Aquilæ, in singulis Legionibus singulæ, quas qui gesta-

Senatus

Gg

bant,

bant, Aquiliferi, Centurionum primi, & Primopili, vocabantur. Manipulus præterea quilibet peculiare obtinebat signum: imò militum manipulus inde traxit nomen, quod Romulus inter suos Pastores eo feratur usus; longâ nempe perticâ, ex qua manipuli straminis aut fæni pendebant. Placuit ijs Aquila, tanquam omnium arium regina & eadem valentissima. Quæ Persis etiam Regale signum fuit, ut Xenophon in rebus Cyri non solum innuit. In hunc equidem diem in Sacro Imperio Aquilæ Bicipitis, quæ nota est Orientalis, Occidentalisque simul Imperij, insigne honorificum permanet: & in fronte portarum Ciuitatis Leodiensis, domusque Ciuiçæ, & eminentissimè ad pinnam ædis Cathedralis Lambertiæ aurata ubique, index urbem esse Imperio subiectam, visitur. Persæ auream iuxta Regem suum in acie terebant; Romanis itidem in acie aurea aut argentea erat. Videntur & aliquando hi prætulisse cum Aquila, Lupos, Minotauros, Equos, & Apros secundum Plinium. Ratio præferendi inter militaria signa Minotaurum erat, quod non minus occulta esse debeant consilia Ducum, quam fuit domicilium eius labyrinthus. Epaminondæ dictum erat, Nihil in Duce laudabilius, quam hostium consilia nosse. Ideoque extollitur in astra Iulius Cæsar, quod & hostium stationes & conatus exploraret, & per se ipsum præspecularetur situs locorum, si insidiosa viderentur itinera per quæ exercitum erat ducturus. Admiranda enimvero fuit Magistratum tam urbanorum, quam militarium Romæ taciturnitas, ut iure merito Minotaurus etiam pro signo foret. Arcana consilia Patrum Conscriptorum multis sæculis nemo

Senator

Senator enuntiauit. Non vnum sed neminem audisse crederes quod tam multorum auribus fuerat commis- sum. Fidum erat & altum Reipublicæ pectus, silentij salubritate munitum vndique & vallatum. Rursus Apri & Lupi velut præualida, aut grassantia, prædæq; inten- ta animalia inter signa adhibebantur. Equi verò ut bel- lo natī & apti. Vnde Neptuni tridente percussa tellus equum effundens, visa fuit bellum parturire. At con- tra in exercitu Xerxis, quem aduersus Græciam compa- rauerat, equa leporem pariens tanti apparatus signauit euentum, quod qui mare classibus, terram pedestri ope- ruerat exercitu, tanquam fugax animal pauido re- gressu regnum suum repetere cogeretur. Fors ex præ- inserto Foederis Tungrensis puncto sinistrorsum ex ad- uerso quis argumentetur; Ut nulli Prouinciæ Oppido permittitur absque Principis & trium Ordinum con- sensu bellum mouere, ita nec Principi licere. Sinistror- sum inquam. Nam à subditis ad Principem non valet negatiua argumentatio: nec qui subditis suis legem sub- iectionis dicit, eandem inferioritatis legem sibi impo- nit. Quanquam nihil de Regalibus & Dominio Prin- cipis detraheretur, si is pro belli indictione Ordinum suorum exquirere deberet affensem. Primis Romano- rum Regibus inerat plena Imperij potestas, Senatorum nihilominus sententias pereunstabantur. Ancus Mar- tius Quartus à Romulo Rex, qui rerum repetundarum, & bellorum indicendorum ritus & cæremonias Fæciali- bus præscripsit, id ipsum sanxit. Postquam Fæcialis po- puli Romani legatus in finibus eorum, vnde res repe- bantur, capite filo lanæ velato, deinde intra fines qui-

LEODIVM.

buscunque obuiis, in portæ ingressu & postremū in
foro, Iouem testem inuocans, res dedier poposcisset, ijs
non deditis, diebus tribus & triginta peractis, Iouem
& cæteros Deos testatus populuim iniustum esse, neque
jus persoluere, adijciebat, De istis rebus in Patria maio-
res natu consulemus, quo pacto ius nostrum adipisca-
mur, Tunc Romam ad consulendum redibat, & Rex
confestim Patres consulebat: Dic, inquiebat, ei quem
primum sententiam rogabat, quid censes? Tum ille,
Puro pioque duello res non deditas, quærendas cen-
seo, itaque consentio, consifiscoque. Inde alij rogaban-
tur, & quando pars maior eorum qui aderant in ean-
dem sententiam ibat, bellum erat consensu fieri soli-
cum, ut Fæcialis hastam ferratam aut sanguineam præ-
stam ad fines eorum ferret, & non minus tribus pube-
ribus præsentibus ex præscripto verborum, bellum in-
diceret, hasta in fines hostium emissā. Ecce pendebat
vltrò Rex à Senatoribus circa belli inductionem, nec
decernebat nisi consentientibus parte maiore Patribus.
Tesseram & signum militare vigilibus & excubitoribus
dare ad eum pertinet, cui ius armorum competit.
Quam tesseram Princeps præsens Consulibus dat, & eo
absente Protodecanus, vt eo capite quo de custodia Ci-
uitatis agetur, trademus. Quoties necessitas expeditio-
nem bellicam exigit in tuitionem finium aduersus in-
cursiones militum, aut Protodecanus, aut propter æta-
tis prouectioris excusationem, unus Canonicorum Pri-
mariaæ Ecclesiæ aciem dicit, collectisque armatis ciui-
bus imperat, & tesseram edit. Et Consul non nisi se-
cundis ab eo partibus fungitur. Eius solius est immu-
nitatem,

LIBER SECUNDVS.

421

nitatem, aut vacationem à muneribus concedere, cuius est imperium: nec ab alio dispensationes & Priuilegia aduersus Leges, quām à Legislatore rite procedunt. Nunquid Leodienses inducias quindennales, si quas vigore Philippinæ, ut contendunt, haberent, ab Alberto Episcopo eas accepissent? Et an non Hoyenses à Theodoro Bauaro Priuilegium istud hauserunt, quod Leodienses debeant integris octo diebus eos in armis præcessisse, quām ad profectionem ipsi bellicam teneantur accingi? Nemo præter Principem & Imperatorem Leodij circa militiam leges fert, aut edicit. Princeps Cornelius à Bergis anno 1541 (ne vetustiora repetam) edicto vetuit, ne quis alteri Principi, aut Statui sine sua authoritate nomen suum in numeros referri faceret, & si quis forte iam militiae esset adstrictus, intra dies quindecim deserta militia, in patriam reuerteretur, proscriptionis poena in contumaces emissâ.

Robertus à Bergis anno 1563 in Martio fecit Leodij publicari edictum Ferdinandi Primi Imperatoris, quo iuxta plures Imperij Recessus, vnum anni 1555 Augustæ, alterum anni 1557 Arnspurgi, tertium anni 1559. districtim mandabat, Ne quis militem in terris Imperij conscriberet sine suo Principisque sui scitu & consensu, neve quis in Imperio arma sumeret ut inimicis Cæsaris seruiret, aut damnum ullum cuiquam intra Imperium inferret. Gerardus à Grosbeck (cuius merita toties recurrent) anno 1573 die 27 Aprilis Cæsareas Leodij iusiones renouauit, Ne quis militem legeret, aut militiae nomen profiteretur, nisi à se vti Imperij Principe licentia petita, iuxta Constitutiones & Decreta Imperij.

Ggg 3

Circu-

LEODIVM.

422

Circulique Westphalici s̄epius edita & promulgata.
 Non immoror recitationi edictorum à Serenissimis Er-
 nesto patruo, & Ferdinando à Bauaria successore hodie
 regnante, quæ perplura sunt & cunctis obuia, latorum.
 Et verbulo tantum indicō Tribunal & Consilium Mili-
 tare anno 1540 per antedictum Cornelium Principem
 erectum, quod indubie est partus & fœtus iuris armo-
 rum; cui suus alio loco locus erit. Eiusdem potestatis
 annuus & continuus est effectus, solemne illud iura-
 mentum, quod ipso Sacratissimi Corporis Christi festo
 in Ecclesia Cathedrali coram toto Capitulo, Prætore, &
 Consulibus præstat armata cohors veterum Arcubali-
 starum per Regulum suum {is est qui Psittacum ex ob-
 longa pertica peritiū sagittando deiecit} quod omnes
 fideles erunt Ecclesiæ, Principi, & Capitulo, inque illo-
 rum conseruationem arma & vitam quauis occasione,
 parati sint impendere. Celebrius adhuc multò magni-
 ficientiusque est argumentum huius armorum iuris Lu-
 stratio ciuium armatorum, quam Erardus à Marka
 Princeps anno 1526 instituit in perwigilio festi Transla-
 tionis Beatissimi Martyris Lamberti faciendam. De
 numero est Maiorum Regalium, eamque Seruius Tul-
 lius Rex narrante Liuio his cæremoniis edidit, Censu,
 inquit, perfecto cum vinculorum minis mortisque edi-
 xit, vt omnes Ciues Romani, equites, peditesque in suis
 quisque Centuriis in campo Martio prima luce ades-
 sent; ibi instructum exercitum omnem Sue, Oue, Tau-
 rilibus lustravit: idque conditum Lustrum appellatum.
 Alius circa rem eandem Macedonum ritus, eodem
 Liuio teste, lustrationem à Philippo factam describente,

Apud

6380

Apud Macedonas lustrandi exercitus solenne est tale. Caput mediæ canis præcisæ, & prior pars ad dexteram cum extis, posterior ad læuam viæ ponitur: Inter hanc diuisam hostiam, copiæ armatorum traducuntur; præferuntur primo agmini arma insignia omnium ab vltima origine Macedoniæ Regum; deinde Rex ipse cum Liberis sequitur, proxima est regia cohors, custodesque corporis; postremum agmen Macedonum cætera multitudo claudit. Sed Erardinæ Lustrationis scopus ab illis diuersus. Illæ apparatus erant & præparamenta ad bellum, specimenque quoddam belli: hæc ad ostentationem & splendorem festiuæ celebrationis Diui Tutelaris Lamberti. In decoris illius diei amplitudinem adiecit Nundinas publicas ternis octiduis duraturas, securitate exteris, aduenis quibuscumq; interea temporis indulta.

At dum versor inter arma, præ Marte Apollinem & Literas ne quis me obliuisci existimet, incurrit in memoriam famigerata Signorelli de Homodeis disputatio, Vtra alteri præstet, Militiane, an Iurisprudentia. Calculum meum non apponam, integrum omnibus iudicium relinquens. Etsi vicem oraculi obtinere posset, quod ipse Iustinianus ea Constitutione qua de suo Iustiniano Codice confirmando agit, ambas sororiare facit. Altera, inquit, alterius auxilio semper eguit, & tam militaris res Legibus in tuto collocata est, quam ipsæ Leges armorum præsidio seruatæ sunt. Attamen remissius Cicero dum ait, Omnes vrbanae res, omnia hæc præclara nostra studia, & hæc forensis laus & industria latent in tutela & præsidio bellicæ virtutis. Rei militaris virtus præstat cæteris omnibus: hæc nomen populo Roma-

Romanis, hæc huic Vrbi æternam gloriam peperit, hæc orbem terrarum parere huic imperio coëgit. Ita Tullius: de bellica nimirum virtute, & Ducum maximè: de qua est illud Taciti, Cætera vtcuque facilius dissimulantur, Ducis boni imperatoria virtus est. Imperatoriae autem virtutes sunt apud eundem Ciceronem, Labor in negotiis, Fortitudo in præliis, Industria in agendo. Verum etiam est illud Ottonis ad milites pugnam audiùs poscentes; Diuisa inter exercitum Ducesque munia, militibus cupidinem pugnandi conuenire: Duces prouidendo, consultando, cunctatione sæpius quām temeritate prodesse. Ut non falsò dictum sit, tanti esse exercitum, quanti est imperator. Quod multis exemplis omni æuo patuit. Coriolanus omnium instar sit, maximi vir animi, & altissimi consilij, iniquissimæ, damnationis ruina prostratus, ad Volscos tunc infestos Romanis & sæpè victos configit, & breui per multos victoriarum gradus, aditum iuxta mænia Vrbis Volscorum struxit, ut facile appareret. (inquit Romanus scriptor) Ducibus validiorem, quām exercitu rem Romanam esse. Cæterū vim ingenij, iudiciique pondus in Duce, viribus & robori inhæsitanter anteponam. Quod fecit apud Homerum Agamemnon, qui tres Nestoras, non tres Achilles optabat. Et vniuersus Græcorum exercitus, qui concertantibus apud mille nauium, classem pro Achillis oecisi armis, Aiace Telamonio viro fortissimo eodemque defuncti fratre patruele, & prudente Vlysse, cautiorem prætulit bellicosiori, & nulla necessitudine coniunctum propinquo. Quo iudicio approbavit propriam Vlyssis de se ipso commendationem.

ini

in Aiacis depressionem,

Quid facis interea, qui nil nisi prælia nosti?

— tu tantum corpore prodes;

Nos animo, quantoque ratem qui dirigit anteit-

Remigis officium, quanto Dux milite maior;

Tantum ego te supero;

Sapienter pro suo more, Tacitus, Plura in summa for-
tuna auspiciis & consiliis, quam telis & manibus geri.
Nam sœpè honestas rerum causas, nisi iudicium adhi-
beas, perniciosi exitus sequuntur. In hoc seueri, si non
crudeles Carthaginenses, qui Duces bella prælio consi-
lio gerentes etiamsi prospera fortuna usi fuissent, in cru-
cem agebant: quod bene gesserant, Deorum immorta-
lium fauori, quod male commiserant, ipsorum culpæ
imputantes. De momento consiliorum Paterculus, In-
expugnabilis fatorum vis, cuius fortunam mutare con-
stituit, consilia corrumpit. Non raro consilia calida, &
prima specie læta, sunt tristia euentu. Prudentis est
cunctatoris quod Latinus ad Turnum pugnare ge-
stientem;

— quantum ipse feroci

Virtute exsuperas, tanto me impensis æquum est

Consulere, atque omnes metuentem expendere casus.

Itaque non abs re, Pausaniæ Simonides, Pericli
Anaxagoras, Agamemnoni Nestor, Achilli Chiron,
Diomedi Vlysses, Scipioni Africano Lælius, Pyrrho
Critias (cuius eloquentia plures Vrbes & Prouincias
subiecit, quam Pyrrhi gladius, ipsomet Pyrrho teste)
adduntur. Fælix est fortitudinis & sapientiae coniun-

H h b

& io,

LEODIVM.

426

Etio, & Ægis pulchrum in dextera Mineruæ ornamen-
tum. Ut humanum corpus, quantumcumque neruorum
musculorum & artuum compagine polleat, à capite ta-
men & illius cerebro præcipuam sui dicit æstimatio-
nem: ita militia sine lege nequit obtainere perfectio-
nem. Plato proinde diuinum in modum legum con-
scriptionem aggressurus, de bello potius gratia Pacis,
quam de Pace gratia belli acturum dispositurumque
se prædixit. Nec inferior præceptore Aristoteles, bel-
lum bonum dixit propter finem ob quem fit, Pacem
nempe & tranquillitatem. Quod ea bona sint quæ sui
natura ad finem bonum destinantur & fiunt. At uti-
nam belligerantibus scopus semper esset conciliatio Pa-
cis? Iustiùs induerentur arma, beneficio Antigones
breui exuenda. Quò respexit Valerius Maximus, qui
præcipuum decus & stabilimentum Romani Imperij
dixit tenacissimum militaris disciplinæ vinculum,
quia in illius sinu & tutela serenus, tranquillusque
beatæ Pacis status acquiescit. Claudio hanc paginam
vno Metelli ad Bocchum Regem monito, quod quis-
quis bellum spirat sibi dictum putet: Omne bellum
sumi facile, cæterūm ægerrimè desinere. Non in eius-
dem potestate initium eius & finem esse. Incipere cuius
etiam ignauo licere, non deponi nisi cum victores
yelint.

CAPVT

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

De Custodia Ciuitatis & eiusdem Clauibus.

Tupeo dum in Historicis lego quod nascentibus
momentoque ardentibus per infælix Belgum (hæ-
resi facem vibrante , ignemque subponente) seditioni-
bus , Magistratus Ciucus Leodienfis , vulgare prouer-
bium æmulatus , Bonum esse in aqua turbida piscari , in
claves portarum Ciuitatis inuolauerit . Anno siqui-
dem 1566 die Septembris vigesima tertia in Concilio
Ciuitatis primùm actum fuit & conclusum , Portarum
Ciuitatis claves , quæ alioquin antea apud Principem ,
& eo absente apud Ecclesiæ Cathedralis Decanum asser-
uari consueuerant , penè Consules remanere oportere ,
donec de iure suo quod ad eas prætendit Præsul do-
cuisset : inde nata de custodia Clauium controuersia ,
quæ in hodiernum usque diem durat . Siccine eo præ-
cipuè tempore , quo potius ad restinguendum vicinum
incendium accurrere oportuisset , aut alienis saltem fa-
pere periculis , lubuit similem ludum ludere & suo
Principi medias inter finitimorum undequaque turbas
mirè sollicito , iura sua eripere ? Crimen tanto detesta-
bilius , quanto atrocius est , compendium ex aliena ca-
lamitate sectari , & naufragij tempore merces & sarcina-
nas viatorum deprædari , quam tranquillo mari furtum
admittere . Certè rerum naufragarum subtractores , aut
etiam eistarum in tempestate detentores Iustinianus

H h 2

bono-

bonorum omnium proscriptione ple&tit, quæ in cætē-
ros fures, aut prædones poena cessat. At vnde ista iuris
noui vafrities, & inaudita norma praxeos, tollere Prin-
cipi claves, adiecto decreto remansuras apud Consules
quamdiu is non probauerit suas esse? Sileant posthac
ingeniosæ priscorum subtilitates, quæ ad belli indicendi
iustitiam, & ad præmittendum rebus repetundis Fæcia-
lem, seu verius ad fucum alicuius coloris iustitiæ, ali-
quando sunt excogitatae. Tullus Attius Volscorum Dux
ut videretur laceſſitus, non vltro bellum Romanis infer-
re, dum magna Volscorum multitudo ſpectandorum
ludorum gratia Romam conueniſſet, Consules monuit
conſpiraſſe Volſcos & ſubito aliquid hostile molituros:
cuius authoritate ex relatu Consulum motus Senatus
decreuit ut ante noctem Volſci omnes vrbe excede-
rent; qui ea contumelia irritati, & versuti Ducis men-
dacio circumuenti, bellum priores in dixere. Spurius
Poſthumius Romanus Consul cum exercitu ad Furculas
Caudinas à Samnitibus ſuperatus & ſubiugum miſſus,
& ne populus Romanus pace Caudina teneretur pro-
prio conſilio Samnitibus per Fæcialem traditus, ipſius
Fœcialis dedentis femur ad Pontij Samnitum Impera-
toris tribunal, genu magna vi perculit, clara voce incla-
mans ſe Samnitem ciuem eſſe, deditione ſcilicet fa-
ctum, illum Legatum Fæcialem à ſe contra ius gentium
violatum, eò iustius bellum Romanos geſtueros. Si bonæ
Laruæ, aut Lauernæ placet, promptior certiorq; multo
eſt disciplina & doctrina, ius ſibi ipſi manu dicere, poſ-
ſorem de iure & poſſeſſione deturbare, & deturbato
legem dicere, ut doceat ablatam rem fuſſe ſuam, & ad

le

se spectasse! Euentus interim ausis temerariis adfuit; nam ab eo die claves omnium portarum Ciuitatis sunt penes Consules, qui quos voluerint, admittere & excludere queant pro arbitrio, si parum syncerè versentur. Remansit nihilominus mos petendi quotidie signum & Tesseram à Principe dum præsens est, & in illius absentiā à Cathedralis Ecclæ Decano. Quod nonobstante Clavium usurpatione, argumentum est perpetuum, Iuris Summi Principis in Ciuitatem. Nam scriptorum omnium consensu datio tesseræ & signi refertur inter Imperij notas. Tam Pace, quam bello, libera Republica Consules, aut qui potestate Consulari fungebantur; à Julio Cæfare Principes, signum dabant. Nero, quem primo quinquennio dicitant bonum fuisse Principem, primo Imperij die dicitur (apud Suetonium) signum dedisse excubanti Tribuno *Optimum matrem*. Et Cassius Chærea Tribunus cohortis Prætoriæ ideo è primariis fuisse coniurationis aduersus Caïum Caligulam, quod signum petenti, nunc Priapum, nunc Venerem daret. Et quod Claudius Cæsar quoties hostem vel insidiatorē vltus esset, excubitori Tribuno signum de more petenti non temere aliud daret, quam Homeri versum. Quodque defuncto Augusto statim Tiberius, quamquam verbis Principatum abnuens signum Prætoriis cohortibus vt Imperator dederit, Tacitus non tacet. Nec Ælius Spartianus ultima Seueri Imperatoris mortis verba, Turbatam Rempublicam accepi, pacatam relinquo senex & pedibus æger; firmum Imperium Antoninis meis relinquens, si boni erunt, imbecillum si mali: Quod dicto iussit signum Tribuno dari *Laboremus*.

Hhh 3

Ea

LEODIVM.

435

Ea sint in Pace exempla. In bello sunt. Scipionem apud
 Liuium militibus seditiosis exprobrare, quod ab Albio &
 Atrio auctoribus seditionis ipso absente & ad suæ mor-
 tis rumorem, signum sit petitum. Dionem notare quod
 ab Agrippa Augusti genero & collega, per quem fælici-
 ter belligerauerit, signum pariter daretur. Acceptum
 porro Tribunus signum, edebat Tesserario, viro ad hoc
 deputato, qui traditam tesseram, seu tabellam latius-
 culam, vbi inscriptum erat signum, proximi manipuli
 Duci consignabat, & hic consequenti, atque ita per or-
 dinem donec ad primos manipulos esset peruentum:
 manè autem nouissimus ad Tribunum referebat qui ab
 Imperatore aut Duce signum pridie acceperat, cuius
 erat dispicere, num à quoquam circa tesseram vigiliae
 fuisset erratum. Ad eosdem Imperatores aut Duces, vel
 eos quibus commisissent, Clavum cura pertinebat.
 Hinc Martianus de re militari, Officium Tribunorum
 est, vel eorum qui exercitiui præsunt, milites in castris
 continere, ad exercitationem producere, Claves por-
 tarum suscipere, vigilias interdùm circuire. Custodia
 Vrbis Romæ ad Principes, dum Roma sub Principibus
 incepit esse, pertinuit. Paulus de officio Præfecti vigi-
 lum differens, sat clare expressit. Apud vetustiores (il-
 lius est oratio) incendiis arcendis Triumviri præerant,
 qui ab eo quod excubias agebant, nocturni dicti sunt.
 Interueniebant nonnunquam Ædiles & Tribuni-
 plebis. Erat autem familia publica circa portas & muros
 disposita, quæ inde si opus esset euocabatur. Fuerant
 & priuatæ familiæ, quæ incendia vel mercede vel gra-
 tia extinguerent: deinde Diuus Augustus maluit pér se
 huic

Huic rei consuli. Nam salutem Reipublicæ tueri nulli magis credidit conuenire, nec alium sufficere ei rei quam Cæsarem. Itaque septem cohortes oportunis locis constituit ut binas regiones vrbis unaquæque cohors tueretur, præpositis eis Tribunis, & super omnes spectabili viro, qui Præfectus vigilum appellatur. Custodiam Ciuitatis esse de iuribus Principis, Leodiensibus inficias euntibus, inanimata loquuntur, quotidianus omnium manu tritus liber, & Pacta in eo contenta. In titulo de iure Prætoris, Singulariter ad Prætorem spectat constituere duodecim Apparitores per Ciuitatem telis & bipennibus armatos noctu & interdiu incedentes ad Custodiam Ciuitatis. Arbitrorum hinc inde Deputatorum sententia, aliter Pax de Floenne 1330 die prima Iunij, articulo quarto determinat, Ulterius dicimus & pronuntiamus, Ciuitatensibus incumbere, Apparitores & Custodes quos Ciuitati Custodiendæ deputant, amouere, in quantum iam non amouerint: quodque Prætor Principis imposterum prædictam Ciuitatem custodiet iuxta antiquam consuetudinem. Ordinatio Principis Ioannis de Bauaria 1416, tertio & decimo articulo in hæc verba sancit, Insuper statuimus quod Nos, Prætor & Scabini nostræ Ciuitatis, & Consiliarij tredecim (quos per decimum septimum articulum ibidem Princeps suæ electioni reseruatos deputat ærarij publici Thesaurarios) quotannis designabunt per singulos sex vicos Ciuitatis quaternos probos viros, qui de vigiliis & excubiis diurnis nocturnisque quoties expedire videbitur, ordinent: prout & ad custodiendum claves portarum Ciuitatis in modum sequentem. Vide-

EDISUP
licet

LEODIVM:

432

licet ad cuiuslibet portæ Custodelam deputetur vir pro-
bus idoneus & prudens, cui legitimū & competens
salarium sumptu nostræ Ciuitatis assignabitur. Sub quo
salario iusurandum coram dictis nostris Prætore, Scabi-
nis & Tredecimviris præstabit bonæ & fidelis custodia
adhibendæ, quodque dictum declinante in vesperam die
ad horam pro ratione temporum anni præscribendam
portam rite claudet, sera & pessulis obductis in præ-
sentia binorum vicinorum, & ad statim claves reponet
in manu vnius Quatuorvirum per Nos, Locumtenen-
tem nostrum, aut Scabinos & Tredecimviro denomi-
nandi, qui quidem denominandus per Trimestre id
oneris subibit. E cuius potestate in singulos dies ma-
tutina hora secundum anni tempora Portarius Claves
petet, portam referabit, & munus suum impigrè fide-
literque obibit. Quisquis verò Portarium ratione offi-
cij facto aut verbo læserit, duplicatâ mulctâ eidem sit
obnoxius. Clausula ex magno Ciuitatis Recordio anni
1430 extracta quartum articulum Pacis de Floenne
præfatum comprehendit verbis non immutatis, Insu-
per dicimus & pronuntiamus amouendos à Custodia
Ciuitatis eos custodes quos Ciuitatenses imposuerant,
nisi iam sint amoti, & de iuribus Prætoris esse, ex more
prisco, Ciuitatem in futurum custodire. Pauli Secundi
Pontificis sententia decimo die Ianuarij 1465 lata diser-
tim declarat, Nullum penitus ius ad Portarum Ciuitatis
Clausuras (sunt ipsa verba) Ciuitati Leodiensi compe-
tere. Vt cunque impetuosi fluminis instar littora alli-
dantis & sensim præmordensis Ciuitas progressu tem-
poris in omnem intēta occasionem, huic iuri non minus
quam

quam plerisque alijs sit ab inde iterum insidiata, & aliquid anno 1532 decerpisset; tamen Scabinale Tribunal per Consules illius anni & nonnullos è triginta duabus Tribubus interrogatum, attestacionem, vulgo Recordium, desuper in hæc verba annuit, Imprimis Prætor Ciuitatis debet eligere & assumere in suos apparitores, viros probos & honestos Ciues Leodienses, qui secum vigilias agant in Ciuitate & eam custodiant: Quorum apparitorum nomina dabit in scripto Consulibus, ut sciatur qui illi sint Seruitores qui pro custodia Ciuitatis inuigilabunt, & ne quisquam præter illos in id munera se ingerat. Præterea hi ita electi assumpti & in scripto dati Consulibus, dictis Consulibus simul & Prætori iusurandum præstabunt rectè & fideliter Ciuitatis custodiendæ in modum sequentem. Videlicet si nocturno tempore obuiam habeant honestum & probæ famæ hominem ciuem, aut peregrinum honestè per Ciuitatem incidentem, cuius habeant notitiam, permittent eum pacificè abire: si vero is fuerit peregrinus & ignotus deducent eum usque ad diuersorium, ut cuius & qualis sit intelligant. Si vero reperiant quempiam suspectæ vitæ, & famæ parùm integræ, hora indebita inhonestè euagantem, vel alteri molestum, possunt debentque manum in illum injicere & carceri usque ad lucem iuxta apparentem eiusdem conditionem includere, ut manè cuius sit conditionis appareat. Ex quo Recordio videre est tunc quidem Ciuitatenses in hoc puncto nihil quoad substantiam inuasisse, quandoquidem Custodia penes Prætorem fuisse agnoscatur, at præfectas circumstantiarum aliquot fibulas, dum custo-

III

dum

LEODIVM.

434

dum apparitorum nomina dicuntur Consulibus edenda, & ipsi Apparitores iuramento adgendi coram Consulibus æquè ac Prætore. Quò, quād ad Ciuitatis custodiam faciunt salutares Principum ordinationes circa partitionem & distributionem illius in regiones, vt nocturno forte tumultu, aut incendio Oriente, ciuium quisque (ne Ecclesiasticis quidem exclusis, iuxta claustra cum domesticis in armis mansuris) in assignatam regionem se recipiat, & pareat Præfecto? Anno 1540 Cornelius à Bergis Gallo bellum aduersus Cæsarem coquente, Ordinem militarem in Ciuitate aliquamdiu interruptum instaurauit, eamque in quinque Regiones distribuit: nimis in Forensem, Ultramosanam, Insulensem, Sancti Ioannis Baptiste, & Sancti Seruati. Non quod quinque tantum sint in Urbe tam ampla districtus, sed quod quælibet loca vni illarum quinque Regionum essent attributa: & pro ratione multitudinis, in aliquibus duodenii Præfecti, in aliis denique pauciores deputarentur. Data quin etiam Ecclesiasticorum Collegiis potestate Præfectum unum è gremio suo denominandi. In singulis vero Suburbis binos motus suburbani trepidarent nullo certo ductore. Regionatum sic dispositis vetuit ne incendij quidem obrentu decedere loco, nisi petita obtentaque licentia, cura extinguendi incendij iis incubitura in quorum compitis & plateis exoriri contingeret; Religiosorum mendicantium ordinibus, Lollardisque in auxilium vocandis. Quem in usum situlæ coriaceæ hauriendis continentisque aquis, & similia sedandis ignibus oportuna instru-

instrumenta vbiue præsto futura: Capitis poena in translutores murorum Ciuitatis constituta, & multa in eos qui æstiuo tempore post horam decimam vespertinam, hyberno post septimam nauigiis in urbem permearent. Ad aliqualem priscorum Massiliensium à Phocensibus oriundorum imitationem (quorum mores tanquam probissimi æuo vetere in prouerbium abiabant) qui quod urbem suam vicinorum infidiis tentatam deprehendissent, lege cauerunt, diu noctuque, pace non minus quam bello, diligentissimè excubandum, festisque diebus (structæ ijs temporibus fuerant insidiæ) portas claudendas, agendas vigilias, statione in muris obseruante: Utque intrare eorum Oppidum nemini cum telo liceret; destinatis qui id custodiæ gratiæ acceptum redderent exituro. Ut hospitia sua quemadmodum aduenientibus humana erant, ita ipsis quoque tutar essent. Eodem anno supremum Militiæ ttibunal in domo Ciuica, velut in meditullio Vrbis iuxta ædem primariam, & non procul à Palatio sita constituit: cui vel ipse per se præcesset, vel per Deputatum. Quod tribunal composuit ex Canonicis Cathedralibus, Archidiaconis, Abbatibus, aliquot Cleri secundarij Deputatis, adiunctis nonnullis Seabinis, & binis Consulibus: Munus & potestas, circa vigilias, & urbis custodiam. Illuc Centuriones & Tribuni regionum querelas deferrent, immorigerorum & negligentium nomina ederent, natas pro occasionibus difficultates expromerent, quid agendum foret exquirerent, cuncta ex præscripto gesturi. Quod decerneret Consistorium pro lege esse: Cæterum corporali aut capitali cognitione, animaduersio-

neve nequaquam competete. Quippe solū tribunal Scabinale Iudex est rerum capitalium, cuius iurisdictionem Princeps noluisset imminutam; neq; Collegiū hoc Militaris Consilij, pro maxima parte Ecclesiasticorū, ideoq; à maiore parte Ecclesiasticum censendū, absq; irregularitatis consulentium incursu, potuisset membra alicuius mutilationem, multò minùs vitæ ademptionem, decernere. Vnde simulac crimen adferretur grauius, cui videretur aliqua corporis castigatio irroganda, ad Legem, vt aiunt, id est, ad Scabinos, reus erat remittēdus. Militare dictum fuit Consiliū; quia de solis militaribus delictis & excessibus debet cognoscere: neq; tamen de ijs omnibus, sed de leuibus duntaxat: nisi incidenter, vt habita atrocitatis notitia, Scabinis cognitionem relinquat. Prouisione diuersa à iure communi, quo Præfecti & Magistri militum pro omnibus militaribus delictis in milites animaduertunt: in tantum vt & Prouinciarum Præfides, Romanis toto orbe dominantibus, apprehensos ad Magistrum militiæ merum in eos habentem imperium, sub fida custodia tenerentur remittere. Militaribus, inquam, delictis; quia ubi crimina erant communia, & non militaria, maximè si atrocia, permittebatur Præfibus illorum coercitio. De numero militarium criminum sunt. Fugere in bello, transfugere ad hostes, seditionem concitare, contumacia omnis aduersus Duce, rem à Duce prohibitam facere et si fæliciter cesserit, Valli & Castrorum aliunde quam per portam ingressus vel egressus, & excubiarum desertio; quæ omnia summo & rigoroso iure, morte puniebantur. Nec mire suppicio plectebatur vigilum somnolentia, si dor-

mientes

mientes deprehenderentur. Sic ipsem Epaminondas
Thebanorum Dux fortissimus idemque iustissimus,
somnia dormientis excubitoris vltus fuit, eo confosso,
& addito, mortuum reperi, mortuum reliqui; quasi in
excubiis dormiens pro mortuo sit habendus. Ideo vigi-
les sine scutis vigilare cogebantur; & Paulus Æmilius
qui de Perseo triumphauit, nocturnas vigilias sine armis
fieri, & inermes milites excubare iussit, ut maioris pe-
riculi sensus, discusso sopore arrectiores vigilantiores
que eos redderet. Luebat pariter capite, qui arma in
pugna aut bello amisisset. Non me fugit esse aliquos &
inter eos Guidonem Papæ in uno suorum Responso-
rum, qui Vrbium custodiam non ad loci Dominum, sed
ad Consules spectare profiteantur: eo argumento quod
mutorū reparatio Ciuiibus & Incolis incumbat, Domi-
no nequaquam, iuxta Arcadij & Honorij rescriptum,
nemini excusatione, vel alia præsumptione, ab huiusmo-
di immunitate præbenda. Eamque opinionem firmare
nituntur constitutione Honorij & Theodosij ad Anthe-
mum Præfectum Prætorio de operibus publicis, in hęc
verba erumpentium, Turres noui muri qui ad munici-
pationem splendidissimæ vrbis extructus est, completo
opere præcipimus eorum usui deputari per quorum
terras idem murus studio ac prouisione tuæ magnitudi-
nis ex nostræ serenitatis arbitrio celebratur; cādem in
perpetuum conditione seruanda ut annis singulis pro-
prio sumptu eorum instaurationem sibimet intelligent
procurandam: Ita enim & splendor operis & Ciuitatis
munitio cum priuatorum usu & utilitate seruabitur. Sed
neutra ratio euincit quicquam. Ad reparationem mu-

LEODIVM.

438.

rorum tenentur Ciues, quia intra muros habitant, & asylum securitatemque ijs Princeps in Vrbe præstat. Tenentur dico singuli pro suis facultatibus, In ærarij publici defectum: Si enim vrbs aliquod habeat, inde sumptus petentur. Arcadio & Honorio ibidem sic iubentibus, Ne splendidissimæ Vrbes vel Oppida vetustate labantur, de redditibus fundorum iuris Reipublicæ tertiam partem reparationi publicorum moenium deputamus. Ius custodiæ est Domini, quia Dominus est. Pastor proprij gregis & ouilis custos est, ne succus pecori, ne lac agnis subducatur, ne lupus in stabulum irrumpat deuoraturus.. Quod si principali rescripto ijs per quorum fundos murus erat ductus & quorum sumptu veniebat reparandus, turrium in ædificatarum vſus permittebatur, non ideo murorum custodia ijsdem committebatur. Cum res sint separatæ & diuersæ habitatione & custodia: quæ tamen priuatis non concedebatur nisi ex speciali gratia Principis, teste Paulo ad titulum, Ne quid in loco sacro fiat, Neque muri, inquit, neque portæ habitari sine permisso Principis propter fortuita incendia possunt. Et ipsi antedicti Cæsares Arcadius & Honorius ad Seuerum Præfectum Vrbi, Si quæ opera mænibus vel publicis operibus ita sociata cohaerent ut ex his incendum vel insidias vicinitas reformidet, dirui ac prosterni præcipiunt. Adeo ut illud ad Anthemium rescriptum neutquam intelligi debeat de turribus & muris primarij ambitus vrbis, quorum vſus nullio respectu priuatis est concedendus, sed de aliis interioribus minoris momenti. Sedula fuit Romanis contraignum violentiam sollicitudo, præsertim à Neroniano incen-

Incendio, quod sex diebus continuis, sacrorum & prophanorum, publicorum & priuatorum ædificiorum indicibili strage per urbem fuit grassatum, nemine restinguere ignem audente, sed multis iussu Neronis, condendæ nouæ vrbis, & cognomento suo appellandæ gloriam quærentis (qui ipso flagrantis vrbis tempore inisse domesticam scenam, & Trojanum cecinisse excidium scribitur) palam faces iacentibus. E regionibus enim quatuordecim, in quot Roma diuidebatur, tres solo tenus regiones flamma absumserat aut deicerat, septem aliis pauca tectorum vestigia superfuerant, lacera & semiusta; & non amplius quam quatuor integræ remanserant. Aliud sub Tito per triduum totidemque noctes accidit, sed fortuitum: nulla tamen publica, at sola optimi Principis iactura, qui è suo damna resarcuit, & cuncta Prætoriorum suorum ornamenta operibus ac templis destinauit, præpositis ex equestri ordine compluribus, quo quæq; maturiùs peragerentur. Legia bustum & funus fuit externis hostibus aliquoties, & ciuilium alias non fuit expers flamarum. Prouida vt aptè Principis cura, non minùs conseruandæ ab incendio Ciuitati ædilitium suppleat officium, quam vigilijs & stationibus caueat contra occultas insidiantium molitiones. Imperij quidem interest, quæcunque Imperialis sunt territorij singulari studio seruari; at quæ in finibus Imperij collocata sunt diligentia egent accuratiore. A vicina enim arbore est qui lubens carpit flores, *Nec frutices omnes corpus putet esse Dearum,* quas nefas est attingere. Eapropter de locis in finibus Imperij constitutis quam sollicite & grauiter Honorius

iterum

LEODIVM.

440

iterum & Theodosius præcauerunt, in titulo de fundiis
limitrophis & limitaneis castellis, Quicunque Castello-
rum loca quocunque titulo possident cedant ac dese-
rant, quia ab ijs tantum fas est possideri Castellorum
territoria, quibus adscripta sunt, & de quibus iudicavit
antiquitas: quod si vltérius vel priuatæ conditionis
quispiam in his locis, vel non Castellanus miles fuerit
detentator inuentus, capitali sententia cum publicatio-
ne bonorum plectetur. Vbi sermo est de arcibus & ca-
stellis in finibus Romani Imperij constitutis, vbi legio-
nes Romanæ ad tutelam Imperij excubabant, per co-
hortes suas & alas sparsæ & inter se vicinæ. Interiora
namque loca rarum aut nullum, extra ciuilia bella, mili-
tem habebant, & arces nullas. Quia in arcibus nusquam
præsidium aut spes posita Martiali illi populo, sed in mi-
lite tantum & armis. Quapropter esto plusquam Sibil-
læ folium, Custodiam & Claves Ciuitatis esse tantum
Domini, aut quibus is commiserit. Ex quo iuris princi-
pio fluxit, quod inter species traditionis rei venditæ an-
numeretur clauium traditio in conspectu rei emptæ
facta, & apposita comparatis lignis ab emptore custo-
dia, dominij sit acquisiti signum. Meminerint custodes
assignatum in excubiis locum periculo capitis obser-
uandum: & Cæsarem decimasse cohortem custodiendis
Promonæ in Dalmatia portis præpositam, quod terrore
perculta stationem deseruisset. Intelligent Soleiman-
num ipsum Turicum Principem, capta Buda omnes
præsidiarios qui ditionem maturauerant interfici per
Genitzarios suos fecisse, Nedastumque illorum & ar-
cis Præfectum, quia firmiter in fide pro Cæsare & arce
commissa

commissa steterat laudasse, stipendio in partes suas inuitasse, renuentemq; dimisisse. Sciant Cassium Scæuam Iulij Cæsar is militem Pompeiano bello ad Dyrrachium, in porta solum contra plures legiones pugnasse, effosione oculi, humeri & femoris traiectione, scuto centum & triginta iætibus perforato, Castellum, cui fuerat præpositus, defendisse. Flectum virum nobilem in Hispania arcis & vrbi Conimbricæ à Sanctio Rege præfectum oppugnationem & arma Alphonsi Regis exceptisse, coriis, pellibusque famem, sitim lotio tolerasse, Sanctioque Toleti defuncto, aperto priùs sepulchro claves vrbis Conimbricensis in manus dedisse; quasi nec commissæ vrbis iuramento solutus ante foret, quām per Clauium consignationem etiam defuncto factam, à quo viuente acceperat.

CAPVT DECIMVM-SEXTVM.

De Muris & Vallis.

SI Poëtis credimus, Cydippe ad Dianæ fanum precatura, dum fortè imprudens collegisset volubile ante pedes suos clam iactatum ab Acontio pomum, & puellarī curiositate inscriptum legisset carmen, quod nuptias captatori promittebat, nullam esse erroris in voluntarij obligationem scitè perscribit,

Consilium, prudensque animi sententia iurat,

Et nisi iudicij vincula nulla tenent.

Nil ego iuravi, legi iurantia verba.

K k k

Ad

LEODIVM.

442

Ad Cydippes exemplum circumuentus fui in Vien-
nensi Delegatione , dum alterū Acontij malum, puncta
scilicet Litis Spirensis , incautus collegi & legi , abditæ
fraudis ignarus. Publicum Scabinorum documentum
annī 1325 . in verificationem Dominij Ciuitatis, in Mu-
ros , Pontes & Fossas produxi : & ita esse credidi. Quis
res publica & priuata geritur , non ijs crederem? Illius
verò documenti verba hæc sunt , Scabini Leodienses
salutem & veritatis cognitionem , Nos tanquam Sca-
bini in actis Curiæ asseruamus, quod Pontes, Muri , &
Fossata Ciuitatis Leodiensis, illorumque locorum fru-
ctus & usus plenè ad Ciuitatem pertinent: Possuntque
Consules, Iurati & Consilium dictæ Ciuitatis in bo-
num publicum disponere , prout ipsis expedientiis vi-
debitur , citra tamen eiusmodi Pontium , murorum , &
fossatorum deteriorationem, citraque præiudicium fun-
dorum ad Ciues priuatos spectantium , & juris ab anti-
quo ijs ibi competentis. De quibus quidem hærediis
& fundis Ciuium , præmemorati Consules , Iurati , &
Consilium nequeunt quomodocunq; disponere, nec ijs
manum injere , præterquam in casu necessitatis. Ve-
luti , si necessitas ingrueret , licet ijs in fundis inædifi-
carentur fortalitia & propugnacula : Pontes etiam ,
muri & fossata dirui , defodi , & instaurari ad eiusdem
Ciuitatis tuitionem possent.

Hæ sunt Syrtes , ad quas incurrens ratis , improuidè
faciat naufragium. Amoueamus offendiculum. Scabi-
nale hoc testimonium æstuantibus intestinis discordiis
extortum fuit , & per arbitrorum utrimque assumpto-
rum laudum , seu Pacem de Floenne 1330 die prima
Iulij,

Julij, vt per vim expressum, extitit circumductum & reuocatum. Præparamenta reuocationis, ipsamque reuocationem in fonte ipso edam. Anno 1326. die quinta Iunij Princeps Adolphus à Marka conuenit in binos hinc inde arbitros cum Ciuitate sua Leodiensi (Pax de Wihoingne vocatur) vt controuersos in cedula articulos deciderent, vel concordes, vel adhibito quinto Abbe Nicasiano Remensi. In Compromisso ad præsentem quæstionem hæc est restrictio, Plenam etiam ijs Arbitris tribuimus facultatem coniunctim decernendi quod rectum & æquum videbitur prævia veritatis cognitione, quoad itinera publica, & loca communia, quorum in dicta Cedula fit mentio, Exceptis, Muris, Pontibus, & Vallis: Habebimusque firmum & constans quod per eos determinabitur. In relata autem Cedula ad eandem rem sic disertè, Quantum ad ea loca quæ Dominus Leodiensis (Princeps significatur) vocat Itinera publica, & Ciuitas loca Communia, tam intra terræ viscera, quam in soli superficie, Exceptis Muris, Pontibus, Vallis seu Fossatis, similiter conuentum est, quod Dominus Leodiensis deputabit duos viros bonos, & Ciuitas totidem: qui quidem quatuor designati ex bono & æquo prout ijsdem videbitur controuersiam vñà decident: & in casum discordiæ, Supremus fit Arbitr̄ Dominus Abbas titulo Sancti Nicasij Metropoleos Remensis. Arbitrorum verò in præfata Pace de Floenne 1330 denominatorum (inuenio hinc & hinc tenuis) laudum in hoc punto est talis tenoris, Item De locis quæ vocantur Itinera publica, aut loca Communia, dicimus & pronuntiamus quod omnium cen-

K k 2

fium,

LEODIVM.

444

Iuum, reddituum & emolumentorum quæ Ciuitatenses
 in communi hodie percipiunt, & quæ deinceps Domi-
 nus Leodiensis & Ciuitas recipient bona fide, seu Itine-
 rum, seu locorum communium, vndeunque ea emo-
 lumenta exsurgant, siue ex parte Murorum, Pontium, &
 Vallorum, aut alterius generis Itinerum publicorum,
 & communium locorum, foris & intra terram, Dominus
 in futurum & in perpetuum pro quiete publica per to-
 tum bannum Leodiense potietur dimidietate: Licebit-
 que Domino & Ciuitati deputare quotannis peculia-
 rem Receptorem suæ dimidietatis eiusmodi censuum
 reddituum & obuentionum; Salua per omnia proprie-
 tate, custodia, & administratione prætactorum Pon-
 tium, Murorum & Fossatorum, quatenus Scabini in
 Legis custodia afferuant, & antiquo vsu in Ciuitate est
 receptum. Item dicimus & promulgamus Nullius esse
 valoris aut roboris instrumentum literatorium Itinera
 publica, & loca Communia concernens quod Ciuita-
 tenses (vt inquit Dominus Leodiensis) inter bellicas
 turbas à Scabinis extorserunt. Idque citrā præiudi-
 cium iuris partium, præsentisque nostræ eo circâ ordi-
 nationis. En abolitum Scabinale documentum anni
 1327 quoad Pontes, Muros & Valla tanquam per vim
 & armatam seditionem obtentum: neque enim alio no-
 mine compellandum est bellum quod subditi in Princi-
 pem suum mouerunt. Et vt sciamus Principem Adol-
 phum qui disputabat de quæstione facti, an quædam
 loca essent itinera publica, an verò communia, noluisse
 adducere in dubium & disceptionem mænia, mæ-
 niumque fossas, & Pontes, à compromisso claris verbis
 illa

illa exclusit. Cum enim compromissum sit redactum ad instar transactionis, & non transfigatur de rebus certis & indubitatis, sed de ambiguis & ancipitibus tantum, de tribus illis reseruatis merito non fuit in arbitros condescensum. Interim Arbitri ipsi, quorum limitata erat potestas, & à tribus abstinere debebant, per quandam notissimi iuris exuberantiam, non contenti cassasse violentam eiusmodi attestationem, quæ Muros, Fossas & Pontes Ciuitatibus addixerat, proprietatem, custodiam & administrationem eorundem, Principis esse propalarunt, iuxta acta in Archiuio Scabinali existentia, & antiquum usum. Quod quia non nisi incidenter tetigerunt, videntur metam submissionis non transgressi. Nam secundum probabilem Iurisconsultorum sententiam: et si Arbitr non possit se intromittere de non comprehensis sub compromisso, potest tamen cognoscere de cohærentibus & cōnnexis; notanter si transitoriè, & in ordine ad id quod est submissum. In exemplum. Cum quæreretur utrum de quibus Princeps & Ciuitas contendebant, itinera publica, an loca communia essent, Arbitri magis Arbitratores, quam Arbitros agentes, deserta, intricata forte, quæstione Itinerum & locorum communium, (sicut Dolabella mulierem ream quæ parricidium altero parricidio ultra fuerat, ad Areopagi iudices remisit, & hi in centum annos decisionem litis ob perplexitatem protraxerunt) adiudicarunt ambobus mediatis locorum emolumenta, seu Itinera forent, seu Communia, siue etiam mænum, Vallorum & Pontium. Pro muris namque & vallis loca ut plurimum sunt herbida, & ad animalium

K k k 3

paſtum

pastum commoda. Et non paucorum Ponticulorum
oræ intra Pomærium herbam etiam largiter producūt.
Vnde ne factis hinc inde promiscuis illorum fructibus
& prouentibus largiloqui interpres proprietatem
etiam & curam rerum illarum in communionem infer-
rent, prudentiæ videtur fuisse verbo vno fateri esse
Principis. Vrbs est Principis, & Princeps est Dominus
Vrbis, vt amplè fuit priore Libro ostensum: Mænia
igitur & muri Vrbis, eiusdem sunt, quod nulla Vrbs sit
sine muris. Ita enim Paulus, Vrbis appellatio muris,
Romæ autem continentibus ædificiis finitur, quod la-
tiùs patet. Et ad eam Pauli legem Alciatus, Idem in
Ciuitate, Castro & Oppido: Nam hæ dictiones pro-
priè id significant, quod ambitu murorum continetur,
nisi ex causis dicendi, aliam proferentis mentem conij-
ceremus, vt si dispositio aliàs elusoria redderetur; quo
casu Vrbem & Ciuitatem, Castrumque & Oppidum ad
continentia extenderemus. Quod Paulus addit Romæ
appellationem non muris, sed continentibus tantummo-
do finiri ædificiis, & ad similem modum Vlpianus,
Ædificia Romæ fieri etiam ea videri, quæ in continen-
tibus Romæ ædificiis sunt, non est istud proprium Ro-
mæ, sed de singulis nominibus propriis Vrbium idem
statuitur: Quippe nomen appellatum Vrbis, Ciuita-
tis & Oppidi non continet ultra muros: at nomina pro-
pria Vrbium, Ciuitatum, & Oppidorum continēt etiam
continentia muris ædifica, seu Suburbia. Ideoque sub
appellatione Leodij, Dionanti, Hoiij, Trudonopolis,
Tungrorum, suburbia etiam illarum Vrbium compre-
henduntur: quod & in cæteris Vrbibus generaliter ob-
seruan-

seruandum est , quæ suburbia habent. Verùm quid causæ esset, cur Episcopus, cuius est totus internus Vrbis Leodiensis ambitus , murorum Vrbem cingentium desineret esse Dominus ? Diuus Hubertus primus parent & conditor huiusc Vrbis eam circumdedit & circumscriptis mænibus ; Notgerus Episcopus, quem non iniuriâ Secundum possumus agnoscere Conditorem, portendit muros , & quæ antiqui conciderant restau- rauit. Hugo de Petra Ponte sexagesimus quintus in or- dine Episcopus circa annum 1203. firmissimos muros à porta Pagani vsque ad Sanctam Walburgem produxit, imposito eum in vsum super introitu pedagio ; & ex triente insignis nemoris de Gano nuncupati , aut in- chōatos muros perfecit, aut absolutos turribus exorna- uit. Episcopalis enim erat silua: & eapropter duos alios precij trientes æqualiter mensæ suæ Episcopali , & Fa- bricæ ædis sacræ Divi Lamberti Patroni attribuit. Non pænitendus enimuerò Antistes, qui oblatum Remen- sem Episcopatum sequutus Simonis conuersi Alnensis Sancti viri (vt ait Chronicon) consilium, repulit, Leo- dini possessionem anteferens ; Comitatum de Muha ab Alberto Comite quinquaginta marcarum millibus cœemptum Ecclesiæ vniuit ; Oppidum Trudonense in permutationem curtum de Berthehem & de Maderiis aliorumque reddituum in Metensi territorio ad Leo- diensem Ecclesiam pertinentium , cum adiectione bis mille librarum , ab Ecclesia Metensi, cui Sanctus Trudo illud contulerat, comparauit ; & decedens testamento triginta duo millia marcarum , partim in restitutionem iniuste ablatorum , si vlla fuissent , partim in pauperes distri-

distribuenda reliquit. Erardus à Marka anno 1508. bis
nis turribus marmoreis à fundamentis excitatis Ciuita-
tem mœniaque muniuit: quarum vna portas. SS. Mar-
tini & Margaretæ à latebris quas adiacentes montes &
valles faciunt, protegit: altera portam Sanctæ Walbur-
gis in patulo ex parte Hasbaniæ expositam tuetur.

De Fossis & Vallis, quæ de muris ratio. Vallo isthic &
fossa indistinctè vtor, quia à muris distinguo. Alioquin
propriè loquendo sunt distincta: & Vallum est species
argillacei muri ex cespite & sudibus compositi: & in ple-
rius fortalitijs Vallum est pro mænibus. Imitatione
castrorum Romanorum, à quibus multi subiecti po-
puli didicere villas communire, & fossis murisque co-
ronare. Metatis castris, & fixis tentoriis ad ducentos
pedes quaquauersùs designabant Vallo locum; Exte-
riùs præducebatur fossa nouem pedes profunda, & lata
duodecim: quamuis pro ratione necessitatis aut peri-
culi altior latioruè nonnunquam fieret: Vallum velut
quidam murus, erat agger è terra stipitibus aggestus
ad labrum interius fossæ. Qui stipites & fudes propriè
valli apellabantur, & hinc Vallum quod ex vtrisque
compositū. Cuius aggeris supra terram altitudo, trium,
quatuor pedum, & aliquando pro crescente discrimi-
nis apparentia duplicabatur, triplicabaturque. Si itaque
muri sunt Principis, fossæ quæ ante muros præductæ,
& quasi illorum pars sunt, nequeunt esse alterius quam
Principis. Vel enim fossata Vrbis sunt locus in quo
sulcus ducitur, cis quem intrinsecùs mænia eriguntur,
vel in ipso sulci ducti loco mænia consistunt. Adeò vt
omni euentu eiusdem sint cum mænibus naturæ, &
intrin-

intrinsecum Pomærij initium. Quod Pomœrium quasi Postmœnium dictum, licet aliqua eius pars ante mœnia versus Vrbem foret. Estque circa murum locus, quem in condendis vrbibus quondam Hetrusci (à quibus prisci Romani potissima sacra & religiones acceperunt) quæ murum ducturi erant, certis circâ terminis inauguratò consecrabant, ut neque interiore parte ædificia mæni- bus continuarentur, quæ postea vulgo fuere coniuncta, & extrinsecus puri aliquid ab humano cultu pateret soli: hoc spaciū quod neque habitari, neque arari fas erat Pomœrium fuit appellatum: & antiquitùs cis & trans murum erat: inque Vrbis incremento semper quantum mœnia processura erant, tantum termini hi consecrati proferebantur.

Vrbem quamque cingi muris, & sine muris Vrbem non esse, dicentem me mirabitur forsitan qui legerit Spartam nullis mœnibus fuisse circuminctam, nullâ interim Græcarum Vrbium inferiorem. Sic est, fuit quondam Sparti sine muro, melius octingentos penè per annos tenacissimis bonæ disciplinæ neruis, & Lycurgi instituto firmata, quam s' altera Semiramis muros bitumine interlitos cùm struxisset. Cuius bituminis ea fertur esse vis, ut lateribus aut exiguis lapidibus interlitum, saxo, aut quoquis ferro muros solidiores & firmiores faciat. Qua de causa Traianus Ægyptum forte peragrans, ab itinere deflexit ut lacum huiuscem bituminis, ex quo muri Babilonij ædificati fuerant, insiceret. Tyranni postea, quibus tutissima non satis tuta sunt, locis patentibus, planisque murum Spartæ obiecerunt, altiora & difficiliora aditu loca, stationi-

bus armatorum pro munimento, vt ante, tutantes;
 Quam T. Quintius Flaminius (Nabis tunc tyrannus
 eam occupauerat) corona agressus expugnauit. Ac pau-
 lo post cum in Achæorum venisset potestatem, Lace-
 dæmonij iussi muros diruere, Lycurgiq; leges, ac mores
 abrogare, incunctanter & perlubenter muros, tanquam
 minimè necessarios fuere demoliti, ægrè à Lycurgi in-
 titutis auulsi. Quod arbitrarentur septa & latibula Vr-
 bium parum decora aut conuenientia viris fortibus. Ut
 haut mirum sit si Spartanorum quondam unus hospiti
 suæ Patriæ muros altos, latosq; ostendenti responderit,
 Si mulieribus istos comparasti, recte; si viris, turpiter.
 Generosos Laconum spiritus animaret redditum Athe-
 niensibus aduentante Xerxe oraculum Delphicum, fa-
 ludem non à mœnibus, sed à lignis petendam: quo mu-
 ralium ambituum necessitas, si non utilitas extenua-
 tur. Cuius Themistocles egregius interpres, Oppida
 deferenda, & classe nauali certandum ratus, reliquo
 continente, Pelago Græciam commisit, & seruauit.
 Sparta multis meretur nominibus à communi regula
 solui, quia supra omnes regulas excelluit. Ei nomen
 Vrbis denegari quamdiu sine muris fuit, ægrè admit-
 tam. In qua condenda & auspiciorum imploratio, & so-
 lemnia tunc condendis Oppidis solita euenerunt. Prae-
 ter inænia nihil defuit, ducto in circuitum sulco, futuræ
 Ciuitatis amplitudini. Rectius enim Ciuitas, quam Vrbs
 appellanda, à ciuibus intra illum ambitum commoran-
 tibus. At priusquam, alio quam Remus vultu & voto,
 muros transiliam, quæro quid portenti sit, Leodiensem
 Vrbem Principis esse, & Leodienses subditos velle

etid

III.

mœnia

mœnia vendicare! Omitto illa, non minus quam Vrbem, esse in solo Principis, à Principibus ædificata & post ruinam restaurata, neque subditis permisum muros ducere, Vrbemue condere, sed supremi Principis opus, aut cui is concederit: quo terrarum loco ferretur diuisio proprietatis inter Dominum & vasallos, ut ille Oppidi, hi murorum & vallorum essent Domini? Herus domus est herus atrij, parietum, & tectorum. Muri ad Vrbis salutem ordinantur, non Vrbs ad Murorum tutelam: quos si alius occupet, Vrbem occupatam scias. Frustra anseres in Capitolio ascensores clamore prodituri asseruentur, Garamantus Rex ducentis canibus aduersus insidias stipatus incesserit, perwigiles custodiendis Hesperidum hortis Dracones deputentur, si fenestræ & ostia undeaque pateant; mœnia, inquam, alterius sint quam Principis. Vereor ut mollius leuore que pulsu viderer antememoratum Scabinate instrumentum tetigisse si tam compendiosè illud pertransiuissem. Non nemo enim cui parùm perspecta sint tumultuantis populi ingenia suspicari posset assumptos postea arbitros gratiæ forsitan Principis plus tribuisse quam æquitati, & Scabinorum testimonium contra stare, quod etsi in arbitrali sententia dicatur fuisse vi extortum, non tam assertiuè, quam enuntiatiuè, tanquam pro parte Principis allegatum, proferatur: militumque in aduersum iuris præsumptio, quæ vim, delitumque omne excludit, nisi probetur. Hæfitationem historia, fida temporum & veritatis custos amolietur. Scabinorum illa attestatio, quæ Assultuum aut Conatum Litera vernaculè inscribitur, datam habet mensis

Septembbris, & diei Martis post Natiuitatem Deiparæ Virginis, anni autem 1327. secundum plures manuscri-
ptos, & iuxta alios 1325. Posterior data probabilius;
sed vtrauis sit, vtrumque tempus violentiae oportu-
num, & plenum, seditionibus flagrans intestinis. Rem
ex Hochemio verbis meis reddam. Anno 1324. lingua
factiosis, siblesti fide hominibus de re pore iustitiae
conquerentibus, facile consensit Adolphus ut viri vi-
ginti, è Capitulo partim, equestri ordine, & Popula-
rium numero legerentur, qui media bono publico pro-
futura suggererent. Qui velut in velabro olearij inui-
cem ad eneruandam Principis autoritatem concordes,
exhibuerunt in Capitulo syngrapham multiplicium ar-
ticulorum, ad speciem plausibilium, & quodam æqui-
tatis apparentis fuso delibitorum, inter cætera conti-
nentem; quod tota Patria deputaret sex viros laicos fu-
turos iudices inter Episcopum, & Episcopi subditos, co-
ram quibus querelam deponeret quisquis se ab antistite
Iæsum existimaret; tenereturque Princeps stare Seno-
rum istorum decreto. Non pauci Capitularium corti-
cem arboris, non medullam introsipientes, videban-
tur pedibus ituri in eandem sententiam. Rogatur, pre-
miturque Princeps subscribere, & sigilli impressione
propositam scripturam roborare. Ingenio, æquè ac ma-
nu promptus, fraudem apertam odoratus pernegat:
hinc motus, tumultus, bella, horrida bella. Leodienses
palam ire obuiam iurisdictioni Principis, Itinera publi-
ca in suos usus conuertere, Villico inhibere, ne quem
criminosum intra Vrbem apprehendat, sollicitatis etiam,
at frustra, in partes suas Hoyensisibus. Offensus iure
merito

merito Princeps, Curiam sui Officialis cum cæteris Archidiaconorum Curiis in Oppidum Hoyense translulit, Leodiensemque Ciuitatem Ecclesiastico suppedit interdicto. Valuitque apud Clerum Leodij adhuc existentem (qui Hoium postea migrauit) religio, non obstante sæcularium ab inceptis non desistentium, sigillationemque antedicti scripti urgentium, reclamatione. Nouum quin etiam facinus ausi, post cruentum duelum postridie Diui Bartholomæi anno 1325 familiarum de Warfusee & de Waroux contra domum de Awans & adhærentes pugnatum pendentibus induciis & treugis, in proprij Principis contemptum & iniuriam tueri noxijs; et si notoria Patriæ lege bellatores utrimque, victi videntesque præter cinguli exauthorationem, hoc ipso capitis poenam incurrisse. Toto sexennio Princeps pedem non intulit Vrbi, subditorum in dies rebellione crescente, ad annos undecim multo sanguine protracta. Ut nonnihil ea de re superius attigi, ubi specialem crebrarum rebellionum sermonem institui. Iustum fuisse Adolphi iram non tantum Philippus Galliarum Rex, ad quem immorigeri per literas & oratores recurrerant, vicinique Principes censuerunt, sed ipsem Dei vices gerens Supremus Pontifex; qui secessionem Cleri utriusque (Primarius Secundarium aliquanto tempore in ea præcessit) probauit, legitima Hoij facere Capitula declarauit, & Canonicu Romam profecto militaria Principis gesta enarranti respondit, id Episcopo licere pro afferendis Ecclesiæ suæ iuribus. Utroque ergo anno 1325 & 1327 vis mensura iuris fuit: quâ vi durante extortum & violentum existimandum est quicquid

à Scabinis in fauorem popularium, & Ecclesiæ Princi-
pisque detrimentum exiuit. Mirarer (indignor maxi-
mè) tam fracto tunc temporis fuisse homines animo,
qui ut popello placerent, aut mortem comminatam ef-
fugerent has composuere fabulas: nisi nuperrima obuer-
sarentur oculis, decuplo deteriora. Aliter Papinianus,
in causa longè dispare, quem illos imitari oportuisset,
dum eiusdem sequuntur doctrinam: qui occiso per Bas-
sianum Imperatorem Geta iussus in Senatu, & apud po-
pulum facinus diluere, imperterritus respondit, Noz
tam facile parricidium excusari posse, quām fieri; ma-
luitque ceruicem subdere securi, quām vitæ sanctita-
tem probrofa oratione polluere.

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM.

De Pontibus & Itineribus.

IN Compromisso & Arbitramento Pontes à Muris &
Fossatis non seiunguntur, quod æquè ad Principalem
pertineant iurisdictionem. Flumina enim inter Regalia
numerantur, & illius est fluuios Pontibus sternere, cuius
sunt fluuij. Vnde responsum emanauit Scæuolæ, Quæ-
situm est an is qui in vtraq; ripa fluminis publici domos
habet Pontem priuati iuris facere posset? Respondi non
posse. Quod de fluminibus publicis intelligendum venit.
Nam flumen priuatum nihil differt à cæteris locis pri-
uatis. In flumina Publica iurisdictionem, & de ijs di-
sponendi facultatem Imperator sibi reseruauit, ideoque
Prin-

Princeps Leodiensis plenè de Regalibus à Cæsare inuestitus , eam iurisdictionem & potestatem habet. Ad quod facit illud Pomponij , Quo minùs publico ex flu mine ducatur aqua nihil impedit , nisi Imperator, aut Senatus vetet , si modò ea aqua in v̄su publico non erit. Sed si aut nauigabile est , aut ex eo aliud nauigabile fit, non permittitur id facere. Ex nauigabilibus scilicet, aut ex quibus nauigabilia fiunt non licet aquam ducere, nisi Princeps nonobstante lege concedat , dispensando contra legem ; & ex non nauigabilibus ductum aquæ potest Princeps pro arbitrio suo prohibere. Nunquid & Pontium constructura Episcopis debetur ? Doceor ab Ægidio aureæ Vallis Religioso primam laudem Reginaldo deferendam , qui fuit quinquagesimus Tungrorum, & vigesimus primus Leodiensium Episcopus. Hic Reginaldus (quem Ducis Bauariæ filium fuisse constat) super fluuium mosam difficulti admodum , atque sumptuoso labore Pontem maximum extruxit , quo Transmosana Vrbis regio Cismosanæ, magna vtriusque commoditate , iungitur. Inædificauit insuper duos alias etiam lapideos pontes ad Insularum aditum pro facilis Ciuium inuicem commeatione , & Vrtam fluuiū quarto Ponte oportunum transeuntibus præsttit. Quod si Traianus immortali gloria dignus à Dione Cassio traditur eo quod lapideum Pontem in Istro fecerit , cui cætera illius opera vix adæquari possint. Ob id quod essent viginti ex quadrato lapide Pylæ , quarum altitudo centum & quinquaginta pedum præter fundamenta haberetur , latitudo sexaginta pedes contineret , distarent autem inter se centum & septuaginta pedibus , Fornici-
ollis] bus

bus verò coniungerentur, sic vt supputatione facta latitudo ibi fluuij, licet quām alibi eocircā arctioris, fuit paulò minus vnius milliaris. Neque assequi se posse scriptor dicat quānam ratione, quōde artificio in tanta gurgitum altitudine, tam præcipiti & verticoso fluuio, columnæ extrui, & fundamenta potuerint stabiliri. Etsi Pons Arcuum (id nomen Ponti Leodiensi, qui interlabantem Mosam tegit) non magis sit cum Ponte Traiani comparandus, quām Mōsa cum Danubio, & multò minus eo loco quo erat extructus, in confinio nempe Vallachiæ & Transiluaniæ, vbi magnum & verticosum est flumen, & fundus ipse infidus & limosus; nihilominus necesse est vt vel Inuidia ipsa fateatur, Reginaldi Principis arduum, magnum, sumptuosumque fuisse opus, eo præsertim loco, vbi altus & latus Mōla rapidē deuoluitur. Legibus silentibus loquacior lingua omni ratio naturalis eloqueretur Pontes publicos non Ciuium & subditorum, sed Principum esse debere. Prouinciæ & regna pro finium suorum limitibus persæpè flumina habent, & intima Prouinciarum non raro aliis fluuiis irrigantur, quibus si promiscuè imponi Pontes possent, & non solos Principes ea cura & facultas tangeret, nudarentur latera regnorum, & hostibus ad peruadendum aperiretur aditus. Et perplexa admodum est erigendorum Pontium quæstio. Ponte Danubium ideo Traianus coniunxerat vt expeditius, vel non glaciatu amare, præsidia facultas traducendi foret, quoties Romani qui trans Danubium agerent à Barbaris bello & armis vexarentur. Cæterū contraria ratio Adrianum proximum Traiani successorem mouit. Si quidem is veritus ne pulso-

pulso Romano præsidio, aut oppressis legionibus fe-
ræ & indomitæ gentes facto aditu ea loca inuaderent
quæ cis Danubium sunt, Mæsiamque subinde popula-
rentur, structuras & fornices quantæ super aquam emi-
nebant demoliri iussit. Ancus Martius, Ponte sublicio-
tum primum in Tyberi facto Ianiculum Vrbiconiun-
xit: post expulsum Tarquinium Superbum Persena
Hetruscorum Rex Romam infesto exercitu veniens
per sublicium hunc Pontem irrupisset, nisi unus vir
Horatius Cocles positus fortè in statione Pontis in pri-
mum illius aditum tetendisset, & obuersis cominùs ad
ineundum prælium armis impetum hostium sustinuis-
set, dum interim ciues pontem à tergo interrumpunt.
Germanico aduersus Arminium moliente, & inquis lo-
cis pugnam capescere coacto, ad famam circumuenti
exercitus & infesto Germanorum agmine Gallias peti,
trepidantibus Vbiis, ni Agrippina Germanici vxor im-
positum Rheno pontem solui prohibuisset, erant qui
id flagitium formidine auderent, sed fæmina ingens
animi munia Ducis per illos dies induit, militibusque,
ut quis inops aut saucius, vestem & fomenta fuit di-
largita. Xerxes qui septingentis armatorum Persarum
millibus, & alijs trecentis millibus auxiliariorum, Græ-
ciæ toti insultauerat, magna exercitus sui parte muti-
latus arreptam fugam acceleravit, astu Themistoclis de-
ceptus, ne Pons quem in Abydo velut maris victor fe-
cerat, prius à Græcis euerteretur, quam traijcere po-
tuisset. Apud Romanos nō singulari tantum cura Pôtes
curabantur: sed præscriptis cæremoniis & carminibus
Pontifices in huius sublicij Pontis refectione vtebâtur:

M m m

vnde

vnde Varro putat Pontificem à Ponte faciendo dictum.
Quem Pontem refici, non ex integro fieri mos erat: vt
de nave Argo traditur Herōum Argonautarum veſtri-
ce, quæ per multa ſæcula ſtetiſt resuta & refarcita. Quæ
de flumine publico dicta ſunt, id de Regalibus eſſe,
conferunt ad multa. Moſam fluuium, qui Leodium di-
uidit, eſſe Principis, cui, dum in fidem admittitur, Re-
galia maiora & minora Cæſar impertitur. Telonium
itaque, ſi quod naues pendunt dum Moſā feruntur ſub
Pontem Arcuum, de iure ad Principem tantum spe-
ctare, & ex mera liberalitate Ciuitatem partem illius
accipere. Institutionem deinde Nauium Publicarum,
vulgò Mercatoriarum, ad Principem itidem pertinere,
neque ullum eſſe Magistratui Ciuico ius ſeſe quoquo
modo immiscendi. Et quod ſi Nauim Meritoriam quæ
Leodio Traiectum vadit certis ſeptimanæ diebus ad
Societatem armatam Seniorum Sagittariorum attine-
re, & Leodio Huum ad Iuniorum Centuriam ſpectare
circumfertur, Principi & Capitulo Primario eam gra-
tiam ambæ Centuriæ debent acceptam ferre. Non pau-
cæ Imperatorum ſanctiones id præmonſtrant. Conſtan-
tini in titulo de Nauicularijs ſeu Naucleris, Nullam vim
oportet naucleros ſuſtinere delegatas species annonar-
ias transferentes, ſed venientes ac remeantes omni ſe-
curitate potiri, decem librarum auri mulcta proponen-
da iis qui eos inquietare tentauerint. Theodosij & Va-
lentiniani, Iudices qui in partibus Dioceseos ſuæ onu-
ſta nauigia cum proſperior flatu inuitat ſub prætextu
hyemis immorari permiferint, vna cum municipibus &
corporatis ciuſdem loci, fortunarum propriarum fe-
riantur

riantur dispendiis. Arcadii & Honorij de Nauibus non excusandis, Multi naues suas diuersorum nominibus & titulis tuentur: cui fraudi obuiantes præcipimus, Ut si quis ad euitationem publicæ necessitatis titulum crediderit opponendum sciat nauem esse fisco sociandam: Nam vt priuatos quoque non prohibemus habere nauigia, ita fraudi locum esse non sinimus: cum omnes in commune si necessitas exegerit, conueniat vtilitatibus publicis obedire, & subuectionem sine dignitatis priuilegio celebrare. Valentiniani, Theodosij & Arcadij de Nautis Tyberinis, Quodcunque nauigium in alveo Tyberis inuenietur, competentibus & solitis obsequiis mancipetur; ita vt nulla dignitas, aut priuilegium ab hoc officio vendicetur. Cum flumina Publica sint illius Principis per cuius territorium fluunt, & qui in eo Regalia habet, iura commeatuum & stationum nauium, sunt consequenter eiusdem; non minùs quàm cætera territorij emolumenta. Ottonis Secundi, Ottonis Tertij, Henrici Secundi, & Henrici Quarti Imperatorum Diplomata sæpiùs in hoc volumine citata, lumen pro antiquitate non modicum pariunt. Otto Dominicæ Incarnationis anno 981. octauo Idus Ianuarij antecessorum Cæsarum gratiam corroborans, Imperiali præcipit edicto, vt nullus Comes, nullusve Iudex, nisi cui Episcopus commiserit, audeat potestatem exercere per universas possessiones Ecclesiæ Leodiensis, aut *Redditus de Statione Nauium exigere*. Otto Tertius anno 985 Nonis Iunij confirmat, Quod ab antecessoribus fuerat Ecclesiæ Tungrensi vel Leodiensi concessum, Ut nullus Comes vel sub Comite agens, vel Iudex, aut ex Iudiciaria po-

M m m 2

testare

LEODIVM.

460

testate, exceptis eis qui ab Episcopo fuerint suffecti, pos-
sit *Reditum de Statione Nauium exigere*. Henricus Secun-
dus anno 1006 quarto Idus Iunij præceptum Ottonis
Secundi prædecessoris & consanguinei sui renouat, &
firmissimè iubet, Ut deinceps nullus Comes, nullus Iu-
dex, nisi cui Episcopus commiserit, *De Statione Nauium*,
vel de qualibet alia re telonia exigat. Henricus Quartus
anno 1070, septimo Calendas Iulij, agnoscens Hen-
ricum Tertium & Henricum Secundum, idem imperti-
tos, mandat, vt deinceps nullus Comes, nullusve Iu-
dex nisi cui Episcopus commiserit, in vlla loca Eclesiæ
Leodiensis ingredi audeat, ad *de Statione Nauium*, vel
de qualibet alia re telonea exigenda. Cæsares prohiben-
do ne quis iniussu Principis Leodiensis per Leodiense
territorium, redditum aut teloneum vllum de Statione
Nauium exigat, fatentur eo ipso, conceduntque, Prin-
cipem exigere posse, quia Regalia scilicet habet. Nam
non sufficeret eum esse territorij Dominum, flumi-
numque publicorum interlabentium, nisi vnà possideret
Regalia. Hinc quæ in Mosa, & aliis fluuiis molendina
construuntur, non nisi authore aut permittente Prin-
cipe fiunt. Hinc ius piscandi in fæcundo squammati
gregis Mosa ab eodem Principe debet procedere (nisi
particularium locorum Domini, vt Ecclesiastica aliquot
Collegia noui, & nominatim Abbatiam Hubertensem
in suo Vice-comitatū de Anseremia) speciali fauore aut
largitione antiquitùs doceant acquisiuisse. Cuius rei
non leue censebitur argumentum immemorialis posses-
sio. Licet enim facultas piscandi in portu fluminibus
que dicatur à Iurisconsultis iure quodam naturali om-
nibus

nibus esse communis, ex generali nihilominus consuetudine, quæ iura naturalia infimi generis potest ex causa moderari, Principes piscationem in fluminibus Publicis interdicere aut restringere possunt: vt & venationes in saltibus & locis publicis vetare. Peculiare interim plerique istud in venatione esse volunt, quod tametsi eadem naturali concessione videatur ab initio facta promiscua, attamen quia Magnates eam iure Regalium præscripsisse aut obtinuisse contendunt, solique exercuisse ad subditorum exclusionem, licere ijsdem præcipere suis subditis ne in propriis quidem fundis venentur. Venatio certè Principibus viris omnium maximè conuenit, cum sit rei militaris simulacrum, & meditatio rerum bellicarum: exercitatio frugalitatis, & abstinentiæ magistra, animi à negotiis remissioris, si non defessi, restauratio, & ad laborum patientiam continua eruditio, omnibus sacerulis, omnibus gentibus magnis Principibus fuit oblectamento. Cyro apud Persas: Alessandro Magno apud Macedonas; qui in saltibus & nemoribus regionis Bazaniæ cum toto exercitu feras nobiles agitauit, quatuor millia deiecit, & in ijs propria manu Leonem inusitatæ magnitudinis. Philopœmenem Græcorum Ducem expertissimum, perpes venandi studium reddidit. Cæsar venationes populo per quinque dies edidit. Augustum animi laxandi causa saepiusculè hamo piscatum ferunt. Adrianus Imperator venationis cupiditate ad periculum usque, & plusquam satis erat tenebatur; nam inter venandum confracto humero & crus penè contriuit. Ab eiusmodi exercitatione eum comparasse reor, quod vicena millia pedibus armatus

M m m 3

ambu-

ambularet; mediis frigoribus & tempestatibus, nunquam caput tegeret. Adijcerem Domitianum & Commodum, si vita in aliis responderet. Quod ille centenas varij generis feras sæpè in Albano secessu spectantibus plerisque confixerit, ita etiam quarundam capita ex industria figens, ut duobus ictibus quasi cornua effingeret: Et nonnunquam in pueri procul stantis præbentisque pro scopo dispansam dextræ manus palmam sagittas tanta arte dirigens, ut omnes per interualla digitorum innocuae euaderent. Hic (teste Lampridio) ferarum diuersarum manu sua occiderit multa milia: & tantarum ad eas conficiendas virium, ut elephantum conto transfixerit, & Orygis cornu hasta transmiserit. Parthorum Regibus ita frequens, & in quotidianis quasi delitiis saltuosa hæc voluptas, ut ab ea præterquam in maximo luctu non superlederent. Exteros & barbaros Reges ad nuntium mortis Germanici indoluisse Tranquillus referens ait: Regulos quosdam barbam posuisse, & uxorum capita rasissime ad indicium maximiluctus: Regum etiam Regem & exercitatione venandi & coniunctu Megistanum abstinuisse, quod apud Parthos Iustitij instar est. Longius efferor occasione pontium, quorum constructio non Leodij tantum sed in aliis Oppidis authoritatem semper principalem prærequisiuit, habuitque. In Oppido Hoyensi insignis ille Pons lapideus qui veterem urbem nouæ iungit, anno 1294 auspiciis Principis Hugonis de Cabilione sumpfit exordium: aureo numismate Florentino ad primum fundamenti lapidem superiecto. Leuiuscum est, sed rem leuem annales non tacuere. Temporibus Arnoldi Hor-

næi,

næi, anno nimirū 1379, eiusdem, Capitulique autoritate pons ligneus iuxta Visetum fuit extructus, quo promptius faciliusque Visitensibus posset iri in auxilium. Pridem antea pons ibidem extiterat: qui fuerat non erat, qui fuit non est: quis scit, an non erit? In Orbem aguntur rotanturque cuncta, Si Platoni assentimur; multa si veritati. Dum Henricus Quartus (Tertium faciunt, qui Henricum Aucupem inter Imperatores non numerant) diris Pontificis expositus, & Henrici Quinti filij armis impetus sub vndecimi sæculi initium Leodium confugit, iam tunc Pons Visetensis celebrabatur: patre enim Leodij pasca celebrante, filius Aquisgranum venit, præmissa ad præoccupandum Pontem magna militum turma; sed genitor Oberti Episcopi auxiliaribus copiis subnixus per suos præuenit, & non sine cæde occupatores repulit, illosque & filium transitu prohibuit.

In Ciuitate & Leuca Bannali Itinera Publica seu Viæ Publicæ etiam ad Episcopum & Ecclesiam Leodiensem pertinent: non tantum directo, sed etiam Vtli dominio. Directo quia Princeps est, & merum mixtumque imperium habet, & via Publica Regalibus annumeratur. Vtli, quia solum est Ecclesiæ Leodiensis, & ob id Canonicæ Fundiariorum, imò Trifundiariorum appellatione censentur. Propter quod utile dominium, strictiore vocabulo Fiscales & Dominicales viæ dici magis possent, quam Publicæ, iuxta mentem Vlpiani, qui interdictum Ne quid in itinere publico fiat, non putat ad ea itinera pertinere quæ sunt in fisci patrimonio. In his enim, inquit, neque facere quicquam, neque prohibere

bere priuatus potest. Res enim Fiscales quasi propriæ & priuatae Principis sunt. Igitur si quis in his aliquid faciat, Præfecti iudices erunt. Publici itineris seu viæ nomen interim hîc retinebo. Principem sub dictione Publici intelligens; tum & altero sensu, quod horum Dominicallium itinerum publicus fit usus. Nemo ire quenquam publicâ prohibet viâ. In tantum, quod viam publicam populus non utendo amittere non potest; ut Iabolenus respondit. Viam Publicam, iuxta eundem Vlpianum, dicimus, cuius solum publicum est. Solum, inquam, publicum, relictum ad directum certis finibus latitudinis ab eo qui ius publicandi habuit. Nam ex lege duodecim Tabularum, latitudo viæ in porrecto debet esse octo pedum, & in anfractu seu ubi est flexus viæ, pedum sedecim. Publicas vias Græci Regias, & Basiliacas, Romani Prætorias, Militares, & Consulares vocant. Ad publicæ viæ probationem non sufficeret probare quod publicè & vulgo ab omnibus longo tempore per eam itaretur, sed (ut Renerus Sixtinus rectè in suo de Regalibus tractatu annotauit) vltra probandum, quod solum sit publicum, & iter illud nos in Vrbem aut Villam ducat. Publicis aggregantur Vicinales, quæ in Viciis sunt vel in Vicos ducunt: maximè si memoria heminum excedant, etiam si ex agris priuatorum collatis factæ sint. Sed inter eas (ut ait Paulus) & cæteras vias Militares hoc interest, quod viæ militares exitum ad mare, aut in Vrbem, aut in flumina publica, aut ad aliam viam militarem habent: harum autem Vicinalium viarum dissimilis est conditio: nam pars earum in militares vias exitum habent, pars sine ullo exitu inter-

moriuntur.

moriuntur. Quia itinera sunt Principis, multæ, & alia iura iurisdictionalia ibi delinqüentium aut transeuntium, ei debentur. Et hoc ratione Dominij directi. Intuitu autem Dominij utilis, quæ intra & extra terram illic nascuntur eiusdem pariter esse deberent. Neque refert quod priuati qui ædes aut fundos iuxta vias publicas possident ad refectionem illarum conferre teneantur. Refectio enim idcirco de communi fit, quia usum utilitatemq; cōmunem habet. Ædilium Curulum munus est ut viæ adæquentur, Curent ut nullus eas effodiatur, neque subruat, neque construat in viis aliquid. Non permittant rixari in viis, neq; stercora projicere, neque morticina, neque coria iacere. Construat autem vias publicas unusquisque secundum propriam domum, & aqueductus purget qui sub Dio sunt, & construat ita ut non prohibeatur vehiculum transire. Ita lege de viis publicis sancitur. Viæ Basilicæ & Consulares totius Italiam finiebant in Columnam unam atream in foro Romano statutam, quam Augustus posuit, volens ab ea currere mensuras: Milliarium vocabatur, eratque umbilicus, aut quasi Vrbis. Inter Romana Admiranda fuere Viarum publicarum glarea, aut silice stratarum munitiones: quæ erant plurimæ, & ad longissima spacia excurrebant. Appiæ viæ longitudinem (Flaminia non erat minor, quæ Roma Ariminum usque, & inde Aquileiam ducebat) quanta æuo fuit Augusti (nam Appius illam ultra Capuam non extendit) Iustus Lipsius, Sol vbiique, & nusquam Lippiens, tradit fuisse circiter milliorum trecentorum quinquaginta. Tali latitudine (teste Procopio) ut duo currus ex aduerso obuij libere

N n n.

posseint

possent peruadere & commeare. Ut proniore creduli-
tate Babyloniorum murorum in cacumine latitudinem
apud ea de re scribentes legam: qui cubitis quinqua-
ginta alti, turribus ad denos insuper pedes eminenti-
bus, latitudine triginta duorum pedum spaciū am-
pletebantur, vt quadrigae sine periculo inuicem oc-
curent. Appia ex durissimis silicibus, incisione qua-
dratis apte & in ordine locatis inuicem ita connexis co-
hærentibusque erat composita & vtrimeque marginata,
vt silices, assiduis licet plaustris iumentisque per tot sæ-
cula attriti, immobiles integrique persisterent. In mar-
ginibus alij erecti & commodi lapides eminebant: qui-
dam, iique crebriores, in quibus insidere fessis, onera
reclinare, aut & ascendere ex eis in equum fas esset:
alteri rariores, qui vt Columellæ extabant, & notis nu-
merorum incisi millaria notabant. Grande itineranti-
bus, peregrinantibusque, quæ adiumentum, quæ sola-
tium. Decedo de itinere & via, vbi subiecero Impera-
toriam legem de Sacrosanctis Ecclesiis latam, Ad instru-
ctiones itinerum, pontiumque etiam diuinæ domos &
Venerabiles Ecclesiæ tam laudabili titulo libenter ad-
scribimus, quia non est inter sordida munera numera-
tum. Hinc scribit Rebuffus Ecclesiam & Clericos de
consuetudine ad Pontium, itinerum, & murorum re-
fectiones contribuere, duobus concurrentibus. Vno,
cum reparatio fit ad necessitatem, non ad splendorem
& decus Vrbium. Altero, dummodo Ecclesiæ aut Ecle-
siastici ibidem bona temporalia possideant. Si itidem
pro coronide adiecerō, quod etsi viæ publicæ in iure &
gutela Imperatoris existant, vel illius, cui inibi Regalia
sunt

sunt concessa, tamen delictorum in via publica admis-
orum cognitio, correctioque ad eum spectet qui in loco
merum mixtumque Imperium, etiam sine aliis Regali-
bus, obtinet. Et ad illos pertinere in via publica iuris-
dictionem, qui eam habent circum circa.

CAPVT DECIMVM-OCTAVVM.

De Locis Communibus.

Difficile est propriè communia dicere: Quandoquidem Arbitri Itinerum & Locorum communium dati cognitores, ea quæstione velut implicatiore postposita, promiscuam emolumentorum vtrumque fecerint participationem. An communia eadem sint quæ publica? Non existimo. Neque tamen ob rationem Vlpiani, inquietis, bona Ciuitatis abusiùè publica dici: sola enim ea publica sunt, quæ populi Romani sunt: cui Caius conuenit, Nam publica appellatio in compluribus causis ad populum Romanum respicit: Ciuitates enim priuatorum loco habentur. Verùm quia communia hoc loco à publicis differunt. An latissima significatione, quæ inter publica habentur, quæ sunt in usu publico Ciuitatum, vel etiamsi in usu publico non sint, ita tamen appellantur, quia Ciuitatum sunt? Quo sensu idem Vlpianus inquit, Inter publica habemus non sacra, nec religiosa, nec quæ publicis usibus destinata sunt, sed si quæ sunt Ciuitatum velut bona: ut peculia seruorum Ciuitatum procul dubio publica habentur. Eo signifi-

N.n.n. 2.

catu

catu hæc communia sunt, nuncuparique possunt P^u^s
 blica; sed aptior ijs est vox Communium. A vernaculo
 sermone, quo compromissa, conuentiones & lauda sunt
 conscripta iustior petetur interpretatio. Ciuitatenses
 vii sunt Walonica dictione *Aisemenes*, Commoditates
 Latinè denotante, per quam propriè significantur Loca
 publicis & communibus incolentium vīsibūs destinata;
 veluti in exemplum frequentissimū Communia pascua,
 quæ ad vniuersitatem pertinent & in eius dominio exi-
 stuat. Quibus Dominus iurisdictionis tanquam vno
 de vniuersitate moderatè vti potest. Quia omnibus Ci-
 uibus & habitatoribus sunt Communia: iisque vt singu-
 lis, non autem vt vniuersis; sicut bis in Prætorio Nea-
 politano decisum fuisse refert Capycius; ideoque maio-
 rem Ciuium partem non posse in his patcuis nocere mi-
 nori. Distinguuntur autem à Principalibus & Domini-
 calibus pascuis, in quæ nemo priuatus potest pecora im-
 mittere. Districta est desuper lex Valentianii, Theo-
 dosij, & Arcadij, Si quis ouium, vel equorum greges in
 saltus rei Dominicæ alienus immiserit, fisco illicò ven-
 dicentur. Quod si vñanlis procuratorum connuentia,
 vt id deinceps tentetur admiserit, eos grauissimo iube-
 mus suppicio subiacere. Læsa proinde enormiter fuit
 Eclesia Leodiensis asserto Laudo, seu Pace de Floenne
 per mixturam & confusionem Itinerum, aliorumque
 iurium Dominicium cum Communibus, statuto in
 futurum vt fructus ex æquo inter Principem, & Ciuita-
 tem distribuerentur. Quippe quod de Pontibus, Muris,
 Vallis, & Itineribus liqueret, minimè autem de Com-
 munibus bonis: & iniquum esset liquida Principis iura
 cum

Cum illiquidis subditorum compensari. Crescit grauamen & læsio cum ad emolumenta visceribus terræ inclusa intra pomœrij districtum Ciuitas vna cum Principe per id laudum, aut Pacem admittitur. Exquiret prudens Lector, quid causæ aut coloris esse potuerit, ut intestina, aut præcordia telluris visum sit in pactum adducere: Nullus argento color est auaris abdito terris, ut Lyricus inquit: colorem hic multò minus dare potest, cum in Leodiensi solo nullæ sint argenti, & auri fodinæ. Cumque Tungri Eburonesve sint de numero populorum Germaniæ (ut primo libro commonstraui) antiquitus existimem more aliorum Germanorum venas eiusmodi non fuisse perscrutatos. Quandoquidem suo adhuc æuo Tacitus de Germanis, Argentum & aurum propitij an irati Dij negauerint dubito. Nec tamen affirmauerim nullam Germaniæ venam argentum, aurumve gignere. Quis enim scrutatus est? Possessione & vsu haut perinde afficiuntur. Est videre apud illos argentea vase Legatis, & Principibus eorum muneri data, non in alia vtilitate, quam quæ humi figuntur. Armatorum numero gaudent, eaque solæ & gratissimæ sunt opes. Non fuit itaque Germanus qui primus pecuniam reperit, aut ei quærendæ terram euisceravit, quem Boëtius hoc sapiente metro detestatur, Heus quis primus fuit ille, Auri qui pondera tecti, Gemmasque latere volentes, Preciola pericula fodit? Opinor ergo ad Hullarum, seu Glebarum Combustibilium Minerarum Ciuitatem respexisse, quarum iam tunc per frequens erat usus, qui possessores suos ditaret. Hullarum enī inuentionem Bruisthemius ad annum 1198 refert, &

N n n 3

magnu[m]

magnum Chronicon Belgicum ad annum 1261: vt de anno præcisè non constat, sic circa illa tempora contigisse concordant omnes. Ut & ferè in modo. Senem quendam venerandum candida indutum veste per transiuntis viatoris specie cum fabro propinquus Vici sermonem conseruisse, conquerentique ligneorum carbonum, queis fornax succendebatur, caritatem, dixisse ut ad vicinum montem Monachorum (is erat mons Publicus à Monachis partem montis incolentibus sic dilatus) pergeret, inuenturus nigras venas terræ patentes, materiam struendo fouendoque igni aptissimam. Vtrum ante id tempus latuerat incolas vis hullarum, incerto est. Si quando innotuerat, densa erat ex interuallo passim ignorantia. Nam iam sub primis Cæsaribus atræ huius sulphureæ terræ naturam Hoyenses magnacum clade fuisse expertos ex Tacito videor indipisci in libro Annalium tertio & decimo. Quamuis enim vulgaris lectio Ciuitatem Iuhonum habeat pro Huionum, facile in Becani & Pyghi sententiam transeo, qui Huionum legunt, & Hoium nostrum interpretantur. De quibus Tacitum sensisse, præter genium loci, in quo affatim est sulphurei huiusc carbonis, facit contextura historiæ. Post Hermundorum & Cattorum pro salis disceptatione funestum inter se certamen, proximè insiginem Huionum calamitatem subiicit, quæ Iuhonibus, qui nusquam in Belgica sunt, appropriari non posset. Verba Taciti sunt, Sed Ciuitas Iuhonum socia nobis malo improviso afflita est. Nam ignes terra editi Villas, arua, vicos passim corripiebant, ferebanturque in ipsa conditæ nuper Coloniæ mænia, neque extingui poterant,

rant: non si imbræ caderent, non si fluuialibus aquis,
aut quo alio humore niterentur, donec in opia remedij,
& ira clavis agrestes quidam eminè faxa iacere, dein
residentibus flammis propriis suggesti iactu fustium,
alijsque verberibus ut feras absterrebant; postremò teg-
mina corpori direpta iniiciunt, quantò magis prophana
& vsu polluta, tantò magis oppresura ignes. In qua op-
nione confirmor, quod post Ambiorigis & Catiuulci
defectionem Condrusi ex gente & numero Germano-
rum, qui sunt inter Eburones Treuirosque, miserint ad
Cæsarem Legatos, oratum, ne se in hostium numero
duceret, ut totidem verbis Cæsar scribit, quorum Con-
drusiorum primaria vrbs est Hoium: quodque postmo-
dum Antoninus Pius qui Traiano post Adrianum suc-
cessit, dum in Hoiensem vrbum tanquam sociam, &
amicam appulisset, situ illius delectatus moenia, & por-
tas instaurari curauerit, & Benefactam appellari volue-
rit: ut alibi insinuavi. Viscera terræ Leodiensis hulla-
rum fæcunda, non ideo sunt aliarum rerum vacua. Non
paucis locis prædura tellus lapidicinas & ferri fodinas
sinu suo fouet: hinc ferrariæ officinæ à multis sæculis
inualerunt, & hodie numerosæ protstant. Sunt & cre-
bræ alumineæ, inter Leodium, & Hoium præsertim.

Nihil tam altè constituit natura quò virtus non pos-
sit eniti: nilque tam profundè occuluit, quò ingenij
subtilitas nequeat penetrare.

Quicquid sub terra est in apricum proferet etas.

Serenissimus Ernestus de Bauaria anno 1587 Arden-
nam fortè peragrans, qua excellebat viuacissimi ingenij

LEODIVM.

472

sagacitate, multaque experientia, & secretiorum naturæ arcanorum indagine, metallorum venas deprehendit, factoque experimento, aliquot illorum genera hactenus iis in locis incognita ostendit, puta sulphur, alum, chalcantum, suorum subditorum qui ea effodiunt lucro, & Prouinciarum vicinarum commodo. An non iure exclamem? *Felix qui potuit rerum cognoscere causas.* Anaximander Milesius ingentem instare motum Lacedæmoniis prædixit, quo breui magna vrbis, montisque Taygeti pars concussa concidit. Hippocrates venientem ab Illiricis pestem præuidit, præmissisque per Graeciae Ciuitates, vt ægros curarent, discipulis, eo beneficio honores, qui quondam Herculi decreti fuerant, meruit. C. Marius à Senatu hostis iudicatus, in domum Fanniæ Minturnis custodiæ causa deductus, vt aduersitatem, cui pabulum obijciebatur, neglecto eo ad aquam, procurrere, interpretandorum ominum peritus, à multitudine impetravit ut ad mare perduceretur, nauiculaque consensâ in Africam peruectus, armis Sullæ effugit. Ut non omnis fert omnia tellus, non omnis ætas fert aut detegit omnia. Seneca testis est idoneus ad Lucilium suum, Quædam nostra demum prodiisse memoria scimus: vt speculariorum usum perlucente testa clarum transmittentium lumen: vt suspensuras balneorum, & impressos parietibus tubos, per quos circumfunderetur calor, qui imâ simul, & summa fouveret æqualiter. Quid loquar verborum notas, quibus quamvis citata excipitur oratio, & celeritatem linguae manus sequitur?

Ad Hullarum & ferri fodinas attinet quod Ludouicus

Guic-

LIBER SECUNDVS.

473

Guicciardinus in Belgij descriptione refert, Leodien-
ses solitos tria iactare, Ignem igne calidiorem, ferrum
ferro durius, & panem pane meliorem. Per panem de-
notando primarium panem qui ex spelta pinsitur, quæ
in Condrosio & Hasbania metitur optima. Per ignem
focum ex carbonariis glebis paratum, & chalybem per
ferrum. Alibi interim panis non minus bonus editur:
ad calentiorem forte focum non assidetur: sed de ferro
dictum prorsus claudicat. De Amphilocis, portione Gal-
læciæ Iustinus, Præcipua his quidem ferri materia, sed
aqua ipso ferro violentior. Quippe temperamento eius
ferrum acrius redditur, nec ullum apud eos telum pro-
batur, quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalybe tingatur:
vnde Chalybes fluuij huius finitimi appellantur. An ideo
etiam apud veteres in usu & precio gladius Hispanien-
sis, cui & ad secundum subtilis acies, & mucro muni-
mentum omne rupturus. At præmonitum oportet Le-
ctorem de Guicciardino, eum circa regimen & impe-
rium urbis Leodien sis aberrasse, & eatenus à Geogra-
phi tramite, officioque declinasse.

Cuius sint venæ metallorum, faxorum, hullarum &
aliarum specierum terris abditarum, & an ad eas inqui-
rendas liceat transire sub alieno fundo, ad Iureconsul-
tos ea de re passim tractantes consulentem remitto.
Evidem ut regulariter, cessante seruitutis iure, non li-
cet per agrum alienum transire in uito Domino, idem
de transitu per subterraneas effossiones, & cuniculos ap-
paret dicendum. Ea ratione, quia sicut prædia supra
terram sunt libera Domino usque ad coelum: ita dicantur
esse libera usque ad profundum. Vbi tamen quæ-

OOO

eraun-

eruuntur ad publicam vtilitatem conducunt, & sine su-
perficie laſione possunt erui, & absque Domini damno,
qui nollet in perquisitione eiusmodi laborem, & sum-
ptum perdere, non existimem Dominum posse esse im-
pedimento: Gratiano, Valente & Theodosio Impera-
toribus id circa Metallarios disponentibus. Sic enim illi,
Cuncti qui per priuatorum loca saxorum venam labo-
riosis effosſionibus persequuntur, decimas fisco, deci-
mas etiam Domino repræſentent, cætero modo pro-
priis suis desideriis vendicando. Si vero defoſſis in al-
tum cuniculis alienarum ædium fundamenta labefac-
tent, idem Theodosius cum Arcadio, & Honorio, Me-
tallariis venas perquirendi denegat facultatem. Cæte-
rū vniça vena sub pluribus fundis continuata, com-
munis est omnibus fundorum Dominis. Non queo
præterire auream Caſſiodori ſententiam ad hunc lo-
cum quadrantem, Metallarij ſine furto diuitias rapiunt,
optatis theſauris ſine inuidia perfruuntur, ſoli ſunt ho-
minum, qui absque vlla nundinatione precia videntur
acquisiuifſe. Aurum per bella quærere nefas eſt, per
maria periculum, per falſitates opprobrium, in ſua vero
natura iuſtitia. De veniſ ſcilicet metallicis ei ſermo.
Theſauri non eadem penitus conditio. Qui eſt vetus
depoſitio pecuniæ, cuius Dōminus ignoratur, ſeu cum
Marone, Ignatum argenti pontus & auri: quem qui in ſuo
citra artem magicam inuenit, totum ſuum facit; qui in
alieno pro ſemifſe tantum. Aliter tamen Plato, qui in
hunc modum vndeclimo de legibus, Theſaurum quem
ſibi quisque & ſuis deponuit, qui in corum parentum
non erit, nec reperire vñquam optarim, nec ſi repe-
rerim

retim moueam, nec ariolis depositum accipere consu-
lentibus credam. Quo pacto ambiuisset, aut expilasset
alienas hæreditates, qui oblatam fauentis fortunæ be-
neficientiam reieciſlet? Is subditis optandus animus
circa contrectationem iurium ad Principem suum spe-
ctantium. Communio locorum Communium non fuſ-
ſet obtentui arbitris ad gratiam, & auram populi arbi-
trantibus, pro communione emolumentorum ex Ponti-
bus, & Viis publicis obuenientium. Penè exciderat ar-
ticulus Regiminis anni 1416 publica itinera concer-
nens, & de iuribus Principis illa esse patefaciens. Con-
stitutio est Ioannis Bauari, Quò mercatores, aduenæ,
cæterique liberè, & sine tributo commeare, mercesque
& res suas in Ciuitatem, & Patriam conuehere valeant,
Decuriones, Habitatores, & Incolæ Oppidorum, adia-
centiumque territoriorum Ditionis nostræ Leodiensis
Vias publicas reparanto; & quilibet intra suum distri-
ctum munus adimpleto. Si verò in commeationem &
convectionem viæ minùs idoneè stratæ sint, aurigæ,
mercatores, & viatores impunè, nullo incurrendæ mul-
ctæ metu, per viciniores fundos tranſeunto.

CAPVT DECIMVM-NONVM.

De Mulctis.

INTER illa quæ in Lite Spirensi Magistratus Leodien-
sis congerit ad instruendam potestatem, sunt Mulctæ
& Fiscalia iura; eo consilio ut amplitudinem muneris

OOO 2

attol-

attollat; ex quo mulctarum & poenarum compendia in Libris Feudorum inter Regalia numerantur. Quapropter de ijs instituenda nobis oratio, quæ eò solidior esse solet, quò ex Cæsarum Legibus, aut Prudentium responsis fortius validatur. Vlpiani sententiam circa mulctæ descriptionem & à poena distinctionem præmitto. Inter Mulctam, inquit, & Poenam multùm interest: cum poena generale sit nomen, omnium delictorum coercitio: mulcta specialis peccati, cuius animaduersio hodie pecuniaria est; poena autem non tantùm pecuniaria, verùm capit is, & existimationis irrogari solet. Et mulcta quidem ex arbitrio eius venit, qui mulctam dicit; poena non irrogatur, nisi quæ quaque Lege, vel quo alio iure specialiter huic delicto imposita est. Quin imò mulcta ibi dicitur, vbi specialis poena non est imposta. Antiquitùs, iuxta Aulum Gellium, ex grege, aut armento mulcta pendebatur: dicebaturque vel minima, vel suprema; quæ diuisio etiam in pecuniaria permansit. Suprema erat duarum ouium, & triginta boum, pro copia scilicet boum, proque ouium penuria. Sed cum eiusmodi mulcta pecoris, armentiue à Magistratis dicta erat, addicebantur boues, ovesque, alias precij parui, alias maioris, eaque res faciebat in æqualem mulctæ punitionem. Ideo postea lege Aterina constituti sunt in oves singulas æris deni, in boues æris centeni. Mulcta autem minima, erat ouis vnius. Cæfareo iure, Praefecti Prætorio usque ad quinquaginta libras auri cum peccatum grauissimum erit, mulctam dicere possunt; Proconsules ad senas vncias; Spectabiles iudices ad tres; & qui ordinario iure Prouincias moderantur,

duarum

duarum vnciarum auri summam excedere nequeunt: vt
Gratianus de Præfectis Prætorio, & de reliquis Arca-
dius, & Honorius rescriperunt. His datur mulctæ di-
cendæ ius, quibus publicè iudicium est, & non alijs,
nisi hoc specialiter eis permisum, vt ait Vlpianus in
titulo de Iudiciis: & idem alibi, Mulctam is dicere po-
test cui adiudicatio data est: Magistratus solos & Præsi-
des Prouinciarum posse mulctam dicere mandatis per-
missum est: poenam autem vnuquisque irrogare po-
test, cui huius criminis sive delicti executio competit.
Vnde Alciatus infert, Defensores Ciuitatum, & Magi-
stratus Municipales mulctam dicere non posse, licet ad-
uersus contumaces aliis remediis vti possint. Sed pleri-
que secùs esse volunt, nouissimo præsertim iure, quo
leuum excessuum castigatio Defensoribus Ciuitatum
fuit concessa. Et Lex Vlpiani faueat tradentis, Magi-
stribus Municipalibus supplicium quidem à reo su-
mere non licere, modicam tamen castigationem eis
non denegandam. Quod in Magistratibus celsioribus
locum esse non abnuam Cuiacio annuente. Mulctæ
enim dictio iurisdictionis est, & iudices ordinarij, qui
præsunt iurisdictioni, ius habent mulctæ imponendæ
Lex duodecim Tabularum Romanis Magistratibus ius
mulctæ dicendæ dabat, quam Cicero de Legibus in
hæc verba refert, Iusta imperia sunt, ijsque ciues mo-
destè, ac sine recusatione parento: Magistratus nec obe-
dientem & nocuum ciuem mulcta, vinculis, verberi-
busve coercento: ni par maiorve potestas, populusque
prohibessit: ad quos prouocatio esto: Cum Magistratus
iudicassit, interrogassitve, per populum mulctæ poenæ

Ooo 3

certa-

LEODIVM.

478

certatio esto. Nam libera Republica supremum imperium erat penes populum, ad quem prouocatio patebat. Delegatus Iudex an possit mulctare controuertitur. Crebrius obtinuit Delegatos Principis, & ad Vniuersitatem causarum, posse mulctam indicere: qui verò à Magistratibus deputati sunt, non posse. Excepto uno casu Legis secundæ de Sportulis, vbi Iustinianus indistinctè omnibus Delegatis licentiam præstat executores litium negligentes mulctis afficiendi; & quidem si illustres sint iudices usque ad sex solidorum summam, si autem alij, usque ad tres tantummodo aureos. Magistratus Ciuius Leodiensis ius dicendarum Mulctarum non habet, cum nec merum, nec mixtum imperium possideat, immo nec iurisdictionem ullam, prout antehac docuimus. Si quæ leuium causarum in mutuis ciuium commerciis, & paucis eius generis rebus, cognitio per Pactum Tungrense tolerata est, potius quam mandata, aut data, non est ideo unâ concessum ius impositionis Mulctatitiae; quod minimâ, & leui cognitione traditâ, aut commissâ non censetur tradi, aut concedi, sed in specie exprimi debet ut censeatur concessum. Ne tamen inanis & frustratoria foret illius talis qualis iurisdictio, poenali Albanitionis iudicio defenditur: dum contumaces & iudicatis morem gerere reluctantantes, Magistratus Albanitionis poenâ percutit. Hocque ipso quod sola Albanitione datum fuit minari & ferire posse, tam mulctandi facultas, quam alij poenales modi præsumuntur excludi. Atque ita Consules, & Iurati poenæ quidem huius indicandæ, nimirum Albanitionis, ius habent, mulctam verò irrogare non possunt. Mulctarum, inquies, quarendam

Rundam emolumenta Ciuitas percipit, aut participat: Mulctæ autem sunt commoda iurisdictionis, & quidem meri Imperij: parum proinde interesse vtrum imponere possit mulctas an non, quandoquidem illis fruantur. Plurimum refert, ô bone obiector, quisquis es? indicat, an percipiat Ciuitas; illud iurisdictionis est, & proprij iuris; istud precariæ nonnunquam fortunæ, aut alienæ munificentia. Valentianus cum Theodofio, & Arcadio Collegis ad Prætextatum Prætorio Præfectum clarè commonstrat, Mulctarum seuera compendia ærario nostro protinus esse quærenda nullus ignorat, nisi ipse iudex id quod ad poenam admissi facinoris exculpitur (aufertur) vel publicis operibus, vel cursui publico, vel aliis necessariis causis specialiter deputauerit. Illic Mulctas in Fiscum, & Ærarium Principis inferri iubet, potestatem tamen facit in publica opera, aut alias usus conuertendi. Ad eundem planè modum munifici Principes gratiam fecere Ciuitati aliquius partis mulctarum, quæ ipsorum ex aße erant. Aliquot exemplis res clarior fiet. In Pace de Wihoingne sub Adolpho 1326, Dominus Leodiensis concedit suæ Ciuitati tertiam partem Emendarum ex violatione Statutorum incurendarum, quia Ciuitas tenebitur opem præstare, ut eiusmodi Statuta per Officiatos Principis executioni tradantur, quoties eorum auxilio opus videbitur, aut ad opem præstandam requirentur. In Pacto de Geneffe & Wotemme sub eodem Adolpho 1331 septimus articulus continet, Quisquis in Consilio Ciuico sermonem seret alia de re, quam ob quam est indicatum, & nisi vocem compresserit statim ac per Vil-

llicum,

Ilicum, si sit præsens, aut per Consules, in absentia Villici, monitus fuerit tacere, incurret multam quinque marcarum probæ monetæ intra dies quindecim sub pœna banni quinquennalis persoluendarum. Non contineo calatum, quin ad hanc Villici in Consilio Ciuiico præsentis circumstantiam commonefactos debitæ modestiæ surfactores allegationum Spirensum peruelim, qui tam liberè Ministros Principis, si non Principem etiam ipsum, exclusos volunt à Comitio Ciuiico, & cunctis Ciuicis muneribus: ecce Prætor Principis agnoscitur caput, & lingua Consilij, & non nisi subordinatè, & in eius absentia, Consules in Consilio, hortari, monere, inhibere. Pax de Varoux sub Engelberto 1357. disponit, quod Emenda ratione perpetrati homicidij pertinet ad occisi liberos, quibus deficientibus, ad uxorem tertia pars, & alij duo trientes ad defuncti propinquos: intellige mares propinquiores, non fæminas: ut in Mutatione Legis nouæ explicatur. Moderationis Legis nouæ, aliter Literæ Articulatae quartus articulus sub eodem Engelberto 1362 his conceptus est verbis, Si quis in iudicio mulctetur, mulcta non est Scabironum, sed Principis. Ioannes Bauarus in Regimento 1416 edicit, Volumus Aduocatum de more solitam emendarum partem percipere. Et ibidem primo articulo, Ab infractoribus securitatum, & raptoribus mulierum denos florenos Rhenenses in usum Ciuitatis solui, nonobstante fisci, & partis offensæ satisfactione. De more: nam in iuribus Aduocatiæ continetur, Si conqueratur quispam de publicorum itinerum impedimentis, licere Aduocato comitari Prætorem, & impedimenta obsta-

culaque

culaque submouere: & si quæ mulcta idcirco debeat-
tur, trientem competere Aduocato. Secundæ ordina-
tionis Hynsberghicæ 1424 decimus quintus articulus
hic est, Mulcta per Oenopolas circa abusum vini com-
mittenda diuidetur pro æquis quadrantibus inter Prin-
cipem, Ciuitatem, quatuor lustratores vini, & usum
luminaris Capellæ Vinitorum: salvo tamen iure Aduo-
cati, si quod ei competit. Statutis anni 1478, Emen-
da per Lanios, & Macellarios committenda dicitur ter-
tiatim futura Principis, Ciuitatis, & Visitatorum. Ius
ergò multarum Principis est, & quam habet Aduoca-
tus partem, à Principe in primæua institutione accepit:
& quicquid Ciuitati addicitur, non ex merito, aut de-
bito, sed ex regali liberalitate Principis venit. Sicut
quod in cereos Capellæ Oenopolarum, in lustratorum
& obseruatorum mercedem reseruatur, ab eodem do-
nationis Principalis fonte defluit. Quod verò homicida
prolibus, vxori, aut propinquis mariibus interempti
multatur, in detestationem, & correctionem fit crimi-
nis, nimis, proh dolor? omni ferè sæculo Leodij fre-
quentati. Nequaquam in illatæ mortis compensatio-
nem; cum in homine libero nulla vitæ, nec corporis ca-
dat æstimatio. Rem tamen non esse nouam ut pars bo-
norum eius, qui cædem fecerit, addicatur occisi liberis,
aut parentibus, vel vxori, docet Cuiacius quarto capite
decimiquarti Libri suarum Obseruationum. Apud Pri-
scos Germanos, Tacito enarrant, homicidium lueba-
tur certo armentorum, ac pecorum numero, recipie-
batque satisfactionem vniuersa domus. Et quamuis
Eburones à Germanis ducant originem, in Mulctæ ho-

P.p.

miceria-

micialis assignatione fratres occisi sororibus præponentes, à Germanorum more, nescio an in hoc etiam, descendant: de quibus pariter scribit Tacitus, Sororum filijs eundem apud auunculum, qui apud patrem fuisse honorem: Et quosdam sanctiorem, arctioremque hunc nexum sanguinis arbitratos, & in accipiendis obsidibus magis exegisse, tanquam ij & animum firmius, & dominum latius teneant. Canutus Danorum Rex, ut scribit Saxo Grammaticus, homicidij crimen quadragenis talentis redimi volebat, quorum prima pars Regio fisco cederet, secunda stipendiis militum, tertia parentibus occisi. Sed an lex, vel consuetudo commutans capitalem poenam homicidij in pecuniariam, iure probetur, meritò quæsum est; & crebrior, æquiorque sententia inualuit reprobari; quam amplector: quod iuris diuini sit, voluntarios homicidas morte plectendos, & totius generis humani intersit atrocissima illa crimina non remanere impunita. Multæ proinde ad leuiorum criminum emendationem inuentæ sunt, poenæ grauiores grauioribus reseruatæ. Persas aiunt, cum supplicium de illustri viro sumpturi sunt, vestem & tiaram ei detrahere, easque suspensas verberare, ut hominem ipsum. Non quidem placeat legibus nostris mos ille Persicus: attamen iura nostra tolerant, plebeium & vilem hominem corporali poena grauius puniri, & pecuniaria mitius; nobilem vero minore corporali, sed multa duriore, & maiore coerceri. Imò nonnunquam apud Romanos, multæ in capitale supplicium conuertebantur. Nam miles qui ter ob eandem culpam multatus fuerat, morte plectebatur, ut tradit Polybius. Ita leuiores & pe-

& pecuniariæ culpæ capitales siebant, si ter repetebantur. Causa, quod talem prauiore ingenio censemabant; & factum ad peccandum. Fortasse & contumacia ijs visa punienda, & quod quasi per contemptum ludibriumque legis peccaret. Massilienses acerrimi priscæ seueritatis custodes dissimiliter ex dissimili intuitu circa trinas ingratitudinis repetitiones obseruabant. Nam sicut Athenienses coniunctum à patrono libertum ingratum iure libertatis exuebant: ita tres in eodem seruo manumissiones rescindi permittebant, si ter ab eodem deceptum dominum cognouissent: quarto errori subueniendum non putabant, quasi sua iam culpa iniuriam accepisset, qui ei se toties obiecisset. Ut nil inausum, intentatumve Plebi animos ab impunitate & licentia attollenti; iam sub Ludouico Borbonio Leodiensis Magistratus, mulctarum ius inuadere occpterat, ideoque Pauli Secundi sententia inter innumeræ inuasionses, quas temerarias, illicitas, iniquas, & indebitas pronuntiat, expressim comprehendit Pœnarum, & Emdarum appropriationes, pecuniarumque exactiones, extorsiones, & cuiuslibet alterius modi usurpationes. Quæ sententia cum vel robur obtineat sententiæ, vel, ipsis Leodiensibus patentibus, per expressam illius acceptationem in formam, naturamque pacti, & contractus transuerit, quæstionem etiam mulctarum decidit, quarum ius & indicatio penè solum Principem residet. Sub Hugone de Cabilone Episcopo anno 1297 rarum & conspicuum indictæ, editæq; mulctæ specimen spectatur. Vir nobilis de Awans incensor funestæ, & diuturnæ illius discordiæ, quæ inter suam, & confoederatas

familias contra prosapiam de Warous , & ei adhaerentes plurimis animis continua cæde domesticos maximè penates cruentauit, postquam cum septingentis equitibus turrim de Sleins ad vnum æmolorum suorum de Warous spectantem frustra occupare tentasset , & in castrum de Awans cum præcipuis amicorum se recepisset, vbi hostilia rursùm moliebatur , & apparabat, repente præter exspectationem à Principe obfessus, deditioне in eius potestatem venit. In quorum excessum emendam , seu correctionem honorariam cum magna nobilium vnà ditorum caterua palam Leodij ab Eclesia Collegiata Sancti Martini in monte Publico usque ad Eclesiam Cathedralem Diuo Lamberto sacram supplex toto inspectante populo processit; nudi omnes capite & pedibus , interiore tantum tunica amicti , & sellam equilem singuli capite gestantes. Rigidæ spectaculum disciplinæ , & è reliquiis adstrictæ antiquitatis. Aspero enim genere castigationis militares insolentiæ indigent, quia vires armis constant , quæ vbi à recto tenore deciuerunt , oppressura sunt , nisi opprimantur. Calpurnius Piso Consul in Sicilia bellum gerens C. Titium equitum præfectum, qui hostium multitudine circumuentus arma cum suis tradiderat , iussit toga laciniis abscessis , decinctaque tunica indutum , nudis pedibus , à mane in noctem usque , ad principia per omne tempus militiæ ade le , & turmas equitum, quibus præfuerat ademptis equis in funditorum alas transcripsit. Sempronius Volones qui legniūs pugnarant , stantes potum cibumque in coena capere. In coena dico , nam dum viguit prisca belli disciplina, milites omnes stantes prandebant.

debant. Marcellus Centuriones Manipulorum, quorum signa amissa fuerant, districtis gladiis discinctos destituit. Augustus pro vario delictorum genere variis ignominia milites affecit, ut stare per totum diem iuberet ante Prætorium, interdum tunicatos, discinctosque. Lucullus quosdam notauit, ut discincti fossam foderent reliquo exercitu spectante. Fædius Julianus Cæsar, qui amicos ueste muliebri per castra duci imperauit, ratus militibus qui viri essent, eam poenam grauiorem morte futuram. Ad aliquam forte Charondæ Thurinorum Legislatoris imitationem, qui ordinum in bello deserto res statuit in foro per tres dies sedere in uestibus muliebribus. Quæ quidem ignominiosarum poenarum exempla in ignauos & imbelles, ut plurimum, statuta fuerunt: Hugo autem Episcopus illo mulctæ genere in viros fortes animaduertit, qui fortitudine sua iniussu Principis contra iura abuterentur: quod luxurians temeritas aduersus leges armata, ni metu dedecoris, cuius generosa indoles est impatiens, contineatur, feralem Reipublicæ cladem breui sit allatura.

Nullo rursus fundamento iura fiscalia, sub quorum appellatione, ut sub genere species, mulctæ veniunt, Ciuitas sibi Spiræ præfigurat; cum mero, mixtoque carreat imperio. An eo forsitan obtentu quia fiscum habet? Omitto quærere an fiscum habere, foret idoneum huius potestatis, & iurum verè Fiscalium argumentum, cum ex multorum, præsertim Canonistarum, sententia, à quibus Didacus Couaruuias non in totum dissentit, ordinarius Dioceſanuſ Fiscum certo modo habere dicatur, licet Principes ſæculares, inquit, id ægrè admit-

op̄b
P p p 3

terent:

terent: & non solum Episcopus Leodiensis in qualitate Episcopali Procuratores Fiscales creet, sed & Archidiaconi in suis Archidiaconatibus; vbi, quoad certa saltet crima, ex præscriptione, aut concessione iurisdictionem quasi Episcopalem cumulativè cum Episcopo exercent. Cuius rei Tungrense Pactum video peculiari meminisse articulo, dum illuc statuitur, Quod iuxta Reformationem Curiarum Officialis Leodiensis, Præpositi, & Archidiaconorum sub Adolpho de Marka Principe factam, Procuratores Officij, seu Fisci, ex parte Episcopi non sint plures quam quindecim, viritim autem singuli ex parte Præpositi, & cuiuslibet Archidiaconi. Quò Paulina respexit cum in nouissima clausula adiecit, Nolle præiudicatum Paci Tungrensi quoad numerum Fiscalium, & eorum officia exercenda. At Fiscum Ciuitas non habet. Solius est ea prærogatiua Principis Leodiensis; qui ultra Episcopales fiscos, habet Procuratorem Generalem, qui propriè diceretur Fisci Procurator, quem Augustus Cæsar primus omnium instituit; & Aduocatum fisci, quem aiunt ab Adriano Cæsare primum designatum. Ciuitati Syndicum, & Mamburnum esse agnoscimus, Fiscos inficiamus. Sic quælibet vrbs & vniuersitas, imò quæcumque Collegia licita syndicum, siue actorem deputant, per quem quod communiter agi, fierique oporteat, agatur, & fiat. Sic pupillis, & aliis personis defensore carentibus datur Curator, seu Mamburnus, qui pupillaribus interueniat negotiis. Cur ad pupillos, orbos, & alienæ opis indigos stilum restringam? In Moderatione legis nouæ, quam Ioannes Bauarus Princeps anno 1403. 28. Octobris aliquot à
Pacto

Pacto Tungrensi mensibus fecit, disponitur (abrogato Scabinorum decreto, quo personis qualificatis rerum suarum pleno iure Dominis adimebatur facultas assu- mendi mamburnum, nisi liberam eidem fortunarum omnium dispositionem concessissent) Quod deinceps cuius Actori & Reo indifferenter liberum sit diligere simpliciter Mamburnum ad agendum, aut defenden- dum causam, cuius facto non obligentur extra casum ad quem fuerit delectus. Ni alio sensu per Fiscum in- telligas ærarium, & pecuniam publicam, quo propriè Fiscus significat sportas, aut sportulas pecuniarum con- ditoria: & strictè Fiscus est pecunia Principis, latè æra- rium, & publica quæque pecunia. Ærarium Romæ erat in templo Saturni. Publicola enim pecuniam publicam in ædem Saturni inferri constituit, populoque ut duos Quæstores creare posset concessit. P. Veturius & M. Minutius primi fuere creati, vt pecuniæ & ærario præcessent, & ab eo quod inquirendæ, & conseruandæ pecuniæ causa instituti fuerant, Quæstores dicti sunt. Non negauerim tamen quin id munus iam Regum temporibus innotuisset. Sacris porrð rebus accenseba- tur ærarium: ideoque Leges promulgatæ in æs incisæ, & Senatus consulta à Tribunis plebis recognita defere- bantur in ærarium, & condebantur. Ea significatione Fiscum, id est Ærarium, seu pecuniam publicam in annuis censibus, gabellarumque vini, cereuisiæ, car- bonum glebalium, & pannorum, Principis permisso exa- etarum determinatis emolumentis consistentem habet. Et quodque Provinciae Oppidum in necessitates publi- cas publicis fruitur prouentibus. Vnde nullam iurum
præcel-

præcellentiam, nullum potestatis iurisdictionalis indicium quisquam trahere queat. Supinus est error existimantium apud eas solas Ciuitates Ærarium sive Fiscum hac significatione reperiri, quibus merum, mixtumque imperium competit. Omnes Vrbes vbi sunt corpora & collegia, arcam, vt dicunt, habent communem; & Fiscus ibi nil aliud est, quam publica pecunia deposita. Plinius Iunior Libro decimo Epistola quadragesima octaua ad Traianum scribit, quod Apamæorum Colonia quæ Imperatoribus, & Proconsulibus suberat, Priuilegium, & vetustissimum morem habere se contendebat, ne ratios publicæ pecuniæ ab Proconsulibus inspicerentur: non disceptabatur Ærariumne, seu Fiscus ei posset esse necne, sed utrum Ærarij rationes Proconsulibus, & Cæsareis Commissariis potentibus essent reddendæ. Risum porrò, aut bilem fortè excitauerit splendidum illud commentum, quod anno 1437 Sigismundus Imperator Priuilegium Ciuitati contulerit, vt ius confisca-tionis in bona eorum qui aduersus eam attentassent exercere posset. Cælo & salo secernuntur ius confisca-tionis, & per gratiam confiscantis, potiri confiscatis. Confiscatio est de Regalibus maioribus: Aut ordinaria est, à Lege scilicet introducta; eaque in casibus à Lege præscriptis irrogatur non nisi à iudicibus mero fungentibus imperio. Aut extraordinaria soli competens Imperatori, supremisque illius Magistratibus. Quare Theodosius, & Valentinianus ad Hierium Præfectum Prætorio rescripsierunt, Nulli iudicium liceat, exceptis ijs qui in summa administrationis sunt positi potesta-te, proscriptionis tempestate totius substantia aliquem percel-

percellere, nisi ad nostras aures hoc ipsum referatur. Machinatus quispiam fuerat in Rempublicam, & in Principis, Sacrique Imperij inibi authoritatem; de reatu Princeps idoneè cognouerat; Cæsar in Vrbis solatium bona quæ fisco suo in commissum ceciderant, Vrbi aut Tribubus fuit largitus; eadem munificentia, qua in pios Eclesiæ, captiuorum, & pauperum usus quotidie Serenissimus F E R D I N A N D V S Elector Colonensis, Leodiensum Princeps mulcas & emendas conuertit. Exulet ergò hinc audax impostura, nisi Pierij penicillo in hieroglyphicis, pingi velit picam à fronte albam, atram à tergo, quæ mendacij est imago.

CAPVT VIGESIMVM.

De Pondere & Statera.

P Ythagorica est sententia mensuram rerum omnium esse optimam. Et in sacris literis legitur, Deum Optimum Maximum omnia in numero, mensura, & pondere fecisse. Quas non delibasse tantum sed altius imbibisse usus fuit Plato, ideo diuinus appellatus, qui mensuras & numeros in medium frequenter adducit; ut eius sectator Marsilius Ficinus in Timæum agnoscit. Dum nunc in Libro Quarto de Legibus, de harmonica animæ compositione differens, illam è certa numerorum inuicem maritatorum summa constare, modò in nono Dialogo de Republica tyrannum vitæ dulcedine à Rege superari, & Regem à tyranno vitæ

Q q q

ama-

LEODIVM.

490

amaritudine vinci gradibus septingentis & viginti nouem, scribit. Addens in Phædro, seu Pulchro, Pridem genium quendam, nomine Theuth, circa Naucratim Ægypti tuissè, qui omnium primus numerum & numeri computationem, geometriamque, & astronomiam inuenerit. Geometriam quidem in Ægypto necessitas artium propagatrix produxit. Nilus enim fluuius, qui singulis annis propter inundationem varias agrorum formas superinducit, magnas contentiones inter vicinos de finibus excitat, quæ absque Geometricæ dimensionis auxilio haut facile componi possent. Priore Libro demonstrauit Sanctum Hubertum vnà cum Legibus Ciuitati suæ pondera, & mensuras præscripsisse, quibus in hunc usque diem utitur. Et in commensurandis spaciis Pes Sancti Lamberti, ita à Conditore in memoria in optimi Præceptoris, & Prædecessoris appellatus, adhuc hodie dicitur. Eaque pondera & mensuras, quod absq; iis mutuum humanæ societatis commercium nequeat consistere, generaliter rebus in omnibus constituit; in liquoribus, in aridis, in urbanis & rusticis, in ære facto & infecto, in moneta, quæ cæterarum rerum est premium & mensura. In liquoribus, vino, oleo, cereuisia. Vbi Romanarum nomina mensurarum liceat usurpare: cyathum, acetabulum, quartarium (quinque sunt vinciæ) heminam (nouem vinciæ) sextarium, (sunt vinciæ viginti) libram, vinciарum duodecim. Maiores mensuræ sunt, Congrus, librarum decem, Vrna librarum quadraginta, Amphora librarum octoginta, & Culeus mille & sexcentarum librarum. In aridis, velut in omni genere frumenti, in pane, carne, merce minutula: vbi pro

pro qualitatè corporum, nunc maiorum, nunc minorum mensurarum nomina usurpantur: velut etiam, quartarius, hemina, sextarius, semodius, modius, aut vncia, fescuncia, & cætera peculiaria nomina usque ad pondo seu libram. In pannis & alia ad vestem materia, ubi vlna, semiulna, triens, quadrans, pollex, digitus, non malè appropriantur. In ære (etiam aureos, & argenteos nummos cum Vlpiano æs dicimus) pondera sunt ad rationem assis, & singularum assis & libræ partium. Rusticorum Conditor non fuit oblitus, quibus mensuratores circa prædia, fundos, nemora, & prædiorum fines regundos erant per necessarij.

*— Non semper fixus in agris:
Qui regat est certus finibus arua lapis.*

Ad hanc speciem quoddam est Collegium Iuratorum Chordæ, qui nata inter vicinos in Vrbe, aut agris cōtraversia secundūm suæ artis peritiam ad perpendicularum & amissim, & aliter, metiuntur. In agris maximè ad pedes, passus, virgas maiores, & minores, semiugera, & iugera computant. Quod liquidò pateat Ciucum Magistratum nihil habere iuris in Ponderatione, & Mensuratione (tametsi ad rauim multis annis aduersus Statram vniuersa plebs oblatrauerit, & Cesareis Mandatis locum fecerit) subijciam in hanc rem nonnulla. Manuscriptus imprimis toties à me citatus, in titulo de Constituendo Villico seu Prætore Summo, eiusque Iure & potestate, continet sequentia. Ad Prætorem, & alium neminem, spectat custodire mensuram Salis. Quisquis iniussu Prætoris eam mensuram retinuerit, Reus esto

Q q q 2.

capit.

capitis , nec aliter innocentiam suam probare valeat , quām testimonio duorum Scabinorum affirmantium vidisse Pr̄torem id concedentem , aut audinisse confidentem concessisse . Penēs eundem potestas sit creandi nomine Principis perpetuum mensuratorem Salis . Li- ceat eidem , motu suo , & Scabinis inconsultis facere Coctoribus Cereuisiariis , & Pistoribus licentiam co- quendi Cereuisiam , & Panes extra ordinem , & solitum . Itidem Pr̄torij iuris est , in singulis Ministeriis , qui- bus obseruatores seu inspectores vñalium dantur , eos deputare , vt & per forum vñalitiorum , iuxta pr̄scum morem . Pistores , Lanij , & alij Opifices , vbi sunt ob- seruatores , annis singulis octo , aut decem idoneos viros ē singulis suis Tribubus Villico offerent , ē quibus pro Arbitrio Villieus eliget quatuor annuo functuros offi- cio : quibus incumbet bis , aut ad minimum semel , de- ferre Villico nomina delitquentium ; septima mulcta- rum parte iis ob hoc pr̄stituta , duabus cunctarum ter- tijs (seu dodrante) apud Principem mansuris . Emendæ autem , quę infra solidos septem erunt , Villici sunt in solidum . In Ministerio tamen Pannificum non designat Inspectores . Aurifabri tenentur annuè referre ad tri- bunal Scabinorum charactericum symbolum , quod la- borato per eos auro imprimunt : quod quidem Villicus aurifabro cui voluerit reddet , & signi custodem pro ar- bitrio designabit ; probum tamen & accepto priùs fide- litatis iuramento . Insuper Villicus deputat tres Nun- dinarum iudices , & totidem estimandi appreciandique vini exploratores . Pax , aut Fædus Clericorum de fru- mentali mensura sic inquit , De Sextariis conuentum fuit ,

fuit, quod Ecclesiastici nominis personæ poterunt à suis colonis, & debitoribus frumenta sua ad mensuram arbitriam recipere, illaque pro libitu in præbendatos suos distribuere; ad molas etiam, furnos & braxinias mittere. Si vænui exponant, ad mensuram Ciuitatis traditione fiet, denario in quatuor modios, nec amplius, ob id persoluto. In Littera Boni Communis, siue Rerum Venalium anno 1317 sub Adolpho, id reperi, Quisquis intra vnum ab Vrbe lapidem vinum vendiderit, sub mulcta, eodem precio quo in Vrbe vænit, non maiore, distrahat. Neque Salis Mercator minutatim vendendo precium ideo augeat, sed cuique emptori quartarium petenti ad ratam precij vendat, quo in folle, & corpore. Addam cursim, quod in pactis & Statutis adhibita de Sale reperiatur cautio specialis, cuius non solum apud nos, sed apud veteres, & gentiles præ aliis condimentis magna cura. Prophanam sine salino mensam esse veterum opinio erat, vt & hodierna. Salinumque inter vasa sacra reponebatur, quod ex patella Diis suis stulta gentilitas primitias cum sale offerret. Idcirco legibus sumptuariis calamitoso Reipublicæ tempore modum luxuri Romæ ponentibus, Patrifamilias nihilominus salinum ex auro, aut argento habere fas erat. Vnde vicini Catti apud Tacitum pro flumine salem gignente Hermunduris bellum intulerunt, religionis maximè causa, existimantes, ea maximè loca propinquare cœlo, precesque mortalium nusquam proprius audiri, quam vbi sal gignetur. In Pace de Varoux 1357 12 Decembr. sub Engelberto statuitur, Quod in ponderibus, & mensuris antiquis usus, iuxta id quod Scabini in Archiuis afferuant,

Q q 3

conti-

continuetur, certumque salarium Scabinis explorationi
rectitudinis ponderum, & mensurarum assistentibus,
quod excedere nequeant, pendatur, quo mediante ex-
plorationem citra diei vlliis interruptionem expedire
teneantur. Si caupo vllus, vni, mulsi, aut cereuisiae
venditor, in alia quam nouissima probata mensura per
Prætorem, & duos Scabinos repertus sit vinum, mulsum,
aut cereuisiam distractisse, toties quoties multam se-
decim florenorum probæ monetæ incurrat, liceatque
Prætori præcipere transgressor, ut ante solis occasum
sub poena capitis eam persoluat multam: Mensuræ au-
tem quotquot pertusæ, & perforatæ penè eiusmodi
caupones, & venditores inuenientur, cadant in commis-
sum. Pariter in ponderando pane seruetur antiqua con-
fuetudo secundum Scabinorum scientiam, prout haec
nus autoritate nostra fieri solet. Verum Prætore re-
cusante, aut negligente ponderationem, permittitur
Consulibus eum rogare ut ponderationi vacare velit,
neque poterit non acquiescere Consulum requisitioni.
In Mutatione & Additamento Legis nouæ sub Principe
Arnoldo de Horne 1386. die octaua Octobris articulus
præmemoratus Engelberti iisdem penè per omnia ven-
bis renouatur, salvo quod dispositio sit generalior, nem-
pe, Quisquis vinum, mulsum, cereuisiam, aut aliud
genus potabilium sub alia quam nouissimè explorata
mensura vendiderit, aut ullam mensuram ab ultima ex-
ploratione præcisam, seu præmorsam, aut pertusam in
penuario, vel iuxta vendibilem mercem habere compe-
rietur, is in singulas mensuras toties quoties deliquerit
sedecim probæ monetæ florenis multetur, ultra men-
surarum

Iurarum eiusmodi confiscationem. Idem obtineat in omnibus omnino ponderibus, necnon in vlnis omnium mercatorum minutatim vendentium. Non excidit Principi Ioanni Bauaro earundem rerum sollicitudo, qui in Ordinatione seu Regimine 1416 vigesimo & sequentibus articulis cauit, Ut Scabini quotannis ipso Diui Andreæ festo eligant Mensuratorem modij; & granorum lustratores iureiurando deuincentur, quod seposita gratia, fauore, muneribus, personarum acceptione, bene & fideliter officio perfungentur, mensurisque per Scabinos approbatis, & sigillatis, nec aliis, vtentur. Si secus faxint, in perpetuum officio cadunto, & tanquam periuri exulanto ad annum extra Ciuitatem, & pomoerium, multati ad tres florenos iusti ponderis, tertiatim Principi, Ciuitati suæ, & delatori soluendos. Molitores & Pistores in mensuratione frumenti, & farinæ, salario multaturæ, panis venditione, ijsdem mensuris, & ponderibus vtentor. Iustitiæ Principis, seu Scabinis liberum esto quotiescumque lubuerit, visitationem circum circa instituere, & incursarum emendarum præstationem in iungere. Ioannes Hynsberghius Princeps septimo constitutionis suæ 24 Octobris 1424 articulo ad exemplum præcitatæ articuli Pacis de Waroux, Villicum seu Prætorem ad ponderationem Panis Pistorum arctat his verbis, Quotiescumque Prætor à Consulibus requiretur ut Panes Pistorum ad stateram expendat, petitam ponderationem ne denegato. Consules autem sub iurata sua fide Prætorem, quoties expediens videbitur, requirunto. Videntur ad Conditoris imitationem Principes successores peculiari cura Mensuram & Stateram vbi cunq;

com-

commendarunt? Dum cibum, potum, & mercem his
alligant legibus, mores animorum non minùs ad veram
regulam componi suadent. Ut sit

*Metiri se quenque suo modulo, ac pede verum.
Cui non conueniet sua res, ut calceus olim
Si pede maior erit subuertet, si minor uret.*

Non ad rigidam sapientiam voco, ad quam Plebs frustrā
inducatur: imò nec ad moderationem Annibalis Afri,
& Octauij Augusti, quos constat bibendi parcissimos
fuisse; & illum nec cum Italia Romano tonantem im-
perio expauit, nec cum reuersus Carthaginem Sum-
mum Imperium tenuit, aut cubantem cænasse, aut plus
sextario vini indulisse; sextarius mensura est vnciarum
viginti. Hunc non amplius ter bibere solitum super cæ-
nam in castris apud Mutinam, & posteà quoties largif-
simè se inuitaret, senos sextantes non excessisse. Neque
cum eodem Augusto, qui populum de inopia & caritate
vini querentem severissima cōercuit voce, prouisum à
genero suo Agrippa perductis fontibus ne homines siti-
rent, abstemios, & aquæ potores volo; at à sanguineis
abstinere rixis, ab assiduis peierationibus, à proborum
quorumcunque detractionibus, & subsannationibus,
quæ sunt familiaria congerronum, & comedantium in-
ter se plebeiorum in popinis e potandæ cereuisiæ con-
dimenta. Debellant Alexandros inter pocula, modo
alienam non incessant famam, & modestiam iudicij re-
tineant. Huic inueterato, & quotidiano malo occursu-
rus Serenissimus Ernestus à Bauaria anno 1588. 13 Iulij
tabernis, & popinis horam præstituerat vltra quam sub
mulcta

multa non liceret recipere, nec retinere ciues, sextam vespertinam hyeme, & æstate octauam. Non quod ad eas horas cyatifsandum, aut pergræcandum sit, sed vt poenæ metu cōcercentur plures Acerræ ad lucem bibentes, qui cum Maximino Capitolinam amphoram in die ebiberent, & de quibus, vt de Bonoso Aurelianus, dici posset, Non vt viuant, sed vt bibant natos videri. Si saltem literatis fabulis, aut utili colloquio pocula sua condirent t Aristoteles duos & sexaginta annos natus cum affecto corpore, ac spe, vitaque tenui esset à sectatorum suorum cohorte rogatus, vt ipse loci sui, & magisterij successorem deligeret, & inter auditores duo præcipui Theophrastus Lesbo, & Menedemus Rhodo oriundi, ingenio doctrinaque præ ceteris præstarent, dissimulata intentione, causatus vinum quod bibebat esse insalubre & asperum, quæri propterea debere, vel Rhodium aliquod, vel Lesbium, allato vtroque, ubi Rhodium degustasset, Firmum, inquit, hercle vinum & iucundum, & post degustatum mox Lesbium, vtrumque, inquit, oppidè bonum, sed Lesbium suauius. Quo lepido dicto visus fuit verecundè Theophrastum hominem suavitatem doctrinæ & vitæ insignem delegisse. Vergilius Latinorum Homerus Stateram Ioui suo tribuit, vt victoriam Æneæ præ Turno adiudicet

*Iuppiter ipse duas æquato examine lances
Sustinet, & fata imponit diuersa duorum,
Quem damnet labor, & quo vergat pondere lethum.*

Ad æqualitatem iustitiae, equatum esse oportet libramentum. Inæquale fuit insolentis Galli, qui exusta

R 12 direp-

direptaque Roma , & residua iuuentute , quæ in Capitolum confugerat , fame ad ditionem compulsa , pacto sub mille pondo auri foedere , gladium bilanci inferuit , & in opprobrium adiecit , Væ Victis : sed mox inopinato Furii Camilli Dictatoris aduentu gladium infæliciter resumpturus . Ius Stateræ penè Principes igitur stetit , donec emolumentum & commoditatem Ponderationis in rem aliquorum priuatorum transcripsere . Existimo esse illud Feudum vœnalium quod Cæsar Rudolphus Primus , qui multis Eclesiam Leodiensem nobilitauit priuilegiis , primo regni sui anno apud Hageniam , voluit ab Episcopo recuperari . Pro tribunali , inquit , præsedimus , & assistentibus ibi nobis quæm pluribus nostris Principibus fuit iudicatum , quod nullus Principum aliqua Feuda quæ tenentur à nobis & regno alienare possit aut debeat , nisi nostro interueniente consensu : Cum igitur Venerabilis Henricus Leodiensis Episcopus Princeps noster dilectus Feudum vœnalium Ciuitatis Leodiensis , prout est nobis notoria facta fides , alienauerit sine nobis , eidem damus tenore præsentium in mandatis , quatenus Feudum prænotatum venditum , quod nullatenus proprio motu sic alienare potuit , Regia fibi autoritate resarciat , illudque teneat , & possideat prout sui prædecessores Episcopi Leodienses ipsum Feudum usq; ad alienationis tempora possederūt . Cæterum , seu Henricus Princeps alienatum feudum non redemit , diuersis retentus præpedimentis , seu redemptum , & Episcopatus bonis reunitum successores denuò vendiderunt , ab aliquot seculis priuati iuris Statera fuit . Fidem facit Scabinalis sententia 15 Februarij 1346 . pro Andrea de

de Harue Staterio contra ciues Leodienses lata, & quarta die Ianuarij 1346 per eosdem Scabinos ratifica-
ta, cum eorundem Recordio sub 8 Iunij 1418. Alia ite-
rūm Scabinorum sententia 1592 4 Ian. Ægidio de Visé
dicto Proffet ex eadem statera agente, suo, non Princi-
pis nomine. Vnde Hyeronimus Proffet filius 28 Iunij
1621 coram Paribus Curiæ Feudalis, stipulantibus pro
Ciuitate illius anni Consulibus, semissem iuris huius
Stateræ Ciuitati cessit, & transstulit sub reciproco pu-
blicæ rei onere; Quod ampla domus pro gurgite Mosæ
sita ponderationibus deinceps esset obnoxia, & mer-
cium ponderatarum receptioni destinata, quoque Ci-
uitas sumptu adiacens littus appulsui, & stationi nauium
facile, & tutum redderet. Et vicissim venditor intra
proximum triennium alteram iuris dimidietatem alien-
ans, Ciuitatem, cunctis licitatoribus mediante iusto
& pari precio teneretur præferre. Anno & amplius
euoluto nempe 7. Decembris 1622 Hieronimus restan-
tem semissem cum omni iure ex contractu 28. Iunij
1621 quæsito, in actis etiam Feudalis Curiæ, Fisco aut
mensæ Episcopali Principis vendidit precio bis mille
florenorum Brabantiorum quotannis rependendo-
rum, usque ad numerationem triginta similium millium
in sortem, & redditus annui extinctionem. Non exquiero
vtrum iuxta legem priori contractui adiectam Statera-
rius obtulerit eodem precio cum Ciuitate pacisci, quan-
doquidem ipsa pactis non paruit, & ut paruisse, in
obuio sit, Dominum directum Feudi, aut qui illud al-
teri subinfeudauit, cuius alteri emptori anteponen-
dum esse. Id constat, populum in horas mutabilem, aut

Rrr 2

fortè

forte vna annuos Consules, modò probasse, modò improbasse contractum, nunc edicta Ponderationibus mercium promulgata rescidisse, & exautorasse, nunc redintegrasse. In summa, ex æde illa Paetitia & Stateræ deuota (quam nouum Macellum vulgus vocat) Hieronimus vi deijsitur, Stateræ exercitium aut tollitur, aut in fructuosum redditur: & posteaquam anno 1628 Cæsaris & Principis iussu fuisset restitutus, non magno ab inde interuallo veteres turbas, & impressiones iterum experitur. Documentum omnibus quam infidum sit illic paetis eiusmodi publicis fidere, quæ nec cum Principibus quidem inita, bene seruantur. Vix aliquid cerebrius paetis & concordatis omni sæculo ictis & repetitis, nullum producas quod non inuertatur: & pactorum numerus inconstantia, inobedientiaque est indicium, non fidei vinculum, aut firmamentum. Ut verè dicere liceat, In tam numerosa Pace, bellorum iura visuntur. Sed ô infælice domus loco damnata? Optandum fuisset ut pridem corruisset, aut sub gelida iacuisse Arcto, quam ut eius occasione post tot ærumnarum & malorum messem, fides publica apud posteros vapularet. Quid verbis opus? de hoc Macello verè dixeris, hospitium esse calamitatis, & quod qui quamvis malam rem quæreret, illuc reperiet. Vicio hominum, non tectorum. Aptè Tragicus, *Monstra fato, moribus sceleris imputes.* Ad ponderis & Stateræ materiam facit, quod ut sub Imperatoribus conficiendæ monetæ deputatus erat Comes Sacrarium largitionum, ita locis penè omnibus designabatur unus ponderator, qui bonitatem nummorum expenderet & exploraret. Iustinianus noster de Ponde-

LIBER SECUNDVS.

301

Ponderatoribus & auri illatione, Quoties de qualitate solidorum orta fuerit dubitatio, placet, quem sermo Græcus Igostatem appellat, per singulas Ciuitates constitutum, qui pro sua fide atque industria, neque fallat neque fallatur, contentionem dirimere. Ad mores multò amplius norma & mensura rationis & iustitiæ, iuxta quam componantur: ne plus sapiamus quam sat est, sed cum Doctore gentium, Sapiamus ad sobrietatem, & cum Græco sapiente, Ne quid nimis. Paucis opus est ad bonam mentem Literis. At, prô dolor! ut flagitiis, sic legibus abundamus. Et quemadmodum omnium rerum, sic Literarum quoque intemperantia laboramus. Non vitæ, sed ostentationi discimus.

*Insani sapiens nomen ferat, equus iniqui,
Ultra quam satis est virtutem si petat ipsam.*

CAPVT VIGESIMVM-PRIMVM.

De Carcere.

Carcer aduersus Reos adinuentus fuit, et si hodie etiam in obæratos & debitores communis sit. De iure tamen ciuili ne in criminalibus quidem ad poenam tendit, sed duntaxat ad custodiam: et si respectu carcerati sit sœpe magnum tormentum, sordidaque & infamis habitatio. De iure Canonico secùs, quo cancer perpetuus in poenam mortis ciuilis nonnunquam decernitur. Hinc in iure Ciuili Carceris & Custodiæ nomina

Rrr 3

promi-

promiscue usurpantur, ut Venuleius inquit, Vinculum
rum appellatione, vel priuata, vel publica vincula signifi-
camus, Custodiæ verò tantum Publicam Custodiam:
& Vlpianus, Verum est eum qui in Carcere clusus est
non videri neque vincitum, neque in vinculis esse, nisi
corpori eius vincula sint adhibita. Quis credat? Sic est.
Sub tribus primis Regibus Romulo, Numa, & Tullo
Hostilio Romæ carcer non extitit. Anco Martio reg-
nante, ingenti incremento rebus auctis, cum in tanta
multitudine hominum, discrimine rectè an perperam
facti confuso, facinora clandestina fierent, carcer ad
terrorem increscentis audaciæ mediæ Urbe, imminens
foro ædificatus. Ius Carceris ad Principem, aut Domi-
num loci pertinere exploratum est. Inædificationem
autem illius, seu fabricationem domus ad carceris usum
fieri debere sumptu Ciuium & inquilinorum loci ubi
erigitur, clarè scribit Iulius Clarus. Nihilominus in
Lite Spirensi Ciuitas Leodiensis audacter ius Carceris
sibi vendicat. Nullo apparente argumento. Articulum
Pacis seu Paci de Wihoingne 1326, verbum verbo red-
dens, fidus interpres, exhibeo, Intra Ciuitatem, &
Francisiam seu Pomærium, nemini ius, ususve carce-
ris esto, nisi Principi seu Domino Leodiensi, & Tribu-
nalibus illius ad hoc deputatis. Verum si Consules, seu
Magistri Leodienses reperiant delinquentem in præ-
sentia Iustitiæ Principis, seu Domini Leodiensis pote-
runt eum apprehendere & retinere: ita tamen ut quam-
primùm eundem in Iustitiæ Domini Leodiensis manus
consignent, ut prout ius dictabit de eo statuatur. Saluo
quod sede vacante Magistris Ciuitatis licebit Reos in
Ciuitate

Ciuitate repertos prehendere, & in Carcere (nempe Principis) pendente interregno asseruare, quos Principi post inaugurationem & Regalium inuestituras offerent. Vbi rationem diuersitatis circa consignationem Reorum facile est aduertere. Viuo Principe, & vigente illius iurisdictione tenentur Consules citra moram tradere Principis Praefectis aut Iudicibus maleficos quos forte prehenderint, illo autem mortuo, propter Iustitium & interregnū, ex quo potestas Praefectorum & Iudicū quasi obdormiat, permittitur Consulibus, apprehendere quoscunque Reos, carceribusque (quibus quam Principis, cum solus dicatur ibidem habere carceres?) mancipare, tradendos postea inaugurato & inuestito Principi. In posteriore vix aliquid speciale aduerto, quandoquidem eo casu liberum debeat esse omnibus in aliqua praesertim dignitate constitutis, in subsidium pendentis potestatis manum injicere in Criminosos; quod Republicæ intersit delicta publica puniri. Prius habet aliquid proprium Defensorum Ciuitatum, quibus Consules & Burgimagistros dixi antehac posse quadantenus comparari. Rescriptum est, Arcadii, Honori, & Theodosii Imperatorum ad Cæcilianum Praetorio Praefustum, Defensores Ciuitatum oblatos sibi Reos in ipso latrocinio, vel congressu violentiae, aut perpetrato homicidio, aut stupro, vel raptu, vel adulterio deprehensos, & actis publicis sibi traditos, expresso crimine cum ijs à quibus fuerint accusati, mox sub idonea persecutione ad Iudicium dirigant. Quod circa Carcerem soli Principi competentem Foedus de Wihoingne per Arbitros utrumque electos disposuit, alio Program-

mate

mate sub die sexta Aprilis 1348, sub nomine Statutorum Leodiensiū (quia permisso Adolphi Principis tota Universitas Ciuium statuit) ijsdem penè verbis refricatur, nempe, Quantum ad punctum Carceris attinet, Caeatur ne quis in Ciuitate & Pomærio Leodiensi carcere vti possit, aut debeat, vel quenquam apprehendere, & in carcere detinere. At ea potestas penè solum Dominum Leodiensem, illiusq; Deputatos & Iustitiarios maneto. Hynsberghica Constitutio anni 1424. 16. Iulij. idem verbo uno repetit, dum per sextum articulum inter antiquas Ordinationes & Paces perennè obseruandas, & edicto illo confirmatas, enumerat Pacem de Wihoingne. Regula est iuris Ciuilis, Semper generalibus specialia infunt: & Canonici, In toto non est dubium partem contineri. In Pace de Geneffe & Wotemme auctore Principe per Communitatem Leodiensem 10 die Iulij 1331 inita (quæ non amplius quam septennio recentior est Pace de Wihoingne) decimus quartus articulus, incarcerationem, quæ priuata authoritate fieret, etiam prætextu damni publici, vetat in hunc modum, Quisquis indicta causa apprehenderit, aut viginti quatuor horarum spacio in carcere detinuerit, Canonicum, Clericum, Beneficiatum, Choralem, Prætorem, Scabinos, aut alium quemcumque ciuem Leodiensem in Ciuitate morantem, occasione rei vlli, per dominos, consanguineos, aut amicos aduersus Rempublicam admissæ, perpetuâ Albanitione damnator; nec deinceps in urbem, aut intra quadragesimum ab urbe lapidem accedito. Si taxit, Prætor; & Scabini Leodienses eum capite multanto. Quem ego articulum exaudio

LIBER SECUNDVS.

305

exaudio de Carcere Priuato, qui, sicut publicus fuit per Pacem de Wihoingne Ciuitati interdictus, ita hic priuatis sub capitali poena prohibetur. Iure enim communi (à quo Statuta passiuam interpretationem admittunt) carceris priuati poena incurritur, dum quis in domo priuata per vnum diem naturalem quenquam vi detinet!

Cogor isthic ob prauivsus indignitatem, in inciuilem pro quocunque debito ciuili incarcerationem Leodij nimis frequentatam inuehi, eo consilio, vt penitatis abusibus remedium aliquandò statuatur. Rigorem Legis duodecim Tabularum in ære alieno reuixisse censes, cum erga crimina tam molles sint, aut dissimulantes. Atqui illis ipsis duodecim Tabulis pudori fæminarum parcebatur: Nam, quò matronale decus verecundiæ munimento tutius esset, in ius vocanti matronam corpus eius attingere non permittebant, vt inuolata manus alienæ tactu stola relinquretur. Et Iustinianæ iure, Nulla mulier pro pecunia fiscalis, seu priuata causa in carcerem trudi, aut includi debeat. Sed si pro fiscalis, aut priuato debito pulsetur, per virum suum, aut quem alium legitimè respondeat. Quod si noluerit vel respondere, vel persequi litem, executionem in rebus suis patiatur. Iudices qui id non seruauerint, viginti librarum auri pœnam, si maiores sunt, si minores decem soluant. Secus Leodij quotidiè factitatur, nulla reuerentia sexus. Miseræ mulieres ex causa debiti, saepius in rem maritorum, aut alimenta prolium contracti trahuntur obtorto collo in carceres ab inhumanis satellitibus, inhumaniorum iussu creditorum. Etsi eodem

Sff

iure,

iure, ne quidem ob crimen, dummodo modicum, forent
incarcerandæ, sed datis fideiussoribus, aut ijs deficien-
tibus, iuratoria cautione relaxandæ. Exceptis tantum
meretricibus, quæ per luxuriam beneficio muliebri in-
dignas se præstiterunt. Et in grauissimis criminibus, in
Monasterium, vel Asceterium mittendæ potius, aut alijs
mulieribus in custodiam tradendæ sint, quam in publi-
cam, & viris communem carcerem coniendi. Durius
etiam quām par est cum viris circa incarcerationem
agitur; non quidem in superficie pro duritate Legis duo-
decim Tabularum, sed vereor, ut re ipsa. Summo illo
& antiquissimo iure, Confessi æris ac debiti iudicatis
triginta dies dabantur conquirendæ pecuniæ causa:
post deinde nisi soluerent, ad Prætorem vocabantur,
& ab eo creditoribus addicebantur: restant reliquiae
legis, Secum ducito, vincito aut neruo, aut compedi-
bus quindecim pondo, ne minore. Si volet suo viuito.
Ni suo viuit, qui eum vincitum habebit, libras farris in
dies dato. Erat autem ius interea paciscendi: ac nisi pa-
ciscerentur, habebantur in vinculis dies sexaginta, &
trinis nundinis in comitium ad Prætorem produceban-
tur: tertij nundinis capite poenas dabant, aut trans
Tyberim peregrè venum ibant. Si plures forent credi-
tores quibus Reus iudicatus esset, petere poterant addi-
cti hominis corpus secari, Tertijs, inquit, nundinis
partes secanto, si plus minusve secuerint, sine fraude
esto. Sed Sextus Cæcilius apud Aulum Gellium, tan-
tam poenarum immanitatem fuisse denūtiatam dicit, ne
ad eam vnquam perueniretur. Dissectum enim (inquit)
antiquitus neminem, neq; legi, neque audiui, quoniam
sævitia

sæuitia ista pœnæ contemni non quita est. Nouissimo iure, obærati nequeunt incarcерari ante congruam bonorum excussionem; & personarūm quarundam conditio etiam post factam excussionem, inde eximit. At indifferenter omnes Leodij debitores Ecclesiastici, & seculares citra perquisitionem, tentatamque bonorum executionem ingente scandalō, plena luce, medio foro à satellitibus ad mercedem pactam hiantibus faucibus, ignominiosè capiuntur, obluctantes trahuntur, & aliquando vinciuntur, pugnis miserè contusi. Sunt qui per carnificum istorum tractationem barbarem, aut dedecoris turpitudinem conciderunt exanimis. Quidam ad plures annos in squalore carceris canino victu, arido pane, & aqua vitam tolerare coacti: alij tabe confecti, & immortui. Miserabiliores priscis obæratis, quanto breuitas doloris optabilior est diuturnis tormentis, Morsque minus pœnæ, quam mora mortis habet. Potiorem earum regionem morem duxero, quæ in hoc apparitorum linguam, non manum applicant, monitis per eos reis aut soluere, aut in carcerem diuertere. Ipsiusmet Barbariæ, Turciæ nempe, consuetudinem non improbarerimus. Qui alium in ius vocat, ne lictorem quidem, aut publicum apparitorem adhibet ad vadandum, sed ipse aduersarium adit, & coram testibus ad iudicium vocat. Hic nec verbo refragari audet, sed statim vna ad Iudicem siue Cadium, totum diem ante ædes sedentem, & paratum eunt. Pridem in Æthiopia etiam in capitalibus causis ab alieno ministerio abstinebatur. Ad damnatum lictor mittebatur præferens mortis signum, quo accepto Reus mortem sibi conscisciebat. Mortem

S. f. 2

exilio

exilio commutare nefas habebatur. Euenit, ut quidam meditaretur fugere, quod præsentiens mater zonâ ad collum filij iniectâ ne suis dedecori esset, nequaquam manibus reniti ausum, strangulauerit. Mitior fuit Caroli Magni Lex, cuius fragmentum in Manuscripto, sub titulo Legis Carolinæ & Pauuillardi Giffou, perdurat his verbis, Nosce, quod nullus nobilis possit auctoritate Iudicis in persona sua, nec in equis suis, aut quadrigis, bigisve aurigarum suorum arrestari. Debitum equidem viris nobilibus priuilegium. Sed etsi populares minore sint gratia digni, clementius tamen ex causa meritoris, tam in modo capturæ, quam in carcere venirent tractandi. Certè Serenissimus Princeps FERDINANDVS carceres sæpius quotannis per Ministros suos hactenus iussit visitari, & plures è fisco suo & pecunia, eos præfertim qui per aduersam fortunam, aut insignem calamitatem, & non per bonorum suorum decoctionem creditoribus tenentur, redimi. Magnum Magni Principis exemplum, & opulentioribus subditis imitatum. In Fœdere anni 1357. 12 Decemb. nuncupato de Varoux, hic articulus inuenitur, Nec arrestari, nec in ius vocari potest vir equo vectus. Quid Plebeium æquè ac illustrem respicit. At me reprimō, nec in Æthiopiam euagor, aut Turciam. Quid ante annos quadringentos circa formam incarcerationis ob ciuile debitum Leodij obseruaretur, Philippina, quam suprà concussimus, dígito monstrat. Verba sunt. Si quis Ciuium de aliquo debito coram Iustitia fuit conuictus, præcipere debet ei Villicus, ut hoc debitum vel soluat, vel datis fideiussoribus ante Solis occasum caueat: Si neutrum fecerit, turrim

curriam Episcopi, aperto ei ad hunc effectum ostio, ingrediatur, neque eidem liceat inde egredi, etiamsi pateret ostium, donec debitum soluerit. Illius æui Eburones, Iudicis, Prætorisque mandata, & humanæ pactum fidei non parui fecisse, vel unus iste articulus, persuadeat. Nec ab antiquis Germaniæ populis, (à quibus genus maiores duxerunt) ita degenerasse: quibus nihil religiosius fide erat: non publicè modo, sed priuatim, etiam inter ludos & iocos. Aleam (quod mirere, inquit Tacitus) sobrij inter seria exercent: tanta lucrandi, perden-dive temeritate, ut cum omnia defecerunt, extremo ac nouissimo iactu de libertate, & corpore contendant. Vi-ctus voluntariam seruitutem adit: quamvis iunior, quamvis robustior, alligari se, ac vñire patitur. Ea est in re prauâ peruicacia, ipsi fidem vocant. Scytharum gens simplex, & bellicosa, iniurata fidei seruandæ tenacior erat, quam Græci iurati. Quod Scythici Legati Alexan-dro Magno in faciem exprobrarunt, Iurando gratiam Scythas sancire ne credideris. Colendo fidem iurant. Græcorum ista cautio est, qui acta consignant, & Deos inuocant: nos religionem in ipsa fide nouimus. Qui non reuerentur homines, fallunt Deos. Priscis Ro-manis fides pro venerabili numine fuit in ciues, so-cios, hostes; adeo vt Senatum non concilium mortalium, sed ipsummet religiosæ fidei templum cen-suisses: quorum fidei qui se committebat, periculi omnis erat securus. Cuius ingenij, morisque gnarus Hanno, aliis Poenis detrectantibus, ne eodem exem-plo ijs iniicerentur catenæ, quo Cornelio Asinæ nu-per fuerant coniectæ, audacter de pace acturus ad

Sff 3

Roma-

LEODIVM.

16
Romanos tetendit, quam violauerat fidem; integrum
expertus.

CAPVT VIGESIMVM-SECUNDVM.

*Civitatem Leodiensem non esse Caput aliorum
Patriæ Oppidorum.*

Aracadius Statuæ Isidis Deæ vector veneratio-
nem, & cultum obseruantis, prætereuntisve multi-
tudinis, præ solitarum sarcinarum ritu, admiratus, fa-
stum indecenter exhibuit, ratus sibi, non Deæ hono-
rem deferri, donec rector flagro insolentem compe-
scuit. Plebecula Leodiensis ad eum morem morosa vi-
detur. Nam melioris luti, vt & sagacioris prudentiæ,
sunt, qui supra plebeculam eminent, vt ita iis queat
imponi. Itaque Plebecula, cui non sunt in occipitio
oculi, dum spiritualium, & temporalium simul splen-
dorem Leodij præcipue emicare cernit, Principem ibi
præ aliis Oppidis agere, Primarium Capitulum secun-
dam Romam, adiunctis Secundariis Ecclesiis repræsen-
tare, generalia Principis Consistoria ibidem sedem fi-
gere, fluxum & refluxum illic esse Provincialium; se-
cum reputat, quod aliquid supra aliorum Oppidorum
plebeculam sit, & suum esse, non Principis, & Legiacæ
Ecclesiæ splendorem. Repone exuuias Leonis, & tuas
resume; nec temere cum Iole clauam, & arcum Her-
culis usurpa? Non amplius es Legia quam Hoium, Dio-
niantum, Tungri, & sororiantia Principatus Oppida. Nec
ætate

ætate quidem primogenita es, sed patris prædiligentis fauore, Tungros, & Traiectum dissimulo, quandoquidem tu, quæ per Episcopatum Hubertinum incœpisti, utramque urbem, in qua successuè Insula Episcopalis præfusit, & ad te illuc peruenit, natu maiorem fatebere. Diuus Monulphus Tungrorum duodecimus Episcopus, qui Diuo Seruatio post aliquam interregni intercedinem anno 561 Traiecti successit, Reguli Dionantensis filius fuit; & Dionantum, à Dione, seu Venere & venustate nuncupatum, multò antea erat. Huum, aut Hoyum, ab Hoyulo fluuiio dictum, ipsi Diuo Materno Principis Apostolorum Discipulo, primo Tungrenium Præfuli cognitum, & per eum fuit nobilitatum. Qui ut primam cis Alpes Ecclesiam in Deiparae Immaculatissimæ honorem Tungris ædificauit, ita secundam eidem Virgini Ædem Hui dedicauit.

Centrones Iulio Cæsari in Commentariis de bello Gallico cogniti, Vrbem suam Trudonopolim Leodio contemporaneam, si non antiquioremerit, asserunt. Diuus Trudo Sancti Lamberti sub Diuo Remaclo condiscipulus in fundo & territorio proprio extruxit, Menthisque Ecclesiæ donauit, donatus potius Leodiensi, si Leodium extitisset. Nec imponent Loffenses si Oppidum, castrumque suum vetustius faciant, cum Aper Loffensis Comes Sancti Martyris Lamberti pater ibi regnauerit. Sunt & plura hujus Principatus Oppida Leodio vetustiora: sufficit exempla indicasse. Neque Ciuitas cæteris authoritate, & iurisdictione præualet, cum Episcopus vbique verus & plenus sit Dominus & Princeps, ut abunde superius apparuit. Si Pomœrium
habet,

LEODIVM.

312
habet, vulgo Franciae districtum, in aliis etiam Oppidis visitur, etsi angustius, quia sunt angustiora. Sit Consules & Ciucum Consilium, reliquæ Vrbes iis non carent: nec Ciucus illarum Magistratus magis ab iis pendet, quam illæ inuicem inter se. Caput membris suis imperat, dum hoc quiescere, illud moueri, ista operari iubet. Leodium cum aliis Oppidis est eiusdem capitit & corporis, Principis nempe, & Prouinciae membrum, cui nulla iussio, imperium nullum in reliqua Patriæ Oppida. In sessionibus & comitiis, aliisque negotiis publicis præ Oppidorum Consulibus dignior locus Consulibus Leodiensibus defertur, sed non ea est capitit prærogatiua. Dextera & læua manus, geminæ sunt so- rores, an quia dextera dextero loco locata est, se caput sinistræ iactabit? In priuata domo & familia pro ratio- ne ætatis liberi accubant, num ideo seniores natu ca- pita sunt iuniorum fratum? Parens est qui cunctis æqualiter imperat: vt Princeps in sua Prouincia singu- lis æquo iure Vrbibus. Percurre Fædera & Pacta, per Ciuitatem, & Vrbes Patriæ inita, aut cum ijs percussa, reperies illas què principaliter nominari, & contrahere, ac Ciuitatem ipsam, nullo nisi prænominationis & or- dinis discrimine. Nobilem & amplam Vrbem, ac pluri- bus per Pontifices & Cæsares gratiis decoratam Hyns- bergicus Princeps in sua Ordinatione 1424. 16 Iulij confitetur, & nonnunquam forte in historiis legitur esse Vrbs Capitalis Principatus, non tamen aliarum est Vrbium caput. Nobilitas, & amplitudo differt ab au- thoritate, & iurisdictione. Eques equite nobilior est, sed non idcirco nobilior est caput ignobilioris. Sit etiam Prin-

Princeps qui Legiam capitalem suam Vrbem dixerit, non ideo ea Vrbium caput. Scio quandoque id dictum, Engelbertus de Marka in Nundinarum Leodiensium institutione 1350. 24 Martij propensionem & animi impulsu[m] expromens, inquit, Desyderantes Ciuitatem Nostram Leodiensem, quæ est nostri Principatus caput, ditare & adaugere, vnas generales nundinas annuas in eadem Nostra Ciuitate in loco dicto Grauioule ad ripam fluminis Mosæ constituimus. Capitalem vocauit, quia in illa Princeps illius, & reliquarum Vrbium caput, Cathedram tenet. An quia Rex vni præ alijs equo insidet, qui vehit Regem equus est aliorum caput equorum? Bucephalum Alexander nou eodem quo cæteras pecudes animo æstimabat: namque ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium, & Regem cum vellet ascendere sponte genua submittens excipiebat, credebaturque sentire quem veheret. Hinc velut parentaturus mortuo Bucephaliam vrbem condidit. Julius Cæsar Alexandri æmulator vtebatur equo insigni pedibus propè humanis, & in modum digitorum vngulis fissis, quem sessoris alterius non patientem primus ascendit; cuius etiam instar pro æde Veneris dedicauit. Augustus, & Adrianus nobilissimos etiam equos habuerunt, quibus mortuis sumptuosos tumulos statuerunt: & post eos degener Commodus egregium Praefinum nomine, quem in Vaticano splendide inhumauit. Sepulchra equina non tam mirabitur, qui boum apud Memphim in Ægypto conditoria legit. Tempore Ptolemai Lagi alumnus bouis Apis, ultra permagnam quam in eius sumptum pecuniam sumpserat, insuper

Ttt

quin-

quinquaginta argenti talenta à Ptolomæo Rege sumpta in eius sepulturam impedit. Et Diodori Siculi ætate (vt ipsem Libro Secundo Bibliothecæ Historicæ enarrat) fuerunt, qui in Apis emortalis sepulchrum haut minus centum talentis contulere. Num ideo præscriptorum equorum vllus aliis equis præfuit? Cur magis quam Cyllarus Castoris, Pegasus Persei, Pyrois, Eoüs, Aethon, & Phlegon Solis equi? Atqui fessores suos iumenta agnoscunt, & morte sua plerumque heris vitam seruant; vt equi innumeri, & Pori elephantus. Et Capitalis (vt pretendunt) Vrbis Incolæ Principem suum nosse dissimulant, ei refragantur & obtrectant. Apes ex tauro terræ infosso generantur: in oppositum crabrones ex equo; Pressus humo bellator equus erabronis origo est. Sic quamdiu humilis & abiecta plebs territamentis suis honestiores ciues premet; seditiones, rapinæ, homicidia compitatim erunt: vbi lege reprimetur, reduci poterit serenus benè ordinatæ Reipublicæ status. Quod si quandoque Historicus quispiam Legiam Capitalem Vrbem vocat, Primariam & Capitalem confundit. Primaria est, quia Principes primariam faciunt, tanquam sedem Cathedram Episcopatus, & magis frequentatam, & inhabitatione sua sepiùs reliquis honoratam. Etsi tectis Leodiensibus, aut murorum, Suburbiorumve ambitu, Principum curia non claudatur, quibus liberum est alias Vrbes, aut arcis suæ Provinciæ in habitationem diligere, synodos ibi celebrare, Trium Patriæ Statuum Comitia pro libitu indicere & habere, illuc Tribunalia Ecclesiastica, & Secularia transferre, & figere. Cuius rei numerosa possunt proferri exempla.

exempla. Roma enim esse dicitur, vbi Papa est. Ut sa-
pienter Pompeianas secutus partes Lentulus ad earum-
dem partium Senatum

— Non qua tellure coacti,
Quamque procul tectis captæ sed eamus ab *Vrbis*
Cernite, sed vestra faciem cognoscite turbæ,
Cunctaque iussuri primum hoc decernite Patres,
Quod regnis populisque liquet, nos esse Senatum.

— Tarpeia sede perusta
Gallorum facibus, Veiosque habitante Camillo
Illic Roma fuit, non unquam perdidit ordo
Mutato sua iura solo.

Quod in transenna significare lubuit in detestatio-
nem impudentissimæ temeritatis factiosorum aliquot
nebulonum, eò furoris prolapsorū, vt indicta à biennio
circiter per Serenissimum Principem in Oppido suo
Hoyensi trium Ordinum Comitia perfidis recessibus,
seu famosis potius scriptis fuerint insectati.

Si Leodium esset caput, haberet in Oppida imperium;
iuxta illud Seueri Imperatoris ad exercitum suum pre-
maturè Bassiano filio parere volentem, Sentitis caput
imperare, non pedes, Longè absunt ab imperandi & iu-
bendi iure, qui ne quidem vñā queunt conuenire abs-
que Principis consensu & authoritate. Extat Henrici
Romanorum Regis in hanc rem 13 Kal. Februarij 1231
datum Wormatiæ rescriptum secundo Presulatus anno
Ioannis de Apia Episcopi, inscriptum, Fidelibus suis
vniuersis Ciubus Leodiensibus, cæterisque Burgensi-
bus ad Episcopatum Leodiensem pertinentibus. Vni-

Ttt 2

uersi-

ueritati vestræ (inquit) notum facimus , quod nos di-
lectum Principem , & consanguineum nostrum Ioan-
nem venerabilem Leodiensem Episcopum in nostra
gratia sic duxi mus colligendum , quod in omni iure suo
ipsum volumus confouere . Verum cum per Principum
nostrorum sententiam sit definitum , quod nulla Ciui-
tas , nullum Oppidum in Regno nostro constitutum
absque Domini sui assensu facere possit communiones ,
constitutiones , confœderationes , colligationes , seu
coniurationes aliquas , quocunque nomine censeantur ,
fidelitati vestræ firmiter præcipiendo mandamus , qua-
tenus ab omnibus communionibus , confœderationi-
bus , colligationibus , seu coniurationibus quibuscunq;
nominibus censeantur , quas inter vos illicite fecistis ,
recedentes , dictum Dominum vestrum Leodiensem
Episcopum in omni eo iure & dominio , in quo præde-
cessores sui fuerunt , esse plenariè permittatis . Si Ciui-
tas Oppidorum caput esset , Capitis cum membris per-
mitteretur in commune bonum confœderatio : quia
simil membra sunt subditorum , societas , & mutua liga-
tio in uno Principe interdicitur . Absque cuius autoritate
nulla Collegia licita sunt , & collegiorum congregatio-
nes conuenticula sunt , non cætus . Martianum in ti-
tulo de Collegiis illicitis audi respondentem , Mandatis
principalibus præcipitur Præsidibus Provinciarum ne
patiantur esse collegia & sodalitia . Religionis tantum
causa coire non prohibentur . In summa autem nisi ex
Senatusconsulti autoritate , vel Cœsaris , collegium vel
tale quocunque corpus coierit , contra Senatuscon-
sulta , & mandata , & constitutiones collegiū celebratur .

Strepit,

Strepit, fremitq; hoc loco Plebicola, iniquam Leodiensis Vrbis cum ceteris institui comparationem, & plus nimio imminui eius prærogatiuam, quandoquidem à sententiis Consiliorum Ciuiorum aliarum vrbium concessa receptaque sit ad Consilium Ciicum Leodiense appellatio: cuius hęc sit natura, vt interponatur ad superiorem Iudicis qui sententiam pronuntiauit. Qua audacia affirmat, maiore constantia pernego. Nunquam apellationem huiusmodi permisam, nec iure vlo, legitimave consuetudine receptam. Adi & consule fastos Vrbium Huensis, Dionantensis, Couiniensis, Fossensis, Tudiniensis, Loffensis, Tungrensis, Trudonopolis, ne vestigium quidem talis apellationis illuc reperies. Nec dissimile aliorum Oppidorum sit iudicium. Non tamen inficiar vidisse me bina talis qualis prouocationis exempla, vnum Visetensis Vrbis, alterum, ni me fallit memoria, Eykensis. Cur tam variè, cum par & idem sit ius vniuersarum? Suspicor propter Iurisconsultorum, & peritorum inopiam aliquos Ciicos Magistratus in conciuim suorum controversiis nonnunquam consuluisse & interrogasse Magistratum Ciicum Leodiensem, & ex eius suffragio (vt ex Iurisperitorum sponte consultorum consilio plerique Iudices faciunt) ius partibus dixisse. Hinc Leodiensem Magistratum propagandæ iurisdictionis studiosissimum pro gleba aruum apprehendisse, & spontaneos exquitendi consilij aditus, in iudicium conuertere voluisse: ignaro, ac multò magis inconsulto Principe. Quod facile factu fuit inter intestinarum discordiarum nimis frequentium flamas, subditis pro libidine cuncta gerentibus.

janu

Ttt 3

Ex

Ex quibus interim paucis actibus, ijsque clam, & iuscio
Domino fabricatis neque præscriptio, neque consue-
tudo (quæ corruptela dicitur, nisi sit rationabilis & le-
gitimè præscripta) potuit introduci. Adijce, solum
apellandi ad aliquod tribunal morem non euincere su-
perioritatem, authoritatemque extra appellationis ca-
sum: iuxta tritam Pragmaticorum vocem, Quantum
possessum, tantum præscriptum, non vltra. Exempla
res limpidior reddetur. Sic ab Officiali Leodiensi, Iu-
dice non Ecclesiasticarum tantùm, sed ciuilium & pro-
phanarum causarum ordinario, ab immemoriali tempo-
re ad Officiale Colonensem Metropoliticum apella-
tur, eaque consuetudo, et si præter, imò contra ius ex-
tra causas merè Ecclesiasticas, valet & sustinetur: at
cauebis inde inferre quod Colonia fit caput Legiæ, aut
Officialis Colonensis excepto appellationis casu, caput
Leodini. Ita ad Supremum Mechliniense Prætorium
ex Regia institutione, & iussione ab omnibus Consiliis
Prouincialibus Maiestatis Catholicæ prouocatur; neque
ideo Mechlinia est caput Hannoniæ, Arthesiæ, Luxem-
burgi, Namurci, aliarumve Vrbium, aut Prouinciarum.
Belgicæ Prouinciæ Regi vni subsunt, nec quia Rex, aut
Prorex in Brabantia, & Bruxellis sedem vt plurimum fi-
git, Vrbs Bruxellensis est caput ceterarum. A similitu-
dine non incongrua hic estimandum. Ut Belgicæ suos
olim separatim Duces, Comites & Dominos coluerunt,
& tandem, vt plures lineæ ex circumferentia in vnum
centrum desinentes, in vnum coäluerunt Principem: ita
territoria & vrbes Leodiensis Principatus, quæ à pluri-
bus seorsim possidebantur, sçculorum progressu vene-
runt

gunt in vnius Episcopi manum. Tolerabilior fuit Nio-
bes fastus fæcunditate partus superbientis, & Latonam
ipsam spernentis, inflatione sterilium aliena velut sua
prædicantium. Iuuat concito cursu per spacia Eburoni-
cæ ditionis excurrere, & aliquam partem metatorio
modo designare. De Tungris primæua Episcopatus à
Diuo Materno Apostolorum Principis discipulo Cathe-
dra, quā ad Leodiensem Antistitem peruererit, non im-
moror inquirere: cum translatione sedis approbante
Pontifice transiuit quicquid tunc principalis iuris Epi-
scopo competebat: quod Cæfari reseruatum erat, Cæ-
farea deinceps donationē accessit; vt ex Diplomatibus,
quorum crebra hoc opere fit mentio, elucet. Traiecti
ad Mosam Porus Louanij Comes ope Sancti Seruati
morbo polypo sanatus partem dimidiā donasse scri-
bitur: & vt omnis dominatio est consortis impatiens,
sub Hugone de Cabilione septuagesimo secundo Epi-
scopo anno 1296 in arbitros fuisse compromissum, &
pro Duce Brabantiae largius ab ijs pronuntiatum Ioan-
nes Hocsemius scriptor, Canonicus Leodiensis licen-
ter annotauit. De Centronibus proximè dixi. Loffen-
sem Comitatum, urbem & arcem, Arnulphus Comes
de Los ægritudine extrema decumbens circa annum
millesimum decimum Baldrico Episco, eum in finem
humiliter vocato transcripsit. Aufridus Comes Hoien-
sis anno 985 Hoiensem Comitatum Notgero cessit, &
eodem anno Otto Imperator cessionem ratam faciens
addidit, Quicquid Cameræ nostræ prouenire poterat
ex Comitatu iam dicto Ecclesiæ supradictæ Leodiensi, vel
iuri Episcopi concedimus. Iam à trecentis & amplius
annis,

alioſT

annis, nempe anno 627 aut eò circa, Sanctus Ioannes Agnus, à mansuetudine sic dictus, decimus sextus Episcopus, ab aratro, vir aliàs nobilis nouus Curius ad illam dignitatem diuinitùs euocatus, villam de Tyhange, Latinè Tyhonium iuxta Hoiensis Oppidi moenia luae Ecclesiæ donarat, præter decimas Capellæ Castrensi Huensi, vbi sepultus est, assignatas. A Sancto Monulpho duodecimo Episcopo Dionantensis Reguli filio Dionantum processisse comperitur. Nec incompertum est Marchionatum Franchimontensem Regum Romanorum liberalitati deberi. Et Diplomate Ludouici II. Imperatoris dato Aquisgrani 15 Kalend. Februar. 908. confirmatorio donationis Arnulphi Regis tempore Stephani decimi Leodiensium Episcopi Comitis Saluensis filij, probatur quod villa de Teatis cum iuribus inibi fiscalibus tunc & in antea pertinebat ad Leodicensem Ecclesiam: & habeo pro probabili quod totus etiam districtus, seu Franchimontum, alio tunc nomine Foresta erat Ecclesiæ, sed medio tempore interuenisse usurpationes potentiorum, quas postea Carolus Secundus Imperator retuderit: & capropter Placentius ait Stephanum Episcopum recepisse Franchimontum, aliter Forestam à Carolo Secundo. Extat Caroli sub anno 923 rescriptum his verbis — Aignierus Marchio strenuus, pariter Robertus nostræ Serenitatis executor fidelissimus, nostram adierunt Excellentiam poscentes prorsùs uti interuentu Stephani venerabilis Tungrorum Episcopi nostri affinis dilectissimi, partibus Sanctæ Dei genitricis Mariæ, Almique Martyris Lamberti in proprium traderemus Forestam, quæ olim pertinuerat ad Teatis

Tectis villam, quam dato fisco Zuendipolchus retinuerat ad manum Regiam, quamque constat in pago Luuiensi atque in Comitatu Sichardi sitam — Horum itaque petitioni gratanter assensum præbentes, delegauimus ipsam Forestem prælibatis partibus iure perpetuo in proprium tenendam, & totam vnde cunque ad integrum, velut dudum semper in Regum manibus constititerat, firmauimus omni tempore possidendam; in tantum ut neque à quoquam venatio vllatenūs fiat per vllum nisi Prælati illius Eclesiæ licentiam omnino habuerit indeptam. Si quis ita temerario ausu in ea venari præsumperit sic bannum Regium inde componat, quomodo antea componebatur, dum Regum in manibus steterat. — Obertus Episcopus anno 1096 Bullo-nium situ loci munitissimum in finibus Franciæ, & Lo-tharingiæ positū ab Heroë Godefrido ad expeditionem Hyerosolimitanam accincto coëmit mille trecentis argenti purissimi marcis, & tribus auri. Quām summam ut corraderet, ex maiori Ecleſia, inquit Historicus, & omnibus Episcopatus Ecleſiis aurum, gemmas, & cætera, quæ decoro ambitu altaria, pulpita, & textus Ecleſiarum venustabant, detraxit. Subiungens quod eo pre-cio obuiauerit assiduis latronum & prædonum graffationibus & deprædationibus. Eodem anno 18. Kalend. Iulij Couinum acquisiuit, ut propriis literis fatetur hac forma, Emī à Comite Baldūino de Mont Castellum de Couino cum omnibus ad illud pertinentibus in Ecleſiis, mancipiis, villis, campis, siluis, pascuis, pratis, aquis, aquarum decursibus, cultis, incultis, redditibus. — Dedi marcas 500; quod eo libentius fecit, quia animo-

Q180M

V V V

con-

conceperat cum aliis deuotis Christianis Hyerosolimam proficisci. Idem Obertus emit Castellum Clarimontis. Anno 1204. sub Hugone de Petra Ponte Comes Albertus allodium suum de Muha & de Waleue cum familia & omnibus appendiciis, Eclesiae Leodiensi contulit liberè & absolutè. In remunerationem tamen iuxta mutuum pactum Episcopus grandem pecuniarum sumam (sunt qui de quinquaginta marcarum millibus loquantur) rependit. Anno 1040 Henricus Tertius Imperator deferens precibus Nithardi Episcopi (qui materno genere fuit Bauarus, & Reginaldi ex sorore nepos) Hasbaniam, pridem Haspinga dictam, eidem Eclesiae erogauit, his verbis, Comitatum Arnoldi Comitis nomine Haspinga in pago Hispangou situm cum tali iure, talique districtu, quale parens noster Conrardus Imperator, aut nos hactenus in illo visi sumus habere, in *Moneta vel Telonio*, imo cum omni vtilitate, quæ scribi, aut excogitari potest predictæ Leodiensi Eclesiae in honorem Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, ac preciosissimi Martyris Lamberti qui ibidem corporaliter requiescit constructæ, ea lege in proprium concedimus, ut hanc proprietatem quam hactenus in illo habuimus, Episcopus Nithardus, suique successores ab hinc potestatiue habeant. Ita de singulis Oppidis reperiet impiger in-dagator, & quisquis in querendo operæ & labori non parcer. His præiui exemplis, quæ regulam non restrin-gunt, sed explicant. Scrutetur alias an Fossense Oppidum à Beato Pholliano, qui dono & sumptu Sanctæ Gertrudis Pipini filiæ Fossense collegium fundauit, an Belysiense à Landrada virgine Nobili quæ in suo patri-monio

monio cœnobium virginale tempore Sancti Lamberti construxit, insigni munificentia prouenerint: quando Tuinum, seu Tudiniense Oppidum, & quomodo Ecclesiæ accesserit, & an Goropij Becani coniectura veridica sit, qui Tuinum à vernacula dictione, *Tuer*, occisionem significante, vult appellari, quod eo credat conditum loco quo Neruorum copiæ penè ad internectionem fuerunt à Julio Césare excisæ. Foras foras lumbreis qui sub terra erepsisti modo? Viden' nunc reliquas vrbes, non minùs quàm Leodium esse de iuribus & bonis Ecclesiæ Leodiensis, Leodiumque proinde non esse nisi viuis corporis membrum, nequaquam verò caput. Saltem si ventrem, ob loci situm, itemque habitantium multitudinem; aut manum, ab armis ferentium manu dixisses, aurem non offenderes: Vel etiam oculum; quo nomine doctæ Athenæ, & frugalis Sparta præ alijs Græciæ Ciuitatibus decoratae sunt: & Alcibade, Cononeque Atticis Ducibus successuè debellatis, cum multi Atheniensium nomen delendum, urbemque incendio consumendam censerent, ipsimet hostes Spartani obstitere, negaruntque se ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos.

VV 2 CAPVT

CAPVT VIGESIMVM-TERTIVM.

De Telenio & Moneta.

Nemo si ingratus est, non miser est: Ingrati itaque esse vitemus non aliena causa, sed nostra. Grati simus non ut aliis nobis libentius præstet, priori irritatus exemplo, sed ut rem pulcherrimam ac iucundissimam faciamus. Senecæ est præceptum. Verear ingratitudinis notam contrahere si plurium Cesarum dona Ecclesiæ Leodiensi collata tam siccè pertranseam, & illorum iniurius memoriæ, nisi memor meminerim. Hoc, & priore Libro non pauca pro materiæ occursu delibavi; gemino, aut cumulo officium. Carolus Secundus, idemque Caluus dictus, (qui Bataviam seu Hollandiam primus dignitate Comitatus decorauit Theodorico Comite creato, & Balduinum ex Custode Flandriæ Comitem instituit), suo diplomate dato in Meantis Ciuitate 6 Kal. Iulij 884 commemorat, Ad petitionem Richardæ Imperatricis suæ coniugis Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Sanctique Lamberti Tungrensi vel Leodiensi, cui tunc præerat Franco Episcopus, concessisse in pago Scarponnensi Villam quæ dicebatur Magdera cum edificiis, Ecclesiis, terris, agris, vineis, campis, pascuis, siluis, aquis & mancipiis vtriusque sexus, ea lege ut nullus eiusdem Ecclesiæ Episcopus, deinceps beneficiandi eas res habeat licentiam. Mancipia insuper illa (sunt verba Diplomatis) quæ Tungris, ac Leodij residere & manere noscun-

noscuntur, de quocunque nostro fisco sint, aut ex dominicato, aut ex beneficiato, vniuersa eidem Ecclesiæ perpetuò habenda atque tenenda, sicut alia suprascripta concedentes, adiicimus, & confirmamus. Fiscum ex Dominicato hic intelligo, res proprio iure & immediatè ad Cæsarem vti Dominum spectantes: Ex Beneficiato autem, quæ iure subinfeudationis per vasallos Cæsari debebantur. Feudum enim ex parte concedentis est beneficium, & vasalli Feudatarij dicuntur beneficiarij. Otto Secundus 8 Idus Ianuarij 981 in Gruona, rescripta Prædecessorum Cæsarum Caroli Magni, Ludouici, & Caroli Secundi per Ottonem Primum parentem suum confirmata, vt vniuersæ possessiones Ecclesiæ Sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, & Sancti Lamberti, & quæcunque loca cum omnibus rebus, & hominibus ad ea pertinentibus, *omni publica potestate exclusa* in manu Episcopi singulariter consistant supplicante Notgero Leodiensium Episcopo rata facit, & firma. Otto Tertius Nonis Iunij 985 in Gilenhoim anno regni sui secundo ad eiusdem Notgeri requisitionem, non solùm confirmat redditionem Comitatus Hoyensis ad manus Episcopi per Aufridum Comitem factam, sed Imperialis iura quæ ibi referuata habebat adiicit: his verbis, nam digna censeo quæ ex parte saltem subijciam, Quia adiicit Celsitudinem nostram Venerabilis & Fidelitatis nostræ in omnibus executor Notgerus Tungrensum vel Leodiensium Episcopus, vt ei, & successoribus suis Sanctæ Mariæ, Sanctoque Lamberto deferuituris Comitatum Hoyensem, qui in nostra ditione hactenus erat, quemque Aufridus Comes illustris vir, qui illum ad præsens

Vvv 3

tene-

tenebat, pro Dei honore, & prædictorum Sanctorū ve-
neratione, ipsiusq; Episcopi amore reddiderat, perpetuū
habendum concederemus: & quia quod reliquum erat
regiæ ditionis in *Moneta scilicet & Telonio*, reliquisq; redi-
tibus munificentia Regum, vel Imperatorum prædeces-
sorum nostrorū Eclesię Sanctæ Mariæ Leodio, vel Hoyo
positæ iam cesserat, & dilectissima mater nostra Theo-
phania Imperatrix fieri petebat, ratum duximus eius
subseruire petitioni: super hæc, quæcumque ab antecesso-
ribus nostris Eclesię Sanctæ Mariæ, Sanctique Lam-
berti concessa sunt, concedimus eidem Venerabili Not-
gero Episcopo, & per eum omnibus eius successoribus
quod reliquum Hoyensis Comitatus in nostra ditione
superfuerat infra eundem vicum, vel extra. Itaque pro
animæ nostræ, vel antecessorum nostrorum remedio,
vel Dei seruitio melius & fidelius explendo, quicquid
Camerali nostræ prouenire poterat ex Comitatu iam
dicto Eclesię supradictæ Episcopo cedendum permit-
timus. Diuus Henricus Imperator eo nomine Secun-
dus (quidam primum faciunt, Henricum Aucupem
omittentes) 4. Idus Iunij anno Domini millesimo sexto
in Etterem, præmemorato rursus Notgero instantे
(quem secundum Ciuitatis Leodinæ Conditorem iure
meritissimo vocamus) in hanc rescripsit sententiam,
Quia vir Venerabilis Notgerus Tungensis seu Leo-
diensis Episcopus quoddam præceptum obtulit quod
erat secundi Ottonis Imperatoris consanguinei nostri,
in quo dicebatur quod non solum ipse, & pater suus, sed
antecessores eorum eidem Eclesię Sanctæ Mariæ &
Sancti Lamberti per authoritatis suæ præcepta contu-
lerant,

lerant, ut & ipsa: & suæ appendiciæ, quæ sunt (enumera-
rat inter alia, Dionantum, Tungros, Hoyum, Traie-
ctum, Fossas, Ceumacum) vel in ceteris locis, cum om-
nibus rebus vel hominibus ad se pertinentibus liberè
consisterent, & ab omni inquietudine iudicariæ pote-
statis defensæ & securæ manerent. Cuius petitioni au-
rem libenter accommodauimus, & decreuimus vt ipsi
Præsuli, successoribus suis, & nunc, & semper liceat res
prædictæ Ecclesiæ, & illi subditarum sub tuitionis atque
immunitatis nostræ defensione, remota totius iudicia-
riæ potestatis inquietudine, quietas possidere, & no-
stro Imperio parere, & quicquid de præfatis rebus Ecle-
siarum, *ius fisci exigere poterat* prædictæ Ecclesiæ esset, vt
deinceps ad peragendum Dei seruitium, augmentum
& supplementum fiat. Henricus Quartus literis suis
Aquisgrani septimo Kalendas Iulij 1070 expeditis, idem
quod Henricus Secundus roborat, addens quoad Dio-
nantum quod sequitur, Illud verò Castrum quod est
in Dionant, concedimus iudicario iure, & legali deli-
beratione construere, vel potius reconstruere, eo quod
fuerit antiquitus constructum ad Regni negotium, pre-
fertim cum sit huius rei indicium & pars muri, & trium
solidorum census. Concedimus & ibidem *Monetam, Te-
loneum, Mercatum* vt hęc liberè teneat Episcopus. Recte
reædificandum dixit Castrum Dionantense, quod iam
de tempore Sancti Monulphi celebre erat, & è cuius li-
beralitate ad Leodiensem Ecclesiam cum sedis Cathe-
dralis translatione peruenit. Ioannes Molanus in suo
Indiculo Sanctorum Belgii in litera S, sic inquit. Mo-
nulphus prediorum suorum, inter quę est Castrum Dio-
nantum

nantum Beatum Seruatium scripsit heredem, in cuius medio Ecclesiæ omnibus dignè peractis sepultus est, sicut hodie videtur. Scribebat anno 1573. Cum Cathedra per Sanctum Hubertum authoritate Apostolica Leodium Tungris, aut Traiecto transiit (non definio enim intricatam & exagitatam quæstionem , an verè aliquando Sedes Episcopalis Traiectum sit delata, an solū residentia Episcoporum ad tempus eò immigraverit) quę Cathedræ , & Episcopalis Tiaræ erant, Leodium vñā transferunt. Quemadmodum antea , si Ægidio aureæ Vallis credimus , anno scilicet 549 Sanctus Domitianus dicitur obtinuisse in Synodo Aurelianensi facultatem transferendi in Oppidum Traiectense ad Mosam bona Ecclesię Tungrensis. Quod si ita esset, conserveretur sedem Tungris reuerà fuisse in Vrbem Traiectensem translatam. Sed vt idem cibus non similiter sapit omnium palato ; nec oculus , alioquin auro index certior , de Iridis coloribus eodem semper modo iudicat : Prescripta Ottonum , & Henricorum Diplomata aliorsum trahunt aduersarij , conantes inferre , cum in illis recenseantur plura Principatus Oppida , & Episcopalia bona velut Imperium recognoscantia , Ciuitas autem Leodiensis ibidem non exprimatur , huius quām aliorum Oppidorum & locorum diuersam videri rationem. Qui amant ipsi sibi somnia fingunt : omnibus historiis se malus aptat amor. Quos strictim hoc uno iectu perstrictos velim , Talia esse subiecta , qualia sunt predicata , & leges ipsas interpretationem trahere extermorum habilitate. Peculiarē Vrbis Leodiensis in ijs literis mentionem fieri non oportuit. Vbi de bonis Ecclesiæ.

Eclesiæ Sanctæ Mariæ , Sanctique Lamberti collatis ,
& collatorum confirmatione agebatur. Dos namque
prima huius Eclesiæ , & Cathedræ fuit ipsa Ciuitas ,
quam Sanctus Hubertus condidit propter Ecclesiam in
Deiparæ , & Diui Lamberti honorem. Accessiones &
incrementa primæuæ dotis fuere , alia dominia , oppida
& loca , pro quibus confirmandis Episcopi supplices
fuere Cæsaribus. Eapropter Otto Secundus Ecclesiam
Leodiensem vocat Matrem , respectu Ecclesiarum Tun-
grensis , Hoyensis , Fossensis , & Lobiensis , quas dicit esse
capitales , id est præcipuas possessiones earum quæ fue-
rant Matri Eclesiæ collatae ; non capitales respectu Ma-
tris , quæ idèò mater erat , quia ante istarum superue-
nientium acquisitionem , Ciuitas fuerat per condito-
rem assignata & tradita in dotem , & sedem Episcopalis
dignitatis . Nihilominùs Otto Tertius gratias & confir-
mationes prædecessorum Imperatorum explicatiùs ad
ipsammet Ecclesiam Leodiensem , quæ Leodiensis dicta
fuit à Leodio in dotem & sedem assignato , refert , dum
Leodiensem principe & primario loco nominat , & Tra-
iectum , Hoyum , & Dionantum Secundariò , & recen-
tiùs quæsita recenset . Tungrorum & Traiecti antiqui-
tas Maternitatem non lædit Eclesiæ Leodiensis , que
erecta in Cathedralem , illis in collegiatas demissis , vera
fuit effecta mater , duobus illis Oppidis posterius etiam
eidem submissis . Diuus Henricus Secundus (quem
Augusta Familia Bauarica iure iactat suum) districtius ,
dum vtitur his verbis , Ottonem Imperatorem , & An-
tecessores eidem Ecclesiæ Sanctæ Mariæ , & Sancti Lam-
berti præcepta contulisse , vt & ipsa , & suæ appendiciæ :

(pro appendicibus alia Oppida, & loca dinumerat) cum omnibus rebus & hominibus ad se pertinentibus liberè per se consisterent. Principaliter ergò, & primò gratiæ eæ Cœsareæ Leodium tanquam originariam Ecclesiæ do- tem considerarunt, & alia aduentitia Oppida posterius & per interuallum acquisita, quæ sub appendiciis, seu appendicibus continentur, per modum accessoriorum & appendix. Henricus Quartus prædecessorum ve- stigia eodem verborum passu legit, Ecclesiam Leodien- sem principaliter denominans, & aliorum Oppidorum Ecclesiæ, appendicias, seu appendices illius appellat. Hoc ipso quod de appendicibus idem expressim statuitur, de eo cuius appendices dicuntur intellectum fortius venit. Quandoquidem accessoria sequantur suum principale, & parem cum eo conditionem sortiantur. Antememo- rata Caroli Secundi donatio fiscalium quorumcunque iurium, Dominicalium, & subinfeudatorum Leodij, & Tungris ipsi ut Cœsari restantium (cuius Cœsar is Ca- roli Secundi, non minùs quam Caroli Primi seu Magni, tam Ottonis Secundi, quam amborum Henricorum Li- teræ meminerunt) lineam huc ducit perpendicularē. Quicquid in Vrbe Leodiensi supererat Imperialis fisci, & utriusque sexus mancipia, Franconi Episcopo, & in Præsulatu successoribus in perpetuum concessit. Si Cœ- sar Leodii fiscum adhuc habebat, Leodium iuris erat Imperialis, cum extra Imperium nullus sit fiscus Cœ- sareus. Fiscus enim est de patrimonio Principis ut Princi- pis, & Regiæ, aut Imperiali eius coronæ competit. Ut radij à Sole, fluuij à mari, ab eo fluunt confiscatio- num iura. De quo illud est Plinij in suo Traiano, Magna Prin-

Principis gloria est si saepe vincatur fiscus, cuius mala causa nunquam est nisi sub bono Principe. Per quorum iurum fiscalium cessionem Cæsares Episcopum Leodiensem magna ædepol potestate Leodij instruxerunt, non minore quam in alijs eiusdem Principatus Oppidis. Et inde aliqui in oppositam prorsus partem occasionem sumpfere asseredi, quod Ciuitas ab Imperio esset exempta, & Principi suo duntaxat subiecta. Parum prudenter, parumque fideliter: ex quo per quantumcunque generalem iurum iurisdictionalium, Fiscalium, aut Regalium donationem Dominis immediatis à Cæsariis factam, directum Dominium, supremumque Imperij ius non censeatur ab Imperio abdicatum. Sed iurisdictio cumulatiuè, non priuatiuè, ut Iureconsulti loquuntur, attributa. Hinc Ottones, & Henrici singulari fauore prædecessorum Precepta, ut vocant, insecuri, declarando quid vniuersæ possessiones Ecclesiæ Leodiensis cum omnibus rebus, & hominibus in manu Episcopi singulariter consistant, *omni publica potestate exclusa*, Imperiale inde potestatem non excludunt, absit captiosa interpretatio, sed quamlibet aliam externam. Patrocinante ad id vulgato axiomate, Sub generali oratione, & sermone non comprehendi personam loquentis. Autumo insuper hanc publicæ potestatis exclusionem admodum conferre ad fastigium & culmen authoritatis Episcopi & Principis, quod ex absoluta potestate, & alto suo dominio, de quo antehac differimus, citra ullam iudicij telam possit Princeps grauiora corrigere delicta. At altius infigendū memoriae censeo quod Otto Tertius de Comitatu Hoiensi, & Henricus

LEODIVM.

532 Quartus de Dionanto tradunt; ille quidem, quod reliquum erat in Hoiensi territorio Regiæ ditionis in *Mone-*
ta, Telonio, & reliquis redditibus cedendo, aut cessum
 ratum habendo; hic autem, concedens Episcopo, ut Dionanti *Monetam, Telonium & Mercatum* liberè teneat. De
 Mercatu seu Nundinis nil dico, quia nemo refragatur;
 de Telonio pauculum, & de Moneta liberalius effabor.
 En à quot seculis utrobique Hui, & Dionanti Princeps
 Leodiensis habuit ius Telonij? Quemadmodum &
 adeptum fuisse Traiecti docet Ludouici II. Imperato-
 ris rescriptum datum Aquisgrani 908. 15 Kal. Februar.
 ubi antecedentes donationes confirmans his vtitur ver-
 bis, *Insuper Teloneum ac Monetam de Traiecto* nostra do-
 natione cum consensu Albuini eo tempore illius Comi-
 tis, concessa. Et in Hasbania (antiquitus Haspinga)
 alterum Henrici III. Imperatoris 1040. Diploma, Co-
 mitatum Arnoldi Comitis nomine Haspinga cum tali
 iure quale parens noster, aut nos in illo visi sumus ha-
 bere in *Moneta vel Teloneo* concessimus. Diuus FER-
 DINANDVS Secundus nuper Serenissimo FERDI-
 NANDO Leodiensem Principi facultatem insuper pe-
 cularem dederat huiusc vestigalis. Interim dum ante
 aliquot annos in arcum & præfidiariorum militum in-
 terventionem, aliasque publicas Patriæ necessitates de-
 co, ni promptius aptiusve medium suggesteretur, im-
 nendo apud Leodienses actum fuit, curæ Serenissimi
 Principis in irritum cessere, cuneo Mercatorum, qui &
 probi ciues haberí volunt undecunque reclamante. Fa-
 cessat nominis boni ciuis usurpatio, penè quos priua-
 tum lucrum publicam vincit causam: qui tantum & non
 amplius

s. xxx

Si plius de publicis malis sentiunt, quantum ad priuatas res pertinet. Aurea Cassiodori sententia non est pro æuo plusquam ferreo, Mihi propria cura dilapsa est, postquam generalem cepi cogitare custodiam: opto meis bene, sed quod possit esse commune. Sed lubet fucum & fumum facere contumaciæ, ex diuini Platoni sententia, qui quarto & trigesimo Libro de Legibus, tollit penitus è Republica importandarum, exportandarumque rerum vectigal. Radius Solis has tenebras dispellet. Plato vectigal à vehendo, & evehendo dictum, quod Græci eodem significatu Telon (vnde Teionium) vocant, à sua Republica exclusit: sed ubi est Platonis Respublica? Vbi Stoicorum Sapiens, & Ciceronis orator. Nusquam gentium. Neque miror sic idæam suam composuisse Platonem, & arcuisse vectigal ab eo politico imaginario regimine, vnde Mercatores, & commercia proscribebat. Omnia (inquit) peregrina nisi necessaria sint, nemo adducat, nec rursus aliquid quod regioni necessarium sit exportet. Arma tantum & instrumenta bellica, quæque ad bellum conferunt, si advectione est opus, conuehantur. Notissimum Romanis Legibus, & moribus id vectigalis genus, quod in portibus, aut portis Oppidorum, portorium, & portarium ideo nuncupatum, pontium transitu, aut viarum transgressu certis erat locis institutum. Lex est Valentis, Valentiniani, & Gratiani ad Archelaum Comitem Orientis in Iustinianæ Codice, Ex præstatione vectigalium nullius omnino nomine quicquam minatur, quin octauas more solito constitutas omne hominum genus, quod commerciis voluerit interesse, de-

pendat. Octaua ergo pars mercium pro portorio solueratur, vnde illius exactores appellati octauarij, & octonarij. Cicero tamen in Verrem scribit de vicesima portus Syracusani, & Quintilianus, Symmachusque de quadragesima. Opinandum est pro locis, aut mercibus, necnon temporibus variasse: maximè pro mercibus, ut peregrinæ ad delicias, aut pompas magis, quam ad usum inuestigæ, grauius vectigal soluerent. Moderatum erat quod ex vectura mercium nuperrimè exigebat Princeps, nimis sexagesima, nec in suos, sed in necessarios Patriæ usus. Quod tot debebatur nominibus abnegatum fuit. An Mercurius, qui commerciis praestet, & lucro fauentiorem se exhibuerit, refragatores ipsi eloquantur. Ante anni revolutionem latro unus Platolus sicariis paucis stipatus merces quasque pro libidine sui vectigales fecit, magno gentis Mercurialis dolore, & detimento. Ad solos Leodienses culpa pertinuit. Tres enim Patriæ Ordines, ut ante scripsi, in Telonium, vel aliud tributum rebus consumptibilibus alijsve imponendum, par praesentibus necessitatibus consentiebant: illi vero more, & errore inueterato negabant alligari ordinum suffragiis. Similem quandoque quaestionem mouerunt Gandenses veteres Leodiensium amici, sed Carolus Quintus Cæsar in publico Senatus confessu anno 1540 pridie Kalendas Maij terminauit. Ex Ponto Heutero paucis exponam. Ardente cum Francis bello Maria Austriaca Belgarum Gubernatrix anno 1536 conuocatis omnium Provinciarum Ordinibus in Francicum bellum obtinuerat duodecies centena millia florenorum, è quibus Elandri pro sua parte

parte erant soluturi quadringenta millia, inita ratione pro facultate ac opibus singularum Prouinciarum. Cæteris consentientibus Flandris opposuere se soli Gandenses, obtendentes quod ad extraordinarias pecuniarum collationes cogi non possent, ob priuilegia à tribus diuersis Comitibus vrbi collata , à Comite Guidone 1296, à Comite Ludouico Neuersio 1334. & postremò à Duce Maria Burgunda 1477; ceterisque contribuentibus mansere in mora, & contumacia. Aduocato Fiscali perorante, & præter alia replicante, quod priuilegia (partim vi & seditione expressa) non intelligerentur de impositione vniuersæ Flandriæ facta, sed soli Vrbi Gandensi imperata , huius formæ tulit sententiam , Consilio Procerum aurei velleris , Præsidum diuersarum Curiarum, Præfectorum supplicum libellorum, ac complurium aliorum magni nominis, eruditio-
nis, ac prudentiæ virorum, causa maturè, probeque ex-
aminata definitè ac absolute pronuntiamus, Consensum
trium Flandriæ Ordinum sufficere : Vrbem proinde
Gandensem, eiusque Castellaniam in omnem perpetui-
tatem per Ordinū in tributa consensum obligari, idem-
que per vniuersam Flandriam obseruandum, nonob-
stantibus priuilegiis à Gandensibus allegatis, donatisq;
à Comitibus Guidone, Ludouico Neuersio, & Duce
Maria Burgunda. Quam ego sententiam referendam
duxī, vt deinceps illius recordatione admoniti Leo-
denses erubescant in Comitiis tumultuari, & aduersus
trium Statuum suffragia obluctari.

Eodem in ludo edocemur ius cudendæ monetæ com-
petere Principi, non Leodij tantum, & Bullonij, sed

etiam

etiam Dionanti, Hui, aliisq; locis. Ut mirum sit, si admi-
rationi locum daret popularis vesania, toties in re mo-
netaria Principem fuisse, per Leodienses edicta princi-
palia suis Recessibus abrogantes, interturbatum. Cusio-
nem Monetæ esse è primis Regalibus nemo huc vsque
dubitare ausus: inter illa numeratur in Libris Feudo-
rum capite de Regalibus, & ad solum Imperatorem spe-
ctat, eosve quibus Imperator Priuilegium concesserit.
Hinc poena læsæ Maiestatis tenetur, extremoque sup-
plicio afficitur qui adulterat, falsificatve monetam.
Si quis nummos (lex est Constantini Imperatoris) falsa-
effusione formauerit, vniuersas eius facultates fisco no-
stro præcipimus addici: & quicunq; solidorum adulter-
poterit reperiri, illico omni dilatione submota flam-
marum exustionibus mancipetur. Veteres opinabantur
Monetam esse Deam, quæ pecuniæ haberet curam, &
seuerissimè animaduerteret in eos, qui dolum circa pe-
cuniam admitterent. Rex Iorus, alij legunt Ionos, pri-
mus monetam in Thessalia reperit, de quo Lucanus,
Vergilio nescio an inferior,

Primus Thessalicæ rector telluris Iorus

*In formam calidæ percussit pondera massa,
Fudit & argentum flammis, aurique monetam
Fregit, & immensis coxit fornacibus æra.*

In Egina insula dicitur argentum primùm à Philone
coëptum signari. In Italia primus omnium Janus æream
pecuniam signauit, cuius vna in parte nota erat Janus
biceps, ex altera rostrum nauis, qua vectus fuerat Sa-
turnus. Quod Ouidius indicat

— Sed cur Naualis in ære

altera signata est, altera forma biceps?

Mul-

Multis postmodum interuallis vsus monetæ intermorta-
tuus reuixit in Romana Republica , non sub Numa
Pompilio , quem aliqui fingunt pecuniam signasse , &
à nomine suo Numum apellasse , sed post exactos diu
Reges. Notæ Nummi Ærei fuerunt , ex vna parte Con-
sulūm capita , dum Roma sub Consulibus fuit , postea
Cesarum effigies ; ex parte altera non idem semper si-
gnum : aliquando lupa Romulum & Remum lactans ,
quandoque vel triumphus , vel ciuica corona , aut Deus ,
Deae quæpiam . Nummus argenteus , vt Plinius scri-
ptum reliquit , percussus est anno Vrbis quingentesimo
octogesimo quinto , Quinto Fabio Consule , quinque
annis ante primum bellum Punicum : ij Nummi bigati
& quadrigati apellati , à bigis , & quadrigis insculptis .
Fuere deinde percussi cum signo Victoriae , & ideo dicti
Victoriati : postmodùm argentei notas æneorum as-
sumpsere , ab vna scilicet parte Consulūm , & successiue
Imperatorum capita , ab altera pro arbitrio regentium .
Vt Augustus , iuxta Suetonium , nummum argenteum
nota syderis Capricorni , quo natus fuerat percussit , &
Nero Cytharædum , quod cythara plurimùm delectare-
tur , nummo inscripsit . Argenteo aureus nummus sexa-
ginta annis posterior , cum Consulūm etiam , aut Impe-
ratorum imaginibus pro ratione temporum . Tribunis
ea cura demandabatur , vt fragmentum antiquæ legis ,
recentioris tamen duodecim Tabulis , testatur , Tribuni
domi pecuniam publicam custodiunto , æs , argentum ,
aurumve publicè signanto . Romæ ædes & officina Mo-
netæ fuerunt eo loco vbi Manlij Capitolini ob regni
affectionem damnati domus extiterat . Camillus illuc

Y y y

Iunoni

Iunoni Monetæ templum dedicauit post cladem maximam à Senonibus Gallis acceptam, quod ex arce Iunonis audita vox esset, & Iuno appellata ideo Moneta. Pecunia autem dicta Moneta, quod post notæ impressio nem admoneat cuius sit ponderis & valoris. Sicut Nummus dicitur Græca æthymologia, quia à lege premium suum habet.

CAPVT VIGESIMVM-QVARTVM.

De Pace de Fexhe.

THeobaldus de Barro septuagesimus quartus Tun-
grensis, & consequenter Leodiensis Ecclesiæ Epi-
scopus Henricum Luxemburgensem Imperatorem in
Italianum comitatus seditione Romæ in Henricum coorta
fortiter dimicans Iæsus post triduum expirauit anno
1310, vel eo circa. Successor Adolphus de Marka dissu-
tam nobilium, & popularium cruentis discordiis Rem-
publicam suscepit, sub quo Pax de Fexhe anno 1316 in
auras exiuit. Occasionem ex Ioanne Hocsemio Cano-
nico & Scholastico Cathedrali, Principi cæterùm fri-
gidè affecto, hanc præcipue deprehendo. Prauo abusu
invaluerat lex quedam Carolina, à Carolo Magno sic
dicta, quâ, præ alijs articulis cauebatur, quod quisquis
homicidium perpetrasset videntibus Villico & Scabi-
nis, etiamsi sub axillis homicida caput imperfecti cir-
cumferret, & cruentatis manibus ad iudicium veniret,
nullis probationibus, neque rei euideptia conuinci-
posset, sed proprio iuramento absolutus abibat indem-
nis,

nis, nisi Villicus accusationem verbalem commissorum
criminum apud publica Scabinorum acta scripto redigi
fecisset, Quò eueniebat validiores & potentiores im-
punè grassari, & in solos miseros & pauperiores ultorem
iustitiae gladium insurgere. Ideò quot erant quieti &
Pacifici Ciuium, conquesti sunt Episcopo, quod nisi se-
posita eiusmodi lege, Alti Dominij iure, seu ut inter-
preter, absoluta sua potestate procederet, nemini probo-
tutum foret in publicum prodire, & per vias incedere.
Motus Princeps adhibito prudenter consilio, præ-
cepit Mamburno, ut indifferenter iure Alti Dominij
delicta legitimè probata coerceret: & Mamburno con-
niuente (imò paulò post aduersus Dominum suum
conspirante) Princeps ipse absoluta viis potestate de-
linquentes compescuit. Postea pluribus interiectis annis
eidem Adolpho Leodienses supplicarunt, ut permitte-
ret statuta condi queis Carolinū ius arctaretur: ut proē-
mium quorundam Statutorum denotat, quorum data
est incerta in anno, certa in die, sexta mensis Aprilis.
Nam quidam Codices preferunt annum 1318, alij 1348;
ego magis in annum 1328 propendo, propter primum
articulum Pacis de Floenne 1326. 5. Iunij continen-
tem, Resolutum fuisse statuta pro Ciuitate Leodiensi
condenda in quindecim annos permanfura, ut ciuium
Leodiensium excessus congruè emendentur. In hunc
modum Adolphus ea statuta exorditur, Quandoqui-
dem ius antiquum, nuncupatum Caroli Magni, secun-
dum quod Scabini nostri iudicant, laxius, mitiusque
est, adeo ut Ciuitatis nostræ criminosi pro modo delicto-
rum suorum non puniantur, Consules, Iurati, Guber-
natores,

natores, & tota Communitas Leodiensis cum expresso nostro consensu, licentia, & authoritate condiderunt nonnulla Statuta ad quindecim duratura annos, prædicta nihilominus nostra lege in robore suo remanente. Intercurrit scrupulus circa hoc Altij Dominij ius, quem prius eluam, etsi Pace de Fexhe sit posterior. Varium & mutabile vulgus quod querimoniis suis Adolphum Principem perpulerat ad exercitium summae potestatis, tædio seriæ iustitiæ refractarium, post Pacem de Fexhe, Recordium anno 1325 in Septembri (Literam Conatum appellant) à Scabinis accepit, sub hac forma, Item in actis publicis asseruamus quod Dominus Patriæ (seu Princeps) nulla alia lege per Bannum Leodiense vñatur, quam iure Carolino. Neque eidem permittatur ullis in casibus intra Ciuitatem alia lege vti, præterquam si Vniuersitas Leodiensis vltro se alteri legi submitteret. Verum reuoco Lectori in memoriam, quod isthæc Scabinalis Testatio sit eadem cum ea quæ perpetram super Itineribus publicis emanauit, quam Arbitri in Pace de Floenne 1330. 1. Iulij tanquam in medio intestinorum bellorum æstu per vim extortam, declararunt irritam, & inanem. Si Carolinarum legum septis Princeps foret inclusus, neque subditi propter mollietiam illarum orassent & exorassent ab illis pro tempore dispensari, neque toties tot Statuta, & Reformationes à diuersis successiue Principibus in diem hodiernum viderneremus euulgata. Etsi nihil inde deceffurum ordinariæ potestatis arbitrarer, quandoquidem Carolinæ leges essent Imperiales, à Carolo Magno Imperatore latae quæ vt per totum Imperium publicatae omnes concernebant

nebant subditos, ita Leodienses Imperio subiectos. Imperator enim iurisdictionem suam fundat, per legum suarum obseruationem. Nec ipsi Imperatori vertitur opprobrio legibus propriis obtemperare: ut qui cogitet cum Theodosio, tantum ipsi per se licere, quantum per leges antea licebat: & ius summum facultate & copia commodandi, non securitate peccandi experiri. De Regibus Romanis audi Romanum, Nobis Romulus, ut libitum imperitauerat, dein Numa religionibus & diuino iure populum deuinxit, repertaque quædam à Tullio & Anco, sed præcipuus Seruius sancto legum fuit, queis etiam Reges obtemperarent. Cernis Reges ipsos legibus scepta submisisse? Vnius Caligulæ atrox & barbara vox fuit, Omnia ipsi, & in omnes licere. Sed Caligulæ portenti, non hominis, qui quoties vxoris, vel amiculæ collum exoscularetur, addebat, tam bona ceruix simulac iussero demetur. Ordinariæ potestatis dixi, quia si certis penitissimè adstringeretur legibus, frustra quæreretur, supersintne scintillæ extraordinariæ authoritatis, & Altij Dominij. Non ideo tamen non posset iure Principali leges pro personarum, temporum, aut locorum ratione inutiles & infructiferas, amputare, antiquare, & utilioribus supplere; exemplo diligentis agricolæ silvescentem vitem secantis, ne labruscas pruvius gignat. Senescunt si quidem vel optima quæque, & infisionibus, nouisque propaginibus indigent. Ab hoc Pacto eliciunt Plebicolæ non licere Principi per se iudicare, neque noua iudicum Tribunalia instituere; sed non video ex qua Logica fluat illatio. Cum illi c坦tum componatur inter se, via Altij Dominij, extra paucos

Y y y 3

casus

LEODIVM.

542
 casus vetita, & methodus Iudiciariæ cognitionis in aliis
 seruanda. Scabini autem, & Homines (seu Curiae Pares,
 qui tunc rerum etiam capitalium erant cognitores)
 in exemplum proferantur: non adiecto, quod Princeps
 prohibeat alias Iudicium Curias allegere: quanquam
 nullas adlegerit, nec dempta Paribus illis cognitione
 criminali, aliud vice illorum collegium surrogauerit.
 Viua ratione, non incerta coniectura agere me sentiet,
 & consentiet, qui curiam Officialis Leodiensis tunc, &
 multis ante sæculis agnosceret; (certè anno 1315 proxi-
 mè ante hoc Pactum de Fexhe Adolphus Curiam sui
 Officialis, & alias inferiores Dionantum transtulisse
 scribitur) cuius, etsi ordinarij ciuilium, simulque crimi-
 nalium Iudicis, nullus tamen ibi sermo. Vnde mentio-
 nis neglectus, non est omissionis effectus: & vice versa
 expressorum designatio in exemplificationem facta est,
 non in præteriorum exclusionem. Non meliore con-
 sequentia argumentantur, non licere Principi per se
 ipsum exercere iudicium: cum tantummodò adimatur
 exuberans facultas extra judicialiter absque quacunque
 iudicij figura procedendi, ultra casus reseruatos. Et ar-
 dentibus votis deberent exposcere, quod imprudenter
 videntur reformidare. Ut scilicet integrum quando-
 que esset Principibus per alia Prouinciarum suarum
 ardua, & crebra negotia, pro Tribunalibus sedere, iusque
 coram dicere. Sic Reges, & Imperatores olim practi-
 carunt. Huc tendit illud Tragici ad Regem, *Si indicat
 cognosce, si regnas iube.* Sic Homerus inter oculorum
 tenebras, ingenio oculatissimus, Regi suo Agamemnoni
 sceptrum & leges tradit, his ut iudicet, illo ut domine-
 tur.

fur. Sic Philippus Macedo omnium horarum Iudex inter subditos fuit: Augustus Cæsar ius dixit assiduè & in noctem nonnunquam, ex lectica pro Tribunali posita, vel domi, si infirmior esset. Quanti recta Regum iudicia æstimet Deus docet per suum Ecclesiasten in Prouerbiiis, Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur. In veritate inquam, cuius inter purpuratos magna est persæpe inopia. Nam Ludouicus Vndecimus Galliarum Rex aiebat, se rebus omnibus in regno, & præcipue in aula abundare, una veritate excepta. Quia verò Princeps tot & tanta negotia solus sustinens, & pro omnium salute excubans, nequit interesse Prætoriis, attendere debet ut probos, sapientes & incorruptos viros constituat, iuxta illud in Exodo, Prouide de omni plebe viros potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderunt auaritiam, & constitue ex eis qui iudicent populum; & rursùm, Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. **Quod non nesciit Horatius,**

— *Male verum examinat omnis*

Corruptus Index.

Alexander Seuerus, qui Vlpianum pro tutore habuit, tanti stomachi fuit in eos Iudices qui furorum fama laborabant, ut si eos casu videret, commotione animi, stomachi coleram euomeret, toto vultu inardescens, & digitum haberet paratum, quo iis oculum erueret. Proinde cum cura feligendi optimi quique: quia, teste Platone, magis interest Reipublicæ à bonis administrari Magistratibus, quam bonis excellere legibus. Redeamus

— 100 —

LEODIVM.

544

mus in viam. Pactum de Fexhe aliquis non insulsè Cagliam Maximini dixerit, quæ toto pede maior erat pedis humani vestigio; aut Theramenis cothurnum tibiæ omnium accommodatum. Leodienses illud contrahunt, & suo arbitratu; Princeps è contra suæ authoritatis fulcrum non iniuriâ reputat. Populares pro suo captu in rem suam interpretantur, & inde elicere satagunt, quod paciscentibus nunquam in mentem descendit. Michael Montanus nobilis Gallus, & non ignobilis scriptor, qui vetere Rutilij, & Scauri exemplo, pro scritione habuit suam ipse vitam narrare, virū nouisse memorat diurna, nocturnaque manu Homerum terentem, qui quæcunque salutis nostræ mysteria sub figuris & emblematicibus fabularum ab Homero intellecta & descripta ostenderet. Quem cæci vatis interpretem non tam cæcum Tiresiam, quam Potitium, aut Potitio stultiorem alias crediderit. Quæ sit obscuritatis Pacti de Fexhe causa qui nosse cupit Hocsemium consulat; cuius ea est sententia. Principem Adolphum, & Auxiliarios, non minus quam rebelles Leodienses, diuturnitate bellorum fatigatos, apud Villam de Fexhe pacem iniuisse; quæ à loco Pax de Fexhe nominatur, multis inuoluta contrarietatibus. Tædio enim utrumque affandi parùm attenderunt, quid hinc inde scribi facerent, ex quo nouæ & multæ postmodum enatæ sunt difficultates. Siquidem Leodienses scriptum voluerunt, quod Princeps tenetur in omnes subditos lege & iure agere: Princeps autem Altum Dominium circa excessuum correctionem retinebat, quæ vix simul stare possunt (inquit Hocsemius). Hinc actor ex textu huius Pacti, si quando à Poten-

Potentioribus læsum se querebatur, Reum postulabat
Alto Dominio puniri : Reus è diametro iuxta idem Pa-
ctum contendebat non esse ius Principi per viam Altí
Dominij procedendi , sed lege & apud iudicem agen-
dum. Attamen lubet examinare num Gryphus & syr-
pus sit , qui ad Protagoræ , & Euatli ex eodem Pacto
agentium , & excipientium disceptationem accedat.
Pacti verba perplexiora , in quibus cardo mutuæ con-
tentioñis vertitur, subijcio latinè fideliter reddita. Qui-
libet conueniatur & distingatur lege & iudicio Scabi-
norum, aut Hominum (alibi probauimus per Homines
isthīc significari Pares Curię Feudalis) pro sua conditio-
ne, & casus exigentia, nec aliter: exceptis casibus ad Al-
titudinem seu Superioritatem nostram, & nostrorum in
Episcopatu successorum pertinētibus. Cuiusmodi casus
sunt. Nimirūm, quòd primò, quantum ad homicidium
nos Episcopus antedictus habemus & habebimus ius &
potestatem incendij, & vltra hoc in homicidam nobis
& successoribus nostris remanebit ius & facultas perse-
cutionis , donec parti læsæ, & nobis satisfecerit. Et ad
eum non aliud modum vtetur nos, & successores no-
stri prædicta Altitudine & Superioritate, quò usque
declaratum fuerit per Sensum Patriæ (siue Tres Ordi-
nes) an nos Episcopus præfatus , & Successores nostri
plus quam prædictum est Altitudinis seu Altí Dominij
habeamus. En textus Pacti. Nil opus ambage & diuer-
ticulis ; multum eo detractum est potestati & iuri pri-
mo Principis , penes quem erat plena facultas in pleris-
que criminibus aduersus Reos indicta causa , & citra
iudicij telam ullam animaduertendi : nunc per hoc

Zzz.

pactum

pactum limitata & circumscripta dicitur libertas Altius Dominij, ne vti possit præterquam in casu homicidij, in ceteris iure, & apud iudicem experiri oporteat. Dicitur, aio. Etiam si contraria sentiam, per expressionem vnicæ speciei, nempe homicidij, non fuisse ex mente Principis, & Capituli exclusas aliorum atrocissimum criminum species, in quibus æqualiter locus erat exercitio Altius Dominij: velut aduersus Incendarios, Raptores fæminarum, Sicarios, Viarum graffatores, & Perduelliones. Exempla enim, axiomate Iurisconsultorum, non restringunt regulam, sed declarant, Et exceptiones expressæ comprehendunt similes. Coniecturam adiuuat forma orationis, dum pluraliter Princeps loquitur (Exceptis casibus) & (Cuiusmodi casus sunt) & nihilominus solum homicidij casum subiicit: non usurpis pluralitate, sed singularitate contentandus, si Altius Dominij reseruatione ad homicidas esset restricta. Necnon, quod paulo post, quasi plures enumeraturus casus, incipiat per dictiōnem, Primò, quæ ordinem, & gradum sequentium denotat, & correlatiōnorum naturam primi, & subsequentium necessariō importat. Quo facile persuaderer Pacem, qualis hodie extat, truncatam, mutilatamque esse, aut supinam fuisse oscitantiam eorum, qui ex parte Principis & Capituli, ei pangendæ fuerunt adhibiti. Præualidum, inquies, ius id Principis, qui vitæ & necis potestatem eam habeat. Tecum sentio: nec quisquam audeat per negare id ius fuisse. Ut procul absit ab umbratili, & mortuo quodam Principatu, quem factiosi depingunt. Reuerā non poterat excellentius, potentiusve dari, libera pote,

poteſtate, independente in caſibus per atrocitatem, aut aliunde, moram non exigentibus, aut non patientibus. Sic Dictatores, & Imperatores domi, & militiæ, nullo iudicij ſtrepitū, quoties crimen mereretur, aut ita cenferent, statuebant. Consules item, cum Patres iuſſerant, ut viderent ne quid detrimenti Republica pateretur. Hala Magiſter equitum iubente Dictatore Spuriū Mæliū tanquam aduersus Rempublicam molientem, & egenæ plebeculæ ſupparasitantem interemit. Manlius Torquatus filium proprium iuuenem fortissimum, quod iniuſſu ſuo extra ordinem pugnaffet, quamuis vietorem, ſtatim, & fine consilij aduocatione vlla, capite punit. Papyrius Cursor in Prætorem Prænestinum qui per timorem feigniſ ex ſubſidiis fuos duxerat in primam aciem, cum inambulans ante tabernaculum vocari feciſſet, lictorem expedire ſecurim iuſſit; ad quam vocem exanimi ſtante Prænestino, agedum lictor excide radicem hanc, inquit, incommoſam ambulantibus perfuſumque vltimi ſupplicij metu mulcta dicta dimiſit. Attilius Regulus in Tribunum Næmium in Africam nauigare detrectantem, diſtringi ſecurim fecit, niſi paruiſſet. Recitat Dionyſius Halicarnaffeus legem, que dabant Ducibus facultatem interficiendi eos qui non obediunt, aut signa defenſunt; idque cauſa iudiſta. Fruſtrā prouocatio imploraretur, quæ legibus duodecim Tabularum in bello verabatur, Militiæ ab eo qui imperabit prouocatio ne eſto, quodque iſ qui bellum gerit, imperaffit, ius, ratumque eſto. In noſtra Belgica nū quid Balduinus Septimus Flandriæ Comes quendam virum nobilem Orſcampi toparcham ob duos boues

Zzz 2

paue

LEODIVM.

548

pauperculæ reclamanti abductos, subitò arripi fecit, & in lebetem aquæ feruentis, qui in medio foro Brugensi monetario puniendo erat destinatus, conijci, sic ut erat, ocreatum, vestitū, gladio accinctum? Et vndecim equestris loci viros, quod tres mercatores per viam bonis, & vita exuisserunt, vocatos in palatium, se coram laqueis iniectis destitui super tabulam annexos ad trabem iussit, & subducta tabula pensiles fecit? Altius Dominij, seu supremæ potestatis cuncta sunt exempla, citra causæ dictiōnem, cum idonea tamen inquisitione veritatis. Ut puta, si crimen est publicum, & notorium, notorietas est loco sententiæ. Hinc licet ut quis in Bannum Imperiale ob fractam Pacem Publicam ipso iure incidat ad effectum ut Banniti persona impunè offendit, & bona occupari possint, opus sit sententia declaratoria: tamen quando subditus committit feloniam aut rebellionem notoriā actu persistentem, non est necessaria declaratio prævia, potestque proditor manifestus & publicus absque eiusmodi declaratione præambula offendit. Cui doctrinæ præstantissimorum Iureconsultorum adstipulari Pragmaticam Imperij Sanctionem Augustæ Vindelicorum anno 1559 promulgatam, Andreas Gail quondam Cæsareæ Maiestatis Consiliarius affirmat. Neque in notorio facti permanentis (ut nostri loquuntur) admittitur probatio in contrarium. Ius Altius huius Dominij est particula quædam plenitudinis potestatis, liberum & solutum vinculis ordinis iudicarij, at intra fines & terminos iustitiæ cōarctatum: ideo non circumscriptum solitus fori cancellis, ut celerius & pleniū iustitiæ litetur; procul est ut aduersus iustitiam tendat. Nam & actus

Iusti-

Iustitiae est, propter atrocitatem delicti, iurium formulas nonnunquam transgredi. Enim uero, quae est in bono & legitimo Principe plenitudo potestatis, degeneraret in Tempestatis plenitudinem, si ab æquo & iusto desiceret, prætextu absolute facultatis. Cui plus licet, debet lubere minus. Cæterum in duobus præcipue fisto, figoque isthic gressum. Dum ob criminis immanitatem subditur & reseruatur homicidium Alto & absoluto Dominio, potiori iure immaniora scelera, quæ eadem potestate antea cum homicidio coercebantur, censentur eidem reseruata; cum non reperiantur in aliam cæthoriam reiecta. Quod præter, immo contra rationem foret, ibi minus esse iuris, ubi maior est ratio. Est in confessio, Perduelliones, Diuinæ & humanæ Maiestatis læsæ Reos, Incendiarios, Assassinos, Sicarios, Raptores virginum, Viarum grassatores esse deteriores simplicibus homicidis: & ideo ad Eclesiam confugientes immitatibus Ecclesiasticis non gaudere: quamuis homicidæ simplices, non proditorii, asylo fruantur. Alterum, argumento etiam à fortiori ducto consequi, consentaneum esse ut in præscriptis atrocissimis sceleribus, & potissimum læsæ utriusque Maiestatis reatu, Seditionumque & machinationis aduersus Rempublicam, solus Princeps, eiusve Scabini inquirere, cognoscere, & decidere possint; Ciucusque Magistratus perperam in adversum annuitatur. Quem dicto Principis audientem reddi optarem exemplum saltem Romanæ plebis, quæ ingrauescente annona de emendo frumento Nasicam Consulem in concione interpellans, cum ille id unum respondisset, Tacete, quæso, Quirites, plus enim ego

Zzz 3

quam

quàm vos quid Republicæ expeditat intelligo, actum
conticuit, & pleno venerationis silentio maiorem eius
authoritatis, quàm suorum alimentorum respectum
ostendit.

CAPVT VIGESIMVM-QVINTVM.

De Paetis Vigintiduum-viralibus.

ABsoluta & incircumscripta Principis potestas crebris fuit tentata insidiis, multò ante quam Vigintiduum-virale Tribunal, quod ei euertendæ stratum est, per Ioannem d'Erkel antistitem erigeretur. Sub Adolpho per Refractarios contis & remis eodem ad nauigabatur, ni cautem & rupem solitæ suæ magnanimitatis obiecisset. Quæ Ioannes Hocsemius, Cornelius Zanflet, & alij Chronistæ, quorum quidam parciùs, vel fæcundiùs, nobis reliquerunt, non pigebit strictim prodere. Adolpho de Marka regnante post Pacem de Fexhe sub eo anno 1316 initam, pro ingenio populi breui recruduit seditio: quæ eò processit, ut anno 1323 impulsus Presul querimonii multorum de iniustitia conquerentiū consenserit in electionem viginti virūm è Capitulo, Equitibus, & Popularibus eligendorum, qui media in bonum publicum oportuniora maturo perpensa iudicio proponerent. Quis credat, nisi sit proteste vetustas? Statuunt sex laicos designandos qui de iniuriis per Episcopum illatis ad promiscui cuiusque actoris querelam cognoscant: inuerso naturæ & iuris ordine.

ordine inferiores in superiore*m* ius dicturi. Cum Princeps in expectatam exploderet ineptiam, & cresceret rebellum audacia, qui nuper Dionantum se cum Tribunalibus receperat, Hoium tunc contendit. Secuta anno demum 1330 reconciliatio aliquot ante annis per Abbatem Nicasianum tentata, sub pactione quod rata esset illius ordinatio, & subditi vice damnorum numerarent quinquaginta millia librarum Turonensium. *Mille adde catenas?* Effugiet tamen hic vinclorum millia Proteus. Anno 1343 primarij aliqui nobiles, magno Ciuium vna sentientium comitatu venere ad locum Capitularem, quod tunc Adolphus Princeps cum Canonicis Cathedralibus conuenerat, obtuleruntque scripturam, Epitomen punctorum, quae à Principe extorquenda concluserant. Summarium erat. Ministros & Officiales omnes Principis officio suo destituendos, in illorum vitam, & mores inquirendum, facta quibuscumque conquerendi & accusandi facultate; accusatos porro pro modo excessum irremissibiliter castigandos. Imposterum neminem qui origine Ciuis non esset, in Consiliarium Principis ascendum: eligendos duos & viginti viros probos (probatis titulus omni in seditione præfertur) quatuor è Cathedrali Capitulo, octodecim ex ordine Equestri, & Populo, qui statis anni temporibus cœant audituri querimonias subditorum quorumcumque aduersus Principis Ministros, à quibus dicerent se iniuria affectos, aut iustitiae opem denegatam. Qui vigintiduum-viri essent perpetui, possentque statuere quae ad Ecclesiæ, & Patriæ utilitatem existimarent pertinere. In quas putemus Adolphum perplexitatis fauces redactum? Flagrabat
ad hoc

adhuc proximo anno 1342 excitata flamma ratione editi monetarum, occlamantibus popularibus denariorum valorem imminutum, & oculos in viciniam intendentibus. Maior Canonicorum Capitularium pars cedebat tempori, minacibus flagitationibus succubens. Vicit numerus minorem, sed saniorem partem; dissentiente quidem Principe, sed ob metum deteriorum iram retinente. Additum modo fuit, annales, non ad vitam, futuros. Quibus peractis æger animo animosissimus Princeps, quod & suam authoritatem per subditos specie consensus usurpari, & fideles Ministros in prædam, aut victimam malevolis dari cerneret, in morbum corporis intra breve spacium incidit, vnde non nisi per secessum ex urbe, & aëris mutationem conualuit. Ex priore consternatione confirmatus, Leodium regressus, conuocatos quatuor Canonicos, & alios quatuor Ciuitatenses è vigintiduum Deputatorum numero, anno 1344, ratione & authoritate induxit ad renuntiationem, & literarum Institutionis Vigintiduum-viralis restitutionem; quas literas mox lacerauit, obmurmurante, tumultuanteque populo; qui Plebeium Consulem velut Episcopo obsecundantem, cum Villico, & Scabinis proscriptis. Irritus itaque sub Adolpho fuit introducendorum Vigintiduum-virum conatus, neque efficacior sub Engelberto Adolphi patrui sui successore, quem frustra multis annis Leodienses bello lacestruerunt; victi enim multam pendere, & causis belli renuntiare sunt coacti. Flammam fumo esse proximare patuit. Acre incendium emortuo Engelberto, temporibus Ioannis d'Erkel anno 1372 Tudinij. (vnum est Patriæ

Patriæ Oppidum) erupit è densiore & nigrante fumo quorundam Oppidanorum, qui aliquot conciues & Scabinos, velut partes Principis strenuè tutantes facto, cum iure non possent, proscripterant. Commotus indignitate rei Antistes ablegauit quatuor Aulicos, qui proscriptos dignitati restituerent. Cum Oppidani armata manu resisterent, & obfistentium Antesignanus Ioannes Hartis alter Consulum procaciter, & iniuriosè in absentem Principem debaccharetur, inter conuicia, & improperia palam obtruncatur. Vetus Antonij in Iulij Cæsar's funere facinus exacerbati Tudinienses renouant: occisi Consulis corpus plaustro Dionantum, dein prono flumine Hoium, & illinc Leodium deportant, & ubique populum accendunt. Rabiem declinaturus Princeps Traiectum secessit. Feruente bello, & Popularibus Clerum tributis, ac militum stipendio grauantibus, placuit Capitulo, (si placere dicimus quod vi extorquetur) deputare gremij sui Canonicos de Pace cum Episcopo acturos. Pacis conditio fuit, duorum & viginti virorum Tribunal. Qui quidem quotannis eligerentur, quatuor à Capitulo Primario, quatuor ab ordine Equestri, quatuor à Ciuitatēsibus, duo ab Hoyensisibus, totidem à Dionantensibus, singuli à Tungrensisibus, Trudonensibus, Fossensibus, Tudiniensibus, Lofensisibus, & Hasselensibus, probi tamen, ingenui, prudentes, idonei, & è Principatu oriundi. Munus illorum inquirere in Officiatos, Iudices, & quoscunque Principis subditos, qui contra tenorem Pacti de Fexhe, præter, aut contra ius egerint, pecuniam indebitè exegerint, receperint, aut extorserint ratione iudicij, impe-

Aaaa

dimen-

dimentove fuerint quominus ius dicatur, & administretur. Ferenda proscriptionis in conuictos seu condemnatos sententia, intra quemcunque locum immunem in eos executioni tradenda, quamdiu iudicato non satisfecerint. Hoc Fædere pacto (vt scribit Radulphus de Riuo) Princeps Ioannes d'Erkel remeauit Leodium tristis & dolens, quod subditis robur suæ authoritatis cōmisisset, seque cerneret circumuentum, & propinquis amicisque credulitatem im properantibus esse ludibrio. At manta parumper? folia nunc cadunt, præ ut si bienium, aut triennium labatur, tum arbores in eum cadent. Noui isti gigantes fulmen Iouis in ipsum Iouem vibrabunt, & temerarij Phætontes Phæbum parentem, si queant, cremabunt. Cum, vt scribit Annalista, Episcopus quendam Hermannū Werslees Oppidi S. Trudonis ciuem propter enormem excessum in mille septingentos aureos mulctasset, & famæ hominis parcens innocentem eum literis suis dixisset, is obducta fronte, & pecuniæ, quam famæ retinendæ cupidior, dicam Episcopo coram Vigintiduum-viris dixit, Mulctam ve-
lut ab innocentem extortam petens, prolatis in medium literis in fidem innocentiae. Lex est Cæsarea, Plus valere quod reuerà agitur, quam quod simulatè concipiatur: eaque simulatio vt mendacij imago damnatur. Et est vetus dictum, malus vbi bonum se simulat tunc est pessimus. Prudenter in pari causa Philippus Alexan-
dri pater, qui, cum Harpalus pro amico quodam iniuriarum postulato acriter, & importunè intercederet ad-
dens se pro eo mulctam, quanta esset depensurum, in-
terrogavit, Quid tu igitur satagis, si paratus es mulctam

pro

pro eo dependere , & Harpalus subiecisset , Nempe ut
fama sit ei salua , tunc Philippus , Quid tu ais ? & non
æquius illum male audire , qui malè fecit , quām me in-
noxium eius causa ? Si ad simile exemplum intercessio-
ribus Hermanni huius pro auertenda infamiæ labo-
rantibus responsum fuisset , nouis tricis & turbis aula
Principis caruisset . Princeps , qui mulctam non diffite-
retur receptam , stare iuri coram Vigintiduum-viris ,
quibus se , suaque bona negabat subiecta , constanter
abnuit . Quo enim Dei , Naturæ , aut gentium iure , su-
perior subditis , Dominus vasallis suis subesset ? Notum
etiam sit in concessione alicuius iurisdictionis per Prin-
cipem alicui subditorum facta , Principem , & quæ Prin-
cipis sunt non comprehendendi , & in quantumcunque ge-
nerali dispositione eximi personam disponentis . Vigin-
tiduum-viri tantilli temporis creatione & institutione
inflati Principem tanquam contumaciter Tribunal de-
trectantem , ad mulctæ restitutionem condemnarunt .
Offensus insperata inferiorum insolentia , relicto mox
Leodio , post paruam Traiecti moram , Auinionem ad
Gregorium Undecimum Pontificem confugit , qui per
Cardinalem Florentinum causæ cognoscendæ deputa-
tum , Vigintiduum-viros , & adhærentes excommuni-
cationis laqueo innodauit , ac ab inde totam Patriam
Eclesiastico supposuit interdicto . Vèntum deinde ad
arma , Comite de Werneberh Domino de Arkel nepote ,
cum valida Germanorum manu , patrui partes fortiter
tutante : & Leodiensibus iterum Ecclesiasticos , Cano-
nicorum , Religiosorumque Collegia in contributio-
nem sumptuum compellentibus . Ducas Brabantiae in-

Aaaa 2

teruen-

2950

teruentu conquieuit turbo seditionis. Pax eâ lege data
(inquit idem Radulphus) vt Vigintiduum-viri de Ecle-
siasticis, eorumque bonis & rebus iudicia non agerent,
& patria certam pecuniæ summam resaciendis ex parte
damnis rependeret. Sic amota sunt excommunicatio-
nis, & interdicti tonitrua : & subditis reconciliatus
Princeps, dum solitariam meditatur vitam, in fata con-
cessit. Id Fædus nomen secundæ Pacis Vigintiduum-
viralis accepit. Premium operæ sit primum, & secundum
articulos ipsis verbis reddere. Extitit declaratum, Quod
Pacem Vigintiduum-viralem attinet, personam Domini
Leodiensis, quæ nullatenus eâ ligatur, non esse ad iudi-
cium Vigintiduum-virum euocandam : vt nec reditus
& prouentus hæreditarios, qui in illius ætarium, aut
Episcopalem mensam inferuntur. Pariter nec ordinem
Clericalem, nisi in quantum aliquis Clericus clericali-
ter viuens, vel Eclesiasticus, fungeretur munere publi-
co laicali. Quicquid secùs iudicari contigerit, nullius sit
roboris & momenti. De iure Hærediorum, & Fundo-
rum erit agendum coram Curiis & Tribunalibus, unde
bona eiusmodi mouentur, nisi mutua partium proroga-
tione & contestatione coram Domino Officiali Leo-
diensi procederetur. Etsi meæ facultatis, aut intentio-
nis non sit moliri huius, aut alterius Tribunalis reforma-
tionem, vel quenquam ex obeuntibus munera publica
sui officij admonere, multò minus ullum lèdere ; non
verebor tamen priuatam meam sententiam super quo-
tidiano, & diuturno iam abusu interponere, vt quando-
que, vel ipsi proprio motu Vigintiduum-viri noxiū
morem euellant, vel pro sua iustitia & prudentia Prin-
ceps,

*

ceps, quod non semel tentauit, curet aliquando emendari. Bini isti articuli per prauam corruptelam exoleuissē, si non in totum, certè in parte videntur. In primum passim, & sine scrupulo impingitur, at non sine periculo (vtinam fallar?) incurrendæ excommunicatio-
nis per sacros Canones constitutæ in eos, qui Clericos in Dei sortem electos ad Iudices sacerdotes trahunt, vel tractos condemnant. Nec velum obtendi potest ex con-
sensu Ecclesiasticorum, qui in Pacem Vigintiduum-vira-
lem, non minùs ac Equites, & Populares comperiuntur
consensisse, vel ex eo quod in illo Tribunali sint qua-
tuor Ecclesiastici, Nempe Cathedralis Ecclesiæ Canoni-
ci, à quibus coniunctim cum alijs iudicantur. Quia
Ecclesiastici limitatè & restrictiù in Pactum hoc conue-
nerunt, vt liberi ab eo & immunes essent, præterquām
si publicum laicale officium exercerent, & in eodem
delinquerent. Neque volentes potuissent, vel iuramenti
solemnis interpositione, iudicium laicorum iurisdictioni
se se submittere. Nam quaternarius Canonicorum vnà
iudicantium numerus non offundit, tegitve qualitatem
prophanam & sacerdotalem huiusc Tribunalis: quando-
quidem Collegium ex personis Ecclesiasticis, & laicis
mixtum, sit laicum & prophanum, vbi plures sunt laici
quam Ecclesiastici. Ideoque hoc Tribunal tanquam lai-
cum, nequit esse Iudex Ecclesiasticorum. In primum
inquam articulum crebrò offenditur per frequentes iu-
dicum Ecclesiasticorum ad hoc Tribunal euocationes,
captato falso, aut vero prætextu, quod aut iurisdictio-
nis metas excesserint, ordinem in iudicando peruer-
tent, aut omiserint, recusationi, aut apellationi non de-

Aaaa 3 tulerint,

tulerint, aut aliunde incompetenter, nulliterve decreuerint. Fictus, an verus sit color, non magis ad eos pertinet dispicere, quam id quod in aurem Rex Reginæ dixerit, & quod Iuno fabulata est cum Ioue. Nam qualitas quæ hoc loco debet ex parte Reorum Conuentorum fundare iurisdictionem Vigintiduum-virum, est aut esse laicum, aut exercere officium publicum laicale, & in eo delinquere. Munus Iudicis, quod sustinent Iudices Ecclesiastici, qui vindiciarum plerumque coram Vigintiduum-viris conueniuntur, est quidem publicum (iudicare enim est munus, & onus, à publico institutum) sed non prophanum. Diuisio rem explicabit. Vel eiusmodi Iudices Ecclesiastici sunt ordinarij, vel delegati. Ordinarij, quales sunt Officialis Episcopi & Principis, qui per excellentiam absolutè dicitur Officialis Leodiensis; Officialis Capituli, Officialis singulorum Archidiaconorum. Delegati, qui iterum subdividuntur, in Delegatos à Sancta Sede Apostolica, & Delegatos ab Ordinariis Ecclesiasticis. Si quæstio est de Legatis, & Delegatis Apostolicis, luce luculentius est eos inter iudicandum fungi munere Ecclesiastico: quandoquidem qui delegat sit Ecclesiasticus & in qualitate Ecclesiastici deleget, quique delegatur, sit pariter Ecclesiasticus, & vt Ecclesiasticus deputetur. Si sermo est de ordinariorum Ecclesiasticorum Delegatis, qui rari sunt, exceptis Aduocatis Curiæ Leodiensis, quibus propter causarum multitudinem Officialis vtitur vt Deputatis & Commissariis, idem sentiendum est quod de ordinariis Ecclesiasticis delegantibus; quia Delegati funguntur vice delegantium, & delegata, non propria iurisdictione.

Porro

Porrò Iudicium ordinariorum Ecclesiasticorum munus esse publicum officium Ecclesiasticum, & non laicum, loquitur res ipsa. Quandoquidem qualia sunt subiecta, talia sint prædicata, & quod recipitur ad modum recipientis recipiatur. Nemo Officialatus dignitate decoratur, aut ad eam euehi potest, præter Ecclesiasticas personas. Causæ quæ coram Officialium Curiis tractantur, sunt Ecclesiasticæ, aut ratione materiæ, aut ratione personæ conuentæ, aut ratione Iudicis. Ecclesiasticæ ratione materiæ sunt duplicis generis: nimirum vel materia est purè Ecclesiastica, vel mixta, seu mixti fori. Vbi materia est purè Ecclesiastica, veluti cum de hæresi, simonia, beneficiis Ecclesiasticis, matrimonio, & legitimitate inde dependente, separationeve coniugum quoad torum, de iuribus patronatum, & decimarum, alijsque spiritualibus rebus controuertitur, plusquam manifestum est, officium Iudicis de illis cognoscentis esse purè putè Ecclesiasticum. Si materia est mixta, seu mixti fori, id est quæ indifferenter sub notionem Ecclesiasticorum, & Secularium Iudicium cadit, sed potior est Iudicis præuenientis conditio, mixtum de utroque participans, fit, & determinatur Ecclesiasticum per præventionem. Quando autem persona quæ actione personali coram Ecclesiastico conuenit est Ecclesiastica, seu ordinis Clericalis, causa ea non minus est Ecclesiastica, cum solus Iudex Ecclesiasticus sit illius personæ competens Iudex: & ex consequenti officium Iudicis eatenus est Ecclesiasticum. Denique seposita subiecti & materiæ, qualitatisque causarum disceptatione, quoties Ecclesiasticus est cuiuscunque causæ competens Iudex, & circa eam

eam Iudicis munus exercet , causa eiusmodi ratione Iudicis cognoscentis dicitur Ecclesiastica , & qui cognouit , Ecclesiastico est perfunctus officio . Quod longè plus est , talis causa , etsi in origine , ratione materiæ , aut personarum fuisset prophana , tamen ratione Iudicis semel effecta Ecclesiastica , semper in appellationum instantiis remanet Ecclesiastica . Ut præter alios Ioannes Wamensis sub titulo de Iudiciis respondit . Quod postremum , quia inter Pontificia , & Cesarea Prætoria exagitatur , isthic indecisum habeo . Ad præsentem quæstionem sufficit , causam dum coram Iudice Ecclesiastico fuit competenter introducta , esse Ecclesiasticam , & ius dicentis officium dici Ecclesiasticum . Eamque fuisse Legislatorum , & paciscentium mentem tam certum , quam quod certissimum . Sicut & nulla est in verbis obscuritas : quæ generaliter disponunt omnes Clericalis ordinis homines , nisi quatenus in publico laicali munere delinquerent , ab hoc Tribunali esse exemptos . In publico tantum : quia pro actibus priuati munera laicalis non sunt Vigintiduum viris obnoxij : ut puta , si in mercatura , aut in arte , vel opificio , in agricultura , aut aliis in negotiis & rebus priuatis , seu vetitis , seu licitis excederent , Ecclesiastici fori priuilegio non minus gauderent . Publici laicalis officij Leodij , in quo clausula antedicta Pacti huius valeat verificari , ne aliqui in dispositio inueniatur superflua & otiosa , non deerunt exempla , quæ indaganti occurrerent . Accipe aliqua . Tribunalia Parium Curiæ Feudalis , Allodialium , Consilij Ordinarij , Deputatorum Statuum sunt laica , quorum Ecclesiastici capaces sunt , & actu plures per illa consiliarij vilun-

visuntur, qui, si inter exercitium illorum munerum
admittant quæ Pacto interdicuntur, coram Viginti-
duum-viris de syndicatu iuxta Pacis tenorem erunt
conueniendo. Quod priore memorato articulo de re-
ditibus & prouentubus in Episcopi mensam, aut æra-
rium inferendis dicitur, ne exaudias, aut interpreteris,
ipsa corpora, aut iura fundorum & reddituum, vel ipsos
fructus & canones: nullus enim mortalium dubitauit
an venirent sub hoc iudicium, quod circa vim solam
versatur: & vniuersaliter actutum subsequitur, Hæ-
rediorum & Fundorum (æquè censum) quæstiones
in iis Consistoriis, vnde bona mouentur pertractandas;
excepto quod partes possint desuper Officialis iurisdi-
ctionem prorogare. Alius est in aperto sensus. Intel-
lige quod vltra Principis personam (qui cum sit Ecle-
siasticus & per eam qualitatem Princeps, non potest
esse infra Clericos & Ecclesiasticos suos subditos ex-
pressim ab hac Pace exemptos) bona Principis in pos-
sessionibus, administrationibus, executionibus, & quo-
quot controuersiis eapropter emersuris Principem se-
quantur, nec quoquo nomine agentes, receptores,
coloni, executores, vllive alij pro Principe eocircà
actitantes, Vigintiduum-viralibus præceptis queant
impeti.

B b b b

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM-SEXTVM.

De Pacto Tungrenſi.

OMNE bellum sumitur, cæterūm ægerrimè defini-
nit. Non in eiusdem est potestate initium eius, &
finis. Incipere cuius etiam ignauo licet, non deponi-
tur, nisi cum victores velint. Leodienses præ alijs po-
pulis (Gandauenses olim, dum à peculiari Comite rege-
bantur, secundum ab ijs locum obtinebant, Cominæo
iudice) præcipites fuere ad discordias, seditiones &
bella aduersus proprios Episcopos & Principes, & ad ex-
tremum semper victi; clementiores tamen victores ex-
perti, qui pacem ijs pro bello retulerunt. Cum autem
Pax ut plurimum certis legibus & conditionibus inire-
tur, promiscuo nomine Pax, & Pactum fuit appellata.
Ideoque vniuoca sunt Pax, & Pactum Tungrenſe, Pa-
ctum & Pax de Fexhe, Paces, & Pacta Vigintiduum-
vitalia, & ita in cæteris. Leodienses verè cum Acheloo
ab Hercule victo dicere possent,

— *Sæpe utile vincit*

Victoris placidi fecit clementia victis,

Nam ut per armatas seditiones æquum, & iniquum, fas,
& nefas confundebant, vix euénit quin quoties motus
componerentur, Victor Princeps non indulgeret & re-
mitteret aliquid è suis iuribus. Iam aliquid supra deli-
bavi de Pacto Tungrenſi, seu Sedecimvirali, quod in
Oppido Tungrenſi anno 1403. 18 die Augusti post se-
cundam

cundam Hædrotiorum (latinè Ofores & hostes legum sonat) seditionem, octo viri per Ioannem de Bauaria Principem, sex Canonici, & duo Scabini equestris ordinis; & totidem per Ciuitatem, quatuor Equites, & quatuor Populares, assumpti, concluserunt. Vbi docui*Judiciale* Magistratus Ciuici notionem ab eo primùm pacto colorem, si non titulum acquisuisse, dum Sedicimviri, Principe in aduersum obnitente, in materiis Statutorum Ciuicorum, Franciarum, Mercimoniorum, & eapropter contractuum, censuerunt Consules, & Iuratos posse inter ciues cognoscere. In reliquo abusus Ciuitatensium tollunt, & Principis autoritatem adstruunt. Interdicto, ne deinceps arma; nisi authore Principe tractent, ne Ecclesiasticorum, aut Sæcularium Tribunalium iurisdictionem, litigantes, illorumve Adiuvatos, & Procuratores interturbent, ne rebus Ecclesiasticis, aut Beneficiorum & Sacerdotiorum prouentibus, se quoquo modo immisceant: Cæterum Litera Iacobina (quæ exagitabatur) firma consisteret, lex & forma circa donandos iure Ciuico exteros examissim seruaretur, extra pomærium vis Albanitionis defineret, renuntiatio iuris vnum Confulem, & certum Iuratorum numerum eligendi per Equestrem ordinem facta, rata foret. Vigesimo quarto articulo regulam circa probationem debiti in mercando contracti præstituunt, quam vereor ut hodie pragmatici in foro transgrediantur. Ea est: Quod quilibet integræ famæ mercator diario, ligno, aut tabulæ traditionem mercis annotans creditum suum vsque ad summam triginta librarum per unicum testem, & priuatum suum iuramentum.

B b b. 2.

ido⁴

- 15 -

idoneè iustificet. Nunc indistinctè practici, & sæpen-
merò Iudices ex practicorum sententia in immensum,
& citra precij restrictionem libris, & iuramentis merca-
torum, nullo etiam testium adminiculo, fidem haberi
volunt: quandoq; non sine periculo periurij aliquorum
actorum, religione iureiurandi ad propriam vtilitatem
alieno damno abutētum. Optarem huic malo medelam
adferri. Eodem anno, sed die 28 Octobris, Princeps Sede-
cimviralem hanc Pacem vterioribus articulis extendit:
cui operi nomen est Moderatio Pacis Tungrensis. Vbi
omnem simulationem & fraudem à pactis nuptialibus
fustulit, mulieres mercaturam exercentes, non secūs ac
viros ex proprio contractu teneri, & creditores persona-
les debere primitùs mobilia excutere, voluit, actiones
autem in quamcunque personam cedi vetuit. Quod
postremum cuperem exactiùs obseruari, & cessionarios
transgressores, alienarum actionum aucupes, à iudicij
limine arceri. Scio sæpius fuisse in hoc peccatum, non
memini vidisse correctum. Subsecutæ sunt duæ aliæ
eiusdem Principis Bauari Ordinationes, vna anno 1416,
altera 1417. quibus Tungrense foedus elisum meritò
fuit, vt antehac subindicaui. Et posteriùs per Pauli Se-
cundi Pontificis sententiam 1465 pro abolito & cassato
habitum fuit, vnico puncto Fiscales concernente Pro-
curatores excepto, in his verbis, Non intendimus præ-
iudicare modificationi Curiæ spiritualis Leodiensis per
bonæ memoriæ Adolphum à Marka olim Episcopum
Leodiensem, super reformatione officiorum dictæ
Curiæ, & Archidiaconorum Ciuitatis & Dioecesis Leo-
diensis editæ: Nec præiudicatum esse intendimus Paci

Tungren-

Tungrensi quoad numerum Fiscalium, & eorum officia exēcenda. A duodecimo enim articulo illius Pacti Tungrensis usque ad vigesimum tertium, salutaria profectò præcepta fiscos, & litium administros tangentia proponuntur: ut non immeritò Summus Pontifex cautum cupuerit illorum obseruationi. Ea, quantum ad fisci Procuratores attinet, erant. Ut iuxta Adolphi prædecessoris Reformationes per totam Patriam & Diœcesim, Principis non essent vltra quindecim, Præpositi Leodiensis unus, singulorum Archidiaconorum singuli. Iique omnes probæ vitæ, & nitidæ famæ, prævio examine idonei reperti, corrigendis de plano excessibus, non implendo marsupio, studerent, præscripta per Principem mercede contenti. Numerus ex parte Principis quindenarius non equidem modicus: sed pro magnitudine Diœceseos, quæ magnam Belgicæ partem complebat, non adeo magnus. Sicco calamo nonum Tungrensis Pacti articulum pertransire nimis siccoculum foret, quod in superficie anceps ancipitem fortè reddat legentis animum. Est iste. Posthac nulli alteri Oppido Ciuitas Franciam & Libertatem ullam impetrator: Consimiliter Dominus Leodiensis nullam cuique Patriæ Oppido Franciam & Libertatem libertatibus dictæ Ciuitatis præiudicio, aut nōumento futuram, irrigato. In cortice, patùm gnarus iurium Principalium suspicari posset correlationem & reciprocationem esse Principis, & Ciuitatis in puncto concedendarum libertatum, ex vicissitudine promissionis. Toto aberraret cælo. Libertates & Priuilegia quæcunque Ciuium Leodiensium, vel immediatè à Principibus in eos exiuerunt,

B b b b 3

vel

vel ab Imperatoribus, interuentu & contemplatione Principum. Lasciuire donatos tot fauoribus contigit, & in perniciem suam, & largientium, illis abuti. Id propè populorum vicium est, non seruare modum in Priuilegiorum indultorum vsu. Quod Augustum mouit, narrante Suetonio, vt vrbes quasdam foederatas, sed ad exitium licentia præcipites, libertate priuauerit. Incœptabant Leodienses sub Ioanne Bauaro, quod postea sub Ludouico Borbonio passis velis peregerunt: in exemptiones enim & libertates suas, aut illarum partem ascuerunt aliorum quorundam locorum Principatus incolas, & tanquam iure suo & ex se, Francias, vt apellant, contulerunt. Petri Ferrici Nuncij Apostolici Iudicis specialissimè delegati sententia anno 1464 decima die Septembris lata enormissimorum cassatoria attentatorum, adfert huic nebulæ lucem, in his verbis, Percipi mus eos & contra leges Patriæ, Libertates, exemptiones & Francias vasallis & subditis Ecclesiæ Leodiensis, ac in locis in quibus ipsi subditi degunt, impudenter concedere, & in signum libertatis cum armis & tubis Perones siue columnas in medio fori dictorum locorum eleuare, & nomine Ciuitatis Leodiensis super hoc patentes literas concedere, per quas subditi locorum eorum exemptos se ostendunt, & pro eorum libito voluntatis viuunt, Ecclesiam Leodiensem, & illius Episcopum, quibus subiecti sunt, in suis iuribus minimè cognoscentes.

Cum ergo iam tunc perruptis reuerentiæ omnis repagulis per abrupta impudentiæ ferrentur, ostentantes nutantibus vicinis suarum libertatum collationes, vt si steretur impetus vesaniae, lubuit arbitris tanti attentati memis.

g d d 8

meminisse speciatim, & euellere radicem. Etsi enim lex communiter non soleat nisi in casu necessario remedium adhibere, & eorum quæ indubitabilia sunt, videatur superflua prouisio: tamen quæ speciali nota digna sunt, non male specialem capiunt expressionem. Nunc equidem alicui fructui & bono conceptum hunc articulum aduerto, qui sciam Hædrotiorum manes nuper adhuc locutos. Qui Ædem Cathedralem maioribus machinis sub Plateola, aut Plateolo sacrilegè prophanauit, per hoc, successor, ut fuit, in Consulatu nefariè futurus, nunquid postmodùm in ampio conuiuio, præsente Collega, & Ecclesiæ Diui Petri Decano, alijsque Ecclesiastici, & laici nominis viris, resuscitauit ab inferis improbum istud commentum, offerens ore largiloquo, & ituliloquo ipsiusmet Canonicis Priuilegia tribuere; & quia oblationem tanquam stolidissimam reijcerent, excanduit, & vix à cæde sacrorum capitum sibi tempeperauit? Serpente Ciconia pullos nutrit, & inuentis per deuia rura lacertis. Ita per seditionem, & prauas artes Magistratum in Ciuitate adepti, intoxicatis fabulis, & fascinatis promissis Plebem Libertatum vento turgentem pascere conantur. Alterum mirarer: pactum scilicet quod Princeps non deberet alijs vrbibus largiri ullam libertatem, quæ in libertatum Leodiensiū noxam vergeret, quod inde Principis dignitati detrahatur, & eius restringatur munificentia. Verum Sedecimvirale Iudicium interpretor nec Principi quicquam ademisse, nec Ciuitatibus addidisse, sed Libertates Leodiensium duntaxat saluas, & ratas voluisse. Tradunt Iureconsulti, Priuilegiatos non vti priuilegio contra eum

qui

qui idem secum habet priuilegium: & quando alicui
vna seruitus conceditur, quod non possit alteri concedi
alia seruitus, per quam seruitus primi impediatur. Sub-
odoror præterea Leodienses aculeo conscientiæ ictos
ob recentem suam ingratitudinem erga Principem,
quem moribus suis truculentis coegerant cum Curia
nunc Diestemium, nunc Traiectum secedere, præueri-
tos, ne sedem rursùs aliò transferret, & urbem ad quam
diuerteret potioribus beneficiis cumularet: aut exem-
pli Theoduini Principis, ex eadem Bauarica familia, qui
pro affectu quo in Hoyenses propendebat, ijs concessit
quod ad militiam non tenerentur proficiisci, nisi Leo-
diensibus octiduo prægressis, aliarum urbium bene me-
ritarum Ciues singularibus dotaret prærogatiuis. Verè
Cornelius, & iudicisè suo more, Municipale hominum
vulgus esse pronum ad suspiciones. Nec minùs inuidiæ
æmulatione percellitur. Insitâ popularibus naturâ re-
centem aliorum fælicitatem ægris oculis introspicere,
modumque fortunæ à nullis magis exigere, quâm quos
in æquo videre. Eadem sæpe primoribus labes: quod
arduum sit eodem loci potentiam, & concordiam ha-
bitare. Tiberius Liuiæ matris artibus Principatum ade-
ptus, mortuo Augusto, Senatoribus parentem & ma-
trem Patriæ apellandam eam, & nomini Cæsaris adscri-
bendam censemibus, anxius inuidia, & muliebre fasti-
gium in diminutionem sui accipiens, ne lictorem qui-
dem ei decerni passus est, aramque adoptionis, & alia
huiuscemodi prohibuit. Quod vnum erat Antiocho
fanum consilium, de Annibale præparati in Romanos
belli Duce diligendo, Thoas Ætolus amicorū præcipiuus
liuore

liuore tactus euertit, dictitans, nihil opus esse Regi Annibale Duce; comite & consiliario eodem vti posse, modicum fructum ex ingenio tali neque grauem, neque inutilem fore; si summa petantur & dantem, & accipientem prægrauatura. Ad quod sententiosè Liuius, Nulla ingenia tam prona ad inuidiam sunt, quam eorum qui genus, ac fortunam suam animis non æquant, quia virtutem, & bonum alienum oderunt. Paetum igitur de non augendis aliorum libertatibus cum decremento Priuilegiorum Ciuitatis, ne materia restaret suspicioni æmulatorum, qui plus alienis tabescunt successibus, quam propriis indolent incommidis. Facetus est apollogus duorum inuidorum, quibus ambobus Iupiter fecerat gratiam petendi quod vellent, obtinendique, ea lege ut duplum etiam collegæ daret. Alterum nil postulare voluisse, ne duplum socio esset; secundum petitissimum sibi erui oculum, vt collega vtroque orbaretur lumine. Etsi ad nauseam, multis huius, & prioris libri locis probatum sit Ciuitatem extorrem exfortemque fuisse omnis Iudicariæ potestatis, nequeo tamen contineri quin eandem in rem adducam trium Cæsarum Rescripta.

Ottonis Secundi programma 8. Idus Ianuarij 981 habet, Nos eandem Ecclesiæ Leodiensis dignitatemi considerantes, Imperiali edicto præcipimus, nullus Comes nullus iudex, nisi cui Episcopus commiserit, audeat potestatem exercere super ea loca, neque placitum habere aut freda, aut tributa, aut baños, aut telonia, aut redditus de statione nauium exigere, neque in quibuslibet aliis, quæ vel nunc habentur, vel de cætero habenda sunt. Quod

CCCC.

Otto.

LEODIVM.

370

Otto Tertius anno 985 Nonis Iunij, Henricus Secundus 1006. 4 Idus Iunij, & Henricus Tertius 1070 septimo Kalend. Iulij totidem penè verbis, singulari quilibet Diplomate, ratum fecerunt. Nisi quod ambo Henrici paulò latiùs, nempe, Firmissimè iubemus, ut deinceps *nullus Comes, nullus Index nisi cui Episcopus commiserit, in predicta loca, vel in eorum territoria, quæ in quibuslibet pagis infra regni nostri ditionem,* vel nunc habentur, vel in futuro habenda sunt *ad causas audiendas, vel ad banna, aut tributa, aut de statione nauium, vel de qualibet alia re, telonea exigenda, aut ad aliqua distinctionis negotia super homines tam ingenuos, quam seruos in eis manentes exercenda, nostris, & futuris temporibus ingredi audeat, vel quicquam in eis contra voluntatem Episcopi, successorumque eius attentare præsumat, sed ipsi Præsuli, successoribusque suis, & nunc, & semper liceat res prædictæ Ecclesiae, & illi subditarum, sub tuitionis, atque immunitatis nostræ defensione remota totius iudicariæ potestatis inquietudine, quietas possidere.* Per Comites significantur Grauiones, qui antiquissimo ævo in Oppidis & Pagis passim in Imperio ius dicebant; de quibus extat adhuc Caroli Magni lex, à Iusto Lipsio relata, Hoc missi (id est delegati) nostri notum faciant Comitibus, & populo quod nos in omni hebdomada vnum diem *ad causas audiendas* sedere volumus. Populo autem dicatur ut caueat de aliis causis ad nos reclamare, nisi de quibus, aut missi nostri, aut Comites eis iustitiam facere noluerint. At in mentem venit, Sigismundinæ Constitutionis me huc usque nusquam meminisse, qui tot Imperatoria oracula sparsim recensui, non ignarus in-

interim in ea constitutione magnum Leodienses reponere momentum. An aliquo fundamento, videamus.

Imperatoris Sigismundi Diploma datum Constantiae, (quod generale Concilium immensis laboribus, & summo Christianae Religionis bono indici obtinuit) anno 1417. 26 die Martij, est ex principiis machinis, & arietibus Magistratus Ciuii aduersus Pauli Secundi sententiam, & quæcunque Rescripta, aut iudicata, aliunde quam à Cesareis Praetoriis emanantia. Hoc argumento, quod ea declaratione Imperator rescindat, & annulet compromissum aliquot ante annis in duos Principes factum, arbitralemque ab iis latam sententiam; eo motivo, quia de Principatibus, Feudalibus, atque Regalibus Romani Imperij, (Constitutionis Sigismundinae verba sunt) non licet cuiquam absque Romani Regis autoritate, & expressa licentia quicquam disponere; neque submissiones tales, tam ex parte Episcopi, & Capituli, quam ex parte Ciuitatis, Comitatus Loffensis, Patriæ & Incolarum, praeter similem Romani Regis consensum expressum, nulla iuris aut legis ratione subsistant. Verum sicut magni pendenda est Cesaris Sigismundi ordinatio, index Regiae sollicitudinis, & prouidentiae; ita Magistratui nihil confert ad scopum, in quem collimat & dirigit. E contra Principis, & Ecclesie suę iuribus roborandis conduit. Narrat in ea Cæsar, quod cum pro vniione Sanctæ Matris Ecclesie, & ex innata compassione Franciæ, & Angliæ Regnorum, per multa tempora calamitatibus bellicis & stragibus attributum, eorundemque tractanda pace, per Ciuitatem & Patriam Leodiensem, ac Comitatum Loffensem per-

transisset, vehementer ingemuerit ad deplorandum totius Regionis vastatæ, & desolatæ statum, & quod duo Principes arbitri, in quos metu in constantem cädente virum, submissum fuerat, submissionis prætextu, præter alia ordinarent, post Franciarum, Legum, & Priuilegiorum ademptionem, Ne deinceps Episcopus, & Capitulum Leodiense villas Francias, & Priuilegia possent ijs locis, & incolis absque suo consensu concedere, quodque Episcopus, Capitulum, Ciuitas, & Patria nunquam arma leuarent contra Regem Franciæ, & Principes prædictos, nisi in Comitiua personæ Imperatoris, aut Rege Franciæ, aut Dominis prædictis per huiusmodi patrias in armis discurrentibus, sed transitum & remeatum liberè ipsorum exercitibus per Mosam fluum præberent, adiecta etiam demolitionis plerorumque Oppidorum lege, & in contrauentores ducentorum millium florenorum, & perpetui tributi mulcta; hinc de Romanæ Regiæ potestatis plenitudine, submissions & pronuntiationes antedictas cum singulis in eis contentis, & promissis subsecutis, nullius roboris, & virtutis existere declarat. Vbi dignum notatu videtur. Scilicet, quod ipsem Episcopus, & Ecclesia Leodiensis principaliter tunc temporis Cæsari supplicarunt aduersus Laudum minimè laudandum Arbitrorum. Et quæ processit ordinatio, Principis, & Ecclesiæ fauorem primariò concernit, Subditos secundariò tantum. Quod nulla feuda, nullaque Regalia populus possideat, aut ab Imperio recognoscat, sed Ecclesia in Principe. Episcopus autem & Princeps Ioannes Bauarus; qui eodem anno 1417 die ultima Aprilis, integro post Sigismundinam mense,

edidit

ēdedit adhuc vnum Regimentum seu Constitutionem,
cuius pluries meminimus; & in sequente anno 1418 per
Procuratorem suum resignauit Episcopatum Leodien-
sem ad manus Summi Pontificis in eodem Concilio
Constantiensi, Elisabetham Wenceslai Regis Romano-
rum filiam, Luxemburgi Ducissam in vxorem du-
russ. Quod eo fine indico, quia nonnulli sunt etiam
eruditi, qui existimant hanc Sigismundinam contra
Principem emanasse postquam se Episcopatu vltro ab-
dicasset. Quod quam sit improbabile iudicet æquus
omnis Iudex ex comparatione temporum, & ipsiusmet
Diplomaticis tenore. Alterum est, quod ibi Cæsar nobi-
libus epithetis Ecclesiam Leodiensem decoret, & Princi-
patum ab Imperio in feudum recognosci; *Quæ quidem*
Ecclesia (inquit) Sacri Romani Imperij membrum spectabile,
& in partibus illis turris præsidij existit, & paulo inferius,
Considerato quod Leodiensis Ecclesia quanto magis Sacri Imperij homagialis,
& insigne membrum, & in finibus illis perutile munimen fuisse dignoscitur, tanto fortius imperialia iura
in tam stupenda conuassatione lesa censemur. Insuper to-
tam Patriam esse Feudum Imperij, significat his verbis,
Inclyta nempe Patria hæc, quæ erat olim hortus amarus,
& velut viridarium Imperialis solatij,
*& in finibus illis tur-
ris præsidij in vitem desolatamque seruitutis conditionem*
gemit redacta. Intelligit seruitutem laudo arbitrorum
impositam. Tertium est, quod nulla procedere queat
illatio valida ab hoc Compromisso & Arbitramento,
*Sigismundinæque motiuis, ad Pauli Secundi senten-
tiam quinquaginta propè annis posteriorem. Quia*
Compromissum reuocatur tanquam inuoluntarium, &

CCCC 3

metu

metu extortum , & quod Episcopus, Capitulum, Ciues
& Incolæ sine Romanae Regiæ Maiestatis licentia com-
promisissent in detrimentum feudorum & iurium Ro-
mani Imperij. Atqui coram Pio Secundo, & Paulo Se-
cundo Summis Pontificibus legitimè fuit utrumque
prorogata iurisdictio , dum Leodienses ab Officiali
Leodiensi ad Metropolitanum Colonensem prouoca-
runt, & à Colonensi Börbonius Princeps ad Sedem
Apostolicam ; ubi , & coram Nuncio Apostolico priùs,
pleno iudicio fuit concertatum. Adde, quod Episcopus,
& Capitulum non potuerant compromittere in Princi-
pes sacerdotes de bonis & iuribus Ecclesiasticis , vt sacris
placitum est canonibus. Et, qui maximus fuit hic de-
fectus, non licebat Compromissariis promuntiare aut
arbitrari de ijs quæ non erant comprehensa sub Com-
promisso: Prout non comprehendebatur prætacta pun-
cta, in quæ lubuit Arbitris exspaciari. Duo fratres Thra-
ciæ Reges Philippum Macedonem Alexandri Magni
patrem disceptationum suarum iudicem elegerant, vt
ius inter ipsos diceret, non ut sibi ipsi regnum ven-
dicaret.

CAPVT VIGESIM VM-SEPTIM VM.

*De Ordinationibus, vulgo Regimentis Principis
Ioannis Hynsberghij.*

Principi Ioanni de Bauaria, intermedio tamen Ioan-
ne de Walenroda, qui menses decem, & quod ex-
currat.

currit dierum, Leodiensem rexit Eclesiam, successit
Ioannes Hynsberghius Hasbaniæ Archidiaconus, 23
annorum adolescens, excellentissimi Principis Ioannis
Heinsberghij & Lewenberghij filius, qui annis 1422. &
1424. egregias Leodiensibus Constitutiones edidit. Pe-
regrinationem Hyerosolymitanam aliquando suscepit;
& absoluisset, nisi Turcæ petitum de more saluum-
conductum denegassent, lecto Ducis Bullonensis titu-
lo: Recordati Heroëm Godefridum Bullonij Ducem
postliminiò Hyerosolymas & magnam Iudæę partem
armis suis Deo asseruisse, & inter prædictiones Turcicas
iactari, Ottomannicam stirpem à Godefredi successoris
aliquando debellandam. Quàm altè ijs & nominis
memoria, & ominis metus infudit? Ad minima expa-
uescit insecura regnandi ambitio. Domitianus Metium
Pompeianum interemit, quod habere Imperatoriam
genesim vulgò ferebatur, & quod depictum orbem
terræ in membranis circumferret, seruisque nomina
Magonis, & Annibalis indidisset. Caio Cassio occisi Iu-
lij Cesaris imago in mentem perennè occursabat, & ex
continua imaginatione putauit in acie Philippensi vi-
dere purpureo paludamento amictum, minaci vultu, &
concitato equo in se impetum facientem: quo aspectu
perterritus tergum hosti dedit, exclamans, Quid am-
plius agas, si occidisse parùm est? Huic Hynsberghio
Consulatus, & Ciucarum Domum prærogatiua decus
suum, & libertates plures debent. De ambobus egi ante-
hac. Nonnulla restant, quæ se præterire me non per-
mittunt. Dandum reor id bonorum Principum poste-
ritati, ut quomodo meritis à promiscua administratione

sepa-

separantur, ita in traditione rerum gestarum accipient,
habeantque propriam memoriam.

Pondero exordia constitutionum. Primæ quidem in
anno 1422, gestationem armorum interdicentis. Cum,
inquit, in Ciuitate, & Leuca bannali Leodienſi magnus
ſit numerus adolescentium, & aliorum disolorum, vitæ
dissolutæ, parui facientium Iuſtitiam, Iudices, & Re-
ctores ſuos; pullulantibusque adolescentiæ, & licentiæ
nimiæ viciis, atrocia delicta proceſſerint, veluti homi-
cidia, membrorum mutilationes, mulierum raptus,
vulnera cultris illata, Superiorum contemptus, & iniu-
riæ, & id genus, poſſentque in diem crescere, niſi mi-
ſericordiarum Deus benignitate ſua fiferet: Hinc Sta-
tuimus & Ordinauimus. Rursus perpendo frontem
Commissionis 18 Ian. 1424 in Principis, Capituli, &
Ciuitatis Deputatos ad consultandum de oportuno re-
medio reprimendorum excessuum datos; quorum con-
ſilio binæ Ordinationes eodem anno, vna 16 Iulij, al-
tera 24 Octobris promulgatae ſunt, Quamuis, inquit,
noſtri bonæ memoriæ predeceſſores matura delibera-
tione perplures leges ſalutares auertendis intestinis dif-
cordiis & excessibus ediderint, nihilominus iam pri-
dem contra eiusmodi Constitutiones, pacta, & concor-
data diuersimodè attentatur, improbis multorum mo-
ribus & actionibus; concurrente eorum, quos eam in
rem aduigilare oporteret, connuentia; & Legum, Li-
bertatumque, ſeu Franciſiarum Ciuciarum lenitate
promptitudinem delinquendi acuente. Qualia crima
ſunt, alienæ mortis machinatio, homicidia precio com-
parata, raptus virginum & fæminarum, Templorum
propha-

prophanationes, domum infractions, & pleraque
grauia delicta noctu & interdiu in Ciuitate magno eius
dedecore, incolarum perturbatione, & signanter boni
publici detrimento, patrata: ideo morbis eiusmodi me-
deri volentes commisimus deputauimusque infrascri-
ptos, qui modum medendis & emendandis præscriptis
excessibus suggerant. Ex quibus præfationibus & præ-
narrationibus quis fuerit tunc Ciuitatis status, & quām
ferax scelerum ætas edoceor. Neque tam voluntate,
quām necessitate Principem suis iuribus detraxisse,
quod subditis accreuit. Similitudine Castoris, qui vna
se mutilat parte, vt adlatrantum, & insequentium ve-
naticorum canum morsibus se expediatur. Libertatum
etiam seu Franciarum carbasis & velis inflatam nauim
eorum, qui tum temporis per altum ferebantur æquor
viciorum, nihil sacrum, nihil sanctum ducentes. Pa-
cta & concordata minoris eos aestimasse, quām
Anaxarsis Leges Solonis, telæ aranearum eas compa-
rans, quas maiuscula volatilia peruaderent: cum omnes
promiscuè, & maximè ex infimo plebis subsellio, aduer-
sus leges & pacta graffarentur. An autem periculorum
remedia sint ipsa pericula, & pro regendo equo sesso-
rem non ferente proficit semper, vt Alexandro in Buce-
phalo domando profuit, laxare frænum, & augere li-
bertates populi per nimias libertates tunc luxuriantis,
examinandum aliis propono. Optima mente fecit Prin-
ceps: vt qui vinum ægro sitienti loco crudæ aquæ pro-
pinaret. Euentus equidem non adfuit: & neque Hyns-
berghium ipsum Legislatorem, neque Borbonium suc-
cessorem Plebs pacatè habuit. Proprio, an communi-

D d d

vicio,

vicio, ne dicam, iuxta Xenophontem, fato, quod nullum animal in rectorem & pastorem suum seditionis fit; solus homo, quem ratione duci deceat, ijs qui praesunt aut imperant, insidias struat.

Octauius articulus Hynsberghicæ ordinationis 16 die Julij 1424. publicatae, iure quasi suo elicit necessarium, sed breuem de Saluagardiarum concessione, per Magistratum Ciucum in Regalium probationem usurpata, discursum. Tenor est. Satuimus insuper & ordinamus quod quisquis intra ditionem Episcopatus Leodiensis, & Comitatus Loffensis violauerit inducias, assecrations, aut quadragenias obtentas, aut decretas per Iudicem, per duodecim viros gentiliciarum familiarum, per Magistros Ciuitatis, aut mutuo partium consensu probatas, & legitimè de infractione constiterit, ultra poenas legibus determinatas, dexteræ manus amputatione puniatur. Ad eundem modum, qui iuratas assecrations infregerint aduersarios suos inuadendo aut vulnerando, coercentur, nisi euidenter appareat ex noua causa id per eos fuisse factum. Primo asperetu arbitretur quilibet ius concedendæ Saluagardia hoc articulo Consulibus tribui aut cognosci. Secus sentio, & ostendo. Affinia sunt, & ad se inuicem accedunt. Cautio de non offendendo, aut Mandatum & Inhibitio de non offendendo, assecratio vel assecramentum, & Saluagardia: sed nullum simile est idem. Cautio locum vendicat, cum iusto aut probabili metu veritus ab altero offendi Superioris autoritatem implorat, ut idoneè sibi in personæ suæ, aut suorum securitatem caueatur. Eaque cautio rectè ab ordinario Iudice petitur, & conceditur

ceditur sancte. Qua de re extat sanctio Martiani Imperatoris redacta in Codice sub titulum de his qui ad Ecclesiam confugiunt, à Doctoribus omnibus ad praesentem materiam applicata. Denuntiamus, inquit, vobis omnibus, ut in Sacrosanctis Eclesiis abstineatis ab omni seditione; nemo moueat tumultū, vel conuenticula collecta multitudine in qualibet parte Ciuitatis, vel vici, vel cuiuscumq; loci colligere, aut celebrare conetur. Nam si quis aliquid contra leges à quibusdam sibi existimet perpetrari, liceat adire iudicem, & legitimū postulare praesidium. Quod si quis contra agere aliquid, aut seditionem mouere tentauerit, ultimo supplicio subiacebit. Inhibitio ne quis alium offendat iure etiam à Prætore & Iudice decernitur, cum subest offensæ, aut armorum periculum: cum ad officiū Magistratus pertineat aduigilare ne potentior imbecilliorem, improbus innocentem, ciuis accolam, aut aduenam per vim opprimat. Quod non tantum ad querelam & postulationem partis, sed proprio motu, & ex officio (vt recte tradit Iulus Clarus, & ad eum Baiardus) potest, & quandoque obligatur superior quiuis facere. Imò ex charitate Christiana nemo non à proximo iniuriam auertere debet, quantum potest. Et satius est in tempore occurrere, quam post vulnus remedium querere. Miserum est tandem fodere puteum cum litis fauces viri. Adhæc, omnia prius experiri quam armis sapientem decet. Hæc inhibitio multum participat, cum mandato de non offendendo. Istud tamen strictius & neruosius habetur, & à maiore authoritate promanat. In hoc casu, & in alijs quibusdam specialibus solet Camera Spirensis à præcepto

D d d 2

cepto

cepto incipere, & mandatum sine Clausula relaxare;
quia iuri Diuino, Gentium, Ciuiili, & Constitutionibus
Imperij consentaneum est, vim coërceri, & quietem pu-
blicam conseruari.

Fundatur super Constitutione Pacis publicæ, & de-
cernitur sub poena banni absque ulla clausula iustifica-
toria. Eiusmodi mandata de non offendendo notum est
non posse à Ciuiico Magistratu concedi: at bene à Prin-
cipe Regalia per totum Principatum exerceente, cui po-
testas competit banni poenam interminandi, saluo quod
eius bannum constringetur suis territoriis & prouinciis,
nec proscriptos extra territorium morantes afficiet. Vbi
Imperiale bannum extendit se per totum Imperium. Est
& altera ratio, quia ius armorum est penè Principem, &
vſus illorum inconsulto Principe est interdictus: vt haut
mirum sit Principi licere; & Consulibus, Consilioue
Ciuiico prohiberi. Securitatem, seu Saluum conductum,
barbaro vocabulo saluamgardiam vocant. Saluagardia
est propriè securitas & tuitio Principis, vel Reipublicæ
Regalia & Principis iura habentis. Vnde qui eam scien-
ter fregerit poena criminis læsæ Maiestatis, teste Boërio
venit puniendus. Etsi nonnunquam præstita per infe-
riores securitas, saluagardia, at impropriè, nuncupetur.
Certè saluamgardiam absolutam, quæ defensionem iuris
& facti continet, solum Principem concedere, præter
alios, Ioannes à Platea, & Neuizanus edocent, quando-
quidem armorum vſus solius sit Principis. Quod ex-
plorati esse iuris prorsus arbitror. Consulibus & Ciuitati
vetitam esse securitatum & saluorum conductuum con-
cessionem expressis verbis Pauli Secundi sententia de-
cidit.

cidit. Philippus Galliarum Rex in arbitramento anni 1333 per articulum tertium, Principi non modo intra totam Patriam, sed per integrum Dioecesim adiudicauit, Licebit, ait, Principi Quadragesas & mandata de non offendendo emittere per totam Dioecesim Leodiensem. Engelbertus de Marka Princeps in Litera sua Nundinali 1350, quod itus & reditus sit ad nundinas cunctis mercatoribus & alijs venire volentibus tutus, securitatem omnibus pro se, suisque subditis per vniuersa loca sibi subiecta spopondit. Profertur adhuc exemplum declarationis aliquot Brabantiae Oppidorum, nominatim Louaniensis, Bruxellensis, & Antuerpiensis 1356. 13 Octobr. huius tenoris, Placet nobis quod Dominus Episcopus, & eius successores, Officiati, Homines, Iudices quiete fruantur quibuscumque suis iurisdictionibus spiritualibus & temporalibus: quodque Pares Curiæ Feudalis dicti Domini Episcopi possint securè authoritate eiusdem Episcopi intra omnem amplitudinem finium Dioeceseos Leodiensis quadragesas & mandata de non offendendo denuntiare. Princeps Ioannes Bauarus primo articulo sui Regiminis (sic ordinatio vocatur) 1416 ita statuit, Ordinauimus quod quicunque intra Ciuitatem nostram, aut eius Franciam interemerit hominem vtriusvis sexus, aut quenquam ciuem extra pomoerium, vel quadragesas seu assecrations nostras, Prætorisve & Scabinorum, vel duodecim familiarum illustrium, inducasve per amicos partium & viros probos fidedignos in præsentia duorum testium omni exceptione maiorum pactas, violauerit; & qui inuitam mulierem, innuptam vel coniugatam rapuerit, aut cognouerit, etiamsi

D d d 3

nobis

LEODIVM.

582

nobis & parti offendæ satisfecisset, nihilominus ante-
quam regressus ei in Ciuitatem detur, decem florenos.
Rhenenses in vsum Ciuitatis persoluet. Non dissimu-
lem in Statutis Leodiensibus sub authoritate Principis
Adolphi 1348 exaratis inueniri sequentem articulum;
Pro omni excessu in Ciuitate nostra admisso ubi per-
cussio intercesserit, aut factum atrocium, Praetor cum
duobus Scabinis poterit ad statim indicere armorum
cessationem ad quadraginta dies, vel etiam Magistri Ci-
uitatis ad preceauendum periculum imminens poterunt
cum duobus Iuratis idem praestare. At nec illinc, nec
ex Hynsberghicæ Constitutionis octauo articulo quic-
quam colligitur. Quippe ultra quod Adolphus subor-
dinatè & in casum urgentis necessitatis seu discriminis
duntaxat faciat Consulibus licentiam vetandi ciuibus
hostilia inuicem meditantibus gestationem armorum,
non ordinaria Consulum potestate, sed extraordinaria
& delegata id præceptum fieret. Quod Delegatum de-
legantis vice fungi, & aliena non sua authoritate præci-
pere nemo nefciat. Itidem Princeps Bauarus adjicendo
ordinarijs pœnis extraordinariam aduersus securitatis
denuntiatæ, aut pactæ infraactores, & Magistros seu Con-
sules exprimendo inter denuntiantes, non magistris attri-
buit Consulibus ius saluagardiaæ, quam ipsis partibus,
aut partium propinquis induciarum mediatoribus &
authoribus, quarum interim infractionem pari suppli-
cio voluit expiari. Imo æquitatem in hac facultate de-
nunciandi Consulibus concessa considero, ut qui ciui-
bus præpositi, paternam illorum curam suscipere de-
beant, pugnas & cædes auertere, & pro authoritate qua-

apud

apud vulgus hominum valent, furentium rixis interuenire. Neque duodecim illustres familiæ eodem memoratæ articulo præsumperunt vñquam ius assecutionis eiusmodi sibi arrogare, agnoscentes id precarium & gratuitum, bonique publici causa per Adolphum Principem permisum. Dum anno 1335 in mense Maio senis hinc inde Illustribus familijs post fusum largè per longissima intestina bella, an duella dicam, mutuum sanguinem, in senos vtrimeque arbitros maiore parte equites, compromittentibus, expressa Principis Adolphi accedente authoritate, duodeni arbitrii in roborationem laudi, per secundum & cæteros sequentes articulos severa de non offendendo mandata in omnes & singulos duodecim Prosapiarum gentilitios, qui quenquam dolō malo occiderent, mutilarent, aut iniuria afficerent, promulgauere. Securitatibus & saluis conductibus affine est ius asyli, quod est de genere Regalium, neque Ciuitati potest competere. Homicidis interim, & pluribus facinorosis nimis crebrò pro asylo fuit. Ut iure merito vetet Princeps, ne loca deinceps habeant, quæ sint tuta maleficorum receptacula. E Regalibus esse ijsque maioribus documento sunt leges, & historiæ. Ut taceam, Deum in antiquo testamento sub Iudicibus certas vrbes in asylum statuisse indeliberatè, & præter propositum delinquentibus: & sub Regibus ad aram sacram confugientibus tutum fuisse, à qua Salomon Rex Ioabum militiæ sub Dauide Præfectum proditorum homicidam auelli & perimi iussit. Pontificiis & Canonicis Constitutionibus Ecclesiæ & templo immunitatem, exceptis atrocissimorum criminum casibus, præbent.

præbent. Ut & Cæsareæ sanctiones , quæ eandem Statuas Imperatorum quondam amplectentibus tribuebant. Vetere etiam Roma, virginis Vestalis occursus ei qui ad supplicium ducebatur saluti erat. Necnon in honorem Augusti obseruatum, ne quoties is ex Provincia, aut rure introiret Vrbem , supplicium de quoquam sumeretur. Cadmus Agenoris filius Thebarum conditor ut habitatores haberet, fugitiis quibusque securitatem dedit. Romulus iactis Reginæ Vrbis fundamētis, lucum in una eius parte velut sacrum pro asylo designauit. De quo Ouidius

Romulus ut saxo lucum circumdedit alto

Quilibet huc, inquit, confuge, tutus eris.

Sexcenti Afri à Dionisio ad compescendos Lucanos missi qui expugnato eorum castello Oppidum ibi Brutiorum, à Brutia muliere quæ Castellum prodiderat appellatum, extruxerunt, pastores vnde cunque concierunt proposito & aperto asylo. Vrbi Valentiniarum in Hannonia (si Iacobo Guifio, & post eum Ludouico Guicciardino credimus) Valentinianus Imperator, qui eam condidit, & aliquamdiu insedit, ius asyli erogauit, Romuli exemplo , non per Oppidum totum , sed in aliqua illius parte , nuncupata hodie Banelieu , ut ambo præcitati inquiunt. Templum Delium cum luce inuiolabile olim fuit perfugium. Celebris illa Græcarum urbium tempore Tiberij Cæsaris legatio pro asylorum fuorum conseruatione supplicantium. Inter quos Ephesij , Magnetes , Aphrodienses , Hierocæsarienses , Cyprijs , potiores partes egerunt , ad Senatum à Tiberio remissi ,

vt

vt introspectis Regum qui illa instituerant decretis, & numinum religionibus firmaret, vel mutaret. Compendiae asylorum eiusmodi licentiæ causam edit Historicus, Crebrescebat enim Græcas per vrbes licentia atque impunitas asyla statuendi: complebantur templa pessimis seruitiorum, eodem subsidio obærati aduersus creditores, suspectique capitalium criminum receptabantur. Nec ullum satis validum imperium erat coercendis seditionibus populi, flagitia hominum, ut cæremonias Deum protegentis. Simulacrum cernere, aut audire videor Vrbis Leodensis, vbi flagitiosi luxuriant fumo libertatum, asyla impunitatis sceleribus parant, priuilegia vbique obtendunt & intonant, queis folis ea sunt usui in quietorum & innocentum cladem.

CAPVT VIGESIMVM-OCTAVVM.

De Protectore.

Quicquid habent telorum armamentaria Erebii exprimunt perduelles, Cœsari & Principi suo æquilateri injurij. Nuper quidem in suis conuenticulis vt Principis authoritatem exsibilabant, ita Imperij iurisdictionem abrogabant, non nisi illius protectionem agnoscentes. Et in priuatis cætibus de Liligero Protectore saepius actitatum. Nunc omni exuto pudore Libellis in Calcographia Ciuica (vt vocant) editis, palam audent asserere Cœsarem non esse nisi nudum Ciuitatis protectorem, & creduliorum animos imbuerunt li-

Eccc

citam

citam esse alterius Protectoris electionem. Idiotas, qui id iam pro dogmate & vno Reipublicæ suæ Principio tenent, iuuant aliqui scoli & literiones, qui quod aliquando legerint aut audierint in Iurisprudentia & Politicis tractari, vtrum subditi possint vltra ordinarium suum Dominum accipere alium potentiores in aduocatum & protectorem, in hanc inclinant partem. Quibus tenebrionibus sifparum, & velum tollam, vt subducta nube diem cernant. Ius patrocinij & protectionis ab antiquo fuit. Humiliores namque & tenuiores solebant diuitem aliquem & potentem obseruare & colere, sub cuius ope & tutela aduersus aliorum vim & oppressionem salui & incolumes essent. Romulus delectis centum Senatoribus populum vt sub illorum protectione esset, distribuit, diris in eos execrationibus vibratis qui clientem fecellissent. Quod sub Regibus incepit, sub Consulibus fuit continuatum. Patriciis longæ erant clientelæ, & per clientes suos in popularibus Comitiis multo tempore præualuerant; donec Volero tribunus plebis eam Patriciorum in suffragiis imminuit auctoritatem, lato Plebiscito, vt deinceps Tributis, non Centuriatis Comitijs crearentur Magistratus. Appius Clausus dein Claudius dictus, ex Rheyllorum oppido Romanum commigrans, clientelam bis mille hominum comitantium habuit, qui in unam nouam Tribum Claudiam redacti Tribuum numerum auxere, dum ante non essent vltra triginta. Hi clientes ingenui, non seruili, aut libertini generis erant: quanquam postea, ex seruis manumissis seu libertis oriundi in clientum agmen sint relati. Secus quam apud Parthos ubi pauci erant liberi, &

innu-

innumeris serui liberorum Dominorum clientes: nulla
heris eos manumittendi potestate permissa, ac per hoc
omnibus seruis nascentibus, crescente in dies vernalium
multitudine; quos pari cura ac proles suas habebant,
equitare & sagittare edoces, & maiorem exercituum
partem constituentes. Adeo ut Antonio bellum Parthis
inferenti cum quinquaginta millia equitum occurre-
rent non fuerint nisi octingenti liberorum capitum,
Iustino post Trogum Pompeium scribente. Alienigenæ
etiam peculiares Romæ patronos honorabant, ut Syra-
cusani Marcellum, in cuius tutelam ex accusatoribus
facti supplices se dederunt. Sextus Cæcilius Iurecon-
sultus apud Gellum ostendens populum Romanum
omnium maximè fidem coluisse sanctamque habuisse
tam priuatim quam publicè, ait, Sic clientem in fidem
acceptum chariorem haberi quam propinquos, tuen-
dumque contra cognatos centuisse. Neque prius ullum
facinus æstimatum, quam si probaretur clientem derisi
habuisse. Eò tendebat lex Duodecim Tabularum, Si pa-
tronus clienti fraudem faxit, sacer esto. Et idem Gel-
lius officiorum ponens gradum & ordinem, dicit, pri-
mum iuxta parentes locum tenere pupilos debere, fidei
tutelæque nostræ creditos: secundum eos, proximum
locum clientes, qui sese itidem in fidem patrocinium
que nostrum dederunt: tum tertio loco esse hospites,
postea esse cognatos affinesque. Testimonium aduersus
clientem nemo dicit: aduersus cognatos pro cliente pa-
tronus testatur. Porrò ius Protectionis seu Aduocatiæ
fiduciariæ & tutelariæ, nullam patrono & protectori iu-
risdictionem tribuit, qui proinde non potest clientes

Eeee 2.

fuos

suos collectare. Neque per protectionem potentiorum
læditur minuiturve ordinaria iurisdictio, sed salua ea &
integra permanet. Quo argumēto visum aliquibus fuit,
licere subditis ignaro vel inconsulto Domino alium in
patronum & protectorem assumere, quia id citra Do-
mini noxam aut præiudicium fit, & quod alicui prodest,
& alteri non nocet de facili permittitur. Quām debilis
& parum ea sit efficax ratio ex infradictis patescet. Ex-
tra præsentem enim materiam non lubet euagari. Ad
quam restringo stilum; pro assertionibus subiectiens.

Inutilem imprimis si non proteruam futuram propo-
sitionem retinendi aut mutandi Protectoris in Ciuitate
Leodiensi respectu Imperij, ob id quod Leodieuses
sint veri subditi Imperij & Cæsaris, quemadmodum
largissimè priore Libro demonstrauit, & hoc capite pau-
culum addam, vbi impudentis scripti impudentiores
obiectiones refellam. Dominus autem nequeat à subdi-
tis commutari aut derelinqui sine læsæ Maiestatis reatu.

Deinde quotquot Doctores & Politici tractant, an sub-
diti & vasalli Imperij possint sibi peculiares diligere
Protectores (Vdalricus Zasius, & Hyeronimus Schurff
in consilijs, Andreas Gail, & Petrus Fridericus Minda-
nus, ille in suis obseruationibus, hic Libro Secundo
Mandatorum Cameræ, videri inter alios poterunt) lo-
quuntur de Protectoribus intra non extra Imperium de-
ligendis; qui scilicet sint Imperio etiam, & Imperatori
subiecti, vt neque ordinaria immediati superioris iuri-
dictio offendatur, neque Imperialis authoritas in quo-
quam interuertatur. Extra hunc casum de Protectori-
bus, vanitatis, si non infidelitatis, esse indaginem.

Quia

Quin vbi de Protectoribus agitur, ad eos maximè recurrendum, qui sunt proximi ordinariorum Dominorum superiores; veluti Leodiensium ordinarius Dominus & Princeps est Episcopus, cuius proximus superior est Cæsar; quem proinde Cæsarem, si de Protectore eligendo esset quæstio, inuocari in defensorem oportet, eundem supremum & mediatum Dominum, protectoremque vnià futurum. Aliquæ micant huius igniculi scintillæ in Priuilegijs Cæsareis Ciuitati & Patriæ concessis; in quibus legere est, quod Imperatores in suam, & Sacri Romani Imperij fidem, protectionem & saluagardiam suos subditos & vasallos recipiunt, ad ipsorummet Principum requisitionem. Tertio. Ut subditis liceat alterius Principis aut Domini protectioni se committere, præterquam quod Protector debeat, ut dixi, eundem recognoscere supremum Principem seu Cæsarem, oporteret legitimam intercedere causam: puta quod ordinarius, vel non possit, vel nolit, aut nimium differat subditos suos ab oppressionibus externis defendere. Nam qui ordinario inscio absque rationabili causa alienam implorarent tutelam, atrocium iniuriarum tenerentur. Quarto, nec protectorem habentes possunt temere & absque iusta causa illum dimittere, aut alium appellare: quia quod ab initio erat mera voluntatis, ex post facto videtur effectum necessitatis: & ius semel cuipiam quæsitū, nequit ipse sine suo facto & consensu auferri. Absit interim ut Ioannis Bodini sententia libro de Republica quinto capite sexto, iniuria mehercule & improba, approbetur, audacter affirmantis, patrono & defensori licere dominium & ius Princi-

Eeee 3

patus

patus in clientes sibi vendicare, quoties pactis & conditionibus contraueniunt. Imò verò cum protectores munus & officium protectorum excedunt, clientibus occasio detur à protectione recedendi; licet vbi pœnitendi & variandi causa deest, compelli queant ut sub protectione remaneant. Quintò, ob hanc rationem, quod sæpe contra fas & æquum prava dominandi libido protectores quosdam transuersim agat, qui loco defensionis, iura & imperium in clientes usurpat; cuius rei Græcorum & Rōmanorum historiæ non pauca subministrant documēta ut in Antiocho Syrię Rege, & Philippo Persei patre in Græciam specie conseruationis inhiantibus, prudentes scriptores fatentur protectiones huiusmodi plenas periculi, & sub speciosis floribus occultos aliquando latere casses, queis innectitur, illigaturque libertas. Et columbarum apogorum omnibus obuium proponunt, quæ accipitrem in protectorem aduocantes, deuoratorem sunt expertæ. Quem Carolus Siganus venusto versu expressit,

Accipitrem Milii pulsurum bella Columba

Accipiunt Regem, Rex magis hōste nocet.

Incipiunt de Rege queri, quia sanius esset

Milii bella pati, quam sine Marte mori.

Sicut affines inuicem sunt Tutores, & Protectores, Pupilli, & Clientes, sacraque utrisque debet esse in sibi commissos fides; ita quibus nihil sacrum, nihil sanctum est, eam regnandi causa violare solent. Adeò ut non admodum fallantur qui è radice tutoria tyrannidem omnem pullulasse dicūt: dum ex homine & custode rerum

alie-

alienarum administrator fit lupus, pupillum fortunis, & quandoque vita euertens. Ad eam similitudinem qua, vt inquit Plato de Republica, fabulabantur in Arcadia ad Iouis Lycæi templum homines in lupos transfor-
mari, qui humana viscera cum aliârum victimarum vi-
sceribus incisa degustassent. Sic Philippus Alexandri
Magni pater tutor nepotis infantis filij Perdicæ, bellis
imminentibus velut serum esset in infante auxilium, re-
gnum suscepit. L. Tarquinius Priscus liberis Anci
Martij testamento tutor datus, ablegatos specie venan-
di sub ipsum Comitiorum tempus pueros, regno exclu-
fit. Tripho qui se tutorem Antiocho Demetrij priui-
gno substitui à populo impensè laborauerat, occiso pu-
pillo Syriæ dominatum inuasit. Mythridates Ponti Rex
insidias tutorum suorum dum nunc venandi studio,
nunc antidoti potu declinat, viam futuræ magnitudini
strauit, & ne veneno mori senex posset, effecit. Sed non
Reginæ Arsinoës duo impuberes filij fraudem impij
Ptolomæi auunculi sui effugerunt, quibus ille sub specie
pactarum cum matre eorum, eademque sorore sua, nu-
ptiarum, vitam ademit, vt Cassandra Vrbem, & arcem
inexpugnabilem adimeret. Alia Senatus Romanus fide;
& verè Romana, qui mortuo Ptolomæo Ægypti Rege
qui tutorem populum Romanum filio reliquerat, Phi-
lippo & Antiocho potētissimis Regibus facta inter se pa-
ctione iam regnum Ægypti diuidentibus, & per legatos
vtrique vt ab eo regno abstinerent hunc taurit, & M.
Æmilium Lepidum bis Consulem ad pueri tutelam ge-
rendam Alexandriam misit. Cuius beneficio regia in-
eunabula cum regno integrè, conseruata pariter ac de-
corata

corata fuerunt. Rarissimi sunt Lycurgi, & Ferdinandi, qui fidem imperiis & sceptris anteponant. Miracula regnum sunt. Lycurgus, qui cum Polydecte fratri suo Spartanorum Regi successisset, ventre adhuc vxoris incerto marem an fæminam pareret, Charilao dein posthumo nato ad adultam usque ætatem diadema referauit, & adulto optima fide restituit. Et Ferdinandus, Aragoniæ postea Rex Magni Adolphi Aragoniæ & Siciliarum Regis pater, qui defuncto Henrico Castellæ Rege fratre suo, filio infante relicto Ioanne duos & vinti menses nato, in conuentibus publicis in eam rem indicatis sollicitatus ut vel regni & boni publici causa capesceret fraternum regnum, non ignarus affectum & importunitatum, infantem chlamyde tectum occulte intulit, & Magistro equitum de communi iterum ordinum consensu rogante, quem Regem renuntiari vellet, puerum aperta chlamyde detexit & in sublime extulit, nomen Ioannis Regis crebrius, ut mos est, ingeminans. Sexto Hodie secundum Imperij Ordinationes, in Imperio citra imperiale authoritatem, propriique Domini assensum, nullæ Vrbes & Ciuitates societas inire, nedum in protectionem cuiusquam venire possunt. De ciubus Leodiensibus, & totius ditionis incolis speciale extat Henrici Cæsaris rescriptum datum apud Wormiam 1231. 13 Kalendas Februarij, his verbis, Cum per Principium nostrorum sententiam sit definitum, quod nulla Ciuitas, nullum Oppidum in Regno nostro constitutum absque Domini sui assensu facere possit communiones, constitutiones, confæderationes, colligationes, seu coniurationes aliquas quicunque nomine censeantur.

censeantur, fidelitati vestræ firmiter præcipiendo mandamus, quatenus ab omnibus communionib[us], confederationibus, colligationibus seu coniurationibus, quibuscunque nominibus appellantur, quas inter vos illicitè fecistis recedentes, Dominum vestrum Leodiensem Episcopum in omni eo iure & dominio, in quo Prædecessores sui fuerunt, esse plenariè permittatis. Si communiones, & confederationes quæcunque inconsulto & non assentiente Principe vetantur, quo modo Protectoris assumptio toleraretur? Quæ non absque præiuia communione, & confederatione tractari, aut stabiliri potest: cum inter eos quos natura non fecit inuicem protectores & protectos, patronos & clientes, foedere mutuo opus sit ad eum nouitatis nexum.

Septimo. Plebi per incantationes vetusti & exoleti iam nominis Protectoris dementatæ accidit quod Tyndaro seruo Hegionis prædiuitis filio agnito in Comædia, præ gaudio exultanti, *Nunc ego demum in memoriam redeo cum mecum cogito, audisse me quasi per nebulam, Hegionem patrem meum vocarier.* Cum enim, vt Tyndaro, nihil ei gratius sit libertatis vocabulo, ad commemorationem aliquorum, quos fraudulentus narrator ait fuisse protectores & mamburnos, sibi ipsi applaudit, quasi fabam repererit. De mamburno & defensore, qui in interregno, seu Sede Principali vacante, vicem Principis agit, nulla quæstio: at de alterius generis protectore, qui viuo & regnante legitimo Principe vim auctoritatis occupat. Frequentiora quam optandum foret, leguntur exempla. Anno 1315. contra Principem Adol-

F f f f

phum

LEODIVM.

594

phum de Marka Rebelles in sui fœderis Mamburnum
(verbū est Annalistæ) elegerunt Comitem de Chingni.
Anno 1374. aduersus Principem Ioannem d'Erkel re-
nuntiarunt Mamburnum Waltherum de Rupeforti. In
Principem Ioannem Bauarum auspicante decimo quar-
to à Christi Natiuitate sæculo, ab Hædrotiis dictus fuit
tutor & Mamburnus Henricus de Horn Peruuisij Do-
minus. Anno 1465. Razo Herensis eques è capitibus
Rebellium, Marchionem Badensem largis Galliarum
Regis promissis, & præmio Mamburniæ pro ipso, Epi-
scopatusque pro filio, allectum è penatibus Leodium ad-
duxit, Ludouicum Borbonum Principem Cathedra &
Principatu pulsurus. Sed per nebulam tantùm hæc re-
uocat impostor in populi memoriam, spargens escam,
& occultans decipulam. Causas, & euenta tacet. Acciti
sunt ardentibus seditionibus Duces: nec impunè fuit
acceptantibus. Henricus Peruuisius cum filio in acie
cecidit, notâ posteritati suæ inustâ. Walthero de Rupe-
forti, etsi non eo vsque væsaniae prouecto, pessimè ces-
sit. Marchio Badensis Mamburnus inauguratus vt exi-
stimationem suam speciosis obtentibus circumuentam
vidit, (etsi Razonis fidem Rex Galliarum exsoluisse, &
in suppetias sex peditum millia, & quatuor equitum
Centurias misisset) sapienter clam desertis Leodiensi-
bus in Germaniam recessit. Comes de Chingni vel de-
latum munus non suscepit, vel breui abdicauit.

Postremò anonus libelli illius (qui intitulatur
Euigilans Leodiensis) author, per meram sycophan-
tiæ imponit ignaræ plebi, quod Imperator Maximi-
lianus Primus anno 1486 die 25 Aprilis literis suis,
queis

queis concordiam Principis & Ciuitatenium peragit aut confirmat, non se supremum Leodiensium Domini num dixerit, sed Aduocati nomen assumere voluerit, quod tamen fuerit denegatum. Benè est, quod malitia non habet tantas vires, quantos conatus: Periisset veritas, si semper nequitiæ & mendacio iuncta esset potentia. Cedo, vbi sunt ex Literæ Maximiliani Cæsaris; quæ Aduocati titulo, instar laureatarum, quæ victoriæ denuntiatrices erant, superbire voluerunt? Leodiine, an Coloniae, vel quo terrarum loco sunt exaratæ? Evidem Maximilianus Primus non potuit eo tempore esse Leodij arbiter Pacis inter Episcopum & ciues, maioribus publicis, & propriis negotiis in Germania occupatus. Illo ipso anno, die decima sexta Februarij fuit electus Francofurti Romanorum Rex, & decima Aprilis argentea corona Aquisgrani redimitus: vnde cum Patre Frederico Tertio Imperatore Coloniam iuit, & ibi cum eodem mansit usque ad vigesimam diem Martij, qua, valedicō patri (qui usque ad annum 1493 Imperatoriis insignibus retentis superuixit) in Belgium suum properauit. Coloniæ non posse sunt esse dictitatæ, quandoquidem postridie ementitæ per hunc sycophantam datæ, scilicet die 26 Aprilis Rex Maximilianus specialibus suis literis Coloniæ datis ad Deputatorum Leodiensium preces, sub suam saluagardiam & protectionem eos receperit, deputato iisdem ratione Pacis eiusmodi initæ in Conseruatorem Philippo de Cleues, qui triennio ante fuerat sui exercitus Praefectus vindicis Ludouici Borbonij Episcopi crudeliter & proditoriè apud Leodios trucidati.

E f f f 2.

Salua-

Saluagardiæ & Conseruatorialium simul verba subijcio, Maximilianus Dei gratia Romanorum Rex &c. Notum facimus quod ad humilem petitionem Ciuium & Incolarum corporis & communitatis Nostræ Ciuitatis, Leucæ Bannalis & Francisiæ Leodiensis, necnon mediante tractatu pacis per nos facto & concluso inter Reuerendum in Christo Patrem Dilectum & Fidelem Episcopum Leodiensem ex vna parte, & dictos supplicantes ex altera, ratione mutuarum controuersiarum, suscepimus & receperimus, prout vigore præsentium recipimus & suscipimus dictos supplicantes & eorum bona sub nostram protectionem & saluagardiam specialem, pro tuitione personarum, & conseruatione iuriuum duntaxat. — Deputauimusque & deputamus in Conseruatorem Dilectum nobis cognatum Dominum Philippum de Cleues. Quàm dissitus est ab affectione Aduocatiæ Maximilianus, qui Leodium suam Ciuitatem appellat, & pro maiore tractatus Pacis robore Ciues metuentes in ea forte aliquando turbari, sub singularem suam tutelam recipit, & Ducem bellicū pro Conseruatorē assignat? Aliis post mensem Literis ex Vrbe Siluæ-ducensi penultima die Maij datis, & Leodium suam esse Ciuitatem ingeminat, & Magistris, Iuratis, totique Consilio Ciuico suprema authoritate imperat, vt captiuos quosdam Wertenses sibi tradant, illorumque vades & fideiussores molestari non permittant. Ipsimet Leodienses in isto per tres Ordines cum Carolo Hispaniarum Rege (postea Cæsare illius nominis Quinto) die duodecima Nouembris 1518 foedere, Imperatorem agnoscunt vocantque iteratò Suum Supremum

premium Dominum? Et quem tunc nisi Maximilianum
Primum, qui rerum potiebatur, & demum die 12 Ja-
nuarij 1519 viuere, & imperare desit? Oportunum
sit compendium illius foederis, quā ad Cæsaris autho-
ritatem in Leodienses præcipue facit, exhibere.

Nos Prepositus, Decanus, Archidiaconi, Capitulum, Nobiles,
Barones & Vasalli, Burgimagiſtri, Scabini, & Consilia Ciuita-
tis, aliorumque Oppidorum Patriæ Leodiensis, Ducatus Bullo-
nensis, & Comitatus Loffensis, uti repræsentantia tres Or-
dines dictæ Patriæ, Ducatusque & Comitatus, Vni-
uersis preſentes Literas visuris & lecturis salutem in
Domino. Cum Reuerendissimus, Altus & Potens Prin-
ceps, Metuendissimusque Dominus Noster Erardus à
Marka Dei gratia Episcopus Leodiensis, Dux Bullonien-
sis & Comes Loffensis, de scitu, authoritate & assensu
Sacratissimæ Maiestatis Imperatoris Noſtri Supremi
Domini, nuperrimè iniuerit, tractauerit & concluſerit
quandam amicitiam, confoederationem & societatem
defensiua, cum Altissimo, Excellentissimo & Potentif-
fimo Princeps Carolo eadem gratia Rege Catholico
Hispaniarum, Duce Brabantiae, Comite Flandriæ &c,
ſuisq; Ditionibus & Subditis: dictusq; Metuendissimus
Dominus & Princeps Noster, ad maiorem præmemora-
tæ amicitię, cōfoederationis, & societatis roborationem,
à nobis requisiuerit quatenus eundem in modum vel-
lemus cum antedicto Domino Rege, eiusque Prouin-
cijs & Subditis contrahere fœdus, Notum facimus.
Quod nos animo perpendentes quantum commodita-
tis, emolumenti, & securitatis ex eiusmodi confedera-
tione, non priuatim modò, sed publicè per omnes illas

F f f f 3

Prouin-

Prouincias reciprocè obuenire possit: nobiscum præterea reputantes, quid & quantum deferre teneamur Imperatori prædicto Nostro Supremo Domino, qui tam literis, quām per organum suorum Deputatorum ad eam Societatem nos fuit adhortatus; inducti etiam peculiari amore, propēsione & affectu, quo in dictum Dominum Regem Catholicum ferimur, matura consilij de liberatione, iniuiimus tractauimus, & conclusimus — articulos infrascriptos, Imprimis quidem quod inter Dominum Regem Catholicum eius Prouincias & Subditos ex vna parte, Nos, & Patriæ Ordines ex altera, Infuturum est & erit bona, secura, firma & constans amicitia, vicinitas, confederatio, & societas defensiua aduersus quoscunque. Ita vt si contingeret aliquem Principem, Toparcham, Communitem, aut alium quemuis, inuadere, offendere, opprimere, incursionibus aut hospitationibus infestare dictum Dominum Regem Catholicum, eius Ditiones, aut Subditos nobis vicinos, nos tali casu debitè interpellati & requisiti, tenebimur pro viribus nostris, & secundūm casus exigentiam, iuuare, fauere & auxilio esse, ad reprimendum, expellendumq; inuadentes & attentatores eiusmodi. Viceversa, si quisquam nos inuaderet, læderet, oppimeret, prædas ageret, aut hospitationibus molestaret, dictus Rex Catholicus, eius Ditiones & Subditi Belgici — ritè interpellati & rogati tenebuntur nobis supprias ferre, defendere, fauere & præscripto modo pro virili succurrere. Item, quod neq; dictus Dominus Rex Catholicus, neque Nos, poterimus receptare aut fouere hostes & inimicos alterutrius nostrū; neque ijs iter & transitum præbere per Oppida,

Forta-

Fortalitia, Castella, aut alium territorij locum, aut com-
meatum, victum, instrumenta bellica, milites, pecuniam,
remque quamcunque directè aut indirectè ijsdem sub-
ministrare. —

At non in totum fallitur inquies, qui Maximiliano
titulum Protectoris tribuit: in data temporis tantùm
hallucinatur. Nam anno 1483 postquam per Philippum
de Cleues acie suæ Ducem contumaciam Leodiens-
ium fregit, occisis, aut fugatis sacrilegis Borbonij par-
rividis hac lege foedus pepigit, vt Dux Brabatiæ in futu-
rum esset Leodiensium protector. Pacem ea lege datam
calleo: sed nil ad Imperium, aut Imperatorem. Maxi-
milianus tunc temporis neque Rex erat Romanorum,
nec Imperator: tanquam Dux Brabantiae, & Belgij
Princeps contrahebat: quod ante ipsum fecerat anno
1466 Dux Philippus Bonus prosocer, quem Leodienses
ex pacto in perpetuum Aduocatum & Protectorem ac-
cepere.

Itaque si quando aliquis eorum Cæsarum, qui vna
fuerunt Belgarum Principes legeretur assumpsisse titu-
lum Protectoris & Aduocati Leodiensium, illum susce-
pisset ut Brabantiae Dux, & ex iure conuento. Habenda-
que esset posteris Ducibus gratia, qui ei iuri aut expressè
renuntiarunt, aut sponte ab illo abstinere voluerunt; quod
bello & victoria queſitum, permulti tenacissimè retine-
rent. Illis namque temporibus Brabantia, ditio & Duca-
tus adhuc erat Imperij, nec ita incongruum fuisset, dum
modo Cæsar & Episcopus annuisserent, si Leodium eius-
dem Imperij pars se in Brabantini Ducis tutelam aut
clientelam conieciſſet. Vnum è Primariis Imperij mem-
bris

bris erat Brabantia, & eius Dux pridem numerabatur inter quatuor Imperij Vicarios, vt Ioachimus Cluten reconsultus in Sylloge rerum quotidianarum primo eum enumerat loco. Accensebatur etiam gremio Eleitorum Imperialium. Prout adhuc in Concilio Lugdunensi habito anno 1245 sub Innocentio Quarto, vt continent acta apud Mathæum Paridem in historia Anglicana, electores laici scribuntur Dux Austræ, Dux Bauiaræ, Dux Saxonum, & Dux Brabantæ, qui & tunc Louaniæ; Ecclesiastici, Coloniensis, Moguntinus, & Salzburgensis. Carolus Quintus Cæsar Augustæ Vindelico rum 26 Junij 1548 cum Septemviris & Ordinibus Imperij de hoc Ducatu & alijs quibusdam Belgij ditionibus Imperium olim agnoscere consuetis transegit: vt scilicet iuuandi imperij causa cum necesse erit, libera voluntate & ex benevolentia (ex quo antea nil erant solitæ conferre, vt Diploma à Ponto Heutero sub finem Libri Secundi de Belgio relatum, è Germano Latinum factum manifestat), conferret quantum duo Principes Electores ad Rhenum habitantes: ita vt vicissim Imperium tempore necessitatis, aut alio, in auxilium requisitum, Belgas, eorumq; Principes omni ope ac facultate defenderet. Vbi vero vniuersalem in Turcam Cæsar expeditionem decerneret, Belgarum Princeps in pecunia numerata, milite, aut vtroque, non minus penderet, quam tres qualescumque Imperij Principes.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM-NONVM.

*De Episcopis & Principibus Leodiensibus, ex
Augusta domo Ducum Bauarie.*

Ivlius Cæsar Iuliam amitam defunctam laudans è more pro rostris sic de eius origine retulit. Iuliæ maternum genus ab Regibus ortum, paternum cum Diis immortalibus coniunctum est. Est ergo in genere & sanctitas Regum, qui plurimum inter homines pollent, & cæmoniæ Deorum, in quorum potestate sunt Reges. Augustæ domus Bauaricæ genus exponere qui suscepit, Imperatoriam & Regiam stirpem vndique reperiet, cælitum & indigetum agminibus illustratam. Genus est ex se Regium, longa Cæsarum serie conspicuum, Principumque qui suis virtutibus cælestes sibi honores pepererunt. Bauaria, quæ est hodie Ducatus in superiorem & inferiorem diuisus, olim regnum fuit. Et Boiorum populus vsque ad Frederici Ænobarbi Cæsaris tempora latè diffusus quatuor tetrarchiis distinguebatur, quibus limitum Prefecti (postea Marchiones, seu Palatini) præerant, omnesque Magno Principi Boiorum parebant. De Ducum Bauariæ Maioribus, illorumque rebus gestis, si ab aurora ordiri presumam, conticinium sit noctis, priusquam vel ad primam quasi fillabam peruenero. Neque pro maiestate materiae stili grauitas, arduitasque suppetit, neque è proposito sit themate illuc conuertere orationem. Aut

G g g g si coner

si coner ed aciem inflectere, obueniet quod Augustum
Cesarem, in cuius oculis quiddam diuini vigoris inesse
existimabatur, contuentibus contingebat, qui velut ad
fulgorem Solis vultum submittere cogebantur. Et tot
illucent oberrantia oculis sydera, vt præ nimiis scintil-
lationibus nesciat obtutus deprehēdere, quò se defigat.
Boiorum Rex erat Arnulphus Imperator Carolomanni
legitima soboles, (quibusdam dictus Arnoldus) qui
Carolo Crasso quantum corporis, animi crassitie labo-
ranti, in Imperio successit à proceribus vltro & certa-
tim appetitus. Qui Nortmannos Belgium diris cladi-
bus atterentes pessum dedit, ac propè omnes occidione
occidit. Cum enim anno 891 parùm fæliciter circa
Aquisgranum fuisset in Nortmannos pugnatum, Arnul-
phus cōacto exercitu, è Bauaria egressus, Reno pro-
perè transmisso, ac flumine Mosa celerius superato, eos
magnis itineribus infecutus, & iuxta Diliam fluum
(qui Louanium, nobilissimam hodie Academiam in-
terfluit) affecutus, vbi lignorum & cespitem congerie
pro vallo, more gentis, muniti confederat, iussis equiti-
bus ab equis desilire, & statari ac pedestrem inire
pugnam, summa vi vallum perrupit, & castra expugna-
uit: vix quoquām è suis defyderato; cæsis autem, vt
Auentinus scribit, nonaginta hostium millibus, & se-
cundūm Helmoldum, centum millibus. Cuius victoriæ
ad nostram ætatem annum Louanij per solemnem
supplicationem prima Dominica Septembris celebrari
solitam monumentum exhibetur: quod Imperator ip-
sissimo die Calendarum Septembris, quo Deus dederat
vincere, in obtentæ victoriæ loco cum vniuerso suo
exer-

exercitu solemnes preces in gratiarum actionem Deo obtulerit. Ab Arnulpho occurrit frequentium aliorum Imperatorum catalogus ; plures Henrici , Ludouici , Rupertus siue Robertus Bauari in memoriam subeunt Imperiali diadematè præfulgentes. E quibus vnum tantùm eligo, Sanctum Henricum Sanctæ Cunegundis maritum (nec enim aut locus , aut propositum patitur moram trahere) qui supra alias ad nostram facit scriptiōnem ; quod is Baldrico, eoque è viuis sublato, Sancto Wolbodoni illius successori Episcopis & Principibus Leodiensibus valdè addictus, Ecclesiam Leodiensem sua non semel præsentia , nonnunquam perdius & pernox in orationibus, nobilitauerit ; quam & ingentibus fauoribus dotauit , bonisque ditauit. Quantum æui longinqua valet variare vetustas ? Henricum hunc Imperatorem sanctum , fuisse Bauarum omnes vnanimes tradunt : in numero variant, utrum eo nomine sit Primus , an Secundus Imperator. Discordiæ opinionum vnicā causa dissensus scribentium de Henrico Aucupe, quem alij inter Imperatores collocant , facientes Henricum Primum, quo posito, Diuīs noster erit Henricus Secundus: quidam Aucupem in Cæsarum albo prætereunt ; vt eum omittit Ioannes Baptista Egnatius. Sua sit singularis sententia ; ego Henricum Secundum appellabo, quandoquidem in Priuilegiis & Donationibus Ecclesiæ Leodiensis ipse se nuncupet Secundum. Trina enim verò Priuilegiorum & donationum Diplomata Sancti Henrici extant. Primum datum in Eretem quarto Idus Iunij anno Dominiçæ Incarnationis 1006 , anno vero Domini Henrici Secundi Regis quinto : secundum

G g g 2 datum

datum Coloniae Kalendis Iulij , tertium Treuiris pridię Idus Septembris ; vtrumque anno 1008 , & vtrumque cum hac finali clausula , Anno Domini Henrici Secundi Regnantis septimo . Vacante per obitum Ottonis Tertij Imperio Henricus noster Bauariae Princeps potentissimus , nullo veterum Cæsarum pacis , bellive artibus inferior , anno 1002 renuntiatur Imperator .

Primo Diplomate ultra confirmationem Priuilegiorum à Prædecessoribus concessorum , & quod nullus deinceps in locis & territoriis ad Eclesiam Leodiensem pertinentibus intra Imperij ditionem sitis quicquam iudiciale aut extra iudiciale contra voluntatem Episcopi , successorumque eius attentare audeat , dedit ipsi Præfuli , Successoribusq; (pono verba ipsa) Ut semper liceat res omnes predictæ Ecclesiæ , & illi subditarum , sub tuti-
tionis atq; immunitatis Nostræ defensione , remota to-
tius iudicariæ potestatis inquietudine , quietas posside-
re , & Nostro Imperio parere , atq; pro incolumitate no-
stri , & nostræ coniugis , & pro statu ac dignitate Regni
nostrri , vna cū Clero & populo sibi subiecto , clementiam
Dei iugiter exorare , Et quicquid de Präfatis rebus Ecclesi-
rum ius fisci exigere poterat predictæ Ecclesiæ esset ; ut deinceps
ad peragendum Dei seruitium augmentum & supplemetum fiat .
Secundo Rescripto ingentia nemora contulit , hoc ver-
borum tenore , Omnia fidelium nostrorum industriae
notum esse volumus , qualiter nos diuini amoris instin-
ctu quandam iuris Regni nostri forestim his terminis
præcinctam , ex uno latere fluuiolis Polera & Edera , ex
alio Summa fluuiolo , ex tertio Strata Imperiali , quæ à
Summa tendit usque ad Villam quæ nominatur Pons

Impe-

Imperij , ex quarto Mosa , & inter ortum Poleræ & Summæ siluam quæ dicitur Heua cum Banno nostro, ceterisque eius pertinentiis , Sanctæ Leodensis Ecclesiæ Episcopo, eiusque Rectori, Baldrico videlicet Antistiti per hanc nostram preceptalem paginam concedimus atque largimur , & de nostro iure ac dominio in eius ius ac dominium transfundimus. Tertiis Literis cessit eidem Baldrico directum dominium & ius quodcunque super propriis eiusdem Baldrici & fratrum eius siluis inter duo fluminā, ambo Nithe vocata, & tertium Thylam nominatum, constitutis. Scilicet ostendit reapse verum Ptolomæi Regis dictum, Regium esse ditare magis, quam ditescere; & Pacati de Theodosio, Nullam maiorem esse Principum fælicitatem, quam fecisse fælicem. Sanctè amplissimæ & speciosissimæ diuitiæ sunt, fæliciter erogatis beneficiis latè posse censeri: ut magnificè, at verè, circumferatur illud, Hoc vno beata Regna esse, benefacere quod semper possint. Dum Sanctus Henricus anno 1019 Leodij pasca celebrat, ut bonum est sui diffusuum, Sanctum Wolbodonem Episcopum è Comitibus Flandriæ oriundum, hortatu efficace propellit, ut Monasterium Sancti Iacobi à Baldrico inchoatum perficeret. Morem gessit; perfecit opus sumptuosum & eminens. Miro in Deiparam ferebatur amoris ardore, in cuius honorem plurima templo à fundamentis excitauit; quoties in aliquod Oppidum appelleret, primam in æde ei factata noctem precibus continuis exigebat. Gentilitium est enim Bauaræ familiæ (sicut Austriacæ, quæ affinitatis vinculo, velut naturali insitione inuicem sororiant, & fratrifant) effictum

Christiparam deperire, ac vnicè colere. Mille ædes
sacras in vniuersum constituit: inter quas Basileæ pri-
mariam, & Spiræ Regia magnificantia eam, quæ hodie
basilicè supereminet, inchoauit, Conrardusque Secun-
dus Imperator absoluit. Bellum Bohemicum, Sarma-
ticum, Illiricum seu Sclauonicum ope magis cælesti,
quām humana confecit. Moriturus Beatam Cunegun-
dem vxorem vocatis propinquis commendans & red-
dens; qualem accepi, inquiit, talem reddo, virginem
dedistis, virginem recipite. Et hanc Sanctam Cune-
gundem fuisse vnâ Bauaram, & Ducis qui marito
in Ducatu successit sororem inter Scriptores & Ge-
nealogistas conuenit. Tertio Idus Iulij 1024. ex hac
vita in cœlestem commigravit, multis clarus miraculis,
Bambergæ sepultus. Vbi & Sancta Cunegundis castissimi
sponsi vxor virgo, aliquamdiu viro superstes voluit
inhumari. Digna tanto fratre soror Regina Gisela, quam
ille Stephano Primo Hungarorum Regi despondit, adeò
fælicibus nuptam auspiciis, vt maritum Regem cum
toto Regno ab Idolorum seruitute ad fidei Christianæ
cultum adduxerit, deuotissimumque Deiparæ fecerit
clientem. Qui regnum suum venerabili præcellentiae
epitheto familiam Mariæ nuncupabat: ipse Sanctorum
albo adscriptus ex sancta Regina Gisela filium habuit
Emmericum, etiam sanctum & Regem. Perplexa ad-
modum foret disputatio, vter in hac Augusta familia
sexus vitæ sanctitate præualuit: utriusque ex equo palma
detur. Beata Plectrudis vxor Pipini Herstallij, Caroli
Martelli nouerca, filia fuit Bauariæ Regis. Beata Nort-
burga Plectrudis ex Pipino filia virginitatem thalamo-

prætu-

prætulit nuptiali. Bertha Pipini Regis vxor, Caroli Magni mater, Bauara itidem fuit: licet sint qui eam Imperatoris Græcorum filiam affirment. Sancta Theodolinda Garibaldi Boiorum Regis fuit filia, quæ Agilulpho Longobardorum Regi data nuptui, altera Gisela, Regem & subditos Arianæ hæreseos luto commaculatos, veræ Christianæ Religionis munditie perpurgauit. Et Gundeberga eius filia Longobardorum etiam Regina, tam sancta matre dignam se præstítit. Beata Agnes filia fuit Ludouici Bauari eo nomine Quarti Imperatoris, quæ cum ad virgines Diuæ Claræ Monachij apud Sanctum Iacobum missa rebus mundanis repudio diuertisset, & indignati subditi virginem inde abducere vi tentassent, sacrum Christi tabernaculum amplexa, quod à Deo precabatur, impetravit, & exspiravit. Cuius fororem Cunegundem nomine, Fredericus Austriacus viduus eiusdem Ludouici in Imperio competitor accepit vxorem, qui à plerisque Fridericus Tertius nuncupatur, quod ea lege pax inita fuerit, ut Imperatorium nomen simul retineret. Non ignoto per Romanum Imperium exemplo. Sic enim Adrianus Antoninum designauit successorem, ut ille sibi duos Annium Verum, & Marcum Antoninum dictum philosophum, adoptaret: qui duo postea Augusti Primi (in iure nostro passim Diui Fratres appellati) Rempublicam gubernarunt. Tanta in publico lætitia, ut fasti consulares ab his sumerent ordinem Consulum. Sic Senatus ipse aduersus Maximinum, occisis Gordianis aduentatem, fecit Maximum, & Balbinum Cesares. Sic Diocletianus postea Maximianum seu Herculeum in collegam asciuit: & multi

in

in Occidente, Orienteque sunt deinceps æmulati. Quod non existimem facturum fuisse Alexandruim Magnum, qui sui capacem non rebatur orbem; multò minus tulisset duos in uno Soles, qui partem Regni Darij cum decies centum millibus talentum respuit: nec Iulium Cæsarem, aut Pompeium, quorum ille neminem priorem, hic ne parem quidem foret perpeccus. Eiusdem Beatae Agnetis quadam imitatione virgo Barbara Alberti Pij eo nomine Tertij Boiorum Ducis proles coniubium Regium flammeo Regis celorum posthabens, in eodem Monasterio Diuæ Claræ regulam professa, vitæ curriculum sanctissimè peregit. Taceo Sanctam Elisabetham Andree Regis Hungariæ filiam materno genere fuisse Bauaram, utpote quod Regina Gertrudis eius mater Boia esset. Nam de solis Episcopis Leodiensibus Bauaris isthic sum dicturus, qui paterno genere Bauari fuerunt. In familiam Bauaricam asciscere possum Carolum Magnum (& hunc in Diuos relatum, à quo Bauariæ Duces originem ducunt) nisi quod, ut septem Græciæ Vrbes de Homeri patria longo, & huc vlg; indeciso certamine disceptarunt

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athene,

Tam crudo & stricto stilo natalis soli questionem vide-
rer terminare velle, in aliarum Prouinciarum & Vrbium
cunas tanti Herculis sibi vendicantium ruborem.
Nonnulli natum eum Herstalli, vix uno à Legia lapide,
quidam Aquifgrani, alij Ingelheimiæ volunt: reliquis
alia placet patria. Herstallum, auitum Palatium & Cu-
riam, vbi Martellus annus editus & educatus, proauus
Pipinus

Pipinus (Herstallij cognomen inde adeptus) sedem figere solitus, velut natale solum amauit, & ubi, Imperator creatus, non desit (historia teste) frequenter pasca celebrare, locis celebrioribus postpositis. Id constanter asserere licet, Beatum Theffalonem Boiorum Principem, Pipini Regis, per Hiltrudem filiam, nepotem, coronam Bauarici Regni cum tonsura Sacerdotali in Ordine Sancti Patriarchæ Benedicti ultrò commutasse. Nouissimè Serenissimus Bauariæ utriusq; Dux Guilielmus, eo nomine Quintus, anno 1626 fato functus, Sere-nissimorum Maximiliani Septemviri, Ferdinandi item Septemviri, Albertique Ducum pater, thoro per Lectissimæ coniugis è Lotharingico stemmate obitum vi-duatus, religiosissimam vitam transfigens nunquid opere Beatum Theffalonem exæquauit, aut magè, superauit? Albertus Quintus auus Annæ Ferdinandi primi Imperatoris ex Anna Bohemiæ & Hungariæ Regina filiæ maritus, Heroas inter Heros præcipuus enituit, ut Phæbus reliquos inter planetas. Guilielmus Quartus proauus præsentem tunc & posteram ætatem docuit meritò iactari, Bauariam esse Catholicæ Religionis propugnaculum. Simulac enim Ratisbonam nouis Lutheri dogmatibus inescatam ad defectionem inclinare cognouit, capitali cauit edicto, ne quis è sua ditione in eam Ciuitatem in ipso quasi Bauariæ centro collocatam pedem inferret, nisi ea toto ex animo respuisset, adiecta memorabili sententia, Citius, non vniuersam modò ditionem, sed vitam iri ereptam, quam ut populum suum Lutheri præstigiis sineret dementari. Albertus Quartus abauus, non à sorte, sed à Sapientia cognomen Sapientis meruit:

H h h b

quod

quod qui eloquitur, omnia profert. Impletum in eo
Platonis votum, beatam futuram Rempublicam, in qua
aut Reges philosopharentur, aut philosophi regnarent.
Quos enim Græci antea Sophos, seu Sapientes voca-
bant, post Preceptorem Socratem Plato per modestiam
philosophos, seu amantes sapientiæ dixit. Vxor ei fuit
Cunegundis virginum formosissima, & matronarum
pudicissima, Frederici Tertij Cesaris & Leonoræ Lusi-
tanæ filia, ac Maximiliani Primi Cesaris soror vnica;
quæ coniugi amantissimo anno 1508 defuncto iustis
persolutis, non ad aulam, sed mox à funere ad Monaste-
rium & contubernium Monialium virginum Monachij
dinertit, vbi residuum vitæ ad annum 1520 angelicè
transegit. Atauus Albertus Pius: quod pietatis elo-
gium, potiore quam Antoninus Pius Imperator Adriani
successor ratione, fuit assecutus. Vno, nec amplius
exemplo, innumeras inter causas, manifestum dabo.
Albertus Secundus Imperator, idem Bohemiæ Rex, in
flore ætatis, Ladislao infante in cunis vagiente ynico fi-
lio, decesserat. Bohemi apud Pragam conuenientes
vnus totius Regni corpus efficiunt, & ad eligendum
nouum Regem, diem statuunt. Regina Elisabetha in-
fantis mater in diem præstitutam legatos mittit rogan-
tes, vt Sigismundi & Alberti suorum Regum memine-
rint, nepotem, filiumque ne respuant, contra ius gen-
tium paternam hereditatem puero ne admant, fœdera
cum Austriacis percussa ne violent, pupilli atque or-
phani misereantur. Frequentे Ordinum Conuentu
plerique ex aduerso differere: Infantem Regno inuti-
lem esse, Regem à regendo dictum, qui regendus sit
Regem

Regem vocari non posse. Satis esse Ladislao si post quatuor & viginti annos ad regnum vocetur, medio tempore locum alteri faciat. Vicit hęc sententia; & Albertus Baioarię Dux Procerum voto Rex declaratur. Mитunturque ad eum primores regni, qui electionem denuntient, & eum ad oblatum regnum vocent. Author mihi huius narrationis testis, in quem nulla suspicio cadit, Summus Pontifex Pius Secundus (qui ante Pontificatum Aeneas Silvius) in historia Bohemica. Ex cuius verbis peragam narrationem. Albertus ea virtute, atque animi moderatione usus est, quae, postquam Reges esse cōpere, rarissima semper fuit. Nam venientibus ad se Bohemorum Legatis, amplum & nobile regnum offerentibus gratias egit, qui se unum ex omnibus elegissent, cui parere vellent, dignumque tanto imperio iudicassent. Multa idcirco se debere Bohemis, neque id unquam beneficij obliuioni daturum. At cum Regis Alberti soboles extet, indecorum esse cum alterius iniuria regnum querere, paternam hereditatem nulli auferendam; qui pupillos iure suo dispolient, Deo atque hominibus inuisos, pœnas aliquando patrati sceleris dare: cognouisse se non vano rumore foedus antiquum inter Bohemos, & Austriacos extare, nisi deficiente mascula sobole Principem ne foras assumant; fidem seruare pulchrum, ne cui temere noceatur caendum. Scelestam execrabilemque vocem illorum qui regnandi causa ius violandum astruant. Atque ita maiorem se spreto regno monstrauit, &, si verum fateri licet, clarissimum egit Regem. Nam regnum est apud eos qui spernunt, non qui cupiunt. Ita Pius Papa de Alberto Pio.

H h h 2

Addam

Addam Iusti Lipsij in pari causa (Ferdinandi scilicet, postea Aragoniae Regis, qui delatum sibi ob Ioannis nepotis infantiam Hispaniense Regnum reiecit) censuram, & admirationem. Tu Fides, tu modestia, è cœlo paulisper descendite, & hunc alumnū vestrum latis oculis videte: quantò illustriorem spreto sic regno, quam si decem fraude, vel ambiguo iure quæsisset? At quid opus ad præterita retrogredi secula? Nostrum, et si ferax viciorum, non est tamen vacuum eminentissimarum virtutum. Maximilianus Bauariæ Dux & S.R.I. Septemvir per atauri sui Alberti Pij gloriosem & parùm tritam semitam quam generoso gressu incessit? Procul ab ambitu & cupidine alieni regni, qui Ferdinando Secundo Imperatori Bohemię Regi, cui Fredericus Comes Palatinus inexcusando facinore Rebellium Electionem obtentui habens, Bohemicum sceptrum eripiebat, opes, arma, & propriam personam in defensionem consociavit, & Generalis Praefectus exercitus Unionis Catholicæ, admiranda illa 1620 victoria apud Pragam Capitalem Regni Vrbem & sedem, dextrum in acie cornu obtinens (laeum Comite de Bucquoy Cæsarei exercitus Duce regente, & fortissimi militiae Ducis munus explente) Frederici usurpatoris vires totas confregit, & eo prælio regnum legitimo Regi asseruit, atque firmauit.

Ernestum tritauum, Stephanum, Ludouicos, (inter eos Ludouicum Quartum Cæsarem) Ottones, & alios Maiores usque ad Ottонem Witelspachium sub Frederico Imperatore circa annum 1180 Bauariæ prædecessoribus interceptæ recuperatorem, & ab eo ad Carolum Magnum

Magnum vsque stirpis authorem continuam seriem , vt
omittam cogit tenax propositi ratio ; ne per affectatio-
nem longius à concepto calamus distrahatur. Nutu-
duntaxat innuam. Ludouico Pio Cæsari Caroli Magni
filio filij fuere Lotharius, Ludouicus (Germanicus di-
ctus) & Carolus Caluus ; quem tertium pater ex Iudi-
tha Bauara secunda vxore sustulit. Genitore vita fun-
cto tres partiti sunt regnum paternum : vti Ludoui-
cus Germanicus Orientalem, Carolus Caluus Occi-
dentalem, Lotharius Imperator medium nanciseretur
portionem. Lothario abiecta purpura, & sceptris apud
filios relictis, monachum in Prumia professo ; & Lotha-
rio Secundo ex inde sine legitimis liberis emortuo , Lo-
tharingia , ab eo sic dicta , patruis , ad fratrum exclu-
sionem, accreuit. Vbi verò Ludouicus Germanicus in
fata decessit , terni iterum fratres Germanico progna-
ti , represso Carolo Caluo, in hereditatis scissionem ve-
nerunt : & Carolomanno Boaria, Pannonia, Bohemia,
cum Sclauis, & Morauis cessere. A quo Carolomanno
hodierni Bauariæ Duces non interrupta marium suc-
cessione genus ducunt : & per eum à Carolo Magno ad
Pipinum Regem , Carolum Martellum , Pipinum Her-
stallum , & Ansegisum recto ordine Brabantia Princi-
pes , natales suos veræ & vetustissimæ nobilitatis ima-
ginibus illustrissimos reducunt. Ducas autem Ansegisi
prosapiam anteriorem qui nosse volet hanc ex Trithe-
mio in Chronicis accipiat. Ansegisi pater fuit Sanctus
Arnulphus , cuius progenitores & maiores recta linea
fuerunt , Ansegisus, Nicanor, Sigebertus, Priamus,
Heribertus, Leontius, Merouëus , Diocles , Sunno,

Hhhh 3

Gene-

Genebaldus, Dagobertus, Marcomirus, denique Clo-
gio Rex Francorum Orientalium, seu Franconum. Si
altius penetrare, & cum algero Iouis alite nubes tran-
scendere peroptas; inuenies hunc Clogionem descen-
disse ab alio Clogione pariter Francorum Rege, quo
regnante, Saluator noster Christus Virgineis Deiparæ
claustris egressus in orbem venit. Cuius Clogionis pater
fuit Rex Francus (à quo Sicambri dicti Franci) Antarij
Regis filius. At, quò me incitantem ardor abripit?
Centum ijsque aureis linguis, & adamantino calamo,
faucibusque Stentorum mille opus sit ei præconi, qui
Augustæ domus Bauaricæ laudes aggrediatur. Tacitus
intra religiosum silentium admirari, venerarique ma-
lim, quām pro olorino cantu anserinum strepere. Di-
cere tantùm eos Antistites & Principes Leodienses est
animus, qui paternum genus ab hoc limpidissimo, no-
bilissimoque fonte deriuant.

A Sancto Theodardo decimonono Tungrensum, aut
Traiectensium Episcopo, cui Sanctus Lambertus pro-
ximè successit, fas sit exordiri. Hunc enim Prouinciales,
peregrinique scriptores Principis Bauari filium ex Co-
mitis Namurcensis filia faciunt. Etsi instar sequen-
tium, inter Leodinos Antistites propriè non sit refe-
rendus, cum Traiecti tantùm sedem fixerit, & Leo-
dium, quod nondùm erat, nunquām viuus accesserit.
Viuus, inquam. Nam mortui Martyris corpus, ipse
Lambertus breui Martyr etiam futurus aliquanto ab
obitu interiecto tempore post multas flagitationes ab
incolis loci ubi inhumatus fuerat, obtinuit, & in Ora-
torio Sanctorum Cosmæ & Damiani condidit. Quæ
opinio

Opinio probabilior est eorum qui hanc translationem Diuo Huberto tribuunt. Propè Spiram Nemetum Vrbem, ad quam pro repetundis Ecclesiæ suæ Traiectensis bonis ab annis iam tunc circiter triginta ablatis, Cæsari aduersus iniustos detentores expostulatus dum properat, in raptorum insidiantium manus incidens, immaniter fuit peremptus.

Absque hoc Gerbaldus Leodiensium quartus, & Tungrensum quartus & vigesimus Episcopus Principem sibi locum vendicat. Quem constat fuisse filium Bauariæ Regis, seu Ducis. Olim quippe, qui nunc est Ducatus, Regnum erat. Interfuit dedicationi Regiæ Ecclesiæ Aquensis & Concilio 350. Episcoporum sub Leone Quarto Pontifice, Carolo Magno Cæsare assistente: ubi constitutum traditur, ut deinceps Archiepiscopus Coloniensis Electum Imperatorem consecraret, & Archiepiscopo mortuo, aut ægro Praeful Leodinus. Eius certè rogatu Leo Papa, Tungensem, & Visetensem Ecclesias sub Deiparæ Virginis invocatione sacrauit. Non quod Tungensis tunc demum inceperit, quandoquidem Sanctus Maternus primam illam cis alpes Christiparæ erexisset; sed quia exciso dirutoque ab Hunnis Oppido sacra ædes vnâ fuerat deleta, nec intra ducentos annos restaurata.

Reginaldus (quidam legunt Reinaldum) post plures à morte Gerbaldi intermedios Antistites, Leodinæ Praefectus Ecclesiæ Bauaro fuit Duce genitus. Mosam flumen ingente lapideo ponte Leodij iunxit, vltra duos minores in Peninsula locis palustribus structos, & tertium super Vrta fluvio. Ecclesiam Sancti Laurentij

iuxta

iuxta muros ædificauit, & opulentis fundis, censibusque monasterium dotauit. Templum etiam parochiale Sancti Nicolai in monte publico erexit aduersus muscarum tunc infestantium, mortifereque aculeantium agmina ; quod omnium primum in his partibus Diuo Nicolao dicitur fuisse dedicatum. In pauperes munificissimus extitit , ut qui mille & ducentos illorum aleret , & alios à stipe per verecundiam abstinentes conducta mercede pasceret. Annona autem aliquando ingrauefcente magnam aduenarum propriis sedibus quærendo victui egressorum multitudinem benignè excepit & sustentauit. Bello non inferior pacis artibus. Cum Odo Campaniæ Comes Gallorum fretus auxiliis in Conradum Imperatorem insurrexisset , & in Gofelonis Lotharingiæ Ducis Cæsari adhærentis inuidiam, castro Barensi expugnato , Tullum valida circunedisset obsidione, Reginaldus non modicis copiis conscriptis Duci se adiunxit , & lata hostium strage edita Odonem ipsum cum potissima nobilium parte prostrauit : cui & Lotharingus non ægrè potissimam victoriæ partem imputandam agnouit.

Reginaldum, interposito duntaxat Wasone Episcopo, fecutus est Theoduinus Ducis Bauariæ filius, Placidum (vt inquit Chronista Laurentianus) Ecclesiæ Leodiensis sydus. Deuotione & cultu in Deiparam Virginem, quam vnicè venerabatur, excelluit : cui in Oppido Hoiensi insignem Collegiatam Ecclesiam, loco ecclesiolæ à Diuo Materno primitùs sacratæ, à fundamentis excitauit , adiecta dote & supplemento Canonicorum quindecim supra parem inexistentem numerum : & Oppidanos

danos magnis insigniuit priuilegiis. Locus ita viuo placuit, ut eum in sepulturam delegerit. Inhumatus est ante altare in præfata Eclesia. De qua in suo priuilegio anni 1066 in hunc inquit modum, Si quidem Eclesiam à fundamento ad laquearia, à laquearibus & ultra, reædificaui, quam etiam in auro & argento, & gemmis & prædiis pro modulo meo ditaui, & de Agar Saram esse feci. Enimvero, ut id transcursim dicam, Hoium situs amænitate, loci natura, & elegantia operis non multis cedit. Ferunt Gregorium Decimum Pontificem Maximum, qui diu in Eclesia Leodiensi Canonicus & Archidiaconus resederat, in laudem pronuntiasse, Vix in orbe reperiri posse tam bonum Castrum cum tam bono Oppido. Ante eum Antoninus Pius Imperator circa annum Christianū 148 cum ad has Galliæ Belgicæ partes aduentasset, explorato loci ingenio, amænitateque simul captus, arcem struxisse, & Urbis pomœrium protendisse traditur. Tempore Ioannis Guidonis, qui fuit septuagesimus primus à Diuo Materno Episcopus, effossis in nouam aulam fundamentis, eius Cæsaris imago fuit inuenta. Theodtinus spiritialis, temporalisque Eclesiæ Leodiensis incremēti studiosus à Richilde Hannoniæ Comitissa, illiusque filio Balduino, Hannoniæ Comitatum Diuis Mariæ & Lamberto tutelaribus acquisiuit, acquisitumque ijsdem in feudum ab Eclesia tenendum recognoscendūq; concessit; Henrico Quarto Imperatore speciali Diplomate quinto Idus Maij 1071 id ratum habente. Sub eodem Stephanus Papa, (quem Leodij à pueritia educatum refert Ægidius aureæ Vallis) notabilem gloriosissimi ligni Dominicæ Crucis

I i i

partem

partem Cathedrali donauit Ecclesiæ, statis anni solemnitatibus per Protodecanum ab inde deferri solitam.

Ioannes de Bauaria septuagesimus nonus Tun-
grensium Episcopus ad Infulam postulatus, anno 1389
aut iuxta alios 1390, Ecclesiæ & Principatus Leodiens-
sis regimen suscepit. Septemdecim (aut secundum
nonnullos octodecim) erat annorum , Alberti Bauariæ
Ducis, Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ Comitis fi-
lius , cui inaugurationem auspicanti , vrbemque intro-
eundi pater latus dextrum, Guilielmus frater sinistrum
texit, longa præeunte, & sequente Comitum, Baronum
& Dinastrarum caterua. Faustissimum, splendidissimum-
que diem qui tam gloriosæ pompæ illuxit ! Obuersatur
oculis Scipio Africanus , qui, ne Prouinciæ Asiæ fors
fratri suo erepta ad Lælium alioquin arctissima fami-
iliaritate iunctum transferretur, Legatum se L. Scipioni
fratri in Asiam iturum promisit, & iuit : maior natu
minori , gloria excellens laudis adhuc inopi , & nondum
Asiatico iam Africanus. Et Fabius Rullianus summus
Imperator, qui Fabio Gurgiti filio ad bellum difficile, &
periculosum conficiendum legatus ire sustinuit : &
postmodum triumphantis currum equo insidens, sequi
quem ipse parvulum triumphis suis gestauerat, in maxi-
ma voluptate posuit. Rem non minus spectabilem al-
tera ab inauguratione lux præbuit. Dum idem Dux
Albertus genitor in eodem virorum nobilium appa-
tu, Hannoniæ Comitatum filio & Ecclesiæ Leodiensi in
feudum recognouit, proque eo fide se clientelari ob-
strinxit. Quia in nemine aliorum Principum Bauaro-
rum, ne næuum quidem, Zoili exprobrare possent , in
hunc

hunc immodicè inuehuntur , quod sub eo Ciuitas non modica sit attrita clade , multis popularibus in acie cæsis , & quibusdam rebellionis antesignanis à pugna vltimo suppicio affectis . Perpetua quasi est populi victi & debellati consuetudo odiſſe victorem , & insultare mortuo . Qui etiam iure cæduntur virgas , & fustes abominantur , & cædenteſem ſeueritatis , imò crudelitatis arguantur .

*— Quod enim dubitant componere crimen
In Dominos, quoties rumoribus vlcifuntur
Balthea ?*

Quod probè tenens Marcus Antoninus Philosophus ad Senatum pro incolumitate liberorum , & generi , Auidij Cassij hostis sui scribens inquit , Vtinam possem multos etiam ab inferis excitare ! Non enim vnquam placet in Imperatore vindicta sui doloris , quæ etsi iustior fuerit , acrior videtur . Non eò ſolum misera eft fors Principum (vt omnium primus dixit Domitianus , & poſt eum Adrianus) quod de coniuratione comperta iis non credatur niſi occiſis , ſed quod iis aduersa omnia à maleuolis imputentur . In tantum ut ſterilitatis anno rum , malignitatis fyderum , & intemperiei aëris rationem improbi ab ijsdem repetant . Quod pro Bellicis Ducibus Iulij Agricolæ gener queritur , Iniquissimam ideo bellorum videri conditionem quia proſpera omnes ſibi vendicant , aduersa uni Duci imputantur ; pro miſcuum eft togæ & fago , Mineruæ , & Bellonæ . Ideo paucis diſpicere volo quam culpæ obnoxius , aut vacuus fit , nec diutiū patiar vagis vulgi sermonibus

intaminatos tanti Principis manes vapulare. Plebicolæ, quò licentiosius plebis alant furorem, populare dictum crebrò usurpant, *Quicquid multis peccatur inultum est,* & vbi alea secùs vertit, alienum non suum facinus in-
cusant. Inter huius facti scriptores miror Suffridum Petri ita priuato tribuere affectui, ut Henrici Peruuisijs intrusi Mamburni, & Theodorici eius filij, quem Prin-
ceps Ioannes Bauarus Canonicatu & Archidiaconatu.
donauerat, verum Principem solio deturbantis, flagi-
tium diminuere, si non excusare videatur. Etsi nihil
minùs in eiusdem Principis laudem in ipso principio hi-
storiæ, vicem eius miserans, originem rebellionis his
verbis exponat, *Quanquam vir natura bonus esset, in*
ipso tamen statim initio aduentus sui, calumniandi an-
sam factiosi acceperunt, ex eo primùm quod amicorum
potentia illis formidabilis erat: dein quod immaturæ
*adhuc esset ætatis: & maximè quod dissimularet mer-
catorum querelas, quos autoritate Regia Bolandus in*
*Francia detinebat ob id quod castrum eius iniquè oc-
cupassent Leodienses. Rectè, calumniandi occasionem*
vocat. Quandoquidem amicorum potentia bono &
*commodo subditorum conduceret, & semper condu-
xit: & ætas quamvis immatura sacerdotio, non esset*
immatura politico regimini, neque sæcularium foret in
annos inquirere, sed Capituli viam postulationis idcirco
ingressi; non raro Leodij, & vbique exemplo. Neque
pignorationes & clarigerationes procurante Bollando
*iniuste à Leodiensibus arce sua spoliato, in Gallia acti-
tatas soluere deberet, aut volens posset. Cornelium*
Zantfliet, qui veritati totum, passioni nihil indulxit,
tutius

tutius sequar. Scriptionem aggrediens, inquit, Recep-
tus est cum ingenti tripudio Cleri & Populi, gauden-
tibus vniuersis, quod tam generosum virum in suum
Dominum ac Principem adepti fuissent. Quæ sub eo
gesta sunt non est meum hic prosequi, præterquam
quod suis locis pro re nata aliquid putem summis digitis
attigisse: id modò ad amouendum culpam, & ad vulga-
ris improperij exsibilationem, ex dicto Zantflet per
compendium admouebo. Hædrotiis (quos Latino vo-
cabulo osores & hostes iustitiae & æquitatis dicerem,
& sacra Scriptura homines de Belial) iura Ecclesiæ &
Principis aperta vi carpentibus, sat habuit Princeps
Leodio cum tribunalibus suis Traiectum, Hoiumq; se-
cedere, vt Absalonem filiū Regius Propheta obtutibus
suis frustrari. Quibus verè aut fictè poenitentibus ite-
rum ac tertio secessionem fecit, ea sola poena conten-
tus. Perduellibus crevit protervia. Quidam Ioannes
de Calceata (Latinè dices de Platea, aut Plateola) fe-
rali etiam hodie Leodij nomine, tunc Burgimagister,
ficta ad Diuam Hallensem peregrinatione, Henricum
Pereuuisum adiit, tutelam, vulgo Mamburniam ipsi,
& filio Theodorico Episcopatum obtulit, eoque captos
fascino Duces coniurationis habuit. Pater Protectorem,
filius Episcopum agunt: reiecto Innocentio Septimo,
vero S. Petri successore, confirmatione ab Antipapa Pe-
tro de Luna tunc Auinione agente per Iacobum Bad-
dus Platearum paumentatorem pro intruso Antistite
subreptim & simoniacè obtenta. Cunctationem an pa-
cientiam nimiam dixero? Huc usque Princeps firmus
in quietis cōsiliis; et si mora omnis noxia esset, moratur,

Iii 3

& gla-

& gladio, quem cuique pro sui tuitione natura concepit, abstinet. Trudonopoli, quod Canonicorum & fidelium subditorum bona pars perfugerat per Rebelles expugnata, Traiectum geminata obsidione tentant, inhonoratam bis repulsa & iacturam passi. Fraudes & dolos armis miscent, ficto & imposito apud Principes vicinos, quod Princeps Ioannes Bauarus ideò Traiecti se deret, ut Ruperto seu Roberto Cæsari, etiam Bauaro, viam faceret ad Ducatum Brabantiae occupandum. Technis postea parùm succendentibus, auxiliariis è Germania copiis, præfertim equestribus adiutus (quarum Præfecti viri nobiles ab historico nominatim designati, strenuam admodum nauarunt operam repressis non sine cæde Rebellium incursionibus) neque sic antiqui propositi, solitæque humanitatis oblitus, amicè scripsit Leodiensibus, ut incertum belli euentum perpendarent, redirent ad cor, eiectisque authoribus & incensoribus malorum, debitam sibi obedientiam præstarent; offerens præteritarum iniuriarum amnestiam, libertatumque & priuilegiorum conseruationem omnimodam. Horrendum est auditu, fædissimumque dictu quod sequitur, neque à modestia stili mei enarrationem impe trare queam; historici verba subijcio, At Leodienses malignorum qui inter eos versabantur instinctu, instar leopardorum magis ex oblato crudescentes, post tri duum quo responsum exspectabatur, corticem arboris ad similitudinem literæ missiuæ præciderunt, & complicuerunt, cui septem chordulas appendentes septem sigilla de stercoribus boum impresserunt, & tanto Principi hoc modo transmittere in vilipendium non erubuerunt.

runt. Nil vñquam simile è profunda barbaria profectum legi, nisi fortè quod Quadus quidam apud Pomponium Lætum admisit in Constantium Arrianum Iuliani predecessorem. Verùm gens Quadorum barbara nec Constantio, nec Imperio suberat. Dum Constantius (inquit) cum Sarmatis, Dacis & Quadis fœdera ferret, & in suggestu orationem haberet, barbaris male audentibus, quod ad hoc opus assueti non erant, vñus è Quadis secessit, & stercore alterum è calceis repleuit, sub veste tulit, & propius accedens in vultum concionantis proiecit. Interim nihilo segniūs cingunt, premuntq; Traiectum obsidione, quam per centum & tredecim dies pertinaciter continuarunt, donec ad famam Burgundionum, Flandrorum, Hannoniorum, Hollandorum, & Frisonum suppetias obseßsis ferentium (rei indignitas Ducem Burgundiæ, Ducemque Guilielmum Hannoniæ Comitem, & alios Principes viros mouerat) ea soluta, separatas acies Ducis Burgundiæ, Ducisque Guilielmi Hannoniæ Comitis dissipare conati, coniunctas sensere. Ante manuum consertionem (prælio non interfuit Antistes, vt qui Traiecti esset) repetita fuit conditio remissionis iniuriarum, dummodo sanam mentem induerent. Ad nuntium victoriæ accurrens Princeps, qui nihil de pugna ante inaudierat, alter Marcellus illachrimauit, seque pro patre non victore gessit: multitudini pœnam deprecanti, & senos ac viginti seductores sistenti, ignouit. In Antipapæ Nuncium, intrusum Suffraganeum, & alios nebulones, qui Canonorum Clericorumque veri sui Episcopi & Domini partes secutorum beneficia improbè occuparant, iure actum.

actum. Mamburnus, & Theodoricus filius , ferocioresque plerique in acie occubuerant. Prorsus hic extra noxam , & nil est quod liuor damnet , nisi subditorum insaniam , & fortunam fortè; aut mores temporū (scissâ tunc schismatibus sancta Ecclesiâ , liberiùs fuit populis delirare) per quæ susque deque sacra prophanis conuoluebantur. Videor mœstum Principem audire Legiam suam Iuliano dicto compellantem

Ille sit, ille nocens, qui te mihi fecerit hostem.

Innoxius certè is fuit, & quotquot erant probi sic senserunt. Integrum Capitulum Cathedrale (vnicō Canonicō excepto , non tam suo motu, quām patris Pereuuisio adhærentis metu) vt particeps , comesque esset fortis sui Principis , vrbe excessit ; maxima reliquorum Clericorum pars, Scabini omnes, plerique Nobiles, Feudales viri , Ciues locupletes , & quicunque timorati , Laribus carere , quām Domino suo dēesse maluerunt. Idem vicinorum , exterorumque fuit iudicium , qui publicâ causâ duxerunt Principi à suis circumuallato & oppresso opem ferendam. Itaque nemo desyderet in Ioanne Bauaro bonitatem , sed fælicitatem duntaxat ; culpâ subditorum , quibus licuit esse fælicissimis. Et quocunque vertat se inuidia , nequit diffiteri duplex , & vtrīmque magnum, Reipublicæ incrementum, ex Pacto Tungensi 1403 , & Regimento anni 1416: illo Magistratus Ciucus aliqua iurisdictione munitus fuit & decoratus : isto militari disciplinæ suus ordo assignatus , suumque honestamentum , & robur.

Gerardo Grosbekano Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali,

dinali, Principe pacifico, multæ prudentiæ, innocentiæque anno 1580 sub finem mensis Decembris è terreftri principatu ad cælestem euocato, Serenissimus Ernestus Bauarus Alberti Quinti filius, Guilielmi Quinti frater, quem viuens Gerardus successorem designauerat, optaueratque, vñanimi Canonicorum omnium eligentium consensu, vltima die Ianuarij 1581 Episcopus & Princeps Leodiensis renuntiatur. Princeps bono totius Romani Orbis natus, cunctis naturæ & disciplinarum ornamentis supra cæteros, Atlas alter, emicans, Traianum virtute, Cæfarem clementia, morum grauitate Neruam, Antoninos bonitatem, Henricum Secundum Cæfatem gentilem suum Orthodoxæ Religionis zelo nobis exhibens. Pro Sacro Imperio plurimos fæliciter labores exantlauit; vbiique in comitiis & diætis Imperialibus fortissimus Fidei Catholicæ athleta stetit, pro pace inter Christianos vniuersali, & bello Turcis communiter indicendo consilia sua strenuè direxit; quo nomine Clemens Octauus Papa singulari Dipломate (quod breue Apostolicum vocat) ingentes eidem grates agendas censuit. Fuit & ei sanctum, fælixque bellum aduersus Gerardum Trucesium intrusum in Electoratum Colonensem: Caluinismum in Aquisgranense Oppidum irrepentem, & iam germinantem ex Cæfrea commissione auulsit, Catholicum ibi Magistratum detracto hæretico restituit. Ditionem verò suam Leodiensem non in centro tantum & visceribus, sed in finibus & frimbriis à lue hæreseos intactam, tutamque præseruauit: Ducis Alensonij, à recessu Mathiæ Archiducis, Ducatum Brabantiae ambientis, & Oppida Leodiensis

K k k k

diensis

dienfis Principatus per emissarios suos affectantis, se-
cretos, mortiferosque conatus anteuertit.

Amplum Palatium oportuno & salubri loco intra
urbem conditum, irriguum aquis, ædificiis & hortis
permagnificum (quod Domus Bauaricæ nomen ab eo
obtinet) in vſus Valetudinarij infirmiorum pauperum
& nominatim indigenarum conuertit, censibus opu-
lentis eam in rem assignatis. Quo in Nofocomio nou-
tantum quæ ad curam corporum, & morborum mede-
lam congruunt, suppeditantur, sed, vt ægrorum anima-
bus apprimè consultum esset, Moniales hospitalariæ
perpetuis temporibus ibidem sunt collocatæ languen-
tium ministerijs incumbentes, necnon Sacerdos pecu-
liaris continuus parochus, quotidie sacrum Missæ sa-
crificio celebraturus, & suo tempore Sacmenta
Eclesiæ administraturus. Monumentum inconcussæ
æternitatis, Deo acceptissimum, & pyramidibus Ægy-
ptiorum Regum ad caducæ memoriæ subsidium fru-
strâ excogitatis (quòd Regum nullus qui eas in sepul-
chra condidere in ijs sit, manseritue sepultus) longè
perennius.

Ei debet electio Consulum & Magistratus Ciuici
formam illam ingeniosam anno 1603 præscriptam, abu-
sus à stirpe & radice auulsuram, rimasque corruptelis
per apertas fenestras, si non ianuas, intrantibus obstru-
cturam: nisi inuia ambitioni quorundam candidato-
rum, & gulæ vilis plebeculæ nulla via esset. Seminarium
Theologicum Leodij instituit, vt ex eo post sufficiens
studium, viri docti & bene morati Sacerdotio iniciati, in
Eclesias Parochiales, futuri idonei Pastores per Patriam
& Diœ-

& Diocesim Leodiensem, in sacram Coloniam dimitterentur, vberem in vinea Christi messem demessuri. Postremò conspicuum Collegium in Seminarium parochorum fundauit in Celeberrima Academia Louaniensi; in cuius frontispicio optimo iure quis inscriperit, quod olim apud Ægyptios in sacra Bibliotheca legebatur annotatum, *Animi Medicamentum*.

Quam matus in deliberationibus, tam promptus in exequendo, & totus sibi in periculis præsens. Harangierus ordinum ductor pro Fœderatis Prouincijs anno 1595 mense Ianuario arem Hoiensem nocturnis dolis & proditione perditissimi cuiusdam ciuis (cognomento Greuisse) ad radices rupis, in cuius culmine arx est sita, habitantis, per triginta viros selectos interceperat, deque euentu doctus cum quatuordecim equitum centuriis, & duodecim peditum vexillis præparatis aduolans, oppidum vnà in potestatem redegerat. Magnanimus Princeps ad nuncium Sinonianæ fraudis, gnarus ingruente ex improuiso necessitate, arripienda potius quam sequenda consilia, & celeritatem esse animam executionis, ne momento quidem cunctatus, abiecit cibo in arma prosiliit: & Harangierum ipsum præmissa subitariorum cohors præuenerat, nisi Oppidanorum aliqui hostibus addictiores, ijs portas urbis patefecissent. Sed nihil animo fractus collecto milite vrget obsidionem, auxiliaribus copiis Regiis, quibus Fontanus, Berlemonius, Mottæus & alij primarij proceres præerant, potissimum adiutus. Admotis schalis decimo & tertio die Martij non sine cæde hostili Oppidum receptum, & vigesimo eiusdem mēsis Arx in ditionem

K k k 2

venit,

venit, mille & quingentis i&tibus machinarum bellicarum percussa. Deditam Rex Catholicus memoranda in omne æuum beneficentia Principi restitutam voluit, cauto ut deinceps Virbi & Arci tutandæ Gubernator imponeretur. Velocitatis præmium mox patuit, quod iam septingenti equites & bis mille pedites expediti à Principe Nassouio ad agrum Coloniensem aduentarant, & Turenæ Comes militem vndique cogeret Nassouianis iungendum. Ita Semiramis, planè virilis spiritus regina, circa cultum capitis occupata allato nuncio Babylonem defecisse, altera parte crinium adhuc soluta protinus ad eam expugnandam cucurrit, nec prius de corem capillorum in ordinem, quam tantam urbem in suam potestatem redegit. Sic Claudio Nero Annibali in Italia oppositus audito Asdrubalem Annibalis fratrem superatis iam alpibus appropereare, ad Liuum Salinatorem collegam dies noctesque, non intermisso itinere, tetendit, duplicatis viribus cum Asdrubale pugnauit, & eadem celeritate in sua castra reuerlus, occisi Asdrubalis caput ante stationes Annibalis fraterni casus ignari proiecit.

*Immortalia ne sp̄res monet annus, & alnum,
Quæ rapit hora diem.*

Mortuus est incomparabilis Princeps die 17 mensis Februarij 1612, eodem penè tempore, certè anno, & mensis duntaxat vnius interuallo, cum Rodolpho Imperatore eius nominis Secundo. Annum obitus vtriusque Numerale hoc distichon, cuius affinis meus Petrus Roscius author tunc fuit, dupliciter indicat, alludens

ad

ad bina successiū Principi symbola, vnum, ALTERA
PARS AVDIATVR, alterum, OMNIA.

ALtera pars tantVM per II It pereVnte RoDoLpho
OMNIA In Ernesto rapta fVere DVCe.

Lugubre amænis Camænis fatum, verum suum
Apollinem sublatum gementibus. Qui in abditioribus
multiformis naturæ arcanis, cum Aristotele & Plinio
Seniore, sciuīt scibile quicquid fuit, & peritè potuit de
singulis artibus cum singulis artificibus philosophari.
Tenens cum Orpheo plectrum, cum Æsculapio bacu-
lum, cum Archimede radium, cum Perdice circinum,
cum Vetruvio perpendicularum. Inuestigans cum Tha-
lete tempora, cum Atlante sydera, cum Zeto pondera,
cum Chrysippo numeros, cum Euclide mensuras. Tum
in conuentibus & confessibus Imperialibus & Electo-
ralibus quâ plusquam Frontoniana grauitate, quo Peri-
clæ eloquij lumine momentosa negotia Dei & Ecclesiæ
Catholicæ honorem, Sacrique Imperij salutem & de-
cuss tangentia tractauit? quanto rationum robore, quali
maiestate & authoritate, quam tælice successu, quaestio-
nes difficultatum spinis hispidas extricauit? & rogatus
sententiam dicere, vt pro materia proposita, neruose,
luculenter, ponderosè, & concludenter differuit?
quandoque diuidens vt Socrates, & explicans vt Plato,
nunc tonans cum Demosthene, vernans cum Horten-
sio, tardans cum Fabio; modò suadens cum Catone,
dissuadens cum Appio, & vt plurimùm, cum Cicerone
persuadens.

Non Romani Germanicum, Persæ, & Macedones

K k k k 3

Alexan-

Alexandrum, quantum subditi, alienique Ernestum luxere. Vero gemitu, & nequaquam ad ostentationem composito. Luctum temperauit Serenissimi Ferdinandi Bauari eius nepotis certa successio. Viuo enim Coadjutor datus fuerat: in quo tanquam Phænix Arabicus reuiueret. Verus Phænix utinam quinque saltem ætates (quot esse Phænicis maximè vulgatum est, et si mille quadringentos sexaginta unum annos aliqui tribuant) perennet? Qui thure & succo viuit amomi. A VITA nimirùm FIDE: ut non sine causa pro symbolo & hieroglyphico ei sit; & MORVM SANCTITATE. Quique, velut inter cinnama, nardum, casiam & myrrham, quibus sacra Soli volucris nidum construit, in mediis exquisitissimorum meritorum odoribus æuum traducit. Cuius encomiis supersedeo impræsentiarum; ne palpum obtrudere videar. Quanquam Heroicarum culmen virtutum multis contignationibus transcendet assentationis gradationes. Ne quod Pescennius Niger (quem Apollinis Delphici vates consultus respondit Optimum esse Imperatorem) cuidam panegyricum recitare volenti dixit, fortè audiam: Scribe laudes Scipionis, vel Annibalis, aut alterius Ducis optimi vita functi, ut quod ille fecerit etiam nos imitemur. Nam viuentes, maximè Principes, à quibus speratur, laudare ridiculum esse: se viuum placere velle, mortuum etiam laudari. Istud tantum nunc dixerim. Si virtus ipsa suis absolutissima numeris artifice delineari posset penicillo: non ut Praxiteles ad Gnidiam Venerem effigiandam è præstantissimis forma fæminis quod erat perfectius collegit; unius Ferdinandi

dinandi Principis vultum (formam Imperio dignam) animum, & mores, ei ad viuum exprimendæ abunde suffecturos. Vbi tanquam in nitidissimo speculo, Epa-minondæ sapientiam, Themistoclis prudentiam, Phocionis patientiam, Aristidæ integritatem, Socratis constantiam, lenitatem Iulij, liberalitatem Titi, Alex-андri Mammæi iustitiam, Augusti humanitatem, pietatem Caroli Magni progenitoris, & Henrici Se-undi consanguinei castitatem cerneremus repræsen-tari. Seu, vt compendio complectar, velut in altera noui Archimedis vitrea sphæra, loco cælestium motuum & syderum, diuinæ dotes vnde quaque interlucentes contemplaremur. Verùm rursùs Timantis in hoc Agamemnone, & Euphranoris in Ioue efformando manus deficerent. Nec totius Parnassi solertia in vnum con-tracta eò valeret assurgere. Et sius alibi locus erit, aspirante superi numinis aura, copiosè pro veritate de rebus eius Principatu in hunc diem gestis diffe-rendi.

Interim facturum me absque diuerticulo, & non abs re arbitrabor si stilo hodie ad fulgorem emicantium illius virtutum temperans, ad parentis vtriusque laudes orationi erumpere lucenti habenas ad vnam aut alte-ram cursuram laxauerio. Fortes creantur fortibus, & bonis boni, præserim quando congrua educatio accedit. Leo leporem non generat, nec Aquila palumbem.

Dux Guilielmus Quintus, Pij nomen iure optimo fortitus, pater fuit. Pij cognomen Metellus Pius inter Romanos, quantum automo, primus lachrymis suis clarum effecit, à pertinaci erga exulem patrem amore illud

illud assēcutus. Guilielmus ab omni pientissima vita, in qua liuor nihil carpere, aut maculæ speciem appingere queat, honorificentissimum Pij titulum accepit. Non texo vitæ historiam; proprius est aliorum scriptorum optimus labor; duplēcē tantūm demeto spicam è fæcundissima segete. Non quod plurimæ actiones cum his duabus de palma concertare non debeant, sed quia primæ legenti sub manu quasi nascuntur. Vna est; ardentissimi quem semper erga Immaculatissimam Deiparam gesit, affectus symbolum. Vnicum, offerentibus fere innuineris, referam. Tantus Princeps nuptiis alligatus (quæ vñæ fuerunt), in ætate virili constitutus anno 1585 postpositis quibuscunque, solius gratia religionis procul ad Ædem Lauretanam peregrinari sustinuit. Modum ex P. Antonio de Balinghen in sua Ephemeride expono. Præmissis donis sanè regiis, equo generosissimo, iconaque argentea ebeno inclusa Virginis IESVM puerum gremio gestantis & in Ægyptum cum Iosepho fugientis, candelabroque argenteo rarissimi operis, librarum octoginta, in quatuor & viginti ramos totidem cereis continendis, expanso, numerata insuper in perpetuos cereos dote, ipse ignotus eò perrexit, turbæ immixtus nullum admittens genibus scabellum, ad plures dies tam assiduus fuit in orando, vt in Deiparæ Virginis domo habitare videretur. Eidem obtulit libellum ex auro solidō gemmatis sigillis egregiisque imaginibus exornatum, cuius etiam integumentum ex auro vñionibus gemmisque clarissimis opere mirabili perfectum pendebat ex tribus catellis aureis, quas ex aureo fluentes annulo ingens Sapphirus excipiebat.

Necnon

Necnon Christum aureum resurgentem, cuius sepulchrum adamantibus pyropisque collucebat. Alterum permanentius est, & sua difficultate raritateque prodigio aut miraculo proximum. Quod Octauius, Augustus crebro, dubitem an seriò, Marcus Aurelius, & Pertinax Romæ sèpius meditati, Diocletianus ad Salonam ligarem hortensem diademati, & olera basilicis anteponens obsoniis exercuit: & fælicius fælicissimus, inuictissimusque Carolus Quintus Cæsar, reposito ad manus Ferdinandi Primi germani sui Romano Imperio, & onore omnium Regnorum & Prouinciarum in validissimos Philippi Secundi filij humeros reclinato, referuans sibi tantummodo ex immensis opibus patrimonialibus centum aureorum millia, stupentibus terrarum Regibus, cunctisque mortalibus incognitam, ar solidissimam animi magnitudinem admirantibus, ad Diui Iusti Hyeronimianum coenobium continuo ante mortem biennio peregit: beatissimus Dux Guilielmus plurimis ante obitum annis valens, pollensque exuta purpura & Ducali corona, transmissaque in caput capacissimum Maximiliani primogeniti vtriusque Bauariæ dominatione, in Palatiolo separato propter ædem & domum Patrum Societatis Iesv Monachij, quasi homo priuatus expleuit. Ad exemplum Similis sub Adriano Imperatore Praefecti Prætorio, qui vacatione muneris imperata, in otio & quiete per annos septem residuum ætatis exigens suo sepulchro inscribi voluit, Similis hic iacet, cuius etas quidem multorum annorum fuit, septem tamen duxat annis vixit, dicerem eum abdicatis Ducatibus tot vixisse annis, quot ab inde annos transegit, nisi totam

LIII

omnino

omnino ætatem in ipso fastuum aulicorum culmine, ut alter Theodosius duxisset, tunc etiam maximè solus, cum minimè solus esset, & fontis Arethusæ instar, falsis pelagi, mundi huius, vndis inuolutus dulcorem omnis exhortem falsitudinis retinuisse. Ipsa spacia vitæ sic custodiebat, ut per horarum dispositas clepsydras explarentur. Non aliis ei Veneris usus quam progenies: & ubi coniugij precium mercedemque accepit decimam sobolem, Sanctissima vxor pro sorore deinceps ei fuit.

Serenissima ea Renata fuit Francisci Lotharingiæ Ducis, & Christiernæ Christierni Secundi Daniæ, Noruegiæ, & Sueciæ Regis filia: Heroina Herœ illo digna. Coniugium proinde vnde quaque beatum, sanguinis paritate, mutuo amoris foedere, morum conformi symphonia compositum. Vnde pientissima fæmina, iisdem ac maritus artibus, Piæ appellationem est adepta. Viuentes, mortuique ambo, ille Guilielmus Pius, hac Renata Piæ audiuerunt, audiuntque. Stemmatis claritate pares, ad Carolum Magnum, & Caroli Magni maiores genus suum referentes. Ut duobus nonnunquam ingentibus fluuiis contingit ab eodem principio scaturientibus, qui postquam longa terrarum spacia cursibus suis fuere emensi, ortus suos repetunt, & in prima alvea recurrunt: ita lectissimi coniuges per matrimonium in pristinam suam Carolorum, & Pipinorum domum coniunctim rediuerunt. Franciscus enim Renatæ pater, Antonij filius, & Renati nepos, Lotharingiæ Ducum, per Ludouicum Ultramarinum, Carolum Tertium, dictum Simplicem, Ludouicum Balbum, Carolum Caluum ex uxore

arbitri miraculi loco habuerunt quod tantillo cibo quem delibabat verius, quam edebat, superesse posset. Bis per diem in conscientiam suam inquirebat, tenuis Missæ sacrificijs intererat: octauo quoque die, Solemnioribus & peculiaribus festis extra ordinem computatis, Sacramentalem confessionem obibat, toties sacratissimam sumebat Sinaxim, & quotanis generalem actæ vitæ rationem Deo apud Sacerdotem reddebat. Quam munda quæ maculas omnes tanta sollicitudine elueret? At quales maculas? Leuiusculas & minutulas; cum, quantum homini licet, expers esset culparum. Etiam in candidissima Luna maculam, in fulgentissimis Phœbi radiis volitantes atomos defixus oculus cernit aut cernere putat; & correctissimam Helenæ faciem verrucula non deturparet.

Fide dignorum relatu constitit, eam nullam vñquam toto vitæ curriculo læthalem labem contraxisse. Sacerdos probissimus, qui à confessionibus ei fuerat, mortuæ id testimonium præbuit, his ipsissimis verbis, *Quam pie & sancte hæc Princeps vixerit attinet dicere. Istud ausim affirmare, innocentiam quam in baptismo accepit, in mortem usque constanter & serio seruauit.*

Et Gregorius Roseffius Societatis IESV in Germania Prouincialis oratione funebri anno 1602. 31 Maij sanctis defunctæ manibus parentans, idem palam deprædicauit. Subcisiuis horis, quod Olympiadem Alexandri Magni matrem, & Liuam Augustam Augusti vxorem factitasse legimus, in Gynæcœo acu pingebat: de rebus interim diuinis colloquia milcens, aut è sacro libro prelegentem auscultans. Exosa scænicos, mimos, ludiones, &

totum

totum leuitatis instrumentum; non tanquam nutrimenta virtutum, sed viciorum irritamenta. Adulatores etiam & detractores æqualiter oderat; quod adulatio sit pessimum veri affectus venenum, & nullum animantium genus adulatore perniciosius: qui (iuxta Hugonem Viatorinū) amicus est in officio, hostis in animo, comptus in verbo, turpis in facto, lætus ad prospera, fragilis ad aduersa, inflatus ad obsequia, anxius ad opprobria: ut iure Athenienses Demadem adulationis insimulatum decem mulctarint talentis. Detractores autem, quos Imperator Pertinax ideò vrbe proscriptis, occulti sine alienæ existimationis expilatores, & secundum Theocritum, ut Leones & Vrsi in siluis, sic obtrectatores in vrbibus ferarum immanissimi. Si quisquam forte è famulatio proximum qua in re læsisset, statim comi & seria grauitate identidem illud verè Christianum ogge-rebat, Quod tibi nō vis fieri alteri ne feceris. Quod ante eam Alexander Seuerus optimus Princeps (Christum etsi Ethnicus in primo suo Larario habens) in palatio & publicis operibus iussum prescribi, frequentabat, & per preconem cum aliquem emendaret, dici iubebat. Publicis se negotiis immiscere refugiebat, dictans acum, lanam, & colum esse fæminarum. Dux tamen maritus experientia edoctus prudentiam & fælicitatem eius in consilijs, in rebus nonnunquam perarduis prærogare sententiam, quæ edicebat pro oraculo amplecti, & ad normam de summa rerum decernere. Tanti certè à marito estimata, ut nunquam ille de ea sermonem apud Prouinciarum suarum Ordines, aut inter Proceres faciens, prefationem honoris omitteret, Sanctam to-ties.

ties coniugem ingeminando. Vbi Christianæ Charitatis mentio incideret, solitus fuit dicere, Si charitas per Diuum Paulum Gentium Apostolum in Epistolis sacris descripta, mortali posset exprimi penicillo, Serenissimæ coniugis vitam, viuam illius imaginem futuram. Accedebat vultus, animæ speculum, constanti tranquillitate perennè serenus, à quo, iuxta humanissimi Titi sententiam, nemo potuisse tristis recedere. Ad egros & pauperes perpetim attendebat. Ægris Nolocomium erexit erogatis viginti aureorum millibus. Quamdiu per valetudinem licuit quos morbo detineri intellexisset, per se inuisit, cibis delicioribus, medicamentisque adiuuit, & incredibili humanitate desponentes animo, spe erexit. Vbi vires huic non sufficerunt officio, vicarias operas adhibuit. In pauperes munificissima. Ultra præstitutam grandem auri summam quotannis in obuios stipem petentes distribuendam, per selectas vtriusq; sexus personas, in vrbe, cōpitis, suburbis & pagis vicinis inuestigabat egenos, & , ne indago vana foret, singulis subueniebat. Nouissimis septem annis binas & septuaginta (ad numerum fortè septuaginta duorum Christi discipulorum) pauperculas mulieres aluit, queis viatum, vestitum, & cætera ad vitam necessaria tradidit; & ex illarum numero quotidie duodecim per vices & turnatim ad mensam exceptit, cibum propriis manibus apposuit, sedentibus velut pedisequa & pincerna inseruiuit. Ritu à Carolo Magno sanguinis auctore non absimili, qui dietim duodenos pauperes iuxta mensam suam iubebat adsidere. Prout & Serenissima Margareta Austriaca Philippi Tertij Hispaniarum Re-

M m m m

gis

gis coniunx, Philippi Quarti, & Ferdinandi Archiducis Infantis, Imperatricisque & Galliarum Reginæ mater, in omni vita ipso Annuntiationis Deiparæ Virginis die obseruauit, dum in honorem nouem Festorum eiusdem Virginis, fæminis nouem egenis suis ipsa manibus cibum ministrauit. Idem Serenissima Clara Eugenia Austriaca Belgicæ Princeps Serenissimi Alberti Archiducis Austriaci coniunx, in duodecim pauperibus eodem Annuntiationis festo, & ipso Iouis Sancto quotannis frequentauit. Sileant prisca veterum Romanorum Saturnalia, quibus in memoriam Saturni sub quo bona fuisse communia finguntur, serui ad heriles epulas vñā admittebantur? En Christianæ Principes, ad quarum pedes fas est subditos omnes prosterni, in Dei & Deiparæ honorem subditas & seruas suas pauperes mensa non dignantur tantum, sed & ancillulis suis in mensa ancillantur? Nil addo super: nimia mira exposui. Verissima nihilominus, Pythicis cortinis, & aheno Dodonæ certiora. Quidni? Sanctitas Renatae à tenerrimis annis Christiano premonstrata fuerat augurio. Apes intra Platonis in cunis vagientis labia mellificantes melifluam facundiam, & Formicæ in ore Midæ infantis frumentantes ditissimum mortalium prænuntiarunt: Princeps Renata vix dum infantiam egressa, efficacius omen futuræ deuotionis præbuit, dum in pericolosissimo morbo desperata à medicis, & complorata à parentibus post plurium dierum silentium, ex elinguì vocalis repente effecta hanc vnam vocem edidit, *Gloria tibi Domine.*
Claudo. Quid magni miri si Serenissimus Ferdinandus Vtriusque Bauariæ Dux, Elector Coloniensis, Leodien-

fium

Suum Princeps ijs sit sanctis moribus à tam sanctis parentibus ortus & educatus? Piorum parentum vestigia, eisdem insistendi sunt illecebrosæ cuiusdam necessitatis incitamenta.

F I N I S.

ERRATA.

Curriculo percurrens typographi operam plures lituras offendit. Humane Leges ne ius offendaris, quas humana parvus cauit natura. Aliquas interim bux congeſti. Non omnes: ceteras legentis oculis deprehendet & emendabit. Haec sunt.

- Pagina 11. pro *Ab origines*, lege Aborigenes.
- Pag. 12. pro *Rheæ Siluae*, lege Siluiæ.
- Pag. 14. pro *sequus*, lege sequitus.
- Pag. 25. pro *fons*, lege fons.
- Pag. 31. post *Diuus Maternus adde missus*.
- Iterum pag. 31. pro *inaceſibilem*, lege inacceſibilem.
- Pag. 37. pro *Imperu*, lege Imperii.
- Pag. 39. pro *Aluaticorum*, lege Aduaticorum.
- Pag. 74. in linea 14. *Quod qui expunge qui*.
- Pag. 83. pro *Iupilia & Herstallo*, lege Herstallio.
- Pag. 103. pro *Critias pone Carneades*.
- Pag. 105. pro *fese*, lege fese. Pag. 106. pro *apellat*, lege appellant.
- Pag. 111. pro *licentosore*, lege licentiosore.
- Pag. 121. Carolus 6. Kalend. Decemb. 1346, intellige non *Carolus sextus sed sexto Kalendas Decembriis*.
- Pag. 128. pro *fulgre*, lege fulgore. Pag. 132. pro *onium* lege ouium.
- Pag. 142. pro *popularum*, lege popularium.
- Pag. 153. pro *secendum*, lege secundum.
- Pag. 155. pro *ei delinquentes*, lege delinquentes ei.
- Pag. 161. pro *acceptas*, lege acceptos.
- Pag. 176. pro *munienda sunt*, lege munienda sint.
- Pag. 199. pro *corroſa*, lege corraſa.
- Pag. 207. pro *inuenis*, lege iuuenis.
- Pag. 226. pro *coaptanto* lege coōptanto; et si neutrum improbetur.